

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΜΕΘΟΔΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Η

ΠΕΡΙ ΑΓΝΕΙΑΣ.

SANCTI METHODII

EPISCOPI ET MARTYRIS

CONVIVIUM DECEM VIRGINUM

SIVE

DE CASTIMONIA.

PERSONÆ COLLOQUENTES.

ΕΥΒΟΥΛΙΟΝ (1).

ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ.

ΑΡΕΤΗ.

ΜΑΡΚΕΛΛΑ

ΘΕΟΦΙΛΑ.

ΘΑΛΙΑ.

ΘΕΟΠΑΤΡΑ.

ΘΑΛΛΟΥΣΑ.

ΑΓΑΘΑ.

ΠΡΟΚΙΛΛΑ.

ΘΕΚΛΑ.

ΤΟΥΣΙΑΝΑ.

ΔΟΜΝΙΝΑ.

EUBULIUM.

GREGORIUM.

ARETE.

MARCELLA.

THEOPHILA.

THALIA.

THEOPATRA.

THALLUSA.

AGATHA.

PROCILLA.

THECLA.

TUSIANA.

DOMNINA.

INTRODUCTIO. — *Operis consilium. Iter ad paradisum. Virtutis descriptio et prosopopœia. Agnus, vitex, symbolum castitatis. Marcella, inter Christi virgines senior et prima.*

EUBUL. Opportunissime ades, o Gregorium: nam et modo te quærebam, scire volens de congressu Marcellæ et Theopatræ, nec non reliquarum virginum quæ tunc ad convivium convenerunt; quales

ΕΥΒΟΥΛΑ *. Εὐκαιρότατα ἐπέστης, ὦ Γρηγόριον· καὶ γὰρ ἑναγχὸς σε ἐζήτηουν, βουλόμενος μαθεῖν τὴν Μαρκέλλης συνουσίαν καὶ τῶν λοιπῶν παρθένων τῶν τότε τῷ συνδείπνῳ παραγενομένων περὶ τῶν τῆς

(1) *Εὐβούλιον*. Uterque codex primæ hujus Dialogi personæ nomen hoc modo in recto efferebat. Est ea terminatio Græcis ὑποκοριστική, non nisi sexui aut ætati molliori conveniens. Quare cum puerum hic non induci loquentem satis appareat, restabat ut *Εὐβούλιον* non minus quam *Γρηγόριον* mulier hic esse putaretur. Verum cum Maz. codex masculina passim *Eubulio* adjuncta copularet, necesse fuit intelligere mulierem hoc loco *Gregorium* vocatam, cum viro *Eubulii* nomen habente fabulari. Nec in eo quid-

quam contra decorum est. Idonea profecto index rerum in muliebri convivio gestarum ministra ejus mensæ mulier fuit: quæ quod ministerii attentione avocata, verisimiliter nequivisset orationes convivantium virginum, præsertim sublatis ferculis, et post ministrarum recessum habitas cognoscere; apte fingitur *Theopatræ*, unius e sodalibus, relato didicisse: sicut *Apollodorus* narrator *Conviviis* *Socratici*, quæ retulit, ex *Aristodemo* qui interfuerat, se accepisse profiteretur, in eo *Platonis* libro quem

* Hoc signo indicantur notæ Allatianæ, quæ huic operi subjiciuntur.

ἀγγελίας λόγων, τίνες ἦσαν. Φασὶ γὰρ σφόδρα μεγαλοπρεπῶς οὕτως αὐτὰς καὶ ἰσχυρῶς ἠγωνίσθαι, ὡς μηδεὶς εἶναι τῶν εἰς τὸ περιεχόμενον ἀναγκαίων ἐπιδεεῖς. Εἰ οὖν ἐτέρου τινὸς ἕνεκα ἤλθες, τοῦτο εἰσαῦθις ἀναβαλλομένη, μὴ ὀκνήσης νῦν, περὶ ὧν πυνθανόμεθά σου, ἀκολούθως ἡμῖν ἅπαντα διελθεῖν.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἡμῖν βροτον, ὡς εἶπες, τῆς ἐλπίδος, ἐτέρου προαναγγελλαντος ἤδη περὶ ὧν ἐρωτᾷς. Ἐγὼ γὰρ μηδέπω μηδὲν ἀκηκοέναι νομίσασά σε τῶν γεγονότων, σφόδρα μέγα ἐφρόνουν ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἐκαλλωπιζόμεν ὡς πρώτη σοι μέλλουσα ἐξαγγέλλειν. Διὸ δὴ καὶ ἐσπούδαζον τάχιον δεῦρο ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, αὐτὸ δὴ τοῦτο εὐλαβηθεῖσα, τὸ μὴ προληφθῆναι ὑπ' ἄλλου.

ΕΥΒΟΥΛ. Θάρσει· καὶ γὰρ οὐδὲν ἀκριδῶς, ὦ μακαρία, πεπύσμεθα τῶν γεγονότων. Οὐ γὰρ ἔσχεν ὁ ἀγγελίας ἀφηγήσασθαι πλέον ἢ ὅτι διάλογοι γεγέννητο· τίνες δὲ, καὶ ὅπως, ἐπανερωτώμενος ἠγνῶσει.

ΓΡΗΓΟΡ. Οὐκοῦν βούλεσθε, ἐπειδὴ δι' αὐτὸ ἐνταῦθα παρεγενόμεν, ἀπάντων ἐξ ἀρχῆς ἐπακοῦσαι τῶν εἰρημένων; ἢ τὰ μὲν παραλείψω, τῶν δὲ ἐπιμνησθῶ, ἃ ἀξιομνημόνευτα ἠγοῦμαι τυγχάνοντα;

ΕΥΒΟΥΛ. Οὐπω πάντως (2)· ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν, ὦ Γρηγόριον, πρῶτον εἰσήγησαι, τὴν τε συνέλευσιν, ἐνθα ἐγενήθη, καὶ τῶν ἐδεσμάτων τὰς παρασκευάς· σεαυτὴν τε πῶς ὤνοχόησας.

..... Αἱ δὲ χρυσέοις δεπάεσσιν

Δειδέχατ' ἀλλήλας, μέγαν οὐρανὸν εἰσορόωσαι.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἄει δεινὸς ἐν ταῖς ὀμιλίαις καὶ φιλο-

hic manifeste Methodius æmulatus est. Porro Gregorium, licet mulier, citra ullam ἀπρέπειαν fingitur in familiarem reversa domum, hæc quæ partim viderat, partim rescierat, ad virorum cœtum recitasse. Alios enim cum Eubulio fuisse, non semel indicatur: ut illis verbis Eubulii ejusdem paulo post, Μὴ ὀκνήσης νῦν περὶ ὧν πυνθανόμεθά σου, ἀκολούθως ἡμῖν ἅπαντα διελθεῖν: et illis ipsius Gregorii mox respondentis: Διὸ δὴ καὶ ἐσπούδαζον τάχιον δεῦρο ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ex his conjectamur nomen verum primæ hujus personæ in recto esse Εὐβούλιος, sicque ubique rescripsimus. Neque enim exemplum ullum exstare putamus viri qui Græce Εὐβούλιον vocetur. Itaque non dubitamus Εὐβούλιος a Methodio scriptum, cæterum ex similitudine nominis, Γρηγόριον, errandi occasionem librariis oblatam. Cujus opinionis in confirmationem trahimus quod ab Epiphano *Hær.* LXIV, *Eubulius* alterum nomen Methodio tribuitur: sive id evenerit ex libri hujus ipsius celebritate, a primo, ut sæpe sit, vocabulo denominationem nacti, et nomen adventitium, proprio notius, auctori conciliantis, ut Clemens Στρωματεύς, et Gregorius *Dialogus* cognominati sunt: sive jam antea binominis Methodius sese hic minus usitato signavit nomine. EDITOR LUPAR. — *Εὐβούλιον*. Sic habent omnes codices; proinde non facile nudaque conjectura cum Possinio, sive eo qui ejus editioni præfuit, mutandum Εὐβούλιος. Quod tamen passim masculino jungit, virum quis suspicari possit, cui Gregorium ipsa femina, referat dicta virginum; cum illa terminatio feminam innuat, ut in Gregorio, sic in Eubulio. Nam servandi decoris causa, mulierem mulieri

A de castimonia sermones contulerunt. Aiunt enim eas magnificè adeo ac guaviter pro se quamque in ea contentione esse versatas, ut nihil admodum omiserint, quod ad istius argumenti plenam tractationem videri necessarium possit. Si ergo venisti rei alterius causa, eam quæso in tempus aliud dilata, ne continue graveris rogantibus nobis cuncta ordine referre.

GREG. Spe, reor, frustrata sum: præripuitque mihi aliquis gratiam primi nuntii, earum rerum de quibus sciscitaris. Ego vero nihil horum te a quoquam audivisse existimans, gestiebam scilicet, placebamque non parum mihi, eo quod tibi prima nuntium allatura eram. Quare festinabam venire huc ad vos, id ipsum verita quod accidit, ne quis adventum meum occuparet.

EUBUL. Bono animo esto: nihil enim, o bona, exacte comperimus. Nec qui nuntiavit indicare aliud potuit, quam communes sermones habitos esse: quinam vero aut quales fuerint, interrogatus nescivit.

GREG. Vultis igitur, quoniam huc ea causa veni, a principio audire cuncta quæ dicta sunt; an potius aliis omissis, eorum duntaxat meminisse quæ memoratu digna putavero?

EUBUL. Haud sane: sed nobis a principio, o Gregorium, primum insinua, et congressus ubi fuerit, et de apparatu ciborum; de te quoque, ut

C vina illis fuderis.

Illæ autem pateris genialiter aureis,

Ut se invitarent oculis ad sidera versis.

GREG. Ut semper in colloquiis valde acris aggre-

loquentem inducit, quæ φιλομαθία magis viram præferret ac alumnus sapientiæ; quo sensu ὑποχωριστικόν aliquid ea voce denotetur. Sed hæc leviora, quam ut in eis diutius immorandum sit. Hoc tamen existimem Methodium, virum ecclesiasticum, magis versasse animo evangelicas voces et apostolicas, ex quibus et denarium virginum habuerit, et non esse in eis masculum et feminam, sed novam in Christo creaturam, quam convivium Socraticum apud Platonem; hincque feminino proclive masculinum junxisse in Εὐβούλιον, et qua hujus dramatis prima interloquente persona, Eubulii nomen Methodio hæsisse potius videatur, quam binomium jam initio fuisse. Luparæ titulus ipse diminutus: placuit D Allatianus, apud quem alios vide. COMBEF.

(2) Οὕτω πάντως. Sic ex conjectura restitutum est, loco οὐπω πάντως codicis Vat., quod difficile quadrat in hunc locum. Hemistichium deflexum ex Homero *Il.* Δ, vers. 3, 4, sic mendose concipiebatur in cod. Vat.:

..... Αἱ δὲ χρυσέοις δεπάεσσιν

Δειδέχατ' ἀλλήλας, μέγαν εἰς οὐρανὸν ὀρόωσαι

quæ nemo non videt, quam necessario ad numerosa reduxerimus. ED. LUPAR. — Οὕτω πάντως. Primus Luparæ editor emendat, atque οὕτω reponit, contra sui ipsius codicis fidem et Methodii mentem. Plane enim neganter inferendum, non affirmative, non esse præcipua solum delibanda, sed singula ut dicta gesta que sunt prosequenda: sicque nec aliter dicere jubet paulo post Eubulium, ne loco quidem ac convivii dapibus suppressis. COMBEF.

diendique audaciosior existis, o Eubulium, omnia plane verba rimans ac pensitans, nullosque eorum pugna non superans!

EUBUL. Non est quod de his, o Gregorium, nunc iurgium moveas: sed quod te rogamus, narra nobis quæ ab initio gesta sunt; nec aliter feceris.

GREG. Sane conabor. Primum vero tu mihi responde: Nosti Areten Philosophiæ filiam?

EUEUL. Quid tum?

GREG. Hujus ad hortum ad orientem positum, invitatae ibamus, ut mala æstivosque reliquos fructus carperemus; tum certe ego (dixit mihi Theopatra; ex hac enim percontata eram), tum et Procilla atque Tysiana, quam asperam ac difficilem, arduamque ac præruptam, o Gregorium, ambulavimus semitam! Postquam igitur (addebat Theopatra) prope jam ad locum veneramus, grandis quædam et formosa sedate decoreque gradiens nobis occurrit matrona, stolam splendidissimam, nivei plane candoris, induta: tota revera divinæ immensæque pulchritudinis fulgens radiis. Pudor gravitate mistus efflorescebat in facie. Aspectus, qualem vidisse nunquam memini, simul terribilis, simul hilari suavitate temperatus. Nativi omnia decoris: fuci juxta artisque expers erat. Hæc igitur progressa, læto admodum vultu unamquamque nostrum quasi mater filias post longam absentiam intuens, amplexibus et osculis excipiebat: O filix, dicens, mihi vehementer optanti in pratum incorruptionis vos inducere, vix tandem advenistis, varios, ut par est, per viam insidiantium passæ terrores reptilium. Videbam enim e specula prospiciens, via sæpius deflectentes; et metuebam ne, pedem referentes, per abrupta laberemini. Sed gratia ei, cui vos, filix, Sponso aptavi¹; qui suo numine cunctos ex voto successus dedit. Dumque hæc illa

¹ Cor. II, 2.

(3) *Ἀεὶ δεινὸν... καὶ φιλόπευστον.* Ita cod. Vat., non male. Maz., *ἀεὶ δεινὸς καὶ φιλοπείσμων*, quod non prætulim. Illud ejusdem codicis Maz. magis probo, quod pro ἀτέχνους post ἀπαντας, elegantius, ni fallor, ἀτεχνῶς legit. Paulo post, illa verba, ἔφη μοι ἡ Θεοπάτρα ταύτης γὰρ ἐπυνθανόμην, parenthesi inclusi, necessario, ut opinor. Inducitur enim illic Theopatra loquens a Gregorio recitante ipsius verbis quæ ex ipsa audierat. Sane cum fingatur Gregorium intus apud Areten fuisse, utpote pocillatricem parati convivii futuram, non poterat ipsa vidisse quæ Theopatras et sociis ejus postremis ad condictum venientibus per viam contigerant. Ed. LUPAR. — *Καὶ φιλοπείσμων.* Amplector lectionem cod. Maz. et Allat., de qua editor Lupar.: *Non male M., ἀεὶ δεινὸς καὶ φιλοπείσμων, quod non prætulim.* Ego mihi præferendum putavi, quod magis cohæreat cum sequenti ἐξελέγγων ut notetur Eubulii non curiositas, τὸ φιλόπευστον, sed vincendi ardor et suadendi, judicii que sagacitas ac confutandi, qua deterreatur a dicendo, ex quo sic singula sciuntur Gregorium, velut eorum quæ dixerit rationem ei redditura. COMBEF.

(4) *Ἀρετὴν.* Virtutem, cujus mox descriptio et prosopopœia.

(5) *Καὶ ἅμα ταῦτα λέγουσα, Εἰς τὸν περίβολον,*

πεισμων (3) σφόδρα τυγχάνεις, ἀπαντας ἀτεχνῶς ἐξελέγγων.

EYBOYA. Οὐκ ἄξιον περὶ τούτων, ὦ Γρηγόριον, νῦν σε φιλονεκεῖν· ἀλλ' ὅπερ ἐδεόμεθά σου, διήγησαι ἡμῖν τὰ γεγονότα ἐξ ἀρχῆς, καὶ μὴ ἄλλως ποίει.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἐγὼ δὲ πειράσομαι. Πρῶτον δέ μοι αὐτὸς ἀποκρίναι· Γινώσκεις δὴ ποῦ τὴν θυγατέρα Φιλοσοφίας Ἀρετὴν (4);

EYBOYA. Τί οὖν;

ΓΡΗΓΟΡ. Ταύτης εἰς κῆπον κληθεῖσαι, τὸν κατ' ἀνατολάς, καρπεύεσθαι τῶν ὠραίων ἐπορευόμεθα· ἐγὼ τε (ἔφη μοι ἡ Θεοπάτρα· ταύτης γὰρ ἐπυνθανόμην) καὶ ἡ Πρόκιλλα καὶ ἡ Τυσιανή, ὡς τραχεῖαν καὶ δύσβατον ὠδεύσαμεν, ὦ Γρηγόριον, καὶ ἀνάντη τρίβον! Ἐπειδὴ οὖν ἤγγιζομεν, ἡ Θεοπάτρα ἤδη ἔφη, τῷ χώρῳ, μεγάλη τις καὶ εὐειδῆς ἡσυχὴ βαίνουσα καὶ εὐσχημόνως, ὑπήντησεν ἡμῖν γυνή, στολὴν πάνυ εὐλαμπρον, ὡσπερ ἀπὸ χιόνος, ἡμφιεσμένη· θεῖον δέ τι καὶ ἀμήχανον ἀληθῶς ἀπασσά κάλλος ἦν· αἰδῶς γὰρ αὐτῇ τῷ προσώπῳ πολλὴ μετὰ σεμνότητος ἐπήνθει. Τὸ τε βλέμμα βλοσυρὸν μετὰ πραότητος ἰλαρῶς οὕτω κεκερασμένον οὐκ οἶδα, ἔφη, ποτὲ θεασαμένη. Πάντα γὰρ ἀκαλλώπιστος ἦν, καὶ νόθον ἔφερον οὐδέν. Αὐτὴ οὖν προσελθοῦσα μετὰ πολλῆς χαρᾶς, ἐκάστην ἡμῶν, μήτηρ ὡσπερ διὰ πολλοῦ θεασαμένη, περιεπτύξατο καὶ κατεφίλει· Ὡ θυγατέρες, σφόδρα μοι ποθοῦση, λέγουσα, εἰς τὸν λειμῶνα τῆς ἀφθαρσίας ὑμᾶς εἰσαγαγεῖν, μόλις ἐλήλυθατε, κατὰ τὴν ὁδὸν ποικίλων ὑμᾶς ἐκφοθησάντων ἔρπετων. Ἐώρων γὰρ ἀποσκοπεύουσα πολλάκις ἐκτρεπομένας, καὶ ἐδεόμην μήπως ἀποπηδήσασαι κατολισθήσητε διὰ κρημνῶν. Ἀλλὰ χάρις, ὧ ἡρμοσάμην ὑμᾶς, τέκνα, Νυμφίῳ, ἐπινεύσαντι πάντα τελεσιουργὰ ταῖς εὐχαῖς. Καὶ ἅμα ταῦτα λεγούσης, εἰς τὸν περίβολον, ἔφη, φθάνομεν, ἀνεψυγμένων ἔτι τῶν θυρῶν (5)· εἰσελθούσας δὲ καταλαμβάνομεν ἤδη τὴν

ἔφη, φθάνομεν (sic cod. Vat., nos φθάνομεν reposuimus) ἀνεψυγμένων ἔτι τῶν θυρῶν. Cod. Maz. aliter: Καὶ ἅμα ταῦτα λεγούσης, εἰς τὸν περίβολον, ἔφη, φθάνομεν, ἀνεψυγμένων ἔτι τῶν θυρῶν. Nos illa priora præferimus, ut τὸ ἔφη ad Areten referatur invitantem hospitas virgines ad ingrediendum in septum adhuc patens. Alludit enim ad fatuas virgines evangelicæ parabolæ, quæ serius appulsæ oclusas inexorabiliter fores repererunt. Pro eo quod sequitur, in cod. Vat., εἰσελθοῦσαι δέ, cod. Maz. habebat εἰσελθούσας, non magni momenti discrimine. Ed. LUPAR. — *Φθάνομεν.* Sic omnes codd., nec bene editor Lupar., φθάνομεν, quasi τὸ ἔφη sit hortantis ad ingressum, non simpliciter narrantis. Sequentia etiam meliora Maz. codicis et Allat., εἰσελθούσας; δέ, ingressas jam invenisse, graviusque, quam quod ingressæ invenirent: estque hoc non adeo levis momenti discrimen. Alludat his nominibus Methodius ad virgines Theclam, Agatham, etc., quæ jam agone perijunctæ essent, et in Sponsi thalamum seu ejus paradisum receptæ: quibus nondum clauso thalamo illæ aliæ adjungerentur: alludendo ad Matth. xxv, ubi fatuæ virgines frustra pulsant clauso jam ostio: emenso scilicet eis vitæ curriculo ac imparatis et sine oleo repertis in adventu Sponsi in ipso mortis articulo. COMBEFIS.

Θεκλάν καὶ τὴν Ἀγάθην καὶ τὴν Μαρκέλλαν, μελ-
 λούσας δειπνεῖν. Εὐθέως οὖν τὴν Ἀρετὴν ἔφη φάσαι
 Δεῦτε δὴ καὶ ὑμεῖς, περὶ τὰς ὁμοτρόπους ὑμῖν ταυ-
 τασὶ ἐφεξῆς ἐνθάδε κατακλιθῆναι. Ἦμεν γάρ, ὡς
 οἶμαι, πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν ἐκεῖ δαιτυμόνας, ἔφη μοι,
 δέκα (6). Ἦν δὲ τὸ χωρίον περικαλλῆς ὑπερφυῶς,
 καὶ πολλῆς ἀναπαύσεως πεπληρωμένον. Ἄηρ μὲν
 γὰρ ἐκέχυτο καθαραῖς φωτὸς βολαῖς ἀνακεκερασμα-
 νος, κούφως μετὰ πολλῆς εὐταξίας· καὶ πηγὴ κατὰ
 τὸ μεσαίτατον ἡσύχως ἐλαίου δίκην ἀνέβρουε γλυκύ-
 τατον πόμα· ἀφ' ἧς ὕδωρ διειδὲς καὶ καθαρὸν ῥέον
 ἐπολεῖ κρήνας. Αἱ δὲ, ποταμηδὸν ὑπερχεόμεναι, ἐπό-
 τιζον ἅπαντα τὸν χῶρον, πλούσια παρέχουσαι νό-
 ματα. Δένδρα γὰρ ἦν διάφορα, νεαραῖς ὀπώραις πλη-
 θύνοντα (7) ἐκεῖ, εἰς ἓν κάλλος τῶν καρπῶν ἀπαιω-
 ρουμένων ἰλαρῶς· καὶ λειμῶνες ἀειθαλεῖς, εὐπνόοις
 ἀνθεσι καὶ ποικίλοις κατεστρωμένοι (8), ἀφ' ὧν προσ-
 ἔβαλεν ἡπίως πνεῦμα πολλὴν εὐωδίαν φέρον· ἦν δὲ
 ἔγγυς ἄγνος, δένδρον ὑψηλὸν (9), ὑφ' ᾧ ἀνεπαυόμε-
 θα διὰ τὸ λίαν ἀμφιλαφὲς αὐτὸ καὶ σύσκιον τυγχά-
 νειν.

Jucundissimum spargebat. Erat autem prope agnus, arbor excelsa, sub quâ nobis considentibus, locum
 opportunum rami ejus densi foliis et patule diffusi præbuerunt.

(6) Ἦμεν γάρ, οἶμαι, πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν, ἔφη
 μοι, δέκα. Ita cod. Vat. At Maz. sic: Ἦμεν γάρ,
 ὡς οἶμαι, πᾶσαι τὸν ἀριθμὸν δαιτυμόνας ἔφη μοι
 δέκα. Recte interpres in Vaticano correxit εὐφρ-
 μοι δέκα. Ait nimirum Theopatra (hæc enim ser-
 monem resumit ab illo loco ἦμεν γάρ, etc., unde
 in versione reponendum: *Eramus autem*, etc.), ait
 inquam, cum cousedissent vocatæ virgines, reper-
 tum eas esse omnino decem, auspiciato et bene
 ominato ex evangelica parabola numero. Alludit
 observatas veteribus superstitiones omnibus notas
 in numero convivalium cœtuum. Mox opportune
 suggerit cod. Maz. ἡσύχως, quod in Vat. deerat. Ubi
 ratio similitudinis aquæ scaturientis e fonte, cum
 oleo, innuitur, in lenitate nimirum fluxus minime
 præcipitis sita. ED. LUPAR. — Ἐφη μοι. Laudat edi-
 tor Luparensis Vaticanum interpretem, id est Pos-
 sinium, quod εὐφρημοι δέκα correxerit: ego fallenti-
 bus oculis divinasse putem, quod nusquam Metho-
 dio in mentem venit, nimisque durum existit.
 Optimum, quod omnes codd. repræsentant, ἔφη
 μοι: ut, quod jam semel et iterum fecit Gregorium
 faciuntque sequentibus, suæ auctorem narrationis,
 Theopatram accessat, cunctaque hæc sub ejus fide
 se narrare significet. Nec video quæ sit fides in-
 terpretis, qui sic plana, uno omnium codicum con-
 sensu comprobata, levi conjectura sibi mutanda et
 emendanda (mihi magis quasi plagio depravanda)
 indulgeat atque permittat, eoque nomine eruditionis
 laudem aliquam præferentes viros laudatores irve-
 niat. COMBEFIS.

(7) Πληθύνοντα. Cod. Vat., πληθύνοντα; Maz.,
 melius, πληθύνοντα, uti et mox εὐπνόοις, pro ἐμ-
 πνόοις: quanquam quod inferius εὐωδίας fiat mentio,
 ἐμπνόοις retineri possit. At Vat. vicissim rectius
 versu mox sequenti κατεστρωμένοι pro κατεστρω-
 μένοι, quod tamen et ipsum ferri posset. Item quod
 ἡπίως verbo προσέβαλεν adjungit, quod adverbium
 in Maz. non comparet. ED. LUPAR.

(8) Κατεστρωμένοι. Allat. et cod. Mazar., pro-
 prius ad metaphoram quam τὸ κατεστρωμένοι Vat.,
 quod præfert editor Lupar. Potius enim strata flori-
 bus dicas prata quam coronata: etsi excerpti inde
 flores in sertâ cadant et coronas, his qui sibi illo-
 rum adhibent ornamenta, non etiam qui sibi eos
 sternunt; vel etiam triclinio, solo, lecto, mensæ

A loqueretur, ad septum, inquit, mox pervenimus.
 cum necdum fores clausæ essent: jamque ingres-
 sas Theclam et Agatham et Marcellam, ad cœnam
 accinctas offendimus. Statim igitur dixisse ait
 Areten ei: Venite et vos, ut hic ordine cum vobis
 studii morumque sodalibus discumbatis. Erasmus
 enim, ni fallor, ait, omnes convivæ decem numero.
 Locus porro erat incredibiliter amœnus tranquil-
 læque plenus voluptatis. Levis per eum aer mollis-
 sime diffundebatur, puræ lucis radiis suavissime
 contemperatus. Vivus in medio scaturiebat fons,
 lenissimo fluxu oleum imitans, dulcissimus ad po-
 tum; unde liquor pellucidus et purus varie in rivos
 divisus, passim errantibus venis universum late
 hortum irrigabat. Quo ebrizæ humore, omnis pas-
 sim generis felices arbores compta recentibus po-
 mis capita jactabant, in hoc late pendentibus fructi-
 bus, ut solum decus ac ornatum præberent. Jam
 vero prata æterni veris immortalis adorea adornata,
 suavissime spirantibus et mire variis constrata flori-
 bus: per quos lenis aura commeans, odorem late
 arbor excelsa, sub quâ nobis considentibus, locum

insternunt: ut quod natura ruri, id illi arte fa-
 ciant domi; non florum coronam, sed stratum, et
 quasi stragulam ac tapetem. Quod utrumque ma-
 jorum verbis expressum Sap. II, 8: *Coronemus nos
 rosis antequam marcescant; nullum sit pratum quod
 non pertranseat luxuria nostra.* COMBEFIS.

(9) Ἦν δὲ. Arboris in cod. Vat. innominatæ, sed
 generico tantum verbo designatæ, codex Maz. pro-
 prium vocabulum exprimit, sic locum efferens:
 Ἦν δὲ ἔγγυς γὰρ δένδρον ὑψηλὸν, ἄγνος, ὑφ' ᾧ. Quæ
 omnia libenter recipimus, et interpretationem La-
 tinam sic ad textum emendatum refingendam pu-
 tamus: *Erat autem prope arbor excelsa, vitex.* Est
 ἄγνος Græcis, Latinis *vitex*, recentioribus *agnus
 castus*, arbor castifica, aptum ideo diversorium con-
 vivii virginalis. De ea Dioscorides, lib. I, cap. 26,
 sic habet ex interpretatione Marcelli Virgilii: *Græca
 enim ad manum hæc scribenti non erant: Agnon
 sunt qui agnon, qui lygon, qui tridactylum, qui ami-
 ctomiæum, qui ibis sanguinem, qui piper agreste, qui
 ligusticum vocent. Magi semnon, Ægyptii sum, Ro-
 mani salicem amerinam appellant. Arborens frut-
 ex vitex est. Nascitur asperis et incultis locis prope
 profluentes torrentes, aquas et flumina. Ramulos ha-
 bet longos vitilium modo lentore suo infragiles, folia
 oleæ, teneriora tamen. Florem alterum ejus genus
 candido cum purpureo, alterum purpureo tantum
 colore profert, etc.* Addit paulo post: *Agnus autem,
 id est castus frutex, hic a Græcis dictus est, quoniam
 in Thesmophoriis castitatem custodientes mulieres
 foliis ejus cubitus sibi substernebant.* Hæc ille: quæ
 patientius descripsimus, quod ex his intelligatur
 quam apte ad propositum loco alto et prærupto,
 vicinis aquis perfluo, fingatur excrevisse talis ar-
 bor, et opportune delectam ejus umbram instruendo
 celebrandoque virginum epulo. ED. LUPAR. —
 Ἄγνος, δένδρον ὑψηλόν Ἄγνος, al. λόγος. Dictam
 ἄγνον arborem, quasi ἄγονον, et quod ἀγνίζειν fa-
 ciat, perdendo et extinguendo semen, communi
 auctorum consensu liquet: quamobrem etiam
 mulieres Athenis in Thesmophoriis virginitatem
 servantes sibi eam sternebant, ut auctor est Dio-
 scor. lib. I, cap. 155; Plin. lib. XXIV, cap. 19. Qua
 de re videndus Joannes Bodæus a Stapel ad Theo-
 parast. lib. III *Historiæ plantarum*, pag. mihi 264.
 Valde diminutus Vaticanus codex, in quo deesset

EUBUL. Alterum mihi videris, o beata, paradisi diversorium oraculo promere.

GREG. Vere consulteque dicis. Ut igitur omni genere ciborum et jucunditate undique variis per-
fusus, nihil jam voluptatis aut deliciarum desiderandum videbatur suppetere, ingressam post hæc Areten, hunc quemdam sermonem aiebat auspiciatam esse: O puellæ, meæ gloria magnificentiæ! o virgines pulcherrimæ, incorrupta Christi prata in-
nuptis legentes manibus; cibi quidem et epularum jam abunde est: cuncta enim a nobis affatim plenaque suppetunt. Quid igitur est quod demum volo, quidve exspecto? utique ut unaquæque vestrum, sermonem habeat in laudem virginitatis. Incipiat vero Marcella, quoniam et prima recumbit, et simul reliquis senior est: quam utique præclare agone perfunctam, nisi æmulandam fecerim, immarcescibilibus sapientiæ foliis coronans, ipsa mihi dedecus probrumque asciverim. Marcellam autem hinc exorsam, hunc ferme in modum locutam ferebat.

ORATIO I.

MARCELLA.

CAP. I. *Virginitatis arduitas et præstantia. Doctrinæ studium virginibus necessarium.*

Magna supra modum atque miranda gloriosaque res est virginitas: ac si palam loquendum ex sacrarum Scripturarum nutu sensuque, incorruptionis uber, ejusque flos ac primitiæ est. Una hæc optima

vox propria æγνος, vel incuriosus scriba quem illa fugerit; potuitque Possinius supplere ex Epiphaniæ et Photii Methodianis excerptis. COMBEFIS.

(10) *Μετὰ ταῦτα.* Cod. Vat. habebat: Μετὰ ταῦτα εἰσηγήσασθαι, etc. Cod. Maz., Μετὰ ταῦτα εἰσελθοῦσαν εἰσηγ. Mox ubi Vat. ἀνηρότους, non male; Maz. legebat ἀκηράτους. Et paulo post. ubi Vat., λόγον ἐκάστην ὑμῶν παρθενίας εἰπεῖν, Maz., λόγον ἐκάστην ὑμῶν ἐγκωμιαστικὸν περὶ παρθενίας εἰπεῖν. ED. LUPAN.

(11) *Ἀκηράτους... λειμῶνας.* Possinius, ἀνηρότους, *inavata, viridaria.* COMBEFIS.

(11') *Καταρχέτω δὲ Μαρκέλλα.* Quod Methodius omnium Christi virginum Marcellam primam facit ac cunctis seniore, ne Thecla quidem excepta; tresque jam istas Marcellam, Theclam, Agatham in paradysum ac locum deliciarum emenso vitæ hujus itinere receptas esse, indicio est, agnovisse Methodium mulierem quamdam evangelicam, Marcellam nomine, et quidem virginitatis cultu claram, quæ illa professione reliquis, ne excepta quidem Thecla, præverit; quam liquet, non ipsius Domini, sed Pauli apostoli, fuisse discipulam. Erat ergo jam tum illa traditio, qua mulier quæ Luc. xi, 27, exclamavit, *Beatus venter qui te portavit,* etc., Marcella dicta perhibetur, ut tradidit Petrus in *Catalogo*, lib. vi, cap. 151; Mombrit. t. II, etc., habetque nostræ Phocensis provinciæ traditio ac monumenta, quibus celebratur Marthæ pedisequa sive ancilla, cui adhæserit quoad illa vixit, ejusque vitam scripserit, ac cum ea in virginitatis proposito conseruerit: postmodumque in Illyrico consummata, dum patriam repetit, in provinciam relata, ad Magdalensæ pedes Aquis Sextiis, sive in ejus urbis agro, quietis locum invenerit. Baron. 29 Julii: *Feruntur quædam Acta nomine Marcellæ, Marthæ pedisequæ, quæ recenset Mombrit. t. II, sed quæ re-*

ΕΥΒΟΥΛΑ. Δεύτερον δοκεῖς μοι καταγώγιον, ὦ μακαρία, τοῦ παραδείσου χρησιμῶδεῖν.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἀληθῆ προμηθεῖς. Ὡς οὖν δαιτὸς τε παντοδαπῆς ἤδη καὶ εὐφροσύνης ποικίλης ἐτυγχάνομεν, ὡς μηδεὶς εἶναι τῶν τερπνῶν ἐπιδεεῖς, ἔφη, τὸ μετὰ ταῦτα (10) εἰσελθοῦσαν, εἰσηγήσασθαι τὴν Ἀρετὴν τάδε· Ὁ νεάνιδες, ἐμῆς αὐχῆματα μεγαλοφροσύνης· ὦ καλλιπάρθενοι, τοὺς ἀκηράτους Χριστοῦ γεωργοῦσαι λειμῶνας (11) ἀνυμφεύτοις χερσὶ, τροφῆς μὲν ἄλλης ἤδη καὶ εὐωχίας· πάντα γὰρ πλήρη καὶ ἀφθονα τὰ παρ' ἡμῶν. Τί οὖν ἐστὶν ὃ θέλω λοιπὸν ἤδη, καὶ τί προσδοκῶ; λόγον ἐκάστην ὑμῶν ἐγκωμιαστικὸν περὶ παρθενίας εἰπεῖν. Καταρχέτω δὲ Μαρκέλλα (11'), ἐπειδὴ καὶ πρώτη ἀνάκειται, καὶ ἐστὶν ἅμα πρεσβυτέρα. Τὴν μέντοι καλῶς ἀγωνισαμένην, αἰσχυνοίμην ἂν ἐμαυτὴν, ἐὰν μὴ ποιήσαιμι ζηλωτὴν, τοῖς ἀμιάντοις τῆς σοφίας ἀναδήσασα πετάλοις. Τὴν μὲν οὖν Μαρκέλλαν ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι, ἀρξάμενην, εὐθέως ἔλεγεν εἰπεῖν

ΛΟΓΟΣ Α'.

ΜΑΡΚΕΛΛΑ.

Ὅτι μεγάλη τίς ἐστὶν ὑπερφουῶς καὶ θαυμαστὴ καὶ ἐνδοξὸς ἡ παρθενία· καὶ εἰ χρὴ φανερῶς εἰπεῖν ἐπομένην ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς, τὸ οὐθαρ τῆς ἀφθαρσίας (12), καὶ τὸ ἀνθος καὶ ἡ ἀπαρχὴ αὐτῆς. Τοῦτο

vera recentiore præ se ferant scriptorem, licet multa contineant quæ non tantum scriptis, sed et traditione firmentur. Acta hæc vindicare nihil hic interest. Unum certe habemus, antiquam esse traditionem Marcellæ evangelicæ, cujus nomen aliunde Methodio innotuerit quam ex ipso Evangelio; forte ex quibusdam aliis Evangelii non receptis ab Ecclesia, seu ex aliis libris apocryphis, in quibus nihil vetat plura vera contineri; cum apocryphorum fidem nonnunquam accessant Paulus aliique scriptores canonici; ac Ecclesia ex Jacobi ἀδελφοθέου apocrypho pleraque acceperit, quæ de sanctæ Mariæ ortu et educatione, aliisque Evangelio præviis, pie veneratur ac recolit: ipsa eadem antiquis Patribus Auctori imperfecti in Matthæum, Gregorio Nysseno, Epiphaniæ aliisque, non aliunde quam ex eodem ipso libro nota; quidquid moderni quidam excidisse putent, quem illi librum habuere hoc argumento: nulla certe ratione, cum totidem verbis illis relata habeat, qui exstat jam dictus liber; quædam etiam non satis vulgo probata, cujusmodi est quod narrat in sanctæ ejusdem Mariæ partu de obstetrice, quod Zeno martyr non improbavit, sive quisquis auctor est sermonum ejus nomine; nec Andreas Cretensis aliique Græci, qui etiam pictis tabellis representabant: sic nihil indecorum vel commissum vel præscriptum eo libro existimarunt, quod ita advocata ac castigata narretur, ut per eam nihil temeratum in tam sancto puerperio videri possit. COMBEFIS.

(12) *Ἀφθαρ.* Pro Ἐκκλησίας codicis Vat., codex Maz. legit ἀφθαρσίας, et versu sequenti, post ἡ ἀπαρχή, addit αὐτῆς. Mox codex Vat., καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, cod. Maz., εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελάσαι τῶν οὐρ., etc. Paulo post, pro σφόδρα Vat. codicis, Maz. habet πάνυ, forte utrumque jungendum. ED. LUPAN.

τὸ ἀριστον καὶ κάλλιστον ἐπιτηδεύμα μόνον τυγχάνει. Καὶ διὰ ταῦτα καὶ ὁ Κύριος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τοὺς ἀποπαρθευέσαντας σφᾶς αὐτοὺς ἐπαγγέλλεται, ἐνθα περὶ διαφορᾶς εὐνουχισμῶν ἐν Εὐαγγελίοις παρεγγυᾷ. Σπάνιον γὰρ σφόδρα καὶ δυσεπίτευκτον ἀνθρώποις ἀγνεῖα· καὶ ὅσω κορυφαιότατον καὶ μεγαλοπρεπές, τοσοῦτω καὶ τοὺς κινδύνους μείζονας ἔχον.

Δεῖται οὖν ἐβρωμένων καὶ γενναίων φύσεων, αἰτινες, ἀθρώως (12¹) τῆς ἡδυπαθείας τὸ βεῦμα ὑπερπτάμεναι (13), ἀνω μετέωρον ἀπευθύνουσι τὸ ὄχημα τῆς ψυχῆς, μὴ ἀπολήγουσαι τοῦ σκοποῦ, εἰς ἂν, ὑπερπηδήσασαι κούφως τὸν κόσμον ὀξυτάτῳ διανοίας τάχει, καὶ ἐπὶ τὴν οὐράνιον ἀληθῶς ἀψίδα σταθεῖσαι, αὐτὴν εὐλιχρινῶς θεάσωνται τὴν ἀφθαρσίαν, ἀπὸ τῶν ἀμιάντων τοῦ Παντοκράτορος ἀποπηδῶσαν κόλπων.

Τοῦτο τὸ πόμα γενναῖον οὐκ ἐχώρησε γῆ· μόνος αὐτὸ πηγάζειν οἶδεν ὁ οὐρανός. Παρθενίαν γὰρ βαίνειν μὲν ἐπὶ γῆς, ἐπιφαύειν δὲ τῶν οὐρανῶν ἠγητέον· ἥς δὴ ἐφιέμενοι, καὶ πρὸς μόνον τὸ τέλος αὐτῆς ἀφορῶντές τινες, ἀνίπτοις ποσὶν ἀτελεῖς ὑπὸ βαναυσίας προσυπελθόντες, ἐκ μέσης ἀνέκαμψαν ὁδοῦ, οὐδὲν ἕξιον φρόνημα τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπανηρημένοι. Οὐ γὰρ μόνον ἀφθορα τὰ σώματα τηρεῖσθαι δεῖ, ὡσπερ οὐδὲ τοὺς ναοὺς κρείττονας ἀποφαίνεσθαι τῶν ἀγαλμάτων· ἀλλὰ τὰς ψυχὰς ἀγάλματα τῶν σωμάτων οὕσας θεραπεύεσθαι χρὴ κοσμουμένας δικαιοσύνη. Θεραπεύονται δὲ καὶ ἀποσμήχονται τότε μᾶλλον, ὁπόταν, ἀόκνως κατακούειν (14) τῶν θείων ἀμιλλώμεναι λόγων, μὴ ἀπολήγωσι πρὶν αὐτοῦ ἐφάψασθαι ὃ ἐστὶν Ἀληθές, ἐπὶ σωῶν ἀφικνούμεναι θύρας.

Ὡσπερ γὰρ ἄλατι τῶν κρεῶν οἱ ἰχώρες ἐκτῆχονται καὶ αἱ σηπεδόνες, καὶ πάντα τὰ φθοροποιά· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῆς παρθένου αἱ ἄλογοι πᾶσαι τοῖς μαθήμασι ἀποστύφονται τοῦ σώματος ἐπιθυμίαι. Ἀνάγκη γὰρ τὴν μὴ πασσομένην, δίκτην ἄλατος, τοῦ Χριστοῦ ταῖς φωναῖς ψυχὴν, ἐπόζειν, καὶ σκώληκας (15) γενναῖον, ὡσπερ ἀμέλει ἐπώζεσαν καὶ ἐσάπησαν οἱ μώλωπές μου, μετὰ δακρύων ἐξομολογούμενος ὁ Δαυὶδ ἐν τοῖς ὄρεσιν (16) ἔκραζεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι μὴ ἀπέστυψεν ἀλίσας τοῖς σωφρονισμοῖς ἑαυτὸν, ἀλλὰ βραθυμίας εἰς οἶστρον (17) ὑπεσύρη, καὶ ἐξ-

¹ *Matth.* XIX, 12. ² *Eccli.* VI, 36. ³ *Psal* XXXVII, 6.

(12¹) Ἀθρ. Codex Vat., Ἀθρώως τῆς ἡδυπαθείας τὸ βεῦμα ὑπερπτάμεναι. Maz., Ἀθρώως τὸ βεῦμα μετοχετεύσασαι τῆς ἡδυπαθείας. Mox pro οὐράνιον, Maz. cod. legit οὐράνιαν. EDIT. LUPAR.

(13) Ὑπερπτάμεναι. Allat. et Mazar., μετοχετεύσασαι. Alio derivato fluxu, ab eo se abstrahentes, omnemque libidinem coercentes: quæ utraque vox nullo incommodo servari possit. COMBEFIS.

(14) Κατακ. Ubi codex Vat. legit κατακούειν ἀμιλλώμεναι λόγον· Maz., melius, κατακούειν τῶν θείων ἀμιλλώμεναι λόγων. ED. LUPAR.

(15) Σκώλ., Vat. σκώληκας ποιεῖν. Maz., γενναῖον. In alterutro nimia librarii licentia. ID.

(16) Ἐν τοῖς ὄρεσιν. Suspecta mihi vox. Nam loquitur Methodius de Davidis luctu ab adulterio; quem non in montibus habuit, sed domi et Hierosolymis, ubi a Nathan propheta correptus fuit.

A honestissimaque professio. Unde et Dominus eos potissimum in regnum cœlorum ingressuros pollicetur, qui ipsi seipsos castraverunt, ubi in Evangeliiis ¹ eunuchorum differentias tradit. Rara quippe admodum arduaque hominibus castitas; ac quanto principalior magnificentiorque, tanto etiam majoribus obsepta periculis est.

Ergo indoles requirit fortes et generosas, quæ, acri impetu atque volatu voluptatis fluxu superato, sublime sursum mentis vehiculum dirigant, a proposito suo nunquam abscedentes, quoad alacri leviter saltu mundum supergressæ, acutissima mentis pernecitate, inque cœlesti vere constitutæ culmine, ipsam pure contemplantur incorruptionem, ab Omnipotentis impolluto sinu exsipientem.

B Hoc nectar gignere non valet terra: uni cœlo datum est illud ex se profundere. Itaque virginitatem ambulare quidem super terram, contingere vero vertice cœlos existimandum est. Cujus desiderio quidam tacti, et ad illius solummodo finem animum attendentes, illotis pedibus ex mentis sordiditate imperfecti animo accedentes, vix mediam aggressi viam pedem retulerunt, nullo scilicet præstudii institutique præstantia digno satis arrepto mentis proposito. Non enim solum incorrupta servanda sunt corpora, uti neque templorum quam statuarum major habenda est ratio; sed animabus quæ sint corporum statuæ justitia perornandis, omnis vero adhibenda diligentia. Adhibetur autem, ac tum maxime concinnantur, cum firmo constantique proposito divinos sermones audire impigre certaverint, donec terendis sapientum foribus ², ipsum quod est Verum assecutæ fuerint.

Ut enim carniū tabes ac putredines sale absumuntur, cunctaque ex eis corruptionis semina tergantur; sic in virgine, a ratione procul abhorrentes corporeæ omnes libidines, doctrinarum austero astringuntur. Neque enim fiat, ut qui, ritu salis, Christi vocibus animus non conspergitur, non feecatque verminet, uti sane David rex ex montibus lacrymarum imbre confitens clamabat ³: *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ*; quod nimirum veluti sale sobriis meditationibus seipsum non defricuerat aut astrinxerat, sed segnius agens

D Quare potius foret ἐν βάρσει, in palatio ac regiis ædibus, in quibus stratum suum largo lacrymarum imbre vere pœnitens rex pius perfundebat. Ante quidem et Saule persequente sic in montibus vagus agebat ac profugus, in quem per eam fugam, non pauca illius psalmi, ut quod ait, *Amici mei et proximi mei adversum me*, etc., partimque in Absalon persecutione fuit, etsi eo brevi turbine, extincto parricida, liber evasit, potioresque amici fidem illi servaverint. Mox pro εἰς οἶστρον, frigidius Vat. Possinii, εἰς ὕστερον, quod malim exscribentis mendum. Sic certe solet, post stimulos ad libidinem, res ipsa sequi, ut in Davide; nam prius amore exarsit ab incauto mulieris aspectu, tumque regis potentia adductam domum constupravit. COMBEFIS.

(17) *Εἰς οἶστρον*. — Hæc est lectio codicis Maz., ubi Vat. habet εἰς ὕστερον. Οἶστρος est stimulus carnis et cupiditas ad flagitium trahens. Etiam illud

in œstrum abreptus, adulterii quoque sordibus computruerat. Hinc omnis oblatio in Levitico ⁵, nisi prius sale condita fuerit, in holocaustum cedere prohibetur Domino Deo. Sal vero nobis quod mordeat et ad utilitatem astringat, spiritualis omnis Scripturarum data meditatio est: sine qua animus per rationem omnium auctori Deo grata hostia offerri non potest: Vos enim estis sal terræ, ait Dominus ⁶ apostolis.

Oportet igitur virginem honestarum semper rerum studio flagrare, et inter eminentes sapientiæ laude honoratum locum tenere: nihil pigrum aut molle habere, sed excellere, et heroico virginitatis proposito dignos sensus alere, quæ semper defluentis voluptatis saniem doctrinæ meditatione detergat; necubi forte latens vel minima putredo, incontinentiæ vermem progignat: *Innupta enim cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Domino, ut sit sancta corpore et spiritu*, inquit beatus Paulus ⁷. Multæ vero auditionem ac discendi curam, ceu rem in secundis habendam existimantes, multum sibi debere putant, si vel modicum tempus doctrinæ adhibeant: quas a sacris disputationibus excludere deceat. Angustæ enim atque morosæ humili-que animæ, nec non sapientiæ inanem quandam iactanti speciem, haud impartientiæ sunt divinæ disciplinæ. Qui enim non ridiculum apud eas pluribus commentari, quæ in re quidem exigui momenti ingenii vires omnes contendunt, ut perfectissime potissimum castitatis amor in eis augeatur, haud sane diligentiam maximi facere?

CAP. II. Virginitas e cælis planta, sero tandem agnita. Hominis ad perfectionem profectio, quomodo instituta.

Magno enim revera excessu a summis cœlorum demissa venit virginitatis planta: quamobrem etiam primis hominum ætatibus haud fuit detecta. Nondum quippe numerosum erat genus humanum, decebatque ipsum prius multitudine augeri atque perfici. Quare ne proprias quidem sorores cum antiqui uxores acciperent, turpe aliquid ac indecens erat; donec lex veniens denuntiavit, idque vetando, quod primo honestum esse videbatur, peccatum esse sanxit, *maledictum eum vocans qui turpitudinem sororis suæ revelaverit*, Deo nimirum certis paulatim temporum momentis, quod humano generi congruum esset, propense admovente auxilium; ut et parentes erga liberos pene faciunt. Non enim ab ipsis statim cunabulis pædagogos illis præficiunt; sed concessa ætati primæ spatio quodam puerilia lu-

⁵ Levit. II, 13. ⁶ Matth. V, 13. ⁷ I Cor. VII, 34.

magis probo quarto post versu προσφέρεσθαι, quod Maz. cod. habet pro φέρεσθαι Κυρίω, quod erat in Vat. Mox recte omittitur in cod. Maz. vox αὐτῆς post præpositionem χωρὶς. Ed. LUPAR.

(18) *Ἠγεῖσθαι*. Componit Methodius τῶ ἀδολεσχέιν, operam, otium perdere serioque nugari, in illis quæ angusti animi sunt, τὸ μὴ μέγιστας ἡγεῖσθαι τὰς ἀκριθείας, non maximi facere diligentiam in ne-

ώζεσε μοιχείαν. Ταύτη πᾶν δῶρον ἐν τῷ Λευϊτικῷ, ἐὰν μὴ ἄλατι ἀλισθῆ, ἀπαγορεύεται εἰς βλοχάρπωμα προσφέρεσθαι Κυρίω τῷ Θεῷ. Ἄλας δὲ ἡμῖν τὸ δικτικὸν πρὸς ὠφέλειαν ἀποστύφον ἢ πνευματικὴ πᾶσα τῶν Γραφῶν ἐδόθη μελέτη· ἥς δὴ χωρὶς ἀδύνατον τῷ Παντοκράτορι διὰ τοῦ λόγου προσενεχθῆναι ψυχὴν· Ὑμεῖς γὰρ ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς, ὁ Κύριος ἔφη τοῖς ἀποστόλοις.

Χρὴ οὖν τὴν παρθένον ἀεὶ τῶν καλῶν ἐρᾶν, καὶ τοῖς πρωτεύουσιν εἰς σοφίαν ἐμπρέπειν, καὶ μηδὲν ῥάθυμον μηδὲ μαλθακὸν ἔχειν· ἀλλ' ἀριστεύειν, καὶ ἀξία τῆς παρθενίας φρονεῖν, ἀποσμύχουσαν τῷ λόγῳ τοὺς ἰχῶρας ἀεὶ τῆς ἡδουπαθείας, μήπως λαθοῦσα βραχεῖα σηπεδῶν γεννήσῃ τὸν σκώληκα τῆς ἀκολασίας· Ἡ γὰρ ἀγάμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἐρέσῃ τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἢ ἀγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι, φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος. Πολλὰ δὲ παρέργον ἡγούμεναι τὴν ἀκρόασιν, νομίζουσι χαρίζεσθαι μεγάλα, ἐὰν κἂν τὸ βραχὺ παράσχωσι τὰς ἀκοάς· ἄς ἐκκριτέον· μικρολόγῳ γὰρ φύσει καὶ ταπεινῇ καὶ ἐπιμορφαζομένῃ σοφίᾳ οὐ χρὴ μαθημάτων θείων κοινωνεῖν. Ἡ γὰρ οὐ γελοῖον ἐκείναις ἀδολεσχεῖν, αἵτινες ἐπὶ μὲν τοῖς μικροῦ ἀξίοις πάντα ποιεῖν συντείνονται, ὅπως ἀκριθέστατα ἔξουσι τὰ τελεσιουργούμενα· ἐπὶ δὲ τῶν ἀναγκαίων, δι' ὧν μᾶλλον αὐταῖς ὁ τῆς σωφροσύνης ἔρος αὐξεται, μὴ μέγιστας ἡγεῖσθαι (18) τὰς ἀκριθείας;

optata assequantur: in necessariis vero per quæ

Μεγάλη γὰρ ἀληθῶς ὑπερβολὴ τὸ τῆς παρθενίας ἀνθρώποις ἀπ' οὐρανῶν κατεπέμφθη φυτὸν· καὶ διὰ τοῦτο ταῖς πρώταις οὐκ ἀπεκαλύφθη γενεαῖς. Ἐπεὶ γὰρ ἄνθρωπος ὀλιγοστός ἦν, καὶ ἐχρῆν αὐτὸν εἰς πλῆθος αὐξήσαντα τελειωθῆναι. Διὸ δὲ καὶ τὰς σφετέρας ἀδελφὰς οἱ παλαιοὶ λαμβάνοντες γυναῖκας, οὐδὲν ἦν ἀπρεπές (19), μέχρι νόμος ἐλθὼν διεστείλατο, καὶ τὸ πρῶτον δοκοῦν εἶναι καλὸν ἀπαγορεύσας, ἀμαρτίαν ἀπεφήνατο, ἐπικατάρατον καλῶν τὸν ἀποκαλύπτοντα τὴν ἀσχημοσύνην τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, τοῦ Θεοῦ κατὰ καιρὸν τὴν ἀρμόζουσαν ἡμῶν τῷ γένει σπουδαίως προσφέροντος βοήθειαν, ὡσεὶ δὴ καὶ οἱ πατέρες τοῖς υἱοῖς. Οὐ γὰρ εὐθέως ἀνωθεν ἐπιστατοῦσι τοὺς παιδαγωγούς· ἀλλὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν ἐάσαντες ἀθύρεσθαι μοσχάρων δίχην, πρῶτον εἰς διδασκάλων συμφελλιζόντων ἀποστέλλουσιν, ἔστ' ἂν ἀποβαλόντες τὴν μειρακιώδη τρίχα τοῦ νοῦς,

⁸ Levit. XVIII 9; xx, 17.

cessariis; ut utrumque dicat ridiculum. Sic nihil vitii in illa voce, cujus emendation expectandi sint alii codices; ut visum est editori Lupar. Satis est, ut qui exstant summo consensu nihil Methodio viroque prudenti sensum adversum reddant. COMBEFIS.

(19) *Οὐδὲν ἦν ἀπρεπές*. Codex Vat., οὐδὲν ἡσχημόνουν. Maz., audaci diversitate, οὐδὲν ἦν ἀπρεπές, glossemate in contextum recepto. Ed. LUPAR.

εἰς τὴν τῶν μαιζόνων ἀσκησὶν παραπεμφθῶσι· κάκειθεν αὐθις εἰς τὴν τῶν ἐτι μαιζόνων. Ταύτη γὰρ καὶ τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τῶν ἄλων ἡγητέον προσήνεχθαι τοῖς πρὸ ἡμῶν. Ἐτι γὰρ ὁ κόσμος, ἀνθρώπων ἀπλήρωτος ὢν, ὡς νήπιος ἦν καὶ ἐχρῆν αὐτὸν εἰς πλῆθος πρότερον, ἐκ τούτων ἀνδρωθέντα, πληθυνθῆναι. Ἄλλ' ὅτε λοιπὸν ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα κατωκίσθη, τῆς ἀνθρωπότητος εἰς ἀπειρον κεχυμένης, οὐκ ἐτι τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένειν τὸν ἀνθρώπον ἐπέτρεπεν ὁ Θεός, σκοπῶν ὅπως, τῶνδε εἰς τὰδε μεταβαίνοντες, πλησιαίτερον προκόπτωσιν ἔρχεσθαι τῶν οὐρανῶν, μέχρις ἂν, εἰς αὐτὸ τὸ μέγιστον μάθημα καὶ κορυφαίτατον τὴν παρθενίαν φθάσαντες, τελειωθῶσιν· ἀπὸ τῆς ἀδελφομείας ὀδεύσαντες πρῶτον εἰς τὸ ὀθνεῖας ἐπάγεσθαι γαμετάς· κάκειθεν εἰς τὸ μηκέτι πολλαῖς ἐπιβαίνειν τετραπόδων νόμῳ, καθάπερ εἰς θηλείαν γεγονότας· κάκευθεν εἰς τὸ μὴ μοιχοῦς γεγονέναι· καὶ αὖ πάλιν εἰς σωφροσύνην, καὶ ἀπὸ σωφροσύνης εἰς παρθενίαν· ἔνθα μελετήσαντες τῆς σαρκὸς ὑπερφρονεῖν, εἰς τὸν τῆς ἀφθαρσίας εὐδίου ἀφόδως ἐνορμίζονται χῶρον.

velut in unam hanc rem nati, congregarentur : inde ut adulteri non essent, atque hinc rursus ut castitatem, eaque perfuncti, virginitatem colerent : ubi se in carnis contemptu exercentes, in tranquillum incorruptionis locum, velut tutissimo portu, metu soluti appellerent.

Cap. III. *Abrahami circumcisione sublata sororum conjugia. A propheticis temporibus repudiata polygamia. Castitas conjugalis, ipsa modis coercita.*

Εἰ δέ τις ὡς ἀμάρτυρον τῶν Γραφῶν αἰτιάσασθαι τολμήσῃ τὸν λόγον, φέρε δὴ, παραθέντες καὶ τὰ τῶν προφητῶν, ἀληθέστερα μᾶλλον ἀποδείξωμεν τὰ προειρημένα. Ὁ γοῦν Ἀβραάμ, πρῶτος ἐν διαθήκῃ τὴν περιτομὴν λαβὼν, οὐδὲν ἕτερον αἰνίσσεσθαι δοκεῖ, τὸ οἰκεῖον (20) περιτεμνόμενος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μέλος, ἢ τοῦτο, τὸ μηκέτι τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος δημιουργηθέντα παιδοσπορεῖν· ἀπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστον διδάσκων ἀδελφῆς, οἷα σαρκὸς, ἀποτέμνειν τὴν κατὰ συνουσίαν ἡδονήν. Ὡστε τὸ πλ.,σιάζειν, καὶ ὀμύνοις χρῆσθαι ταῖς σφῶν ἀδελφαῖς, ἀπὸ τῶν τοῦ Ἀβραάμ πέπαυται καιρῶν· τὸ δὲ πλειόνων συναλλαγῆς ἀρμόζεσθαι γυναικῶν, ἀπὸ τῶν προφητικῶν ἀνήρηται χρόνων. Ὅπισω γὰρ σου τῶν ἐπιθυμιῶν μὴ πορευθῆς, καὶ ἀπὸ τῶν ὀρέξεών σου κωλύου· Ὀἶνος γὰρ καὶ γυναῖκες ἀποστήσουσι συνετούς. Καὶ ἐν ἑτέρῳ· Ἡ πηγὴ σου τοῦ ὕδατος ἔστω σοι

* Eccli. xviii, 30. ¹⁰ Eccli. xix, 2.

(20) *Οἰκεῖον*. Vat. codex, οἰκεῖον περιτεμνόμενος. Maz. οἰκεῖον περιστελλόμενος. Vaticani τὸ περιτεμνόμενος longe aptius est. Cæterum uterque errat in voce οἰκεῖον· agitur enim de circumcisione, et designatur membrum in quo ea fieri consueverat : ad quod nimis generica est vox οἰκεῖον, quæ manui, pedi et omnibus aliis partibus corporis convenit. Scripserit ergo Methodius ὀχεῖον : notum enim quid sit Græcis ὀχεῖον, et inde ducta ὀχεῖα et ὀχεῖος. Dinarcho ἵππος ὀχεῖος equus admissarius, et Aristoteli vi *Histor. Anim.* generali vocabulo ὀχεῖα, *mares*. Sic enim illic habet cap. 48 : Τὰ ὀχεῖα ἐκ τῶν θηλειῶν οὐκ ἐξείρουσι. *Mares a feminis non segregant.* Ed. LUPAR. — Τὸ οἰκεῖον περιτεμνόμενος. Editor Lupar. pene plagio, contra omnium codicum fidem, ὀχεῖον mutat, atque errare codices, ipse magis errans. Satis fuit Methodio, ut propriæ carnis membri amputatione diceret, significatum in Abrahamo

viendi, ad magistros una cum eis balbutientes, primaque rudimenta ac elementa docentes, eos mittunt, donec infantili velut quadam mentis lanugine posita, ad majorum disciplinarum exercitamenta transmittant, atque hinc ad alia his sublimiora. Simili quoque ratione existimandum se gessisse erga majores nostros Deum universorum ac Patrem. Tum siquidem mundus, necdum hominum confertus frequentia, velut infans erat, decebatque augeri prius in multitudinem, ex qua in virum quasi adolesceret. At ubi jam ab extremis ad extrema coloniis frequentatus est, humana sobole in immensum usquequaque fusa, non amplius iisdem ac prius Deus hominem permisit insistere moribus ; id nempe providens, ut sensim ex aliis ad alia gradum facientes, majore profectu propinquius cœlis assurgerent : quoad in maximum ipsum ac celsissimum evadentes virginitatis documentum, quod perfectum est adipiscerentur, a fratrum sororumque mistis conjugii primum progredientes ut externas ducerent uxores : deinde, ut ne multis quadrupedum ritu, velut in unam hanc rem nati, congregarentur : inde ut adulteri non essent, atque hinc rursus ut castitatem, eaque perfuncti, virginitatem colerent : ubi se in carnis contemptu exercentes, in tranquillum incorruptionis locum, velut tutissimo portu, metu soluti appellerent.

Ne quis vero orationem ut Scripturarum testimoniis destitutam audeat cavillari, age, producamus prophetarum locos, iisque certo certius veriora, ea quæ dicta a nobis sunt, ostendemus. Primus itaque Abraham, accepto circumcisionis fœdere, nihil aliud videtur innuere, proprium carnis suæ membrum putando, quam, haud amplius licere cum ea quæ iisdem orta parentibus sit, rem maritalem habere ; a propria quemque sorore, velut a carne propria, docens congressum amputare. Itaque ab Abrahami ætate, morem illum quo sorores fratribus nuptiarum fœdere jungebantur, sublatum videmus. Multas autem simul ab uno haberi uxores a propheticis temporibus perinde abolitum est. *Post concupiscentias enim tuas, inquit, ne eas, et a desideriiis tuis avertere* ⁹ : *Vinum enim et mulieres apostatare facient sapientes* ¹⁰. Et alio loco : *Fons tuus aquæ sit tibi pro-*

deinceps illicitam fratrum cum sororibus (qui velut unum corpus censeantur, uno ex semine atque utero) copulam : nec fuit necesse, re cunctis nota, membrum ipsum virile exprimere, quadam piarum aurium offensione ; illa præsertim voce, qua nusquam usa Scriptura aut Patres, ubi illis sermo est de circumcisione ; quæ nec apud profanos pudenda ipsa veretrumque significet, sed ipsam quasi admissionem marisque insipientis congressionem ; seu mares ipsos sic congressui destinatos. Sua suo nomine edant, licet, magni illi aristarchi, si in mundo auctoritatem inveniunt ; non ea levitate ex suo ingenio veterum monumenta componant, eisque obtudant. Longe diversa Vat. lectio a reliquis, τὸ μηκέτι εἰς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος σάρκα δημιουργηθεῖσαν παιδοσπορεῖν· sed idem sensus, τὰ ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος δημιουργηθέντα. COMBESIS.

prius, et jucundare cum uxore, quæ tibi adhæsit a juventute tua¹¹; repudiata scilicet plurimum uxorum licentia. Jeremias vero, *Equos amatores et emissores eos manifeste vocat¹²*, qui se in diversarum mulierum amores effundunt: *Multigena enim impiorum multitudo non erit utilis, et adulterinæ plantationes non dabunt radices altas¹³*.

Sed ne prolixi simus colligendis propheticis vocibus, age, astruamus rursus quomodo voluntaria castitas legitimo etiam usui singularis cum una conjugii successerit: tantisper scilicet subtrahens carnis libidines, dum perfecte proclivem ex consuetudine in copulam impetum ac pene effrenem represerit. Statim sane manifeste inducitur, qui hanc deinceps occupationem a se amoliat, dum ait: *Domine, Pater et dominator vitæ meæ, ne derelinquas me in consilio eorum. Extollentiam oculorum amove a me. Cordis concupiscentia et concubitus non apprehendant me¹⁴*. In libro autem Sapientiæ, quo omnium virtutis traduntur documenta, palam jam et sine ambage auditores ad continentiam et castitatem attrahens Spiritus sanctus, talia modulatur: *Melior est liberorum orbitas cum virtute, inclamans; immortalitas enim est in memoria illius, quoniam et apud Deum nota est, et apud homines. Cum præsens est, colunt illam, et desiderant eam cum se abduxerit: et in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum agone superato¹⁵*.

CAP. IV. Unus Christus virginitatem edocuit, aperte prædicans regnum cælorum. Dei similitudo, divinarum virtutum luce perficienda.

De humano itaque genere dictum est, quomodo a sororum conjugii ad continentiam usque, sensim per ætatum gradus profecerit; superest ut et de virginitate dicamus. Hoc igitur quanta fuerit facultas, nobis connitendum. Atque id in primis disquiramus necesse est, quid tandem causæ sit, cum multi prophetæ et justii multa ac præclara tum docuerint, tum ipsi præstiterint, nullus tamen virginitatem aut laudibus celebravit, aut propositum ejus assumpserit? Soli nimirum Domino disciplina hæc sancienda servabatur, qui et solus in mundum adveniens, homines docuit in Deum transire. Decebat enim qui princeps sacerdotum esset princepsque prophetarum et princeps angelorum, eundem etiam virginum principem audire. Antiquitus autem necdum homo perfectus erat: ac ideo virginitatem (rem utique perfectam) capere necdum poterat. Adhuc enim qui ad Dei imaginem formatus erat, id quoque quod est ad similitudinem recipere debebat. Quod ut perficeret, Verbum in mundum missum, nostram prius formam multis peccatorum

A ἰδία (21), καὶ συνευφραίνου μετὰ γυναῖκος τῆς ἐκ νεότητός σου· δηλονότι παραιτούμενος τὰς πολυλάς. Ὁ δὲ Ἱερεμίας, Ἴππους θηλυμανεῖς ἀναφανδὸν τοὺς εἰς διαφόρους μαργῶντας γυναῖκας καλεῖ. *Πολύγονον* (22) γὰρ, φησὶν, ἀσεβῶν πλῆθος οὐ χρησιμεύσει, καὶ ἐκ ῥόθων μοσχευμάτων οὐ δώσει ῥίζαν εἰς βᾶθος.

Ἄλλὰ γὰρ ἵνα μὴ μακρηγοῦμεν ἐπὶ πολὺ τὰς προφητικὰς ἀναλεγόμενοι φωνὰς, φέρε δὴ συστήσωμεν πάλιν, ὅπως διαδέχεται τὴν ἐπὶ μιᾷ γυναικὶ συναλλαγὴν ἢ σωφροσύνην, μέχρις ἂν ἐκλύσῃ τελείως τὴν ἐκ τοῦ ἔθους ἐπὶ τὴν συνουσίαν καταφορὰν, πρὸς ὄλιγον ἀφαιρουμένη τὰς τῆς σαρκὸς ἠδυπαθείας. Αὐτίκα γοῦν εἰσάγεται τισὲ μφανῶς ἤδη λοιπὸν παραιτούμενος τουτοῦ τὸν περισπασμὸν, *Κύριε, λέγων, Πάτερ καὶ δέσποτα τῆς ζωῆς μου, μὴ ἐγκαταλίπῃς με ἐν βουλήῳ αὐτῶν. Μετεωρισμὸν ὀφθαλμῶν ἀφελε ἀπ' ἐμοῦ· καρδίας* (23) *ὄρεξις καὶ συνουσιασμῶς μὴ καταλαβέτωσάν με. Καὶ ἐν τῇ πανσρέτῳ δὲ Σοφίᾳ, γυμνῶς ἤδη τοὺς ἀχροατὰς εἰς ἐγκράτειαν ἐφελκόμενον καὶ σωφροσύνην τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τριαῦτα μελωδεῖ· Κρεῖσσον* (24) *ἀτεκνία μετ' ἀρετῆς, κεκραγός· ἀθανασία γὰρ ἐστὶν ἐν μνήμῃ αὐτῆς, ὅτι καὶ παρὰ Θεῶν γινώσκεται καὶ παρὰ ἀνθρώποις. Παροῦσάν τε τιμῶσιν αὐτήν, καὶ ποθοῦσιν ἀπελθοῦσαν· καὶ ἐν τῷ αἰῶνι στεφανηφοροῦσα πομπεύει, τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασα.*

C Περὶ μὲν οὖν κείρων τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως ἀρξαμένη ἀπὸ τῆς ἀδελφομιξίας, ὠδευσεν ἐπὶ τὴν ἐγκράτειαν, εἴρηται· περὶ δὲ παρθενίας λείπεται· ὅσον οὖν δυνατόν, πειρατέον φράσαι (25). Καὶ πρῶτων ἐξεταστέον, δι' ἣν αἰτίαν πολλῶν προφητῶν καὶ δικαίων πολλὰ καὶ καλὰ διδάξαντων καὶ ἐργαζαμένων, παρθενίαν οὐδεὶς οὔτε ἐνεγκωμίασεν, οὔτε εἶλετο. Μόνῳ γὰρ ἄρα ἐφυλάσσετο τοῦτο πρεσβεῦσαι τὸ μάθημα τῷ Κυρίῳ, ἐπεὶ καὶ μόνος παρελθὼν ἀνθρώπων ἐδίδαξε χωρεῖν εἰς Θεόν. Ἐπρεπε γὰρ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἀρχιπροφήτῃ καὶ ἀρχαγγέλῳ, τοῦτω καὶ ἀρχιπαρθένῳ προσαγορευθῆναι. Τὸ δὲ παλαιὸν οὐδέπω τέλειος ἀνθρώπος ἦν· καὶ διὰ τοῦτο τὸ τέλειον οὐδέπω χωρῆσαι τὴν παρθενίαν ἴσχυεν. Ἐτι γὰρ ἐχρηζε, κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονώς, καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἀπολαβεῖν· ὅπερ τελεσιουργῆσαι καταπεμφθεὶς ὁ Λόγος εἰς τὸν κόσμον, τὴν ἡμετέραν μορφήν πρότερον ἀνέλαβε, πολλοῖς ἀμαρτήμασι κατεστιγμένην, ἵνα δὴ τὴν θείαν ἡμεῖς, δι' οὓς αὐτὸς ἐφόρεσε, πάλιν χωρῆσαι δυνηθῶμεν. Καθ' ὁμοίωσιν γὰρ ἀκριβοῦσθαι τότε πάρεστι Θεοῦ, ὁπότε δὴ τοὺς αὐτοῦ χαρακτήρας τῆς

¹¹ Prov. v, 15, 18. ¹² Cap. v, vers 8. ¹³ Sap. iv 3. ¹⁴ Eccli. xxiii, 1, 5, 6. ¹⁵ Sap. iv, 1, 2.

(21) Ἰδία. Non bene Possinius, sive qui ei imposuit, imperitus scriba, ἡδεῖα, *dulcis*; qua voce hæc auctoritas nihil ad intentum Methodii faceret, de singularitate conjugii, non de illius seu rei maritalis culcedine. Adde nihil ejusmodi sacrum textum sic pervium habere. COMBESIS.

(22) *Πολύγονον*. Vide Augustinum *De doct.*

Christ., lib. ii, cap. 12, n. 15. *Id.*

(23) *Καρδίας*. Sixt., *κοιλίας, ventris*. Sic et *Vulg.* *Id.*

(24) *Κρεῖσσον*. Paulo aliter *Vulg.*, etsi totidem verbis reddit Possinius. *Id.*

(25) *Φράσαι*. *Cod. Vat.*, *φάναι*. *Id.*

κατὰ ἄνθρωπον πολιτείας, ζωγράφων δίκην ἐπιστη-
μόνων, ἐν ἑαυτοῖς ὡσπερ σανίσιν ἐντυπωσάμενοι κατ-
έχωμεν, ἦν αὐτὸς ἐφανερώσε μαθητεύοντες τρίβον.
Ταύτη γὰρ ἠρετίσατο τὴν ἀνθρωπίνην ἐνδύσασθαι
σάρκα Θεὸς ὢν, ὅπως, ὡσπερ ἐν πίνακι θεῖον ἐκτύ-
πωμα βίου βλέποντες, ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν γράψαν-
τα μιμεῖσθαι. Οὐ γὰρ, ἕτερα φρονῶν, ἕτερα ἐποίει·
οὐδὲ μὴν, ἕτερα νομίζων εἶναι τὰ καλὰ, ἐδίδασκεν
ἕτερα· ἀλλ' ἄπερ ἦν ἀληθῶς ὠφέλιμα καὶ καλὰ,
ταῦτα καὶ ἐδίδασκε καὶ ἐποίει.

nem, Deus cum esset, induere, ut velut in tabula
quoque auctorem imitari possemus. Non enim alia sentiens, alia faciebat; at neque alia bona esse
existimans, alia docebat: sed quæ vere utilia honestaque erant, hæc et docebat atque præstabat.

**CAP. V. Christus incorruptam carnem in virginitate servans, ad virginitatem excolendum allicit. Virginum
exiguus numerus, præ multitudinem aliorum sanctorum.**

Τί οὖν ὁ Κύριος, ἡ ἀλήθεια καὶ φῶς ἐπραγματεύ-
σατο κατελθὼν; Ἄφθορον ἐφύλαξεν ἐν παρθενίᾳ τὴν
σάρκα κοσμήσας (26)· καὶ ἡμεῖς ἄρα, εἰ μέλλοιμεν
καθ' ὁμοίωσιν ἔσεσθαι Θεοῦ καὶ Χριστοῦ, φιλοτιμώ-
μεθα τὴν παρθενίαν τιμᾶν. Ὁμοίωσις γὰρ Θεοῦ φθο-
ρᾶς ἀποφυγή. Ὅτι δὲ καὶ ἀρχιπαρθένος, ὃν τρόπον
καὶ ἀρχιποιμὴν καὶ ἀρχιπροφήτην γέγονεν ὁ Λόγος
ἐνανθρωπήσας τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ Χριστόληπτος
ἡμῖν παρέστησεν ἐν βιβλίῳ τῆς Ἀποκαλύψεως Ἰωάν-
νης, λέγων· *Καὶ εἶδον· καὶ ἰδοὺ τὸ Ἄρνιον ἐστῶς
ἐπὶ τὸ ὄρος Σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαρά-
κοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ
καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ
τῶν μετώπων αὐτῶν. Καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ, ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φω-
νὴν βροντῆς μεγάλης· καὶ ἡ φωνὴ ἦν ἤκουσα,
ὡς φωνὴ κιθαρῶδων κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθά-
ραις αὐτῶν. Καὶ ἤδουσι καινὴν ᾠδὴν ἐνώπιον
τοῦ θρόνου καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων καὶ
τῶν πρεσβυτέρων. Καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν
ᾠδὴν εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χι-
λιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς. Οὗτοι εἰσιν
οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γὰρ
εἰσιν. Οὗτοι εἰσιν οἱ ἀκολουθήσαντες τῷ Ἄρνιῳ
ὄπου ἂν ὑπάγῃ. Τοῦ χοροῦ τῶν παρθένων ἐξάρχοντα
δεικνύων τὸν Κύριον.*

Ἐπίστησον δὲ πρὸς τούτοις, ὅπως τὸ ἀξίωμα τῆς
παρθενίας μέγιστον παρὰ τῷ Θεῷ. Οὗτοι ἠγοράσθη-
σαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων (27) ἀπαρχὴ τῷ Θεῷ καὶ
τῷ Ἄρνιῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὐρέθη
ψεῦδος· ἄμωμοι γὰρ εἰσι, καὶ ἀκολουθοῦσι, φησὶ,
τῷ Ἄρνιῳ ὄπου ἂν ὑπάγῃ. Σαφῶς ἡμᾶς κἀντεῦθεν
διδάσκειν βούλεται, ὅτι ἐν ἀριθμῷ τοσοῦτω, τουτέστιν
ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρσι χιλιάσιν, ἀπάνω-
θεν τὸ πλῆθος περιώριστο τῶν παρθένων, τῶν ἄλλων
ἀγίων εἰς πλῆθος ἀόριστον ὀχλιζόμενων. Τί γὰρ παρ-
εγγυᾶ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν διαλεγόμενος, προσ-
εκτέον. Καὶ εἶδον ἀπὸ πάσης γλώττης καὶ φυλῆς
καὶ παντὸς ἔθνους πλῆθος πολὺ, ὃ ἀριθμῆσαι

A maculis compunctam suscepit, ut nos scilicet pro-
pter quos gestavit, divinam rursus capere valere-
mus. Ad Dei enim similitudinem accurate effingi
id demum est, ejus characteres et lineamenta in
vitæ humanæ consuetudinem imitando transferre:
pari arte qua periti pictores, objecti oculis exem-
plaris ductus et colores in paratis tabulis ad vi-
vum exprimunt; quod assequemur, dum ostensam
ab eo viam ac disciplinam condiscamus atque se-
quamur. Eo quippe consilio placuit humanam car-

divinum vitæ exemplar propositum cernentes, nos
quæ vere utilia honestaque erant, hæc et docebat atque præstabat.

B Quid igitur Dominus, ipse veritas et lumen, mo-
litus est, in mundum veniens? Nempe homo factus,
incorruptam carnem in virginitate servavit. Et nos
itaque, si ad Christi Dei nostri similitudinem eni-
timur, virginitatem colere magnifice studeamus.
Dei enim simulacrum, corruptionis fuga. Quod au-
tem etiam principem virginum, haud secus ac
principem pastorum ac prophetarum Ecclesiæ, Ver-
bum homofactum prætulit, ipse nobis Christi
numine afflatus Joannes in libro Apocalypsis osten-
dit, quibus ait: *Et vidi; et ecce Agnus stans su-
pra montem Sion, et cum eo centum quadraginta
quatuor millia, habentes nomen ejus et nomen Patris
ejus, scriptum in frontibus suis. Et audivi vocem e
cælo, tanquam vocem aquarum multarum, et tanquam
vocem tonitruum magni. Et vox quam audivi, sicut
vox citharædorum citharizantium in citharis suis,
Et cantabant quasi canticum novum in conspectu
throni, et quatuor animalium et seniorum. Et nemo
poterat discere canticum, nisi illa centum quadraginta
quatuor millia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui
cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim
sunt. Hi sequuntur Agnum quocumque ierit*¹⁶. En ut
Dominum principem ostendat atque auspiciem
chori virginum.

Animadvertite insuper quam vere maxima sit vir-
ginitatis dignitas apud Deum. *Hi empti sunt ex ho-
minibus primitiæ Deo et Agno, et in ore ipsorum
non est inventum mendacium: sine macula enim
sunt; et sequuntur Agnum, inquit, quocumque ierit.*
Clare nos et hinc docere vult, tantulo numero (ni-
mirum quadraginta quatuor millium) definitam a
principio fuisse multitudinem virginum, cum infi-
nita multitudo sit aliorum sanctorum. Quid enim
et de aliis disserens insinuet, considerandum. *Et
vidi ex omni tribu et lingua et ex omni natione, mul-
titudinem magnam quam dinumerare nemo pote-
rat*¹⁷. Constat igitur, ut dicebam, aliorum quidem

¹⁶ Apoc. xiv, 1-4. ¹⁷ Apoc. vii, 9.

(26) Σάρκα κοσμήσας. Ἐνανθρωπήσας. Ib.

(27) Ἀνθρώπων. Possinius, ἐθνῶν, ex gentibus, non bene. Ib.

sanctorum numero superiorem multitudinem inducere; virginum vero exiguum plane numerum, si ejus cum aliorum innumera multitudine ratio habeatur

Hæc mea, o Arete, de virginitate, ait, oratio est: In qua si quid omisi, suppleat, cui lampadem dicituræ trado, Theophila.

ORATIO II.

THEOPHILA.

Cap. I. Non sublatae puritatis, virginitalis præconio.

In his itaque exorsa Theophila est. Quandoquidem quam Marcella bene cœperat orationem, non sufficienter absolvit, operæ pretium existimo, ut sinem sermoni imponere satagam. Etenim ad virginitatem per intervalla profecisse hominem, Deo illum certis vicibus atque gradibus promovente, præclare mihi disputatum apparet; quod autem intulit, non esse deinceps procreandis liberis dandam operam, haud probare possim. Manifeste siquidem ex Scripturis mihi intelligere videor, noluisse Dei Verbum, postquam virginitatem mundo intulit, omnino abrogare conjugium. Non enim quoniam sideribus luna major est, continuo cæterarum stellarum lumen exstinguitur.

Incipiamus autem a Genesi, ut antiquissimæ Scripturæ suum ordinis primatum assignemus. Profecto Dei sententia et præceptum illud¹⁸ propagandi generis, etiam hodie viget et servatur: Deo etiamnum hominis formandi opifice. Hoc etenim plane manifestum est, nunc quoque velut pictor tabellam, sic Deum mundum efficere, uti sane etiam Dominus docuit, dum ait: *Pater meus usque modo operatur*¹⁹. Verum ubi flumina cursum suum absolverint, seque vasto maris alveo reddiderint; ubi lumen a tenebris perfecte separatum fuerit (nunc enim adhuc in ista separatione laboramus); ubi fructus suos cum reptilibus et quadrupedibus edere deinceps arida desierit, et expletus erit præfinitus hominum numerus, tunc sane a generando abstinendum erit. Nunc enim edenda Dei imagine suam hominem conferre operam necesse est, dum adhuc stat mundus, novisque quotidie molibus ejus fabrica adimpletur. *Crescite, enim, inquit, et multiplicamini*²⁰. Nec fas est Creatoris præceptum abominari, ex quo nobis est quod existimus. Principium enim generationis hominum seminis in genitale arvom demissio est, ut ex ossibus os et ex carne caro, arcana vi desumpta, in alterum rursus hominem ejusdem artificis opera condantur. Sic enim impleri putandum eam sententiam: *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea*²¹.

Α αὐτό οὐδεις ἠδύνατο. Οὐκοῦν συνέστηκεν, ὡς ἔφη, ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀγίων αὐτὸν πλεθρὸν ἄφατον εἰσαγεῖν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐν παρθενίᾳ βραχύτατον ἀριθμὸν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῶν εἰς ἀναρίθμητον πλῆθος συντελούντων.

Οὗτος, ὦ Ἀρετῆ, ὁ παρ' ἐμοῦ σοι περὶ παρθενίας λόγος. Εἰ δέ τι παρέλιπον, ἀποπληροῦται διαδεξαμένη με Θεοφίλα.

ΛΟΓΟΣ Β.

ΘΕΟΦΙΛΑ.

Εἰπεῖν οὖν ἔφη τὴν Θεοφίλαν. Ὅτι δοκεῖ μοι ἀναγκαῖον εἶναι, ἐπειδὴ καλῶς ἡ Μαρκέλλα ὀρμήσασα ἐπὶ τὸν λόγον, οὐχ ἱκανῶς ἐπλήρωσεν, ἐμὲ πειράσθαι τέλος ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. Τὸ μετὰ γὰρ εἰς παρθενίαν ἐκ προβάσεως προκόψαι τὸν ἄνθρωπον, Θεοῦ παρορμήσαντος αὐτὸν κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν, δοκεῖ μοι καλῶς διελέσθαι· τὸ δὲ μηκέτι χρῆναι λέγειν τούτῳ τεύθειν τεκνογονεῖν, οὐ καλῶς. Ἐγὼ γὰρ καθεωρακέναι μοι δοκῶ σαφῶς ἀπὸ τῶν Γραφῶν, ὅτι παρθενίας ἐλθούσης, ὁ Λόγος οὐκ ἀνεῖλε πάντῃ τὴν τεκνογονίαν. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν ἀστέρων ἡ σελήνη μείζων ἐστὶ, παρὰ τοῦτο τῶν ἄλλων ἀστέρων τὸ φῶς ἀναιρεῖται.

Ἀρξώμεθα δὲ ἀπὸ τῆς Γενέσεως, ἵνα δὴ καὶ προσθεύωμεν μᾶλλον τὴν Γραφήν. Ἡ γὰρ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ διάταγμα τὸ ἐπὶ τῆς τεκνοποιίας, ὁμολογουμένως μέχρι καὶ νῦν συμπληροῦται· πλάσσοντος τὸν ἄνθρωπον ἔτι τοῦ δημιουργοῦ. Τοῦτο γὰρ καὶ πάντῃ καταφανές, ὡς ἄρα τὸν κόσμον ἀκμὴν ἐργάζεται ζωγραφῶν ὁ Θεός, ὡσπερ δὴ καὶ ὁ Κύριος ἐδίδασκεν, Ἔως ἄρτι ὁ Πατήρ μου ἐργάζεται, λέγων. Ἄλλ' ὁπόταν οἱ ποταμοὶ ἤδη λωφῆσωσιν, εἰς τὸ τῆς θαλάσσης εἰσβάλλοντες ἀγγεῖον, καὶ τὸ φῶς τελείως χωρισθῆ τῷ σκότους, (νῦν γὰρ ἔτι διαχωρίζεται) καὶ τοὺς καρποὺς μετὰ τῶν ἐρπετῶν καὶ τετραπόδων ἀναδιδόναι παύσεται λοιπὸν ἡ ξηρὰ, καὶ ὁ προωρισμένος τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς ἀναπληρωθῆ· τότε δὴ λοιπὸν καὶ τῆς παιδοποιίας ἀφεκτέον. Νῦν γὰρ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ τὸν ἄνθρωπον ἀνάγκη συνεργεῖν, ἔτι συνεστώτος τοῦ κόσμου καὶ τεκταινομένου. Αὐξάνεσθε γὰρ, ἐλέχθη, καὶ πληθύετεσθε. Καὶ οὐ χρὴ τὸ διάταγμα βδελύσσεσθαι τοῦ δημιουργοῦ, ἐξ οὗ δὴ καὶ αὐτὰ γέγοναμεν. Ἀρχὴ γὰρ γενέσεως ἀνθρώπων ἡ τοῦ σπέρματος εἰς τοὺς αὐλακὰς τῆς μήτρας γίνεται καταβολή, ὅπως τὸ ἐκ τῶν ὀστέων ὄστουν, καὶ ἡ ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἕτερος ἄνθρωπος ἀοράτῳ ληφθέντα δυνάμει πάλιν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου δημιουργηθῶσι. Ταύτη γὰρ ἐκείνην ἡγητέον πληροῦσθαι τὴν φωνήν· Τοῦτο νῦν ὄστουν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου.

¹⁸ Gen. 1, 28. ¹⁹ Joan. v, 17. ²⁰ Gen. 1, 28. ²¹ Gen. 11, 23.

CAP. II. *Generatio, affinis primæ Evæ ex costa et esse Adæ formationi. Deus hominum conditor in consueta generatione.*

Τοῦτο γάρ ἴσως ἠγίσαστο καὶ ἡ μετὰ τὸν ὕπνον Ἀ
ἐκστασις ἐπιβληθεῖσα τῷ πρωτοπλάστῳ, προδιατυ-
πουμένη τὴν ἐπὶ τῆς φιλοτησίας θέλξιν τοῦ ἀνδρός,
ὅποτε διψήσας τέκνων ἐξίσταται, ταῖς παιδογόνοις
θηλυνόμενος καθ' ὕπνον ἡδοναῖς, ἵνα πάλιν τι, ἀπὸ
τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς ἀποσπασθὲν, ἕτερος
ἄνθρωπος, ὡς ἔφην, ἀναπληρωθῆ. Ἐκταρασσομένης
γάρ τῆς ἀρμονίας τῶν σωμάτων ἐν τοῖς κατὰ συνου-
σίαν ἐρεθισμοῖς, ὡς οἱ τετελεσμένοι τὴν γαμήλιον
ἡμᾶς διδάσκουσι τελετήν, πᾶν τὸ μυελῶδες τοῦ αἵμα-
τος καὶ γονιμώτατον, ὅπερ ἐστὶν ὑγρὸν ὄστουν, ἐκ
πάντων ἐπαθροϊζόμενον τῶν μελῶν, ἀφροποιῆσαν καὶ
θρομβωθὲν, διὰ τῶν παιδογόνων εἰς τὴν ἐμφυχὸν τῆς
θηλείας ἐξύεται γῆν. Εἰκότως ἄρα ἐνεκεν τούτου κα-
ταλιπεῖν λέλεκται τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, τότε
πάντων ἀθρόως ἀμνημονήσας, ὅτε φιλοστόργοις ἐνού-
μενος τῇ γυναικὶ συμπλοκαῖς, κάτοχος ἐπιθυμίας γί-
νεται γεννητικῆς, παρέχων ἀφαιρεῖσθαι τῷ θεῷ τὴν
πλευρὰν δημιουργῶ, ὅπως ἐξ υἱοῦ δὴ καὶ αὐτὸς πα-
τήρ πάλιν ἐκφανῆ.

Οὐκοῦν εἰσέτι πλάσσοντος καὶ νῦν δὴ τὸν ἄνθρω-
πον τοῦ Θεοῦ, πῶς οὐ τολμηρὸν τὸ βδελύσσεσθαι τὴν
παιδουργίαν, ἣν αὐτὸς οὐκ ἐπαισχύνεται ταῖς ἀμιάν-
τοις ὁ Παντοκράτωρ ἐργαζόμενος χερσὶ; Πρὸ τοῦ
γάρ με πλάσαι σε ἐν κοιλίᾳ, ἐπίσταμαί σε, τῷ
Ἰερεμίᾳ φησί. Τῷ δὲ Ἰώβ· Μὴ σὺ, λαβὼν πηλόν,
ἐπλασῆς ζῶον, καὶ λαλητὸν αὐτὸ ἐποίησας, ἔφη,
ἐπὶ τῆς γῆς; Καὶ ὁ Ἰώβ πρὸς αὐτὸν εὐκτικῶς (28)
φέρεται, λέγων τό· Αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με, καὶ
ἐπλασάν με. Πῶς δὲ οὐκ ἄτοπον τὸ, ἀπαγορεύε-
σθαι γάμων συναλλαγὰς, προσδοκωμένων ἐτι καὶ
μεθ' ἡμᾶς ἔσεσθαι μαρτύρων, καὶ τῶν ἀντιτασσομέ-
νων τῷ πονηρῷ, δι' οὓς δὴ καὶ τὰς ἡμέρας ὁ λόγος
ἐπηγγεῖλατο κολοθωθήσεσθαι; Εἰ γάρ φαῦλον, ὡς
ἔφης, ἀπεντεῦθεν νενομίσται τῷ Θεῷ τὸ παιδοσπο-
ρεῖν, δι' ἣν αἰτίαν οἱ παρὰ δόγμα φύομενοι καὶ τὴν
βουλήν τὴν θεῖαν, εὐάρεστοι δυνήσονται παραστῆναι
τῷ Θεῷ; Ἡ πῶς οὐκ ἀνάγκη εἶναι κίβδηλον, ἀλλὰ
μὴ θεοφυῆς (29) τὸ τεχθὲν, εἰ παρὰ τὴν γνώμην καὶ
τὸ διάταγμα δίκην παραχαράγματος πλάσσεται τῆς
δυνάμεως; ἵνα δὴ καὶ ἀνθρώποις δύνασθαι δῶμεν
ἀνθρωποπλαστεῖν.

quod præter mentem ac contra præscriptum creantis potentiae subdititium exstiterit? ut et facultatem condendi hominis hominibus tribuendam quis velit.

CAP. III. *Locus Scripturæ vexatus. Spurii, non solum fideles, sed et quandoque prælati.*

Καὶ ἡ Μαρκέλλα ὑπολαβοῦσα, ὡ Θεοφιλα, μέγα
σφάλμα, ἔφη, καὶ ἐναντίον οἷς εἶπας ἀναφαίνεται·
καὶ οἷσι λεληθέναι παρωσαμένη τηλικούτον νέφος;
Ἦκει γάρ ἐκεῖνος ὁ λόγος, ὃν ἴσως, ἀπαιτῶν σε τις
ὡς σοφωτάτην, λέξει. Περὶ τῶν ἐκ μοιχείας ἀνόμως
φυομένων τί φῆς; Ἐδωκας γάρ εἰσελθεῖν εἰς τὸν κό-

Id enim forsitan innuebat illa per somnium primo homini injecta exstasis, viri inter muliebres amplexus mulcedinem illam præfigurans, cum liberorum sitiens a se quasi excedit, genitalibus per somnum effeminatus deliciis, ut rursus ab ejus ossibus et carne decerptus delibatusque, alius, uti dicebam, homo impleatur. Turbata enim corporum harmonia titillationibus coitus, uti nos docent, qui opus maritalis experti sunt, medullosa quæque ac prolifica pars sanguinis, quod os quoddam liquidum est, ex cunctis coæta membris, spumoso coagulo concrevens, per naturales meatus in vivam feminæ humum expluitur. Merito propter hæc dictum est, derelicturum hominem patrem et matrem, cunctis repente per hæc intervalla memoria elabentibus, dum conjugalibus mulieri agglutinus complexibus, genitalis impos libidinis evadit: tollendam costam divino præbens artifici, ut ex filio idem rursus pater exsistat.

Quamobrem, Deo etiamnum quotidie per iruptialem ejusmodi congressum hominem formante, quomodo non temerarium fuerit abominari liberorum procreationem, cui suas immaculatas immiscere manus omnipotens Creator haud indecorum ducat? Priusquam enim, inquit, formarem te in utero, novi te, Jeremiam alloquens ²². Et Jobo ait ²³: Nunquid tu accepto limo effinxisti animal, et vocale illud fecisti super terram? Jobus autem contra Deo supplex accedit, dicens ²⁴: Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me. Quomodo vero non absurdum fuerit prohibere congressus nuptiales, cum expectentur etiam post nos futuri martyres, et qui nequissimo restituri sunt, ob quos etiam brevianos dies illos pollicitus est divinus sermo ²⁵? Quod si malum, ut aiebas, ex hoc tempore Deo visum est, liberis operam dare, quo pacto illi quos futuros Christus prædixit, martyres et sancti, contra Dei adeo placitum et voluntatem nati, usque ei chari et accepti esse poterunt? Aut quomodo non plagiararia nescio qua suppositum arte ac manu, non divina satione natum illud quodcumque fateri necesse est,

ut et facultatem condendi hominis hominibus tribuendam quis velit.

Hic Marcella interpellans, Gravis error, o Theophila, in tua, inquit, oratione apparet, qui eam secum ipsam committit, contraria prius a te dictis astruens: et putas te latere tanta offusa nube? Occurrit tamen ille tibi ex adverso sermo, quo te aliquis ut sapientissimam adiens interrogare isto pa-

²² Jer. i, 5. ²³ Job κκκνιιι, 14, sec. LXX. ²⁴ Job x, 8. ²⁵ Matth. κxiv, 22; Marc. κiii, 20.

(28) Εὐκτικῶς. Allatius, εὐσεβῶς. Sic et codex Mazar. COMBEFIS.

(29) Θεοφυῆς. Ita cod. Vat. At Allatius et Mazar. θεοφιλές. Deo charum Ib.

eto possit. De iis qui ex adulterio illegitime generantur, heus tu quid dicis? Concessisti enim nulla posse ratione fieri ut quis veniat in mundum, quin divinæ ei majestatis nutus ductor exstiterit, parato ei qui sit nasciturus, a Deo corpusculo. Et ne confugas velut in arcem securam, prolato testimonio Scripturæ, dicentis : *Filii autem adulterorum maturitatem non consequentur*¹⁶; refellet te leniter, dicens : Atqui videmus haud raro illegitimis conceptos copulis maturescere in partus vitales valentesque adolescere.

Si autem argute iterum distinguens dicas, Ego vero, heus tu, maturitatis nomine quam non consequantur, justitiam Christianam intelligo, cujus illi compotes non sunt, reponet statim : Atqui, o beata, multi ex iniquo sati semine, nihilo secius, non solum gregi fidelium adunati, verum etiam ut illis præessent haud raro sortiti sunt. Quare cum communi omnium sensu et experientia notissimum sit, ortos ex adulterio utrovis modo quod perfectum est adipisci, non est putandum de conceptibus aut partibus propheticum illud Spiritus sancti oraculum esse intelligendum; sed forte potius de iis qui adulterant veritatem : qui nimirum sophisticis decretis corrumpentes Scripturas, immaturam gignunt sapientiam, quod pietati errorem commisceant. Itaque, hoc quoque tibi effugio præcluso, i modo, et ex adulterio quoque conceptos fetus, responde, Deo bene volente generari. Dixisti enim, fieri non posse ut ad maturitatem et consummationem perveniat humanus fetus, nisi Dominus formam animumque indiderit.

CAP. IV. *Humana generatio, Deique in ea opus declaratum.*

Hic Theophila, velut robusti lacertis adversarii media correpta, vertigine tentata quadam est; tum ægre tandem spiritu resumpto, Rem, inquit, o beata, quæris, ad sui plenam declarationem exemplo quodam indigentem, cujus beneficio melius intelligas, Dei vim creatricem per omnia quidem pertinentem, præcipue tamen ipsam a se humanam præstare generationem, augendo quæ in genitalem sunt seminata terram. Neque enim id quod seminatur culpandum est : sed in eo omnis culpa residet, qui in alienum agrum, furtivis cubilibus, veluti mercede brevis voluptatis, propriam impudenter sementem vendit. In forma enim, quæso, animo, talem quamdam imaginem nostri in vitam ortus ac generationis. Cogita domum, cujus altissimis montibus ingressus adjaceat, ipsaque longe in multam et inferne capacem demissa sit profunditatem; quæ denique a summo capite ab ingressu multa retro foramina habeat, ac cujus figura ea parte orbicularis existat. — Informo, inquit Marcella, quam jubes imaginem. — Jam imaginare sedentem intus operari platen statuas plurimas, ex limo quem ei per ea quæ dixi foramina, multi assidue homines

σμον ἀμήχανον εἶναι καὶ ἀδύνατον, μὴ χειραγωγηθέντα τῷ θελήματι τῆς μεγαλοσύνης (30), κατασκευασθέντος αὐτοῦ τοῦ σκηνώματος πρὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ ἵνα μὴ καταφύγῃς ὡσπερ εἰς τειχίον ἐχέγγυον, προχειριζομένη τὴν λέγουσαν Γραφήν, *Τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτελεσφόρητα*, ἀποκρούσεται σε πρῶως εἰπὼν, ὅτι· Καὶ μὴν τελεσφόροις πολλαχῶς ὠδῖσιν ὠριμον καρπὸν τοὺς ἐκ παρανόμων συλληφθέντας ὡδε συναλλαγῶν ὁρῶμεν φυομένους.

Εἰ δ' αὖ πάλιν σοφίζομένη φαίης, ὦ ουτος, ἐγὼ τὸ ἀτελεσφόρητον ἐπὶ τῶν τελειομένων ἠγοῦμαι τάσσεσθαι τῇ Χριστοδιδάκτῳ δικαιοσύνῃ, λελέξεται· Καὶ μὴν, ὦ μακαρία, πλείστοι τεχθέντες ἐξ ἀδίκου σπορᾶς οὐδὲν ἤττον οὐ μόνον τῇ ποιμνῇ συναγελάζεσθαι καταριθμοῦνται τῶν ἀδελφῶν, ἀλλὰ καὶ καθηγείσθαι τούτων κληροῦνται πολλαχῶς. Οὐκοῦν ὄντος φανεροῦ, καὶ πάντων ἱστορούντων, καὶ τὰ ἐκ μοιχείας φυόμενα τελεσιουργείσθαι, οὐ χρῆ νομίζειν περὶ συλλήψεων καὶ τόκων τὸ Πνεῦμα προπεφητευκέναι· ἀλλ' ἔσως περὶ τῶν τὴν ἀλήθειαν μοιχωμένων, οἵτινες κλεψιαφοῖς νοθεύοντες δόγμασι τὰς Γραφὰς, ἀτελεσφόρητον γεννώσι σοφίαν, τῇ θεοσεβείᾳ συγκρίνοντες τὴν πλάνην. Διὸ καὶ ταύτης σου τῆς προφάσεως ἐξηρημένης, ἴσθι δὴ, εἰ καὶ τὰ ἐκ μοιχείας εὐδοκοῦντος, ἀπόκριναι, γεννῶνται τοῦ θεοῦ. Ἐφης γάρ, εἶναι ἀδύνατον, ἀνθρώπου τελεσφορηθῆναι γονὴν, μὴ μορφώσαντος αὐτὴν καὶ ψυχώσαντος τοῦ Κυρίου.

perveniat humanus fetus, nisi Domi-

Καὶ ἡ Θεοφίλα, ἀπὸ γενναίου ὡσπερ ληφθεῖσα τῶν μέσων ἀνταγωνιστοῦ, ἐσκοτοδινίασε, καὶ μάλα μόλις ἀναπνεύσασα, ἔφη· Ἐρωτᾶς ἐρώτημα διὰ παραδείγματος, ὦ μακαρία, χρῆζον ἀποδειχθῆναι, ἵν' ἔτι μᾶλλον εἰδῆς, ὡς διὰ πάντων ἡ ποιητικὴ δύναμις διήκουσα τοῦ θεοῦ, πλέον εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων γένεσιν αὐτουργεῖ, αὐξοῦσα τὰ εἰς γόνιμον φυτευόμενα γῆν. Οὐ γὰρ τὸ σπειρόμενον αἰτιατέον, ἀλλὰ τὸν εἰς ἄλλοτριαν ἄρουραν κλεψιγάμοις εὐναῖς, οἷα μισθωτὸν ὀλίγης ἡδονῆς, τὴν ἰδίαν ἀναισχύντως πιπράσκοντα σποράν. Ἀπέικασον γὰρ τοιοῦτῷ τινὶ τὴν ἡμετέραν γένεσιν εἰς τὸν βίον, οἷον οἶκῳ παρακειμένην ἔχοντι τὴν εἰσοδὸν ὄρεσιν ὑψηλοῖς· διήκειν δὲ τὸν οἶκον ἐπὶ πολὺ κάτω, μέχρις ἄκρων τῆς εἰσόδου ἔχοντα πολλὰς ὀπάς ἐκ τῶν ὀπίσω, καὶ περιφερῆ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος γεγονότα. — Ἀπεικάζω, ἔφη ἡ Μαρκέλλα. — Οὐκοῦν ἀπόλαβε ἔνδον καθεζόμενον ἐργάζεσθαι πλάστην πολλοὺς ἀνδριάντας· τούτῳ δ' αὖ τὴν ὕλην τοῦ πηλοῦ διὰ τῶν ὀπῶν ἐξωθεν νόησον ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἀνευδεῶς χορηγεῖσθαι, οὐδενὸς αὐτὸν ὁρῶντος τὸν τεχνίτην. Δὸς δὲ κεκαλύφθαι τὸν οἶκον ὀμίχλῃ καὶ νεφέλαις, καὶ μηδὲν αὐτοῖς ἐξωθεν εἶναι καταφανές ἢ μόνας τὰς ὀπάς. Δεδόσθω, ἔφη, καὶ τοῦτο. Ἐχειν δὲ ἕκα-

¹⁶ Sap. III, 16.

(30) Μεγαλοσύνης Ms. Maz. et Allat., δυνάμεως. COMBEFIS.

στον αὐτῶν τῶν συμπονούμενων εἰς τὴν τοῦ πηλοῦ συγκομιδὴν ἀπονεμημένην αὐτῷ μίαν ὀπήν, εἰς ἣν χρὴ μόνον αὐτὸν φέροντα τὴν ἰδίαν ὕλην ἀποτίθεσθαι, μὴ ἀπτόμενον ἑτέρας. Εἰ δ' αὖ περιέργως ἀνεφγνύει τὴν ἑτέρῳ κεκληρωμένην ἐπιχειροίη, πῦρ αὐτῷ καὶ μάλιστα ἀπειλητέον.

per quod solum oportet eum materiam propriam que : proposita etiam pœna ignis et verberum, ei signatum.

Οὐκοῦν τὰ μετὰ ταῦτα λοιπὸν δὴ θεώρησον. Ἐνδοθεν τὸν πλάστην περιερχόμενον τὰς ὀπὰς, καὶ τὸν εὐρισκόμενον ἐν ἑκάστη πηλὸν κατ' ἰδίαν λαμβάνοντα πλάττειν, καὶ μηνῶν περιόδοις ἀποπλάσαντα, πάλιν ἀποδιδόναι τοῖς ἔξω διὰ τῆς αὐτῆς τὸν πλάστην ὀπῆς, ἔχοντα τοιαύτην ἐντολήν, πάντα τὴν δυνάμενον δημιουργηθῆναι πηλὸν ἀδιαφόρως ἐργάζεσθαι, κἂν εἰς ἀλλοτρίαν ὑπὸ τινος εἰσοχουεῖται κακοτρόπως ὀπήν. Οὐδὲν γὰρ ἡδικοῦναι τὴν ὕλην διὸ ὡς ἀναιτίαν μὲν δὴ χρῆναι πλάττεσθαι καὶ μορφοῦσθαι. Τὸν δὲ παρὰ τὸ δίκταγμα καὶ τὴν ἐντολήν εἰς ἀλλοτρίαν αὐτὴν ἀποτιθέμενον ὀπήν ὡς ἀλάστορά τε καὶ παραβάτην τιμωρεῖσθαι. Οὐ γὰρ τὸν πηλὸν αἰτιατέον, ἀλλ' ἐκείνον τὸν παρὰ τὸ ὄσιον τοῦτο πεποιηκότα· ἀκρασίας γὰρ χάριν εἰς ἀλλοτρίαν ἀποκομίσας ὀπήν ἀπέθετο λαθραίως τῆ βίβλ. — Ἀληθέστατα λέγεις.

CAP. V. *Idem argumentum persequitur S. Pater.*

Οὐκοῦν λοιπὸν δὴ καιρὸς τούτων ἤδη προδηνησμένων, ταύτην σε πᾶσαν προσάπτειν, ὡ σοφωτάτη, τὴν εἰκόνα τοῖς ἤδη ἐμπροσθεν εἰρημένους. Τὸν μὲν οἶκον ἀφομοιοῦσαν τῇ ἀσράτῳ τῆς γενέσεως ἡμῶν φύσει· τὴν δὲ προκείμενην εἰσόδον τοῖς ὄρασι τῇ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἰς τὰ σώματα καταβάσει καὶ καταπομπῇ (31) τῶν ψυχῶν· καὶ δὲ ὀπὰς τῷ θηλυκῷ καὶ γυναικείῳ γένει· τὸν δὲ πλάστην τῇ ποιητικῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ, ἥτις, ἐπικαλύμματι τῆς γενέσεως ἡμῶν τῇ φύσει χρωμένη, ἐνδον ἡμᾶς ἀσράτως ἀνθρωποπλαστεῖ (32), τὰ ἐνδύματα τοῖς ψυχαῖς ἐργαζομέ-

(31) *Καταβάσει καὶ καταπομπῇ.* Locus hic difficilior, quo videtur Methodius ipsam Origenis præexistentiæ animarum opinionem sequi, ac quasi illi pridem πολιτείαν suam nacti in cœlis, inde in corpora sic a Deo formata descendant ac demittantur : sive alias hæc illis pœna est et carcer, ut Origenes voleit ; sive natura, quod exponi possit Methodius, nec ita palam adversatur fidei. Erudite admodum hanc spartam adornavit Leo Allatius, ac Methodium vindicavit : cum is qui illius occupavit Methodiani *Symposii* editionem, subolere sibi difficile aliquid nec indicaverit. Putem ipse Methodium nihil aliud velle, quod ita exprimit, quam animarum naturam significare, quæ a Deo sit et cœlestis, nec a materia proficiscatur, velut animæ reliquorum viventium, sed a Deo proprio parente supra vim omnem actionis humanæ illiusque supplemento, exeat ; qui singulas singulis formatis corporibus jure quasi naturæ, eaque quam sibi præfixit lege, animas tribuat, ne humana actio ad prolem ordinata, sui insufficientia et præstantia effectus, cassa maneat. Hinc certe nostra dicta cœlestis origo, et qua nobis inest ut in Deum auctorem nostrum vergamus, etsi inefficaci conatu, nisi Dei ipsius gratia adjuvetur. Hæc fere mens scho-

congerant, nemine ipsum artificem vidente. Fac etiam occurrari domum nebulis ac caligine, nihilque illis qui exterius materiam ministrant, præter sola foramina, conspicuum esse. Detur, inquit, et hoc. Habere item unumquemque collaborantium in luti comportationem assignatum sibi foramen unum, deponere, nulla ratione tangendo aliud quodcumque curiosius tentaverit aperire foramen alteri as-

Tum jam mihi deinceps figulum interius foramina circummeuntem considera, et quamcunque sub unoquoque materiam offenderit, hanc fingentem, certisque mensium periodis efformatam statuum, per idem rursus foramen emittere : quippe cui hæc posita lex sit, ut nullo discrimine, quamcunque aptam operi oblatam sibi argillam fingat ac figuret, etiam si perverse per alienum a quopiam demissa foramen fuerit. Nihil enim peccasse materiam ; ac propterea tanquam innoxiam fingi eam oportere atque formari. Eum vero qui contra interdictum in alienum ipsam foramen deposuit, ut sceleratum et transgressorem, merito pœna mulctandum esse. Non enim in lutum culpa referenda, sed in illum qui rem præter fas gessit. Impuditiæ enim actus stimulus, in alienam vi furtim destinatam rimam intulit ac deposuit. — Verissima loqueris.

Ergo his hactenus ita præparatis, restat ut omnem hanc similitudinem, o sapientissima, his quæ jam superius dicta sunt, adhibeas. Et domum quidem illam, inaspectabilem generationis nostræ naturam esse intelligas : aditum autem adjacentem montibus, descensum e cœlis animarum in corpora, et quod in illa mittuntur : foramina vero, femininum sexum ac muliebrem : plasten quoque, creatricem Dei potentiam, quæ pro generationis velo, nostra utens natura, inaspectabili ratione intus nos humana forma effingit, animarum indumenta con-

liastæ quem adducit Allatius ex suo codice, acerrimum ac eruditum Methodii vindicem : quem certe tantum Origenis adversarium, præcipuo hoc illius errore haud putandum est ita abreptum esse : vel saltem fautores Origenis illi ausos aspergere, cum statim fraus ex reliquis viri scriptis ipsaque hæc ejus lucubratione prodenda foret. Hac eadem ratione Gregorius Theologus in *Christi Natalem et sanctum Pascha*, hominem vocat οὐράνιον καὶ ἐπιγαιῶν ζῶον καὶ μικρὸν κόσμον· cœleste et terrestre animal ac parvum mundum : utraque scilicet natura constantem, qua ipse major mundus conflatur, spiritali et corporea : qui ipse maxime opus sit, ratione cujus usque modo Pater operatur, uti supra citavit Methodius : non sola argillæ membræ humanis efformatione, sed magis animi, qui Dei proprium opus ac fabrica, nova in finem usque mundi, per singulas hominum generationes, editione, a seque creatione. COMBESIS.

(32) *Ἡτις... ἀνθρωποπλαστεῖ.* Sic et Possinius. At Allatius : ἥτις αἰτία τῆς γενέσεως ἡμῶν, ὡς ἔφη, τῇ φύσει χρωμένης ἐστίν· αὕτη δὲ ἴσως ἀνθρωποπλαστεῖ. Neque aliter legit in cod. Mazar. editor Lapareus, omissis solummodo δὲ ἴσως post αὕτη. CALLEND.

cinnans. Qui denique lutum argillamque comportant, mares ac viros exprimere cogitandi sunt, cum illi liberorum agente siti in naturales feminæ meatus semen injiciunt, haud secus ac illi argillam in foramina important. Semini enim, quadam divinæ creatricis potentiae, ut sic dicam, participatione asperso, haud imputandi exæstuentes impuræ libidinis ardores. Ars porro in subjecta sibi materia, quod suum est, agit. Nullam vero rem ex se ac per se ipsam malam esse, existimandum est, sed talem fieri per abutentium operationem. Honestè videlicet et caste exhibita, honesta evadit; turpiter vero et indecenter administrata, turpis fit. In quo enim male meruit ferrum propter agriculturam et artes inventum, de iis qui ad mutuas illud cædes acuunt? In quo aurum aut argentum, aut æs, et, ut verbo colligam, omnis materia atque metalla, dum se mollia præbent ac tractabilia, de his qui ingratis in auctorem suum animis, in statuas varie distinctas efformatasque, hæc adoranda proponunt? Certe si quis furto quæsitâ vellera textrinæ præbuerit, in unum hunc scopum intuens ars, quod subjectum est fabricatur, ut structuram admittat, nihil respuens eorum quæ illi ad usum suum apta objecta sunt. Nam neque quod furto ablatum est, in erimen vocandum sit, quippe inanimatum. Lanam utaque elaborare ac concinnare, nihil prohibet; qui vero injusta eam manu furtoque abstulit, is poena afficiendus. Sic corruptores nuptiarum, ac qui concinnæ castæque vitæ, velut citharæ, temere chordas rumpunt, effrenes inflammatæ cupiditatis æstus in adulteria laxantes, ipsi quidem cruciandi puniendique sunt: nocent enim graviter, ex alienis hortis unconcessos furando concubitus; semen vero ipsum, uti et illic vellera, formandum est anima que donandum.

CAP. VI. *Etiam adulterinorum partuum cura Deo, iis angeli curatores dati.*

Et quid opus tanta exemplorum vi frustra sermonem producere, cum satis liqueat Dei profecto opus esse, corporum structuram? Quando enim natura brevi adeo tempore, nisi Deo adiutorium ministrante, tantum opus perficeret? Quis enim incompactam compegit ossium substantiam? Quis vero colligavit, ut nervis extenderentur ac remitterentur ad juncturas artuum sic membra flectentia? Quis cuniculos sanguini, mollemque spiritui arteriam præparavit? Aut quis alius humorem sanguine imbutum, exque limo mollem palpalam, fermento prope dilatavit; nisi solus summus artifex, qui vivum nos hominem, rationalem sui effigiem

(33) *Ποικιλλόμενα βρέτη.* Variam lectionem in voce ποικιλλόμενα Vat. cod. agnoscit etiam Allatius. Ad hæc Possinius pro βρέτη, fallentibus oculis, vel etiam illudente scriba, βρέφη legit: quod et conatur reddere, cum sit nullius hic frugis. Non enim metalla enumerata bene ad liberos componantur, sed ad statuas et simulacra, quæ sic varia ex illis Græci colenda efformabant, invita natura, in contemptum Dei. Vox quoque πηλικωμένοι ipsa non satis Græca, ut undique pateat, unam duntaxat probatam lectionem, quam ex Allat. et Maz. cod. se-

νη. Τοὺς δὲ κομίζοντας τὴν ἕλην τοῦ πηλοῦ, τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἀρρενικῷ παραβλητέον· ὁπότε, διψήσαντες τέκνων, εἰς τοὺς κατὰ φύσιν τῆς θηλείας φερομένους πόρους ἐγκαταβάλλουσι τὴν σποράν, ὡσπερ κάκει τὸν πῆλόν εἰς τὰς ὀπάς. Θείας γὰρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, μοίρας τῆς δημιουργικῆς τὸ σπέρμα μεταλαμβάνον, οὐκ αὐτὸ αἷτιον νομιστέον εἶναι τῶν τῆς ἀκολασίας ὑπεκκαυμάτων. Ἡ μὲν γὰρ τέχνη τὴν ὑποκειμένην ἕλην αἰεὶ τεκταίνεται. Οὐδὲν γὰρ αὐτόθι καθ' ἑαυτὸ τῶν πραγμάτων ἡγητέον εἶναι κακόν, ἀλλὰ παρὰ τὴν πρᾶξιν τῶν χρωμένων τοιῶσδε γίνεσθαι. Κοσμίως μὲν γὰρ πραττόμενον καὶ σωφρόνως, κόσμιον ἀπέβη· αἰσχροῦς δὲ καὶ ἀσημόνως, αἰσχρόν. Τί γὰρ ἡδίκησε αἰδηρὸς γεωργικῆς χάριν καὶ τεχνῶν εὐρεθεῖς, τοὺς εἰς ἀλληλοφόνους αὐτὸν θήξαντας μάχας; Β Τί δὲ χρυσοῦς ἢ ἀργυροῦς, ἢ χαλκοῦς, καὶ συλλήθδην ἢ εὐέργαστος ἅπαντα γῆ, τοὺς πλημμελοῦντας ἀχαρίστως εἰς τὸν σφέτερον δημιουργόν, ἐν τῷ παρατρέπασθαι τὰ ἀπ' αὐτῶν ποικιλλόμενα βρέτη (33); Κἂν γὰρ ἀπὸ κλεψιμαίων τῇ ὑφαντικῇ παρέχοιτο τις ἔρια τέχνη, πρὸς ἓν μόνον ἀποβλέπουσα τοῦτο ἢ τέχνη, δημιουργεῖ τὴν ὑποκειμένην, εἰ δέξεται τὴν κατασκευὴν, οὐδὲν ἀποβαλλομένη τῶν ἑαυτῇ χρησίμων· ἐπεὶ μηδὲν αἰτιόν ἐστιν ἐνταῦθα τὸ κλαπὲν ἀψυχόν. Διὸ δὴ αὐτὸ μὲν ἐργαστέον καὶ κοσμητέον· τὸν δὲ ὑπελόμενον ἀδίκῳ φρωᾷ τιμωρητέον. Ἄτάρ δὴ καὶ τοὺς δηλήμονας τῶν γάμων, καὶ διαρρήκτας τῆς εὐαρμοστίας τοῦ βίου τῶν χορδῶν φλεγμαίνοντας ἐστρω, καὶ τὴν δρεξίν εἰς μοιχείαν ἐκκαλουμένους, αὐτοὺς μὲν βασανιστέον καὶ τιμωρητέον· ἀπ' ἄλλοτρῶν γὰρ κήπων τὰς παιδογόνους λυμαίνονται κλέπτοντες συμπλοκάς· τὴν δὲ σποράν, ὡσπερ δὴ κάκει τὰ ἔρια, μορφωτέον καὶ ψυχωτέον.

uti et illic vellera, formandum est anima que donandum.

Καὶ τί δεῖ παραδειγμασι τοσούτοις κεχρημένην (34) μηχύνειν τὸν λόγον; Οὐδὲ γὰρ ἂν οὕτως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοσαῦτον ἔξω θείας κομιδῆς ἔργον ἐξήνυσε φύσις. Τίς γὰρ ὀστέων ἀπηκτον ἐπηξεν οὐσίαν; Τίς δὲ ξυνέδησε ἐπιτείνεσθαι νεύροις καὶ ἀνίσθαι περὶ τὰς ἀρμογὰς καμπτόμενα τὰ μέλη; Τίς δ' ὑπονόμους κατεσκεύασε τῷ αἵματι, καὶ μαλακὴν ἀρτηρίαν τῷ πνεύματι; Ἡ τίς ἄλλος (35) ἐζύμωσε χυμὸν δεύσας αἵματι, καὶ μαλακὴν ἐκ χόδς σάρκα; Ἡ μόνος ὁ ἀριστοτέχνης τὴν λογικωτάτην εἰκόνα καὶ ἐμψυχόν, τὸν ἀνθρώπον, ἡμᾶς, ἑαυτοῦ τεκταινόμενος, καὶ κηροπλαστῶν ἐξ ὑγρῶν καὶ βραχυτάτων σπερμάτων ἐν μήτρᾳ; Τίς γὰρ ἐστὶν ὁ προμηθεύμενος μὴ συμ-

quor. COMBEFIS.

(34) *Κεχρημένην.* Allat. et Possin., καταχρωμένην. GALL.

(35) *Ἡ τίς ἄλλος.* Monstro quodam codex Vat. Ἡ τίς θεός quod et Possinius sequitur. Accepi, non ut novam lectionem, sed ut partem textus, quo exponitur mira fabrica humani corporis: quod ex parvo humore ac spuma quasi fermento dilatetur massa corporis, in dura ossa ac mollem carnem eruentumque humorem exprorecta. COMBEFIS.

πνίγεσθαι τῷ ὑγρῷ καὶ τῇ συνοχῇ τῶν ἀγγείων, ἐπι-
 κλυζόμενον ἔσω τὸ ἔμβρυον; Ἡ τίς ὁ μετὰ τὸ λοχευ-
 θῆναι καὶ εἰς φῶς ἀνελθεῖν, εἰς μέγεθος καὶ κάλλος
 καὶ ῥώμην ἐξ ἀσθενούς καὶ βραχέος μεταβάλλων ἢ
 μὴ αὐτὸς οὗτος ὁ ἀριστοτέλης, ὡς ἔφην, Θεὸς, τῇ
 ποιητικῇ δυνάμει τῷ Χριστῷ μετασχηματίζων καὶ
 μεταζωγραφῶν τὰς ἰδέας; * Ὅθεν δὴ καὶ τημελού-
 χους ἀγγέλοις, κἂν ἐκ μοιχείας ὦσι τὰ ἀποτικτόμενα,
 παραδίδοσθαι παρειλήφασμεν ἐν θεοπνεύστοις γράμ-
 μασι. Εἰ γὰρ παρὰ τὴν γνώμην ἐγίνοντο καὶ τὸν
 θεσμὸν τῆς μακαρίας ἐκείνης φύσεως τοῦ Θεοῦ, πῶς
 ἀγγέλοις ταῦτα παρεδίδοτο τραφησόμενα μετὰ πολ-
 λῆς ἀναπαύσεως καὶ ῥαστώνης; Πῶς δὲ καὶ κατηγο-
 ρήσοντα σφῶν αὐτῶν τοὺς γονεῖς εὐπαρρησιάστως εἰς
 τὸ δικαστήριον ἐκίκλησκον τοῦ Χριστοῦ; Σὺ οὐκ
 ἐφθόνησας ἡμῖν, ὦ Κύριε, τὸ κοινὸν, λέγοντα, τοῦτο
 φῶς· οὗτοι δὲ ἡμᾶς εἰς θάνατον ἐξέθεντο, καταφρο-
 νήσαντες τῆς σῆς ἐντολῆς. Ἐκ γὰρ ἀνόμων, φησὶν,
 ὑπῆλθον (36) τέκνα γεννώμενα μάρτυρες εἰσι πο-
 ρηρίας κατὰ γονέων ἐν ἐξετασμῷ πιθανῶν λό-
 γων.

CAP. VII. Anima rationalis ab ipso Deo. Castitas non una bona, etsi melior et honoratior.

Καὶ τάχα μὲν οὖν δὴ χώραν ἔξει πιθανολογῶν τις
 ἐν οὐ κριτικοῖς καὶ φρονίμοις ἀνδράσι, τὸν χιτῶνα
 τῆς ψυχῆς τὸν σάρκινον τοῦτον ὑπὸ ἀνθρώπων φυ-
 τευόμενον αὐτοματὶ μορφοῦσθαι παρὰ τὴν ἀπόφασιν
 τοῦ Θεοῦ· οὐ μὴν ἤδη (37) καὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀθά-
 νατον οὐσίαν μετὰ τοῦ θνητοῦ σπείρεσθαι διδάσκων
 πιστευθήσεται σώματος. Τὸ * γὰρ ἀθάνατον καὶ ἀγή-
 ρων· μόνος ὁ Παντοκράτωρ ἐμφυσᾷ ἡμῖν, καὶ μόνος
 τῶν ἀοράτων ἐστὶ καὶ ἀνολέθρων ποιητής. Ἐνεφύση-
 σε γὰρ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ προηῆν ζωῆς, καὶ
 ἐγένετο, φησὶν, ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν.
 Ἀμέλει τοὺς χειροτέχνας τούτους ἀντιώμενος ὁ λό-
 γος, ἐπὶ λύμῃ τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀνδροεῖκελα κατα-
 σκευάζοντας ἀγάλματα, οὐκ αἰσθόμενα τὸν ἴδιον ποι-
 ητὴν, ἐν τῇ παναρέτῃ Σοφίᾳ φησὶ· Σποδὸς ἢ καρ-
 δία αὐτῶν, καὶ γῆς εὐτελεστεῖρα ἢ ἐλπίς αὐτῶν,
 πηλοῦ τε ἀτιμότερος ὁ βλοσ αὐτῶν· ὅτι ἠγγόη-
 σαν τὸν πλάσαντα αὐτούς, καὶ τὸν ἐμπνεύσαντα
 αὐτοῖς ψυχὴν ἐνεργούσαν, καὶ ἐμφυσήσαντα αὐ-
 τοῖς πνεῦμα ζωτικόν. Οὗτός ἐστι πάντων ἀνθρώπων
 ποιητής, ὁ Θεός. Διὸ καὶ πάντας ἀνθρώπους, κατὰ
 τὸν Ἀπόστολον, σώζεσθαι βούλεται, καὶ εἰς ἐπι-
 γνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο μόλις
 τέλος ἔσχε, λοιπὸν δὴ τὰ μετὰ ταῦτα λεκτέον. Ὅπότ-

A fabricatus, ex humanis tenuissimisque seminibus,
 velut ex cera, in vulva effingit? Ad cuius enim id
 curam spectat, ne tum humido, tumque vasculo-
 rum angustiis suffocetur, intus innatans utero ge-
 status imperfectus fetus? Quis a partu jam editum
 inque lucem susceptum, sic imbecillum exiguum-
 que in molem et formam ac robur idoneum prove-
 hit? nisi ille idem, ut dixi, supremus artifex Deus,
 creatrice vi, quasi Christo exemplari figuras du-
 cens atque ad vivum species depingens? Unde et
 tutelaribus angelis, etiam ex adulterio susceptas
 proles commendari, ex divinis litteris accepimus.
 Si enim invita beatæ illius naturæ, Dei scilicet,
 voluntate, præterque ejus consilium ac legem exsi-
 sterent, quomodo angelis traderentur blande admo-
 dum ac indulgenter educandæ? Quomodo etiam
 suos genitores accusaturæ, libere ad Christi tribu-
 nal citarent? Tu quidem, Domine, inquit, non
 invidisti nobis commune hoc lumen; hi autem nos
 in mortem exposuerunt, contempto tuo mandato.
 Ex illegitimis enim somnis, inquit, filii qui nascun-
 tur, testes sunt nequitiae adversus parentes in inter-
 rogatione persuasibilem sermonum 27.

C Et adhuc locum habebit aliquis probabiliter dis-
 putandi apud imperitos et imprudentes, tunicam
 hanc animæ carneam, ab hominibus satam, casu
 formari præter Dei sententiam; immortalem tamen
 animi substantiam cum mortali ac fragili corpore
 seminari qui doceat, fidem non merebitur. Quod
 enim mortis senique expers est, solus utique nobis
 inspirat Omnipotens, solusque invisibilium incor-
 ruptibiliumque creator est. Inspiravit enim, inquit,
 in faciem ejus spiraculum vitæ : et factus est homo
 in animam viventem 28. Denique artifices illos in-
 crepans Scriptura, qui ad hominum perniciem hu-
 mana forma statuas concinnarent, nullo ejus sensu
 præditas, quo auctore fiant, in libro Sapientiæ.
 omnis scilicet virtutis officina, ait : Cinis est cor
 eorum, et terra supervacua spes eorum, et luto vilior
 vita eorum : quoniam ignorarunt qui se finxit, et qui
 inspiravit illis animam quæ operatur; et qui insuffla-
 vit eis spiritum vitalem 29. Hic cunctorum hominum
 conditor est, Deus. Proptereaque, ut scribit Apo-
 stolus, Vult omnes homines salvos fieri, et ad agni-
 tionem veritatis venire 30. Et quoniam hoc vix tandem
 caput expedivimus, quæ supersunt deinceps di-
 cenda sunt. Ubi enim quis eorum quæ ex humana

27 Sap. iv, 6. 28 Gen. ii, 7. 29 Sap. xv, 10, 11.

30 I Tim. ii, 4.

(36) Ἐπιπνεῦσθαι. Sic et Vulg. emendata, cum pro som-
 nis irrepsisset omnes, ut testatur Nobilius. COMBEFIS.

(37) Οὐ μὴν ἤδη. Planum argumentum Metho-
 dii. Etsi admitti possit corpus sic a natura for-
 mari, velut fere in reliquis animantibus, vi scilicet
 seminis : de animo tamen qui sit immortalis, qui
 dicat, nullam fidem mereri, sed a Deo ἀμέσως fieri
 et dari. Possinius tamen, interrogate legens, id af-
 firmat quod negat Methodius : quanquam ex fide

ejus qui de corpore ita sentit, quasi arguat Metho-
 dius unum ex altero sequi : quod esset argumentum
 a minori ad majus affirmate, proinde nullius conse-
 quentiæ. Contra, dato priore membro, alterum
 nulla probabilitatis specie dari posse aut admitti,
 ex ipsa rei indole evincit et locis Scripturæ : quod
 utique gravis theologi est. Apud Allatum etiam
 particula non obrepsit, mendo ut videtur typogra-
 phico; qua submissa, omnia constant. Id.

ratione homini accidunt, considerationem natura
duce diligenter didicerit, sane noverit haud abomi-
nandam liberorum procreationem, cum tamen ca-
stimonia majori laude atque honore coronanda sit.
Neque enim eo quod mel cæteris dulcius est ac
suavius, continuo reliqua amara reputare convenit,
quæcunque in fructibus jucundi saporis partem ali-
quam a natura sortita sunt. Et horum quidem
idoneum testem producemus Paulum, cujus illa
sunt : *Qui matrimonio jungit virginem suam, bene
facit; et qui non jungit, melius facit* ³¹. Non enim sei-
licet id proponendo quod melius ac dulcius est,
aliud omnino Scriptura sublaturum voluit; sed uni-
cuique quod proprium est ac utile, tribuendum de-
cernit. Sunt quibus nondum concessit potiri virgi-
nitate : sunt quos non amplius titillationibus eru-
bescentes inquinari permittit, sed jam inde meditari,
deincepsque cogitare vult, angelicæ puritatis æmu-
lam corporum transformationem; ubi juxta verax
Domini oraculum : *Non nubunt, neque nubuntur* ³².
Quandoquidem non omnibus incontaminatus ille,
et quo regnum cælorum præbeatur ³³, eunuchismus
creditur : sed illis duntaxat, qui et semper viren-
tem et incontaminatum virginitatis florem valent
servare. Florentissimo enim et maxime variegato
prato comparari Ecclesiam habet propheticus ser-
mo, non modo virginitatis distinctam et coronatam
floribus, sed et conjugii et continentiae. *In fimbriis
enim aureis variegata astat regina a dextris spon-
si* ³⁴.

Hæc tibi pro viribus ego meis, o Arete, confero
ad susceptum pro veritate sermonem. — Quibus
a Theophila dictis, lene a cunctis virginibus existi-
tisse murmur narrabat Theopatra, illis sermonem
laudantibus. Ubi autem susurrus quievit, post lon-
gum silentium, assurrexisse Thaliam (ei quippe
tertio loco mandatum erat post Theophilam con-
certare). Ea igitur sequens hinc et ipsa exorsa
est.

ORATIO III.

THALIA.

CAP. I. *Locus Geneseos 11, 25, 24, cum textu Paulino Ephes. v, 28-32, collatus.*

Mihi videris, o Theophila, et actione et erudi-
tione cunctis præcellere, nec cuiquam sapientiæ
laude cedere. Non enim est qui reprehendere possit
orationem tuam, vel si contentiosus et perversus sit.
Unum tamen in ea me, aliis præclare dictis, o beata,
videtur turbare, ac quasi injecto scrupulo moleste
habere, dum mecum reputo, haud frustra spi-
ritu plenissimum ac sapientem virum, Paulum
dico, in Christum et Ecclesiam relaturum conjun-

³¹ *I Cor.* vii, 38. ³² *Matth.* xxii, 30. ³³ *Matth.* xix, 12. ³⁴ *Psalm.* xliii, 10.

(38) *Τὴν σύνεργον*. Malui retinere Vat. vocem, quod etiam in reliquis postmodum repetatur, ut appareat glossema esse quod Allat. et Maz. hic σύζευξιν habent : quasi rariorem vocem, ut solet, cor-

αν γὰρ τις τὴν θεωρίαν τῶν κατα τὸν ἄνθρωπον
συμβαίνοντων κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἐκμάθη, εἴσεται
μὴ βδελύσσεσθαι παιδοποιίαν· ἐπαινεῖν δὲ καὶ προ-
τιμῶν ἀγνείαν. Οὐδὲ γὰρ, ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἡδύτε-
ρόν ἐστι καὶ προσηνέστερον τὸ μέλι, τὰ λοιπὰ δὲ
ταύτῃ νομιζέσθαι προσήκει πικρὰ, ὅποσα δὲ τῇ ἐμ-
φύτῳ γλυκασίᾳ κεκέρασται τῶν ἀκροδρύων. Καὶ τού-
των μὲν ἐχέγγυον μάρτυρα παρέξομαι τὸν Παῦλον,
*Ὅστε καὶ ὁ γαμιζῶν, λέγοντα, τὴν ἐντοῦ παρθέ-
νον, καλῶς ποιεῖ· καὶ ὁ μὴ γαμιζῶν κρεῖσσον ποιεῖ.*
Οὐ γὰρ δὴ τῇ τοῦ κρείττονος καὶ γλυκυτέρου παρα-
θέσει τὸ ἕτερον ἀνεῖλεν ἀπαγορεῦσαι ὁ λόγος· ἀλλ'
ἐκάστῳ τὸ οἰκείον καὶ λυσιτελὲς ἀπονέμειν διαθεσμο-
θετεῖ. Τοῖς μὲν γὰρ οὐδέπω συνεχώρησε παρθενίας
τυχεῖν· τοῖς δὲ οὐκέτι βούλεται χραίνεσθαι φοινισ-
σομένους ἐρεθισμοῖς, ἀλλὰ μελετῶν ἀπεντεῦθεν ἤδη
καὶ φαντάζεσθαι τὴν ἰσάγγελον μεταστοιχείωσιν τῶν
σωμάτων· ἔνθα οὐτε γαμοῦσιν, οὐτε γαμισκοῦνται,
κατὰ τοὺς ἀψευδεῖς τοῦ Κυρίου χρησμούς· ἐπεὶ μη-
δὲ πᾶσιν ὁ ἀμόλυντος καὶ παρεκτικὸς τῆς βασιλείας
τῶν οὐρανῶν εὐνουχισμὸς ἐμπιστεύεται· ἀλλὰ μόνοις
δηλονότι τοῖς καὶ δυναμένοις τὸ ἀειθαλὲς ἄνθος, καὶ
ἀχραντον τῆς παρθενίας τηρῆσαι. Ἀνθηροτάτῳ γὰρ
καὶ ποικιλωτάτῳ λειμῶνι ἀπεικάζεσθαι λόγος ἔχει
προφητικὸς τὴν Ἐκκλησίαν, οὐ μόνον τοῖς τῆς ἀγνείας
πεποικιλμένην καὶ κατεστεμμένην ἄνθεσιν, ἀλλὰ καὶ
τοῖς τῆς τεκνογονίας καὶ τοῖς ἐγκρατείας. *Ἐν κροσ-
σωτοῖς γὰρ χρυσοῖς πεποικιλμένη ἀπὸ δεξιῶν ἡ
βασιλίσσα περιστεται τοῦ νυμφίου.*

Ταῦτά σοι κατὰ δύναμιν καὶ τὸν ἐκαυτῆς, ὦ
Ἄρετή, εἰς τὸν περὶ τῆς ἀληθείας συμβάλλομαι λό-
γον. — Ἐπιθύσης δὲ ταῦτα τῆς Θεοφίλας, θόρυβον
ἤδὴν ἐκ πασῶν ἡ Θεοπέτρα ἔφη γεγονέναι τῶν παρ-
θένων, ἐπαινουσῶν τὴν λόγον. Ὡς δὲ ἠσύχασεν, σιω-
πῆς ἐπὶ πολὺ γενομένης, ἀναστῆναι τὴν Θάλειαν·
ταύτῃ γὰρ ἐκ τρίτου ἐπετέτραπτο μετὰ τὴν Θεοφί-
λαν ἀγωνίζεσθαι. Ἰκολαβοῦσα οὖν ἐντεῦθεν, ὡς
οἶμαι, ἤδη καὶ αὐτή.

ΛΟΓΟΣ Γ.

ΘΑΛΕΙΑ.

Σὺ μοι δοκεῖς, ὦ Θεοφίλα, ἔφη, καὶ τῇ πράξει καὶ
τῷ λόγῳ πασῶν κρατιστεύειν, καὶ σοφίας τὰ δεύτερα
φέρεισθαι οὐδενός. Οὐ γὰρ ἐστὶν ἕστις αἰτιάσεται σου
τὸν λόγον, οὐδ' εἰ παντάπασι φιλόνομος εἴη καὶ ἀν-
τιλογικὸς. Ἠλὴν ἐκείνῳ με μόνον, τῶν ἄλλων ὀρθῶς
εἰρημένων, ὦ μακαρία, δοκεῖ ταραττεῖν τε καὶ ἀνιᾶν,
ἀναλογιζομένην, ὡς οὐκ ἂν ὁ πνευματικώτατος σο-
φὸς ἀνὴρ, τὸν Παῦλον λέγω, ματαίως ἀνέφερον εἰς
Χριστὸν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν σύνεργον (38) τοῦ

muniore exponant. Ea utitur Plato in eam ipsam
rem, pro viri et uxoris quasi in secreto, copula-
tione, quæ nuptiarum mysterium est, quod Apo-
stolus in Christum et Ecclesiam transfert. Compar.

πρωτοπλάστου καὶ τῆς γυναικὸς, εἰ μηδὲν ὑψηλότερον ἐφαντάζετο τῶν ῥητῶν καὶ τῆς ἱστορίας ἡ Γραφή. Εἰ γὰρ ὅλως εἰς τὸν περὶ συνελεύσεως ἀνδρὸς τε καὶ γυναικὸς δεῖ παραλαμβάνεσθαι τύπον ψιλῶς τὴν Γραφήν, τίνος δὴ χάριν. Ὁ Ἀπόστολος, τούτων ἐπιμνησθεὶς, καὶ εἰς τὴν τοῦ Πνεύματος ἡμᾶς, οἶμαι, χειραγωγῶν ὁδὸν, εἰς Χριστὸν καὶ εἰς Ἐκκλησίαν ἀναφέρων, ἀλληγορεῖ τὰ κατὰ τὴν Εὐαν καὶ τὸν Ἀδάμ;

Ἡ μὲν γὰρ λέξις τῆς Γενέσεως οὕτω φησὶ· *Καὶ εἶπεν ὁ Ἀδάμ· Τοῦτο νῦν ὄστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη.* Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. Ὁ δὲ Ἀπόστολος, εἰς αὐτὴν δὴ ταύτην ἐπισκεπτόμενος τὴν περιχοπὴν, οὐκέτι κατὰ τὸ κείμενον αὐτὴν, ὡς ἔφην, αἰσθητῶς ἐπὶ συνέρξεως βούλεται παραλαμβάνεσθαι γυναικὸς τε καὶ ἀνδρὸς, ὡσπερ δὴ καὶ σύ. Σὺ γὰρ, φυσικώτερον ἐπεξεργασομένη τὸν λόγον, συλλήψεων πέρι καὶ τοκετῶν ἐδώκας μόνον ἀποφαίνεσθαι τὴν Γραφήν. Ἴνα γὰρ τὸ ἀπὸ τῶν ὀστέων ὄστοῦν ἄνθρωπος ἕτερος ληφθὲν γεννηθῆ, ταύτη συνεῖναι τὰ ζῶα σπαργῶντα δρυῶν δίκην (39) ἐν ὥρᾳ τοῦ κύειν. Ἐκεῖνος δὲ, πνευματικώτερον εἰς Χριστὸν ἀναπέμφας τὸν λόγον, διδάσκων οὕτως ἔφη· Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. Οὐδεὶς γὰρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σὰρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν· ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ἀπὸ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν. Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

CAP. II. *Apostoli Pauli digressiones Ejus doctrinae character, nihil in eo dissentaneum. Suffixus Origenes, qui improbe omnia ad allegoriam trahit.*

Μὴ κινεῖτω δὲ σε, εἰ περὶ ἑτέρων διαλεγόμενος εἰς ἕτερα μεταπηδᾷ· ὥστε νομίζεῖν ἀναμιγνύναι καὶ παρεμβάλλειν αὐτὸν ἀνόμοια τοῖς προκειμένοις, παρεκβαίνοντα τοῦ σχήματος, ὡσπερ δὴ καὶ νῦν. Περὶ τῆς ἀγνείας γὰρ ἐθελήσας, ὡς εἰκὸς, μεμελημένως αὐτῷ κρατυνηθῆναι λόγον, προδιορθοῦται πρότερον τὴν ἐπιχείρησιν, τῷ λειοτέρῳ τῆς φράσεως ἀρχόμενος τύπῳ. Ὁ γὰρ τοῖς χαρακτήρ αὐτῷ τῶν λόγων, ποικιλώτατος ὢν, καὶ κατὰ παραύξησιν ἐξεργασμένος, ἀρχεται μὲν ἐπιπολαιότερον, προχεῖται δὲ εἰς τὸ ὑψηλότερον καὶ μεγαλοπρεπές· εἴτ' αὖθις εἰς βαθύτητα μεταβάλλων, ὅτε μὲν εἰς τὸ ἀπλούστερον καὶ ἀφελές, ὅτε δὲ εἰς τὸ δεινότερον καταλήγει καὶ λεπτόν, οὐδὲν ἀλλότριον ἐπισιᾶγων τῶν κεφαλαίων ταῖς ἐξαλλαγαῖς· ἀλλὰ πάντα κατὰ τινὰ θαυμαστὴν οἰκειότητα συμπεριγράφων εἰς ἓν τὸ προκείμενον

actionem primi hominis ac mulieris ³⁵, si nihil sublimius Scriptura innueret, quam quod ex nudis ipsis verbis ac historia, pervio sensu haberi potest. Si enim omnino de viri ac mulieris congressu nude locus Scripturae accipi debet, quid causae est cur Apostolus eum citans, et ad Spiritus, puto, nos manu ducens viam, quae de Adamo et Eva memorantur, per allegoriam in Christum transfert et in Ecclesiam?

Locus Geneseos sic habet. *Et dixit Adam, Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea: haec vocabitur mulier, quoniam de viro sumpta est. Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem suam, et adhærebit uxori suae: et erunt duo in carnem unam* ³⁶. Apostolus autem eam sententiam considerans, nequaquam illam prout jacet, juxta sensum ut dixi ac sonum litterae, de viri ac feminae copula vult accipi, quemadmodum tu facis, naturali modo de conceptibus solummodo ac partibus Scripturam istam interpretando. Sic enim posuisti: *Ut os ex ossibus homo alter sumptum gigneretur, coire viva corpora, distendique ac tumere, arborum instar, cum praegnant. Paulus autem, spiritaliter ad Christum haec referens, in hunc nos modum edocet* ³⁷: *Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam, sicut et Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus. Propter hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adhærebit uxori suae; et erunt duo in carnem unam. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico, in Christum et in Ecclesiam.*

Nec vero te moveat, quod aliis de rebus instituto sermone, ad alia transilit, ut permiscere doctrinam videatur eaque intercalare quae argumento dissideant, ab instituta digrediens consideratione, uti se res in verbis inductis habet. Nam cum de castitate, ut apparet, sedulo doctrinam tradere ac confirmare vellet, insinuat se prius, et molles quasi aditus ad eum scopum captat, leniori ac plausibili utens sermonis ingressu. Est enim ejus dictionis character admodum varius, et ad rem sensim augendam comparatus. Ac ipso quidem exordio rem levius attingens, moxque se in altiora ac magnifica diffundens: tum rursus in profunditatem sese demittens, interdum in simplex aliquid et facile, interdum in difficilius aliquid et subtilius desinit; nec quidquam tamen per istas alternationes alienum a scopo in-

³⁵ Ephes. v, 32. ³⁶ Gen. ii, 23, 24. ³⁷ Ephes. v, 28-32.

(39) *Δρυῶν δίκην*. Lectio ex conjectura interpretis. Nam Vat. codex habebat δρυῶν δίκην. Maz., glossemate docti lectoris e margine in contextum, ut verisimile est, recepto δένδρων pro δρυῶν posuit. Δρυς, ut Graece scientibus notum, non solam quær-

cum, sed omnino genus omne arborum saepe significat, imo et plantarum. Nam ἀκρόδρυα de omni fructu dici, Caius etiam jurisconsultus adnotavit. Si cui tamen magis probetur δένδρων, non repugnabimus. ED. LUPAR.

duelt : sed cuncta mirabili quadam necessitudine ac nexu complexus, institutæ a se considerationis unum argumentum absolvit. Operæ pretium igitur factura videar, si apostolicarum sententiarum sensum paulo accuratius explicavero; ita tamen, ut rejiciam.

Abunde enim atque præclare illa quoque videris edisseruisse, cautius, o Theophila, ipsa prout jacent Scripturæ verba exponens. Nam neque periculo vacat, subjecti textus verba, uti dictum est, omnino spernere, præsertim Geneseos, ubi condenda rerum hujus universitatis mole ac statuenda, immobilia Dei feruntur oracula ac decreta : quibus in hunc usque diem aptatus mundus, suis sensim partibus perfecte dirigitur, donec rursus ipse qui concinnavit legislator, opus suum reformare volens, primas naturæ leges alia constitutione antiquaverit. Sed quoniam non decet inexploratam ac velut dimidia sua parte claudicantem explicationem doctrinæ relinquere; age, anagogicum quoque litterali sensum, velut alterum bigæ animal reddamus, profundius hanc Scripturam speculando. Non enim is est qui contemni possit Paulus, quem modo vidimus, transcensæ dicti hujus vulgari sensu, ad Christi illud mysterium Ecclesiæque traduxisse.

CAP. III. Primi Adam et secundi comparatio instituta.

Atque hic primum disquirendum an Adam comparari possit Filio Dei : ille, inquam, Adam in lapsu prævaricationis deprehensus, quique audivit : *Terra es, et in terram reverteris* ³⁸. Quomodo vero etiam *Primogenitus omnis creaturæ* ³⁹ putabitur, qui post terram et firmamentum e luto formatus est? Rursus qua ratione lignum vitæ ⁴⁰ eum esse concedetur, qui ejicitur propter prævaricationem ⁴¹, ne rursus extendat manum et comedat ex ipso, et vivat in æternum? Quod enim comparatur alteri, illi pluribus simile existat necesse sit ac affine, non contrario plane modo ac dissentaneæ se habeat, et quasi ex oppositis consistat. Nemo enim qui impar pari, et harmonicum concentum non harmonico dissentaneoque comparare audeat, sapientis laudem consequitur. Sed par natura pari haud immerito comparetur, etsi solum modico par existat; albumque albo natura, etsi minutissimum sit, illiusque albedinis sensum modice referat, quatenus ipsum quoque album audiat. Jam par et harmonicum et candore splendidum cunctis plane ci-

αὐτῷ σκέμμα τῆς ἀποθέσεως ἀπεργάζεται. Χρὴ οὖν με ἀκριβέστερον ἀνακαλύψαι τὸν νοῦν τῶν κατὰ τὸν Ἀπόστολον ἐπιχειρημάτων, οὐδὲν τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων ἀναχρυσούμενην. earum quæ jam in superioribus dicta sunt, nihil

Ἰκανῶς γὰρ κάκεινά μοι διεξεληλυθέναι καὶ λαμπρῶς δοκεῖς, ἀκινδυνότερον, ὦ Θεοφιλα, τὰ ῥήματα τῆς Γραφῆς, ὡς εἶχεν, ἐπιξεργασαμένη. Σφαλερὸν γὰρ πάντῃ καταφρονεῖν τῶν κειμένων, ὡς εἴρηται, μάλιστα τῆς Γενέσεως, ἐνθα ἀποφάσεις ἀπαράλλακτοι φέρονται τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν σύστασιν τοῦ παντός, αἷς ἡρμωσμένως εἰσέτι καὶ νῦν κάλλιστα κατὰ μέτρον τέλειον ἀπευθύνεται τελείως ὁ κόσμος, ἔστ' ἂν αὐτὸν πάλιν αὐτὸς ὁ διακοσμήσας νομοθέτης, ἀναστοιχειῶσαι βουληθεῖς, ἐτέρῳ διατάγματι τοὺς πρώτους τῆς φύσεως ἀναλύσῃ θεσμούς. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐ χρὴ ἀνεξέλεγκτον, καὶ ὡσπερ ἐξ ἡμισείας χωλὴν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ λόγου καταλείψαι· φέρε δὴ καὶ τὴν κατ' ἀναγωγὴν αὐτῇ συζυγίαν ἀποδῶμεν ἡμεῖς, βαθύτερον ἐπισκεψάμενοι τὴν Γραφήν. Οὐ γὰρ τοῦ Παύλου καταφρονητέον, τοῦ ὑπεραναβαίνοντος τὸ ῥητόν, καὶ εἰς τὸν Χριστὸν αὐτὸ συντείνειν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἀποφηνάμενον.

Καὶ πρῶτον ἐξεταστέον, εἰ Ἄδὰμ (40) ἀπεικάζεσθαι δύναται τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῷ παραπτώματι τῆς παρβάσεως εὐρεθεῖς, καὶ ἀκούσας τὸ, *Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσῃ*. Πῶς δὲ καὶ *Πρωτότοκος πάσης τῆς κτίσεως* νομισθήσεται, ὁ μετὰ τὴν γῆν καὶ τὸ στερέωμα πληροπλαστούμενος; Πῶς δὲ καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς αὐτὸς εἶναι συγχωρηθήσεται, ὁ ἐκβαλλόμενος διὰ τὴν παράβασιν, ἵνα μὴ, πάλιν ἐκτείνας τὴν χεῖρα καὶ φαγὼν ἀπ' αὐτοῦ, ζῆσεται εἰς τὸν αἰῶνα; Τὸ γὰρ ἀπεικαζόμενον ἐκείνω οὐ ἔστιν ἀπείκασμα, ὁμοιοῦσθαι καὶ παραβάλλεσθαι κατὰ πολλὰ χρὴ, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἀνοικείων τὴν σύστασιν ἔχειν. Οὐ γὰρ ἂν τὸ ἀνίσσον τῷ ἀρτίῳ, ἢ τὴν ἀρμονίαν τῇ ἀναρμοσίᾳ τις ἐξισάσαι τολμῶν, ὡς ἔμφρων ἀποδεχθήσεται· ἀλλὰ τὸ ἴσον τῷ φύσει ἴσῳ, κἂν ἐξ ὀλίγου ἴσον ᾖ, καὶ τὸ λευκὸν τῷ φύσει λευκῷ, κἂν αὐτὸ βραχύτατον ᾖ καὶ μετρίως φαντάζοιτο τὴν λευκότητα ἐκείνου, δι' ἣν δὴ καὶ αὐτὸ λέγεται λευκόν. Ἴσον δὲ καὶ ἀρμόνιον καὶ λαμπρὸν, τὸ ἀναμάρτητον εἶναι καὶ ἀδιάφθορον ἀνενδοιάστως παντὶ που σαφές, τὴν σοφίαν (41)· ἀνάρτιον δὲ καὶ

³⁸ Gen. III, 19. ³⁹ Coloss. I, 15. ⁴⁰ Apoc. II, 7.

⁴¹ Gen. III, 22.

(40) *Ei Ἄδὰμ*. Allatius parenthesis interponit. Εἰκόσ γὰρ ἀντιπαραθεῖναι τινὰς ἄλλοτε ἄλλως· πῶς ὁ Ἄδὰμ, quæ aliis desiderantibus, non admodum necessaria mihi visa est : et forte scholion sit, quod in textum irrepserit : ubi Allatius ἀντιπροθεῖναι legit, reddiditque, *Non enim dedecet alias alio modo et tempore considerationes interponere*. Malim tamen, *Par enim est quosdam alias aliter inter se componere*, seu comparare; id est, secundam aliam et aliam rationem pro loco et tempore, quemodo idem sæpe contrariis comparatur, ut quod et Christus

leo dicitur, et diabolus : sicque fuerit istud προδιόρθωσις ad sequentem comparisonem primi et secundi Adam, in qua Methodius non omnino rectum servavit. COMBEFIS.

(41) *Τὴν σοφίαν*. Hiuleam sibi litteram fingit Possinius redditque, in confesso est apud sapientes : cum velit Methodius, ipsam sapientiam τὸ ἀναμάρτητον esse, quod ab omni immune peccato est, cujus sunt et aliæ dotes ibi assignatæ, contrariæ illi quod mortale et peccato obnoxium est, cujusmodi sunt primus et secundus Adam, inter quos proinda nulle

ἀναρμόνιον τὸ θνητὸν καὶ ἀμαρτωλὸν, καὶ διὰ κατὰ-
γνώσιν ἐκβληθὲν καὶ ἀπὸ καταδίκην ἐληλυθὸς.

par vero et inharmonicum atque dissentaneum, quod mortale et peccato obnoxium ac quasi repro-
bum ejectum pœnæque addictum est.

CAP. IV. Nonnulla hic dura et simpliciter dicta. nec satis ex theologiae norma prolata videntur.

Τὰ μὲν οὖν δὴ πρὸς τῶν πολλῶν ἀντισφαιριζόμενα
σχεδὸν εἶναι τοιαῦτα δὴ νομίζω, ὅσοι δὴ μὴ θέλουσιν
εἰς Χριστὸν ἀναφέρεσθαι τὸν πρῶτον ἄνθρωπον,
καταφρονοῦντες τῆς συνέσεως, ὡς εἰκός, Παύλου.
Φέρε γὰρ ἡμεῖς ἐπισκεψώμεθα, πῶς ὀρθοδόξως ἀνή-
γαγε τὸν Ἀδὰμ εἰς τὸν Χριστὸν, οὐ μόνον τύπον
αὐτὸν ἡγούμενος εἶναι καὶ εἰκόνα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ
τοῦτο Χριστὸν καὶ αὐτὸν γεγονέναι (42), διὰ τὸ τὸν
πρὸ αἰώνων εἰς αὐτὸν ἐγκατασχῆσαι Λόγον. Ἡρμοῦζε
γὰρ τὸ πρωτόγονον τοῦ Θεοῦ (43) καὶ πρῶτον βλά-

videatur admittenda comparatio. Hæc enim ratio est
eorum, quos ipse confutat : estque simile illi Apo-
stoli, *Quæ societas luci ad tenebras? quæ conventio
Christi ad Belial?* (II Cor. vi, 15), in eo scilicet in
quo ita dissident, et quod illis nominibus præcise
importatur, cum alioqui res ipsas in aliquo conve-
nire nihil impediatur. COMBENSIS.

(42) *Αὐτὸ τοῦτο Χριστὸν γεγονέναι.* Non viden-
tur hæc sane dicta. Possinii expositio pia est, sed
violenta. Plane enim distinguit Methodius primum
Adamum ac secundum, vultque utrumque ipsum re
ipsa Christum exstitisse, incessente Verbo ac illa-
hente; primo, ex terra virgine; tumque alteri, utero
virginali formato : ratione etiam firmans, quod pri-
mum Dei germen et primus archangelorum, *primum
τῆς ἀνθρωπότητος, humani generis*, ut Allatius, vel
τῶν ἀνθρώπων, *hominum*, incessere debuerit, pura-
que divinitate uterque ipsum quod est esse Chri-
stus, fuerit : quæ voces partim Arianici surfuris
sunt, partim Nestoriani. Quod primus archangelo-
rum ὁ Λόγος et Sapiencia, qui in primum Adamum
immeaverit, tumque in secundum, sitque in eis
primus, uti Adamus primus est in hominibus intra
lineam creatorum, quantavis excellentia, eundem
Λόγον ponit, qui ipse unus angelorum sit, ut est
Adamus unus hominum, idque qua Λόγος, non qua
angelus, vel homo; quod nusquam angelus exstite-
rit, ut nec angelos, sed semen Abrahamæ, Paulo au-
ctiore, apprehendit. Id vero purus-putus Arianismus
est; quo dato, nihil non concedebant Catholicis ad
titulorum sumum et excellentias, quibus Λόγον, sic
a Dei ipsa natura et οὐσίας extraneum, primumque
in creatorum serie et intelligentiarum, exornare
vellent, etiam Deum dicendo, sed ὁμωνύμως, Deum
factitie et θέσει, non natura ipsa deitatis entisque
a se necessarii, et qua unum, una substantia et
virtus, cum Deo et Patre sit. Eodem sensu Arianico
Eusebius passim ἀρχιστράτηγον, *principem caelestis
militiæ* vocat : quam in eo vocem perstringant in
cod. cardin. Mazar. aliisque scholiastæ, magisque
in Michaelen, quam in ipsum Λόγον, qua Λόγος,
quadret : quanquam illa ipsa difficiliter trahantur
ad sanum sensum, quod ita Methodius primum ar-
changelorum posuit, analogia ad Adamum primum
hominum : vellemque vel Allatium hic medicinæ
aliquid fecisse aperiendo Methodii sensum catholi-
cum, vel etiam Possinium, qui et ipse dissimulat;
solumque excusat caput τῆς οἰκονομίας : ut dicatur
primus Adam ipse re ipsa Christus, quod ipse verus
Christus, ex eo carne sumpta, secundus Adamus
homo factus sit; et quasi ipse jam aliqua sui parte
Christus exstiterit : quod quam remotum sit, nemo
non videt, extraque mentem Methodii, qui τὸν Λό-
γον, archangelorum primatem, primum hominem
incessere debuisse congruentia assumat, quod uter-

A tra omnem ambiguitatem habeatur, quod a peccato
ac interitu immune existit, nempe Sapiencia; im-

quod mortale et peccato obnoxium ac quasi repro-

bum ejectum pœnæque addictum est.

nec satis ex theologiae norma prolata videntur.

Hæc fere esse existimo quæ ab eis vulgo obje-
ctantur, qui spreta, ut apparet, Pauli prudentia,
primum hominum ad Christum negant referri. Age
vero, nos quoque consideremus, quam is recto sa-
noque sensu Adamum ad Christum retulerit; non
hoc solum, quod Adamum Christi figuram ac si-
mulacrum fuisse censuerit, sed quod etiam hoc ip-
sum, eundem ipsum Christum exstitisse existima-
verit, idcirco nimirum quod Verbum quod est ante
B sæcula, in illum venit seque illi coniunxit. Decebat

que primus et caput sui ordinis. Quodque ita inces-
sit, ipse τὸ ἀναμάρτητον (*ipsa innocentia*, ut sic vo-
cem voce reddam) et Sapiencia, ut tamen peccaverit,
factusque tenebræ et insipiens sit, etc., argumento
est, horum unionem voluntate fuisse et accidentario
dono gratiæ, velut in prophetis, non natura et sub-
stantia, καθ' ὑπόστασιν, ut vocant nostri theologi,
quæ omnem potentiam peccandi excludit, quod per
eam Λόγος ipse auctor operationum sit ac agens
proprium, in natura quam ea unione suam fecit. Hoc
discrimen tangere debuit Methodius, et quo ὁμωνύ-
μως Christum significaret primum ac secundum
Adamum : secus vero, non in incessione videtur
discrimen ponere, sed in natura quam incesserit,
ne priori similem labem incurreret peculiari intra
claustra virginalia protectione ejusque paulatim
quasi duratione; quod quid aliud sit quam profectus
C Nestorianus, ejus merito Christus Dei Filius eva-
serit, ac quæcumque de hoc homine fides docet et
Scriptura loquitur, doceant me qui in Methodianis
me versatioribus videri volunt, omnique veterum tur-
ba, qui vel maxime Methodium numerant inter eos
Patres quibus per simplicitatem obrepserunt aliqua
a fide devia : quod præcipue elucere in hoc Dialogo
advertit Photius in sua censura, sive ipse ita in-
caute locutus est, sive alii ei aspersere : quod non
facile ipse contextus ac Dialogi tota compositio ad-
mitti sinit. Τὸ πρεσβύτατον τῶν αἰώνων, aliquid per-
inde olet fabularum hæreticorum, quibus sic cele-
brati Aëones, ut videre est apud Irenæum et alios. Id.

(43) *Τὸ πρωτ. τοῦ Θεοῦ.* Quod Verbum hic πρω-
τόγονον τοῦ Θεοῦ καὶ πρῶτον βλάστημα, πρεσβύτατος
τῶν αἰώνων καὶ πρῶτος τῶν ἀρχαγγέλων dicitur, in-
telligendum salva aternitate et consubstantialitate
cum Patre Verbi ejusdem. Simul in memoriam re-
vocandum Patres plerosque Nicæna synodo priores
D minus exacte interdum de divinis personis locutos,
ut singillatim demonstrat Petavius lib. I *De Trinit.*
a cap. 3 ad 6, inter eos quoque Methodium nume-
rans cap. 4, num. 12. Atque hinc occasionem Pho-
tio datam suspicor admonendi, hoc opus fuisse de-
pravatum Arianis opinionibus immistis : quod non
obstat quin utiliter edatur : si ratio similis non
prohibuit, quin laudabiliter et bono publico in lu-
cem producerentur scripta Justinii Martyris, Athe-
nagoræ, Tatiani, B. Theophili, Irenæi, Clementis
utriusque Romani et Alexandrini, Origenis, Diony-
sii Alexandrini, Gregorii Thaumaturgi, Luciani
martyris, Tertulliani, Lactantii et similibus : apud
quos multo duriora in hoc genere leguntur, quam
apud Methodium nostrum. Ep. LUPAR. — Dum ait
sanctus Methodius Adamum fuisse a Verbo assump-
tum, non ita intelligendum hoc est, quasi totum
corpus et anima, et individua natura primi hominis
Christo carnem assumpti unita fuerit : sed quod

enim Primogenitum Dei, ac unigenitum germen, id est Sapientiam, primum formato primoque ac primogenito hominum generis homini admistum, hominem fieri. Id enim Christum esse, hominem pura perfectaue deitate plenum, et Deum qui in homine capiatur. Congruentissimum quippe erat antiquissimum æonum et primum archangelorum cum hominibus versaturum, in antiquissimo primoque hominum inhabitare, id est Adamo. Sic enim eum qui a principio erat, renovans, exque Virgine ac Spiritu ipsum rursus reformans, eundem fabricatur: quandoquidem similiter a principio, terra virgine necdum aratrum passa, accepto inde luto, ex illo Deus ratione præditum animal sine semente formaverat.

CAP. V. *Jeremiæ locus expensus.*

Adsit mihi hujus rei testis idoneus et disertus, propheta Jeremias: *Et descendi, inquit⁴², in domum figuli; et ecce ipse faciebat opus super lapides. Et cecidit vas, quod ipse faciebat in suis manibus. Et rursus fecit vas illud alterum, sicut placuerat in conspectu suo facere.* Adhuc enim dum ex luto, ut sic dicamus, Adamus formaretur cum mollis et udus esset, ac necdum quasi pro testæ ritu, immortalitate excoctus et duratus fuisset, peccato guttæ instar distillante ac defluente, dissolutus est. Quare eum rursus ab integro madefaciens, exque luto vas in honorem⁴³, eundem Deus formans, in virginali primum durans et compingens utero, simulque uniens ac miscens Verbo, solidum infractumque in vitam eduxit, ne rursus inundantibus corporis fluxibus, contracta tabe decideret. Uti etiam in parabola inventæ ovis cernitur Dominus docere, ubi ad astantes ait Dominus meus: *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves: et si perdidit unam ex illis, nonne relinquit nonaginta novem in deserto, et vadit ad illam quæ perierat, donec inveniat eam? Et cum invenerit eam, imponit in humeros suos, gaudens; et veniens domum, convocat amicos et vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam quæ perierat⁴⁴.*

Λεῖται τοὺς φίλους καὶ γείτονας, λέγων· Συγχαρήτέ μοι, ὅτι εὗρέθη τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός.

CAP. VI. *Spiritualium ovium integer numerus. Homo, alter ab angelis in Dei laudem chorus. Ovis perditæ parabola exposita.*

Quoniam enim ipse verissime erat atque est, qui a principio erat apud Deum et Deus erat⁴⁵, ipse imperator pastorque cœlestium, cui omnes animi obtemperant ac quem sequuntur, composito regens ordine atque numerans beatorum cœtus angelorum. Hic enim ille par est et perfectus immortalium

στημα καὶ μονογενὲς, τὴν σοφίαν, τῷ πρωτοπλάστῳ καὶ πρώτῳ καὶ πρωτογόνῳ τῶν ἀνθρώπων ἀνθρώπῳ κερασθεῖσαν ἐνηνθρωπηχέναι. Τοῦτο γὰρ εἶναι τὸν Χριστὸν, ἀνθρώπον ἀκράτῳ θεότητι καὶ τελείῳ πεπληρωμένον, καὶ Θεὸν ἐν ἀνθρώπῳ κεχωρημένον· ἦν γὰρ πρεπωδέστατον, τὸν πρεσβύτατον τῶν αἰώνων (44) καὶ πρῶτον τῶν ἀρχαγγέλων, ἀνθρώποις μέλλοντα συνομιλεῖν, εἰς τὸν πρεσβύτατον καὶ πρῶτον τῶν ἀνθρώπων εἰσοικισθῆναι τὸν Ἀδάμ. Ταύτη γὰρ ἀναζωγραφῶν τὰ ἐξ ὑπαρχῆς, καὶ ἀναπλάσσωσιν αὐθις ἐκ Παρθένου καὶ Πνεύματος, τεκταίνεται τὸν αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ κατ' ἀρχάς, οὐσης παρθένου γῆς ἔτι καὶ ἀνηρότου, λαβὼν χοῦν, τὸ λογικώτατον ἐπλάσατο ζῶον ἀπ' αὐτῆς ὁ Θεὸς ἀνευ σποράς.

Καὶ μοι ἐχέγγυος μάρτυς καὶ σαφὴς ὁ προφήτης Ἰερεμίας παρήτω, Καὶ κατέβην εἰς τὸν οἶκον τοῦ κεραμέως, λέγων, καὶ ἰδοὺ αὐτὸς ἐποίει ἔργον ἐπὶ τῶν λίθων. Καὶ διέπεσε τὸ ἀγγεῖον, ὃ αὐτὸς ἐποίει ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἐποίησεν αὐτὸ ἀγγεῖον ἕτερον, καθὼς ἤρεσεν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ ποιῆσαι. Ἐτι γὰρ πληρουγούμενον τὸν Ἀδάμ, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, καὶ τηκτὸν ὄντα καὶ ὑδαρῆ, καὶ μηδέπω φθάσαντα, δίκην δοστράκου, τῇ ἀφθαρσία κραταιωθῆναι, ὕδωρ ὡσπερ καταλειβομένη καὶ καταστάζουσα, διέλυσεν αὐτὸν ἡ ἀμαρτία. Διὸ δὴ πάλιν ἀνωθεν ἀναδεύων (45) καὶ πηλοπλαστῶν τὸν αὐτόν εἰς τιμὴν ὁ Θεὸς, ἐν τῇ παρθενικῇ κραταιώσας πρῶτον καὶ πῆξας μήτρα, καὶ συνενώσας καὶ συγκεράσας τῷ Λόγῳ, ἀτηκτον καὶ ἄθραυστον ἐξήγαγεν εἰς τὸν βίον· ἵνα μὴ πάλιν τοῖς τῆς φθορᾶς ἐξωθεν ἐπικλυσθεῖς ρεύμασι τηκεδὸνα γεννήσας διαπέσῃ· ὡς καὶ ἐν τῇ περὶ τῆς ἀνευρέσεως τοῦ προβάτου φαίνεται, διδάσκων ὁ Κύριος παραβολῇ· ἔνθα φησὶν ὁ Κύριός μου πρὸς τοὺς παρεστηκότας· Τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔχει ἑκατὸν πρόβατα, κὰν ἀπολέσῃ ἐν ἑξ αὐτῶν, οὐκ ἀφίησι τὰ ἐννεηκόοντα ἐννέσι ἐπὶ τοῖς ὄρεσι, καὶ πορευθεὶς ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ζητεῖ αὐτὸ ἕως εὗρη; Καὶ εὗρών ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὄμους αὐτοῦ· καὶ ἐλθὼν εἰς οἶκον συγκα-

Ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ὡς ἀληθῶς ἦν τε καὶ ἔστιν, ἐν ἀρχῇ ὢν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ὢν, ὁ ἀρχιστράτηγος καὶ ποιμὴν τῶν κατ' οὐρανὸν, ὧ πάντα πείθονται καὶ ὁμαρτοῦσι τὰ λογικὰ, καὶ ποιμαίνων εὐτάκτως καὶ ἀριθμῶν τὰ πλήθη τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Οὗτος γὰρ ἴσος καὶ τέλειος ἀριθμὸς ἀθανά-

⁴² Cap. xviii, vers. 3, 4. ⁴³ II Tim. ii, 20, 21. ⁴⁴ Luc. xv, 4, 6. ⁴⁵ Joan. i, 1.

caro ex Adamo propagata, et quæ parte sui quadam in ipso exstiterit, assumpta fuerit a Verbo se incarnante. Atque ideo Adamus ipse quodammodo secundum aliquid sui Christus fuerit. POSSIN.

(44) Πρεσβύτατον τῶν αἰώνων. Allat., sæculorum antiquissimum, quod magis placet. GALL.

(45) Ἀναδεύων. Infundens, subigensque: quod Vat. ἀναμορφῶν, reformans atque instaurans. Illud propius modum attingit, quo ex luto aliquid resingitur: etsi non videtur, quod jam testa fuit, quavis infusione in luti materiam subigi posse, ut inde vas instauretur. COMBEFIS.

των ζώων, κατὰ γενεάς καὶ φυλάς διηρημένων, συμ-
 παραληφθέντος ἐνταῦθα τῇ ποιμνῇ καὶ τοῦ ἀνθρώ-
 που. Δεδημιούργητο γὰρ καὶ αὐτὸς ἔξω φθορᾶς, ἵνα
 τὸν βασιλέα γεραίρῃ πάντων καὶ ποιητὴν, ἀντί-
 φθογγα μελωδῶν ταῖς τῶν ἀγγέλων ἐξ οὐρανοῦ φε-
 ρομέναις βοαῖς. Ἄλλ' ἐπεὶ συνέβη παρεληλυθότα τὴν
 ἐντολήν, ὀλέθριον πτώμα καὶ δεινὸν πεσεῖν εἰς θά-
 νατον ἀναστοιχειωθέντα· διὰ τοῦτό φησιν ὁ Κύριος,
 ἑαυτὸν εἰς τὸν βίον ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐληλυθέναι,
 καταλειπούτα τὰς τάξεις καὶ τὰ στρατόπεδα τῶν
 ἀγγέλων. Ἀπεικονιστέον γὰρ τὰ μὲν ὄρη τοῖς οὐρα-
 νοῖς· τὰ δὲ ἐννεήκοντα ἐννέα πρόβατα ταῖς δυνά-
 μεσι καὶ ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις, ἃς κατα-
 λέλοιπεν, ἀναζητῆσαι κατελθὼν τὸ ἀπολωλὸς πρό-
 βατον, ὁ στρατηγὸς καὶ ποιμὴν. Ἐλείπε γὰρ ἀνθρω-
 πον εἰς τὴν βίβλον ἐγκαταλεχθῆναι ταύτην ἔτι καὶ
 τὸν ἀριθμὸν, βαστάσαντος αὐτὸν τοῦ Κυρίου καὶ
 ἀμφιεσαμένου· ἵνα μὴ καὶ πάλιν, ὡς ἔφην, ταῖς
 τρικυμίαις καὶ ταῖς ἀπάταις περικλυθεὶς κατα-
 ποντωθῆ. Ταύτη γὰρ τὸν ἀνθρώπον ἀνείληφεν ὁ
 Λόγος, ὅπως δὴ δι' αὐτοῦ καταλύσῃ τὴν ἐπ' ὀλέθρῳ
 γεγонуῖαν καταδίκην, ἠττήσας τὸν ὄφιν. Ἡρμοζε
 γὰρ μὴ δι' ἐτέρου νικηθῆναι τὸν πονηρὸν, ἀλλὰ δι'
 ἐκείνου, ὃν δὴ καὶ ἐκόμπαζεν ἀπατήσας αὐτὸν τετυ-
 ραννηκένα· ὅτι μὴ ἄλλως τὴν ἀμαρτίαν λυθῆναι καὶ
 τὴν κατάκρισιν δυνατὸν ἦν, εἰ μὴ πάλιν ὁ αὐτὸς
 ἐκεῖνος ἀνθρώπος, δι' ὃν εἶρητο τὸ Γῆ εἶ, καὶ εἰς
 γῆν ἀπελεύσῃ, ἀναπλασθεὶς (46) ἀνέλυσε τὴν ἀπό-
 φασιν, τὴν δι' αὐτὸν εἰς πάντας ἐξενηνεγμένην· ὅπως,
 καθὼς ἐν τῷ Ἀδάμ πρότερον πάντες ἀποθνήσκουσιν,
 οὕτω δὴ πάλιν καὶ ἐν τῷ ἀνείληφότι Χριστῷ τὸν
 Ἀδάμ πάντες ζωοποιηθῶσι.

CAP. VII. *Christi opera, Dei et hominis propria, ejus ipsius, qui unus sit.*

Καὶ περὶ μὲν τοῦ τὸν ἀνθρώπον, ὄργανον γεγονότα
 καὶ ἔνδυμα τοῦ Μονογενοῦς, τοῦτο ἀπεργάσασθαι,
 ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ εἰς αὐτὸν εἰσοικισθεὶς, σχεδὸν ἤδη
 μοι δοκεῖ τέλος ἔχειν· τὸ δὲ ὅτι μήτε μὴν ἀναρμο-
 στία, πάλιν ἐξ ἀρχῆς διὰ βραχέων ἐπισκεπτέον. Τὸ
 γὰρ αὐτοφύσει καλὸν καὶ αὐτοφύσει δίκαιον καὶ
 ὀσιον, οὗ τὰ ἄλλα κατὰ μετοχὴν γίνεται καλὰ, τὴν
 σοφίαν ὁ λόγων τυγχάνειν μετὰ τὸν Θεόν (47) ὀρθό-
 τατα λέγει· τὸ δὲ αὖ ἀνόσιον καὶ ἄδικον καὶ πονηρὸν
 τὴν ἀμαρτίαν. Δύο γὰρ τὰ εἰς ἄκρον ἀλλήλοις ἐναν-
 τία, ζωὴ καὶ θάνατος, ἀφθαρσία καὶ φθορά. Ἰσότης

⁴⁶ Gen. iii, 19. ⁴⁷ I Cor. xv, 22.

(46) Ἀναπλασθεὶς. Sic Vat.; Mazar. vero et
 Allat., ἀναπαλάσας, quasi denuo lucta perfunctus,
 instauratoque certamine. Probe hæc ecclesiastica,
 quibus ea quæ sunt Christi hominis ut capitis, to-
 tius corporis esse perhibentur, ut ejus victoria, cu-
 jusque nostrum victoria intelligatur, qui membris
 illius associamur, omnesque cum illo usum mystice
 corpus sumus : cujus perinde membrum Adamus
 fuit, ipse in Christo prædestinatus, et in Christo
 victor, instaurata illi Christi gratia, per pœnitentiam
 lucta, qui in se victus ceciderat. COMBEFIS.

(47) Τὴν Σοφίαν μετὰ Θεόν. Cum Sapientiam
 ipsum Λόγον dicere videatur, cujus in Christo vult
 ipsa hominis opera, quo^d sensu optimum esse po-
 test, de Verbo ut in natura per unionem καθ' ὑπό-

A animalium numerus, per cognationes tribusque di-
 visorum, aggregato hic tali gregi etiam homine.
 Nam et ipse corruptionis exsors creatus est, ut re-
 gem universorum et creatorem, altero velut choro,
 angelorum e cœlo clamoribus respondente, lauda-
 ret ac celebraret. Sed quia contingeret eum, violato
 Dei mandato, gravi ac exitioso lapsu corruere in
 mortem resolutum, propterea dicit Dominus, se in
 mundum, relictis angelicis ordinibus ac coborti-
 bus, e cœlis venisse. Montes enim cœlos designare
 putandum est; per oves vero nonaginta novem,
 virtutes et principatus et potestates quas reliquit,
 descendens ipse imperator et pastor ad quærendam
 ovem quæ perierat. Restabat enim ut et homo in
 hanc matriculam et catalogum adjiceretur, quem
 ipse Dominus gestaret ac induisset : ne rursus, uti
 dicebam, tricumanis fluctibus fraudibusque obru-
 tus, imo pelago mergeretur. Eo namque consilio
 susceptus a Verbo homo est, ut, devicto serpente,
 suo munere atque opera, hominis exitio latam con-
 demnationem dilueret. Consentaneum quippe fuit
 non ab alio vinci diabolum quam ab illo ipso quem
 a se seductum suæ se tyrannidi subjecisse gloria-
 batur. Nam neque aliter solvi peccatum et damna-
 tionem aboleri possibile erat, nisi rursus ille ipse
 homo ob quem dictum erat, *Terra es, et in ter-
 ram revertaris*⁴⁶, reformatus, quæ ejus reatu in omnes
 pervaserat, sententiam antiquasset : ut sicut prius
 in Adam omnes moriebantur, sic et in Christo rur-
 sus qui Adamum assumpsisset, omnes vivifica-
 rentur⁴⁷.

Hactenus satis exposuisse mihi videor, quemad-
 modum homo instrumentum factus et indumentum
 Unigeniti hoc ipse præstiterit, quod et ille qui in eo
 habitavit. Quod autem neque imparitas illa sit, nec
 inconcinnitas dissonantiaque, rursus a capite bre-
 viter considerandum. Ipsum enim natura bonum,
 ipsum natura justum sanctumque, cujus reliqua
 participatione fiant bona; qui secundum Deum Sa-
 pientiam esse dixerit, rectissime senserit : contra
 vero sceleratum et impium, injustumque ac pra-
 vum, esse peccatum. Duo namque sunt summe

D στασιν propria; non videtur post Deum auctor di-
 vinorum in nobis munerum, et quasi secundum αλ-
 τιον, quod Ariani ponebant Verbum, cum sit unus
 cum Deo et Patre auctor et causa, ut est una divi-
 nitas et virtus. Sin autem hæc, divinas velit parti-
 cipationes, ac quasi primos Dei effectus, ex quibus
 reliquis est ut sint talia, sic vera doctrina est, ipsa-
 que toties Dionysio inculcata, et qua Deum omni-
 bus anteponit quæ de illo dici aut intelligi possunt,
 huicque adeo ipsi quod Deus nominatur; cum et hoc
 cujusdam sit actionis et effectus connotatio : non
 ut Palamitæ, virtus et divinitas vere ab essentia
 distincta, illique velut quædam emanatio ab æterno
 conjuncta, ut optime noster Galecas, ac reliqui ejus
 hæresis impugnatores. Id.

alia aliis opposita, vita et mors, incorruptio et corruptio. Paritas enim est vita, imparitas vero corruptio: et harmonia quidem, justitia et prudentia; ejus vero turbatio et dissonantia, imprudentia et injustitia. Homo autem inter hæc medius, neque ipsa justitia, at neque injustitia est: sed in incorruptionis ac corruptionis medio constitutus, ad utrumvis horum propendens deflexerit, in ejus quod obtinuerit dicitur naturam indolemque transferri. Si quidem enim in corruptionem declinaverit, corruptioni obnoxius ac mortalis evadit; sin in incorruptionem, incorruptibilis et immortalis. In confinio quippe positus arboris vitæ et scientiæ boni et mali, utriusvis poma gustaverit ⁴⁸, in ejus formam commutatur, cum neque ipse lignum vitæ, neque corruptionis existat: sed qui corruptionis commercio et præsentia, mortalis monstretur; necessitudine vero et complexu vitæ, incorruptibilis rursus ac immortalis eniteat; sicut et Paulus docuit, dicens: *Non enim corruptio possidebit incorruptionem, neque mors vitam* ⁴⁹: corruptionem quidem et mortem merito statuens id quod corrumpit atque occidit, non quod corrumpitur autve moritur: uti et incorruptionem et vitam, ipsum quod immortale et vivum præstat, non quod immortalitate et vita donatur. Quare neque inconcinnitas nec imparitas homo est, neque item paritas et concinnitas: sed ubi inconcinnitatem (prævaricationem scilicet peccatumque) admisit, inconcinnus deformisque evasit; ubi vero harmoniam ac concinnitatem (nempe justitiam), concinnum organum decensque effectus est: quo scilicet Dominus (mortis illa victrix incorruptio) sonore resurrectionem carni moduletur, non sinens eam rursus possideri a corruptione. De hoc queque capite satis hactenus dictum est.

CAP. VIII. Sapientiæ ossa et caro. Costa ex quo formata spiritalis Eva, Spiritus sanctus. Adæ adjutrix mulier, desponsæ Christo virgines.

Præstruximus enim non levibus ex Scriptura petitis rationibus, primum hominem recte in Christum referri posse, qui non jam figura et simulacrum atque imago Unigeniti sit, sed et hoc ipsum, Sapientia Verbumque evaserit. Instar enim aquæ commixtus homo sapientiæ ac vitæ, hoc factus est, quod erat illa ipsa purissima lux quæ in eum venit. Unde Apostolus recte ad Christum direxit

A μεν γαρ εστιν η ζωη, ανισότης δε η φθορά· και αρμονία μὲν η δικαιοσύνη και η φρόνησις, αναρμοστία δε η αφροσύνη και η αδικία. Ο δε ανθρωπος, τούτων ὡν μεταξύ, οὔτε αὐτὸ τοῦτο δικαιοσύνη, οὔτε μὴν ἐστιν αδικία· ἀλλὰ τῆς αφθαρείας ἐν μέσῳ βεδηκῶς και τῆς φθορᾶς, εἰς ὁπότερον αὐτῶν νεύσας προσκλιθῆ (48), εἰς τὴν τοῦ κρατήσαντος μεταβάλλεσθαι λέγεται φύσιν. Ἐκκλίνας μὲν γὰρ εἰς τὴν φθορὰν, φθαρτὸς γίνεται και θνητὸς· εἰς δὲ τὴν αφθαρείαν, αφθαρετος (49) και ἀθάνατος. Μεθόριον γὰρ τοῦ τῆς ζωῆς ξύλου, και τοῦ γνωστοῦ καλοῦ τε και πονηροῦ τιθεῖς, οὔπερ ἀπεγεύσατο τῶν καρπῶν, εἰς τὴν τούτου και μετεβλήθη μορφὴν· οὔτε τὸ τῆς ζωῆς ξύλον αὐτὸς ὦν, οὔτε τὸ τῆς φθορᾶς· ἀλλὰ μετοχῆ μὲν και παρουσίᾳ φθορᾶς θνητὸς φανείσ· προσοικειώσεται δὲ και ἀλοιφῆ ζωῆς αφθαρετος πάλιν και ἀθάνατος· ὡσπερ και ὁ Παῦλος ἐδίδαξε, λέγων· Οὐ γὰρ η φθορὰ κληρονομήσει τὴν αφθαρείαν, οὔδε ὁ θάνατος τὴν ζωὴν· φθορὰν μὲν και θάνατον αὐτὸ τὸ φθειρον ὀρισάμενος εἰκότι λόγῳ και τὸ ἀποκτεῖνον, ἀλλ' οὐ τὸ φθειρόμενον και θνήσκον· αφθαρείαν δὲ και ζωὴν αὐτὸ τὸ ἀθανατίζον και ζωοποιούν, ἀλλ' οὐ τὸ ἀθανατιζόμενον και ζωοποιούμενον. Ὡστε οὔτε αναρμοστία και ανισότης ὁ ανθρωπος ἐστιν, οὔτε μὴν ισότης και εὐαρμοστία· ἀλλ' ὅτε μὲν ἐδέξατο τὴν αναρμοστίαν, (ὅπερ ἐστὶ τὴν παράβασιν και τὴν ἀμαρτίαν,) γέγονεν ἀναρμοστος και ἀπρεπής· ὅτε δὲ τὴν ἀρμονίαν, τουτέστι τὴν δικαιοσύνην, γέγονεν εὐαρμοστον ὄργανον και εὐπρεπές· ὅπως ὁ Κύριος, η αφθαρεία νικήσασα τὸν θάνατον, εὐήχως, τὴν ἀνάστασιν μελωδήσῃ τῇ σαρκί, μὴ ἐάσας αὐτὴν κληρονομηθῆναι πάλιν ὑπὸ τῆς φθορᾶς. Και μὲν δὴ και περὶ τούτων ταῦτα ἤδη λελέχθω.

C τὴν ἀνάστασιν μελωδήσῃ τῇ σαρκί, μὴ ἐάσας αὐτὴν κληρονομηθῆναι πάλιν ὑπὸ τῆς φθορᾶς. Και μὲν δὴ και περὶ τούτων ταῦτα ἤδη λελέχθω.

D ἦν αὐτὸ τὸ εἰς αὐτὸν ἐγκατασχῆσαν ἄκρατον φῶς.

⁴⁸ Gen. II, 9. ⁴⁹ I Cor. XV, 50.

(48) Προσκλιθῆ. Ita ms. cod. Mazar. et Allatius. At Vatic., περικαμφθῆ. COMBEPIS.

(49) Ἀφθαρετος. Allatius, αφθιτος. Id.

(50) Οἰκειῶς. Ms. Mazar. cum Allat., εἰκαίως. Id.

(51) Οὐκέτι τύπος ὦν. De Christo satis intelligitur, etsi nulla substantiarum confusione, sed solum τῶ καθ' ὑπόστασιν. De Adamo vero, idque necdum gratiam per Christum consecuto, sed Dei sola liberalitatē, qui unus ipse ejus ordinis auctor exstiterit, quomodo non Christi figura ac representatio, sed hoc ipsum quod Λόγος in ipsum adveniēns ac ipse revera Christus exstiterit, ac velut hoc illi peculiare sit; hincque adeo ad Christum quasi per identitatem referatur, vel aliter quam sancti reliqui, acci-

dentario dono gratiæ, qua dii quodammodo effici-mur, divino in nobis semine in deitatem aucti secundum tenuem quamdam imitationem, unam ipsam contra unionem hypostaticam hominis possibilem, non video ut Methodius ex Scriptura habuerit, aut suadere possit. Ἀνάμνησις (id est commemoratio) mortis Christi ejusque passionis ipsa et in baptismo, in quo in ejus mortem intingimur, seu illam adumbramus: in Eucharistia vero augustius, in qua nostri Adæ ἔκστασις et sopor totus mystice peragitur, ac num per κοινωνίαν peculiariter Methodius indicare voluerit? in qua utique mortem Domini, ipsa ejus sumptione (quæ pridem baptismo comes erat) commemoramus, vel, ut Paulus loquitur, annuntiamus. Id.

Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος εὐθυδῶς εἰς Χριστὸν ἀνηκόν-
 τισε τὰ κατὰ τὸν Ἀδάμ. Οὕτως γὰρ ἂν μάλιστα ἐκ
 τῶν ὀστέων αὐτοῦ καὶ τῆς σαρκὸς τὴν Ἐκκλησίαν
 συμφωνήσει γεγενῆσθαι· ἧς δὴ χάριν, καταλείψας τὸν
 Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, κατήλθεν ὁ Λόγος
 προσκολληθησόμενος τῇ γυναικί· καὶ ὑπνώσει τὴν
 ἔκστασιν τοῦ πάθους, ἐκουσίως ὑπὲρ αὐτῆς ἀποθα-
 νῶν· Ὅπως αὐτὸς ἐαυτῷ παραστήσῃ τὴν Ἐκ-
 κλησίαν ἑνδοξοῦ καὶ ἁμωμοῦ, καθάρισας τῷ λου-
 τρῷ, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ νοητοῦ καὶ μακαρίου σπέρ-
 ματος, ὃ σπείρει μὲν αὐτὸς ὑπηγῶν καὶ καταφυτεύων
 ἐν τῷ βάλει τοῦ νοός· ὑποδέχεται δὲ καὶ μορφοὶ δίκην
 γυναικὸς ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸ γεννᾶν τὴν ἀρετὴν καὶ
 ἐκτρέφειν. Ταύτη γὰρ καὶ τὸ, *Αὐξάνεσθε καὶ πλη-
 θύνεσθε*, πληροῦται προστηκόντως, εἰς μέγεθος καὶ
 κάλλος καὶ πλῆθος καθ' ἡμέραν αὐξανομένης αὐτῆς
 διὰ τὴν σύνεργον καὶ κοινωνίαν τοῦ Λόγου, συγκα-
 ταβαίνοντος ἡμῖν ἔτι καὶ νῦν, καὶ ἐξισταμένου κατὰ
 τὴν ἀνάμνησιν τοῦ πάθους. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ἡ Ἐκ-
 κλησία συλλαβεῖν τοὺς πιστεύοντας καὶ ἀναγεννῆσαι
 διὰ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας δύναίτο, ἐὰν μὴ καὶ
 διὰ τούτους ὁ Χριστὸς κενώσας ἑαυτὸν, ἵνα χωρηθῇ
 κατὰ τὴν ἀνακεφαλαίωσιν, ὡς ἔφην, τοῦ πάθους,
 πάλιν ἀποθάνῃ καταβάς ἐξ οὐρανῶν, καὶ, προσκολλη-
 θείς τῇ ἑαυτοῦ γυναικί τῇ Ἐκκλησίᾳ, παράσχοι
 τῆς πλευρᾶς ἀφαιρεῖσθαι τῆς ἑαυτοῦ δυνάμιν τινα,
 ὅπως αὐξήθωσιν οἱ ἐν αὐτῷ οἰκοδομηθέντες ἅπαντες,
 οἱ γεγεννημένοι διὰ τοῦ λουτροῦ, ἐκ τῶν ὀστέων καὶ
 ἐκ τῆς σαρκὸς, τουτέστιν ἐκ τῆς ἀγιωσύνης αὐτοῦ,
 καὶ ἐκ τῆς δόξης προσειληφότες. Ὅσα γὰρ καὶ
 σὰρκα σοφίας ὁ λέγων εἶναι σύνεσιν καὶ ἀρετὴν,
 ὁρθότατα λέγει· πλευρὰν δὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας
 τὸ Παράκλητον, ἀφ' οὗ λαμβάνοντες, εἰς ἀφθαρσίαν
 ἀναγεννώμεθα προστηκόντως οἱ πεφωτισμένοι. Ἀδύ-
 νατον δὲ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου μετασχεῖν τινα
 καὶ μέλος καταλεχθῆναι Χριστοῦ, ἐὰν μὴ πρότερον,
 καὶ ἐπὶ τούτου συγκατελθὼν ὁ Λόγος, ἐκστῇ κοιμη-
 θείς, ἵνα τὴν ἀνανέωσιν καὶ τὸν ἀνακαινισμόν, συν-
 ἐξαστάς τοῦ ὑπνοῦ τῷ ὑπὲρ αὐτοῦ κεκοιμημένῳ,
 καὶ αὐτὸς μεταλαβείν ὀνηθῇ Πνεύματος, ἀναπλα-
 σθείς. Τοῦτο γὰρ κυρίως ἂν ἡ πλευρὰ λέγοιτο τοῦ
 Λόγου, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας τὸ ἐπτάμορφον,
 κατὰ τὸν προφήτην· ἀφ' οὗ λαμβάνων ὁ Θεὸς κατὰ
 τὴν ἔκστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὃ δὴ ἐστὶ μετὰ τὴν ἐναν-
 θρώπησιν καὶ τὸ πάθος, τὴν βοηθὸν, αὐτῷ κατα-
 σκευάζει· λέγω δὲ τὰς ἡρμοσμένας αὐτῷ καὶ νενυμ-
 φευμένας ψυχάς. Ἔστι γὰρ ὅτε πολλαχῶς αὐτὸ τὸ
 ἄθροισμα καὶ τὸ στίφος τῶν πεπιστευκότων Ἐκκλη-
 σίαν οὕτως ἐνομάζουσιν αἱ Γραφαί, τῶν τελειωτέρων
 κατὰ προκοπὴν εἰς ἓν πρόσωπον καὶ σῶμα τὸ τῆς
 Ἐκκλησίας ἀναγομένων. Οἱ μὲν γὰρ κρείττονες καὶ
 τρανότερον σπάσαντες ἤδη τὴν ἀλήθειαν, οὗτοι διὰ
 τὴν τελείαν καθαρίσιν καὶ πίστιν ἀποστειρωθέντες
 τῶν τῆς σαρκὸς ἀτοπημάτων, Ἐκκλησία γίνονται
 καὶ βοηθὸς τοῦ Χριστοῦ, παρθένος ὡσπερ, κατὰ τὸν
 Ἀπόστολον, αὐτῷ καθηρμοσμένοι τε καὶ νενυμφευ-
 μένοι, ἵνα, τὴν καθαρὰν τῆς διδασκαλίας ὑποδεξά-

A quæ de Adamo dicta erant. Sic enim maxime ex
 ossibus et ex carne ejus Ecclesiam exstitisse con-
 venit: cujus scilicet gratia, relicto Patre qui est
 in cœlis, descendit Verbum ut adhæreret uxori, et
 dormivit exstasim passionis, sponte pro illa mo-
 riens: *Ut ipse sibi exhiberet Ecclesiam gloriosam
 et immaculatam, mundans eam lavacro* ⁸⁰, ad spiri-
 tale beatumque semen suscipiendum, quod seminat
 ipse insusurrans plantansque in mentis penetrali-
 bus: concipit vero et format instar uxoris Eccle-
 sia, ad generandam virtutem ac enutriendam. Per
 eum namque modum convenienter impletur, quod
 ita præceptum est ⁸¹: *Crescite et multiplicamini*;
 dum ipsa Ecclesia per Verbi copulam et commu-
 nionem, etiamnum adhuc se nobis inclinantis, et
 per passionis commemorationem exstasim facien-
 tis, in magnitudinem et decorem ac multitudinem
 augetur. Non enim aliter Ecclesia concipere possit
 credentes, et per lavacrum regenerationis eos re-
 generare, nisi propter hos quoque Christus se ip-
 sum exinaniens (quo nimirum per passionis reca-
 pitulationem capiatur), quemadmodum dicebam,
 descendendo de cœlis rursum moriatur, et adhære-
 scens uxori suæ Ecclesiæ, vim quamdam ex suo la-
 tere auferendam præbuerit, ut augmentum sumant
 omnes qui in illo ædificantur; qui nimirum per
 lavacrum nascuntur, ex ossibus et ex carne ejus
 (ex illius nimirum sanctitate exque gloria) acci-
 pientes. Ossa enim et carnem Sapientiæ, qui dicat
 prudentiam esse atque virtutem, rectissime dixe-
 rit: costam autem, Paracletum, Spiritum veritatis,
 ex quo sumentes, in incorruptionem convenienter
 regenerantur qui fuerint illuminati. Fieri vero ne-
 quit ut quisquam Spiritus sancti particeps fiat, et
 membrum Christi aggregetur, nisi prius in ipso
 quoque sese demittens Verbum exstasi facta ob-
 dormierit, ut renovationem et instaurationem, pa-
 riter e somno exurgens cum eo, qui pro ipso ob-
 dormivit, reformationis Spiritus percipere possit.
 Is enim proprie Verbi costa dicatur, septiformis sci-
 licet veritatis Spiritus, juxta prophetam ⁸²; de quo
 accipiens Deus, post Christi exstasim, posteaquam
 scilicet homo factus ac mortuus est, quæ eum sit
 adjutura fabricatur: nempe illi aptatas ac despon-
 sas animas. Multis enim locis sacræ litteræ con-
 gregationem ipsam cœtumque fidelium sic Eccle-
 siam nominant, dum nimirum perfectiores ob vir-
 tutis profectum in unam personam ac corpus Ec-
 clesiæ referuntur. Nam meliores, et qui jam liqui-
 dius veritatem perceperunt, hi præ perfecta quam
 adepti sunt, munditie et fide, carnis libidinum steri-
 les ac vitiorum, Christi Ecclesia eique adjutrix
 fiunt; qui virginis in morem, ut Apostolus loqui-
 tur ⁸³, illi aptati sint atque desponsi, ut puro atque
 feraci doctrinæ suscepto semine, cooperentur, pro-
 pensâ ope ad reliquorum salutem prædicationi fa-
 vendo. Qui autem imperfecti adhuc et tirones di-

⁸⁰ Ephes. v, 27, 26. ⁸¹ Gen. i, 18. ⁸² Isa. xi, 2. ⁸³ II Cor. xi, 2.

sciplinis incipiunt imbui, hi a perfectioribus, ut a matribus, parturiuntur atque formantur, donec et illi maturo partu editi, in virtutis magnitudinem ac decus regenerentur: ac rursus ipsi quoque per idoneum profectum Ecclesia facti, ad aliorum partum educationemque liberorum operam conferant, uteri vice, in vase animæ, voluntatem Verbi nulla noxa ad maturitatem perducentes.

ἀνατροφὴν, μήτρας δίκην, ἐν τῷ δοχείῳ τῆς ψυχῆς, τὸ θέλημα τελεσφορήσαντες ἀλώθητον τοῦ Λόγου.

CAP. IX. *Gratiæ æconomia in Paulo apostolo.*

Considerandum enim ut et in inlyto Paulo sese res habuerit. Cum enim is nondum in Christo perfectus esset, generatur primum atque lactatur, evangelicis documentis imbuate ac per baptismum renovante Anania, sicut in Actibus historia continet⁵⁴. At ubi factus esset vir, jamque ædificatus, spiritali scilicet perfectione novum formatus, etiam adjutor et sponsa Verbi evasisset, qui vitæ semina et suscepisset et concepisset: tunc, qui ipse prius infans exstiterat, Ecclesia parensque efficitur, parturiens et ipse eos qui ejus opera Domino credidissent, donec in illis quoque formatus Christus pareretur. *Filioli enim, inquit⁵⁵, mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Et rursus⁵⁶: *In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui.*

Hinc igitur apparet, ad Christum et Ecclesiam referri quæ de Eva atque Adamo Scripturæ verbis narratio habetur. Hoc enim vere magnum illud sacramentum est, et mundi usu superius: quod ego ob imbecillitatem et mentis hebetudinem, pro ejus dignitate et magnitudine enarrare non valeo: id tamen connitendum. Restat enim ut quæ hujus loci reliqua sunt, apud vos exsequar.

CAP. X. *Ejusdem apostoli doctrina de castimonia.*

Paulus igitur, ad sanctimoniam et castitatem cunctos provocans, in hunc modum, quæ ad primum hominem et Evam spectant, secunda consideratione sensuque in Christum direxit et Ecclesiam, quo indoctis os obstrueret, omnem illis prætextum adimens et excusationem. Impudici enim ac libidinosi homines, ob nimios in eis voluptatum fluxus ac illecebras, etiam Scripturis vim inferre conantur, ut perverso eas sensu exponant, ac tanquam vallam defendendæ incontinentiæ illas obtendant; tum quod ita habetur⁵⁷: *Et dixit Deus: Crescite et multiplicamini;* tum illud aliud⁵⁸: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem.* Neque ipsos pudet Spiritum incursare adversumque ire; sed tanquam in hoc nati, qui adhuc loveantur ac insideant, concupiscentiæ fomitem flatu prope eventilant ac titillationibus reaccendant. Quare satis acriter dolosa hæc et maligna ipsorum consilia quæsitosque prætextus excutiens, cum eo processisset ut prescriberet qua ratione viros uxoribus uti condeceat, ac

ἀμενοὶ καὶ γόνιμον σποράν, συνεργήσωσι βοηθοῦντες τῷ κηρύγματι πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν σωτηρίαν. Οἱ δὲ ἀτελεῖς ἔτι καὶ ἀπαρχόμενοι τῶν μαθημάτων εἰς σωτηρίαν ὠδίνονται καὶ μορφοῦνται, ὡς περ ὑπὸ μητρᾷ πρὸς τῶν τελειοτέρων, ἔστ' ἂν ἀποκηθέντες ἀναγεννηθῶσιν εἰς μέγεθος καὶ κάλλος ἀρετῆς· καὶ πάλιν αὖ κατὰ προκοπὴν Ἐκκλησία καὶ οὗτοι γεγονότες, εἰς ἑτέρων τόχον ὑπουργήσωσι τέκνων καὶ τὸ θέλημα τελεσφορήσαντες ἀλώθητον τοῦ Λόγου.

Ἐπισκέψασθαι γὰρ χρὴ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀσίδιμον Παῦλον. Ὅτι ὁπότε οὐδέπω τέλειος οὗτος ἦν ἐν Χριστῷ, γεννᾶται πρότερον καὶ γαλουχεῖται, εὐαγγελιζομένου καὶ ἀνακαινίζοντος αὐτὸν Ἀνανίου τῷ βαπτισματι, καθὼς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἡ ἱστορία περιέγει. Ὅτε δὲ ἠνδρώθη καὶ ὠκοδομήθη, ἤδη εἰς τελειότητα πνευματικὴν ἀναπλασθεὶς, καὶ βοηθὸς ἀπειργάστη καὶ νύμφη τοῦ Λόγου, τὰ σπέρματα τῆς ζωῆς ἀποδείξάμενος καὶ συλλαβὼν· τῆνικαῦτα ὁ πρότερον χρηματίσας παιδίον Ἐκκλησία γίνεται καὶ μήτηρ, ὠδίνων καὶ αὐτὸς τοὺς δι' αὐτοῦ τῷ Κυρίῳ πεπιστευκότας, ἔστ' ἂν καὶ ἐν τούτοις ὁ Χριστὸς μορφωθεὶς ἀποτεχθῆ. *Τεκνία γὰρ μου, φησὶν, οὗς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν· καὶ πάλιν· Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.*

Οὐκοῦν ταύτη συνέστηκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀναφέρεισθαι καὶ τὸν Χριστὸν τὸ κατὰ τὴν Εὐαν θεώρημα καὶ τὸν Ἀδάμ. Τοῦτο γὰρ τὸ μέγα μυστήριον ὡς ἀληθῶς, καὶ ὑπερκόσμιον, ὃ ἐγὼ δι' ἀσθένειαν καὶ ἀμβλύτητα νοῦς κατ' ἀξίαν τε καὶ μέγεθος εἰπεῖν ἀδυνατῶ· ὅμως δ' οὖν ἐπιχειρητέον. Λέγειν γὰρ ἐπόμενον ἂν εἴη λοιπὸν δὴ καὶ τὰ ἑξῆς πρὸς ὑμᾶς.

Ὁ γὰρ τοι Παῦλος, εἰς ἀγιασμὸν ἐκκαλούμενος πάντας καὶ σωφροσύνην, ταύτη τὸ κατὰ τὸν πρωτόπλαστον καὶ τὴν Εὐαν, καὶ δευτέραν ἐπαπόρησιν, εἰς Χριστὸν ἀνηκόντισε καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς τὸ τοὺς ἀνεπιστήμονας κατασιγαῶσθαι, γυμνουμένους προφάσεων. Ἀκολασταίνοντες γὰρ διὰ τὰς ὑπερβαλλούσας ῥύσεις ἐν αὐτοῖς τῶν ἡδυπαθειῶν, παρὰ τὸν ὀρθόδοξον βιάζεσθαι τολμῶσι λογισμὸν τὰς Γραφάς, ὡς περ ἔρυμα προανατείνοντες ἀκρασίας, τό τε· *Εἶπεν ὁ Θεός· Ἀυξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· καὶ τὸ, Ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· οὐδὲ αἰσχύνονται κατατρέχοντες τοῦ Πνεύματος· ἀλλ' ὡς περ ἐπὶ τούτῳ γεγονότες, ἐντυφόμενον ἔτι καὶ ἐνθωκεύοντα τὸν οἶστρον ἀναρριπιζουσιν, ἐξάπτοντες ἐρεθισμοῖς. Διὸ δὴ καὶ μάλα δριμέως τὰς ἐπικλόπους ταύτας αὐτῶν καταφροσύνας τε καὶ πεποιημένας προφάσεις ἐκκόπτων, ἐλθὼν εἰς τὸ διατάξασθαι, πῶς δεοὶ προσφέρεισθαι τοὺς ἀνδρῶν ταῖς γυναῖξι, ἀποψηνάμενος, ὅτι οὕτως ὡς περ καὶ ὁ Χριστὸς τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐαυτὸν παραδιδούς ὑπὲρ*

⁵⁴ Act. ix, 7. ⁵⁵ Gal. iv, 19. ⁵⁶ I Cor. iv, 15. ⁵⁷ Gen. ii, 18. ⁵⁸ ibid. 24.

αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγίαση καθάρισας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι· ἀνέδραμεν εἰς τὴν Γένεσιν, ἐπιμνησθεὶς τῶν περὶ τὸν πρωτόπλαστον ῥητῶν, ἐξομαλίζων εἰς τὸν προκείμενον αὐτῷ καὶ αὐτὰ νοῦν τῆς ὑποθέσεως· ὅπως μὴ παράσχη λαθὴν τοῖς κεφαλαίοις καταχρησασθαι τοῦτοις τοὺς πρεσβεΐοντας, προφάσει τεκνογονίας, σωμάτων παρατριβᾶς.

CAP. XI. *De eodem argumento.*

Ἐπισκέψασθε γάρ, ὅτι σωφρονεῖν, ὧ παρθένοι, κατὰ κράτος θέλων τοὺς πεπιστευκότας, διὰ πολλῶν αὐτοῖς τεκμηρίων ὑπεμφαίνουσιν πειρᾶται τὸ ἀξίωμα τῆς ἀγνείας, ὅτε μὲν, *Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, λέγων, Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι·* αὐτόθεν δεικνύς ἤδη περιφανῶς, τὸ μὴ προσφάσειν γυναικὸς εἶναι καλόν, προτάξας αὐτὸ καὶ προσκλήμενος ἀπολελυμένως· εἶτα τὴν ἀσθένειαν αὐθις συνιδῶν καὶ τὴν ὑπέκκασιν τῶν ἀκρατωτέρων τὴν εἰς συνουσίαν, συνεχώρησε τοῖς μὴ δυναμένοις ἄρχειν σαρκὸς χρῆσθαι ταῖς ἑαυτῶν ὁμεύνοισι μᾶλλον, ἢ παραπίπτοντας ἀσχημόνως ἔκχεισθαι περὶ πορνείας. Ἀμέλει μετὰ τὸ ἐπιτρέψαι ταῦτα εὐθέως παρήγαγε τὸδε· *Ἴνα μὴ πειράζη ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν.* Ὅπερ ἐστίν· Εἰ μὴ δύνασθε, ὧ οὔτοι, παντάπασι σωφρονεῖν διὰ τὴν ὑγρότητα τῶν σωμάτων, ἐπιτρέψω μᾶλλον ταῖς σφῶν αὐτῶν κοινωνεῖν γαμεταῖς· ἵνα μὴ, καὶ ἐγκράτειαν ἐπαγγέλλεσθαι νομιζόμενοι, πειράζησθε συνεχῶς ὑπὸ τοῦ πονηροῦ εἰς ἀλλοτριᾶς ἐκφλεγόμενοι.

CAP. XII. *Paulus viduis exemplum, et iis qui uxoribus non uerentur.*

Φέρε γάρ αὐτὰ κείμενα διαθρήσωμεν ἐπιμελέστερον· ὅτι μὴ ἀποκελυμένως ὁ Ἀπόστολος ἐπένευσε ταῦτα τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ προσθεὶς τὴν αἰτίαν πρότερον, δι' ἣν εἰς τοῦτο παρήχθη. Ἀποφηνάμενος γοῦν, *Καλὸν εἶναι ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἄπτεσθαι,* εὐθέως παρήγαγε· *Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχέτω.* Τοῦτέστι, διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πορνείας, εἰ μὴ φέρετε κολάζειν τὴν ἡδονήν. *Καὶ ἕκαστη γυνὴ τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχέτω.* Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδιδότω· ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε, ἵνα μὴ πειράζη ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν. Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. Τεθεωρημένως δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο. Κατὰ συγγνώμην γάρ ἐπεσημίνατο συμβουλευκέναι νῦν, οὐ κατ' ἐπιταγήν· ἐπειδὴ τὴν μὲν ἐπιταγήν ἐπὶ τῆς σωφροσύνης, καὶ τοῦ μὴ ἄπτεσθαι γυναικὸς λαμβάνει· τὴν δὲ συγγνώμην ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων, ὡς ἔφην, κολάζειν τὴν ἐπιθυμίαν. Περὶ

pronuntiasset, sic nimirum ut et Christus ipse se gessit, qui se ipsum pro Ecclesia tradidit, ut eam sanctificaret et mundaret lavacro aquæ in verbo ⁵⁹, recurrit ad Genesim, eorum quæ illic de primo homine dicuntur mentionem inducens, exque subjecti argumenti sententia hæc eadem exponens, ne quam sacris illis verbis abutendi occasionem iis præbeat qui, liberorum procreandorum prætextu, hisce venereis immorari docent.

Considerate enim, o virgines, ut omnino etiamque atque etiam fideles ad castitatem inducere satagens, per multa argumenta illis insinuare conetur ejus præstantiam; ut cum modo ait ⁶⁰: *De quibus autem scripsistis mihi: Bonum esse homini mulierem non tangere*; inde jam clare ostendens, honestum esse non accedere ad uxorem, cum hoc absolute præstruxisset ac proposuisset. Deinde, infirmitatis humanæ conscius, æstumque vehementem reputans quo intemperatiores in coitum rapiuntur, non valentibus carnem ex imperio coercere, suis potius uti uxoribus permisit, quam ut indecore in fornicarios congressus effundantur. Denique sic facta illa indulgentia, mox istud adjecit ⁶¹: *Ne tentet vos Satanas, propter incontinentiam vestram.* Quod est: Si non potestis, heus vos, omnino in castitate vivere, propter inolitam corporibus vim libidinis, suadeo ac hortor ut vestris potius uxoribus consuescatis, ne dum profiteri videmini continentiam, tentemini assidue a malo dæmone, ad alienarum mulierum cupiditatem inflammati.

Age enim, contextum ipsum diligentius inspiciamus, ac observemus non sic absolute hæc passim omnibus Apostolum concessisse, sed adjecta prius causa ex qua ad id adactus est. Cum itaque in hæc verba sententiam dixisset ⁶²: *Bonum esse homini mulierem non tangere*, statim subjunxit ⁶³: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat. Hoc est, propter fornicationis necessitatem, si voluptatem cohibere non sustinetis. Et unaquaque mulier proprium virum habeat. Uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi: et iterum revertimini in id ipsum ne tentet vos Satanas propter incontinentiam. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium ⁶⁴.* Circumspecte admodum istud etiam appositum est. *Secundum indulgentiam enim significavit se nunc consilium dedisse, non secundum imperium.* Nam imperium quidem ibi potius usurpat, ubi castitatem suadet, et tangi mulierem vetat; indulgentiam vero, uti dicebam, illis adhibet qui concupiscentiam cohibere non possunt. Ac de

⁵⁹ Εὐαγγ. γ. 26. ⁶⁰ I Cor. vii. 1. ⁶¹ ibid. 5. ⁶² ibid. 1. ⁶³ ibid. 2. ⁶⁴ ibid. 2-6.

lis quidem, tam viris quam feminis, qui singulari conjugio vel jam devincti sunt, vel deinde jungentur, ista constituit. De his vero viris qui jam uxores amiserunt, aut mulieribus quæ amiserunt viros, deinceps diligenter examinanda est Apostoli sententia, quid de illis insinuet.

Dico autem innuptis, inquit⁶⁵, et viduis: Bonum est illis, si sic permanserint, sicut et ego. Quod si se non continent, nubant; melius est enim nubere quam uri. Hic quoque constanter priores partes continentie assignat. Se ipsum enim exemplum maximum adhibens, ad ejus conatus æmulationem quantumvis arduam, auditores provocavit; præstare docens, eum qui unius uxoris conjux extiterit, apud se deinceps manere, sicuti et ipse faciebat. Quod si id ipsum ob æstum vimque concupiscentiæ nonnulli difficilius fuerit, eum qui ita comparatus sit, ad secundas nuptias transire secundum indulgentiam consentit. Non quod secundas nuptias bonum quid esse ac honestum decernat, sed præstare id judicans quam ut quis libidinem æstu ardeat. Velut enim si quis in die Paschæ ac jejunii graviter

⁶⁵ I Cor. vii, 8, 9.

(52) *Περὶ τῶν ἀποβαλομένων ἤδη γαμμάτων.* Textum Pauli, quod ipse aperte petit, de viduis viris et mulieribus, Methodius accipit: in quibus se maximum exemplum proponere ad contentionem virtutis, et ut sic maneat solutique a matrimonio deinceps castitatem colant, Paulum dicit. Καλὸν αὐτοῖς, εἴαν οὕτω μένωσιν, ὡς καὶ ἐγώ. Sicque ex mente Methodii Paulus viduus fuit: aut nisi viduus erat, conjugem in sororem verterat, ejus deinceps abstinens consuetudine, ne cui illa impedimento foret evangelicæ functioni: quomodo majores saltem sacerdotes et episcopi, assumpto sacerdotio, nec invitis conjugibus cælibes deinceps in Ecclesia luere. Quæstio hæc nihil pietatem tangit: perindeque est, sive Paulus ante vocationem uxorem habuerit, haud secus ac Petrus, sive illa caruerit: quod ante Evangelium virginitatis cultus nullas apud Hebræos erat, aut quam exiguus. Quin autem argumentum longe probabile ex hoc loco trahatur Methodio, ut et Chrysostomo lib. *De virgin.*, et aliis, ad superiores Pauli nuptias astruendas, vix potest negari: quod de virginibus disserens quæ maritos non alligerant, nunquam illas suo exemplo provocat; secus vero semel et iterum cum de viduis, sive illis, qui semel conjugati, ab uxorum se amplexibus continerent. Libet hic recentioris auctoris non ineruditi expositionem Methodianæ ascribere. *Hebræi dicunt ἡθήρα et ἡθήρα.* Græci mulierem amisso conjugio, ἡθήραν vocant: ut vir amisso conjugio ἡθήρος dicatur, ἀναλογία permittit: *ut* popularis non recipit: quare aliam vocem quaesivit Paulus, et ἄγαγον dixit, generis nomen pro specie usurpans. Nam ἄγαμος, ex vi vocis est tam qui nunquam in conjugio fuit quam cui conjugium perit. Sed in posteriore sensu hic usurpat Paulus, ut viduarum addita mentio nos docet, et vox ἄγαμος repetita infra 11. Sic quoque sensit Ignatius, si tamen Ignatius, non ejus interpolator epistolæ ad Philadelphenos, ubi, aliorum celebrata continentia, qui virgines persisterunt, non abhorre se a nuptiis docet, sed optare ut vel inter sanctos conjugatos, et ad eorum vestigia in regno cælorum inveniatur; ὡς Πέτρου καὶ Παύλου, καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων τῶν γάμοις προσομιλησάντων. Sicut Petrus et Paulus, et reliqui apostoli, qui nuptiis fuerunt sociati. Sed nihil horum veteres codices Anglicani, in quibus exstat versio antiqua

α μὲν οὖν μονογάμων τε καὶ μονογαμίδων, ὧν ἡ συζυγία ἕως ἔτι καὶ αὔθις, ταῦτα νομοθετεῖ· περὶ δὲ τῶν ἀποβαλομένων ἤδη γαμμάτων (52) ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν οὓς συζύγους πάλιν αὐτὴν ἀκριβῶς ἐξιχνευτέον τοῦ Ἀποστόλου φωνῆν, ὃ τι ποτὲ χρησιμῶδες.

Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις· Καλὸν αὐτοῖς, εἴαν οὕτω μένωσιν, ὡς καὶ ἐγώ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ γαμηῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Ἐπέμεινε καὶ ἐνθάδε προκρίνων τὴν ἐγκράτειαν. Ἐαυτὸν γὰρ παράδειγμα μέγιστον λαβὼν, εἰς τὸ ζηλῶσαι τοὺς ἀκροατὰς προεκάλεσατο ταύτην τὴν ἐνοστασιν· κρεῖττον εἶναι διδάξας τὸν ἐπὶ μιᾷ γαμῆτῃ συνεξευγμένον ἐφ' ἑαυτῷ μένειν, ὡς περὶ δὴ καὶ αὐτός. Εἰ δ' αὖ τοῦτο διὰ τὴν ἐκπύρωσιν καὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος δυσκατόρθωτον εἴη τι, εἰς δεῦτερον κατὰ συγγνώμην παρελθεῖν τὸν οὕτως ἔχοντα συγκατατίθεται γάμον· οὐκ αὐτὸ τοῦτο διγαμίαν ἀποφηνάμενος εἶναι καλὸν, ἀλλ' ἀμεινον κρίνας τῆς ἐκπυρώσεως. Ὡς περὶ γὰρ εἴ τις ἐν ἡμέρᾳ τοῦ Πάσχα καὶ τῆς νηστείας ἐπισφαλῶς νοσηλευομένῳ προσέφερε τροφήν, καὶ ἐκέλευε διὰ τῆς

epistolarum Ignatii, qualis fere Græcus textus nuper prodiit ex codice Florentino, qui ipse verus purusque Ignatianus haberi potest, ac qualem antiqui habuerunt Eusebius Hieronymus, Theodoretus, etc., quibus mirum si præscribat post tot sæcula Calvinus unctus veneno, uniusque ejus discipulorum, calamus. Ex vero itaque Ignatio, de Pauli nuptiis nihil haberi potest: ipse Methodius potius insinuat, C explicatione Paulini textus, quam aperte asserat. Unus ergo erit auctor ejus conjugii Clemens Alexandrinus, cujus verba recitat Euseb. lib. iii *Histor.* c. 30, et Niceph. l. ii, c. 44, ex illo scilicet loco Phil. iv, 8, καὶ ἐρωτῶ καὶ σε, σύζυγος γνήσις, συλλαμβάνου αὐταῖς· qui tamen locus minus favel. Nam primo genus dissidet: γνήσις· *germane, vere.* Quamquam enim Attici quandoque masculina jungunt femininis, non tamen tanta videtur fuisse Paulo Græci sermonis peritia aut elegantia, ut ejusmodi Atticismum sectatus sit. Deinde quantæ ac cujus auctoritatis Philippis uxor quondam Pauli tumque soror, ut ei et mulieres et viros commendaret? Ponam verba Grotii: Σύζυγος, qui *Hebraice ἡθήρα ἡθήρα, non tantum dicitur de junctis matrimonio, verum etiam de collegis. Quem autem Philippis potius collegam vocaret Paulus, quam τῶν πρεσβυτέρων προσετώτα, cujus summa erat etiam in pecuniis elargiendis auctoritas? Ad Epaphroditum ergo per ἀποστροφήν vertit se oratio, tanquam presentem futurum ubi Epistola hæc in Ecclesia Philippensium legeretur. Nec aliud hic σύζυγος quam supra συνεργός, adjutor.* Hæc mihi satis. Unum est, nullum veterum de Pauli uxore eum locum interpretatum; nec proinde nobis interpretandum, aut Clementi sic quasi obiter ex perverso vocis usu magisque trito colligenti, assentiendum; quod nempe Paulus τὴν αὐτοῦ οὐκ ὀκνεῖ προσαγορεύσαι σύζυγον, suam ipsius conjugem compellare non veretur. Atqui magis attendenti τὸν αὐτοῦ occurrisset, suam collegam, adjutorem, vel episcopum, vel quemvis alium præcipuæ auctoritatis in Ecclesia quæ erat Philippis, virum, ac qui viduis senioribus aliisque indigentibus sufficere posset, quod in Pauli uxorem, in ea præsertim Ecclesia, non cadit. Quid enim tantæ auctoritatis mulieri Hebrææ extra peritiam in urbe Græcorum? COMBESIS.

ἀσθένειαν ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν προσφερομένων, λέγων· Ὡς ἄρα τὸ μὲν ἀληθῶς, ὡς οὗτος, καλὸν, ἐχρῆν, ὡσπερ δὴ καὶ ἡμεῖς, καὶ σε καρτερώς διαμείναντα, τῶν αὐτῶν μεταλαβεῖν (53)· ἀπηγόρευται γὰρ σήμερον διαίτης ἐπιμνησθῆναι τὸ σύνολον. Ἄλλ' ἐπειδὴ νόσω προκατασχεθεὶς ἐξησθένησας, καὶ οὐ δύνῃ φέρειν· ταύτη δὴ συγγνώμην νέμοντες συμβουλεύομεθα σιτίων ἐπορέξασθαι σε, ἵνα μὴ, παντάπασι διὰ τὴν νόσον οὐ δυνήθεις ἀντισχεῖν πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν τῆς τροφῆς, διαφθορῆς. Οὕτω καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐνθάδε, πρότερον εἰπὼν, ὅτι βούλοιο πάντας οὕτω διαμεῖναι σώφρονας, ὡσπερ δὴ καὶ αὐτός· τὸ μετὰ ταῦτα τοῖς βεβαρημένοις νόσω τῶν παθῶν, ἵνα μὴ πορνείαις μιανθῶσιν (54), οἰστρηλατούμενοι τῶν παιδογόνων μελῶν τοῖς γαργαλισμοῖς εἰς ἐπιμιξίας ὀθνείων σπερμάτων, ἐπέτρεψε τὴν διγαμίαν· μᾶλλον κρείσσον αὐτὴν εἶναι κρίνας τοῦ πυροῦσθαι καὶ ἀσχημονεῖν.

CAP. XIII. Pauli de virginitate doctrina expenditur.

Καὶ περὶ μὲν ἐγκρατείας καὶ γάμων, καὶ σωφροσύνης καὶ κοινωνίας ἀνδρῶν, καὶ ἐν τίνι τούτων τὸ ὠφέλιμον ἐστὶν εἰς δικαιοσύνης κατασκευὴν, σχεδὸν ἤδη μοι τέλος ἔχει· περὶ δὲ παρθενίας εἰρησθαι λείπεται λοιπὸν, εἴ τι καὶ περὶ ταύτης ἄρα διαθεσμοθεῖται. Οὐκοῦν καὶ τούτων πέρι διαληπτέον. Ἐχει γὰρ ὡδε· *Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἡλεημένος ὑπὸ Κυρίου πιστὸς εἶναι. Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὄπαρχεῖν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην· ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ οὕτως εἶναι. Δέδεσαι γυναικί; μὴ ζῆτει λύσειν. Λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζῆτει γυναῖκα. Ἐὰν δὲ καὶ λάβῃς, οὐχ ἡμαρτες. Καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτε· θλίψιν δὲ ἔξουσι τῇ σαρκὶ οἱ τοιοῦτοι. Ἐγὼ δὲ ὑμῶν ψίδομαι. Λίαν εὐλαβῶς τὸν περὶ παρθενίας εἰσηγησάμενος λόγον, καὶ μέλλων συμβουλεύειν γαμίζειν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, ὅτι φίλον, ὅπως μηδὲν τῶν εἰς ἀγιασμὸν φερομένων κατ' ἀνάγκην γένοιτο καὶ βίαν, ἀλλὰ κατὰ πρόθεσιν αὐτεξούσιον ψυχῆς· (τοῦτο γὰρ πρόσφορον Θεῷ) οὐ βούλεται ἐξ αὐθεντίας αὐτῷ ταῦτα, καὶ γνώμης λελέχθαι τοῦ Κυρίου· τουτέστι τὸ γαμίζεσθαι τὴν παρθένον. Ἀμέλει φήσας· Ἐὰν δὲ καὶ γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτε· σχεδὸν πάλιν ὑπευλαθηθεὶς ἀνετάραξε τὴν συγκατάθεσιν, κατὰ συγγνώμην ἀνθρωπίνην ὑπεμφαίνων ταῦτα συμβουλεύεσθαι, ἀλλ' οὐ κατὰ θεῖαν.*

⁵³ I Cor. vii, 25, 28. ⁵⁷ *ibid.* 8.

(53) *Τῶν αὐτῶν μεταλαβεῖν. Eadem mysteria sumere, quod præcipue in Paschate fiebat et die Resurrectionis, expleta jejuniorum observantia, de qua hic Methodius, et quam ipsam Pascha vocat, quod dies isti Paschæ proximi, ipsi quoque ita dicerentur, arctiorique jejunio et inedia peragerentur: Magno præsertim Sabbato, quando ad diei Dominicæ auroram vel gallicinium fideles jejunium tenebant, tuncque celebratis divinis mysteriis illis impertiebantur. Quem ritum hic omnis locus indicat, sonatque postcommunio (ut vocant) missæ Sabbati sancti, quam sic occupato die illa celebrant,*

A *ægotanti cuiquam cibum offerat, jubeatque, qua laborat ægritudine, gustare quæ apponantur, dicens: Bonum quidem erat, o amice, ac vere decebat, te quoque, uti et nos, fortiter perseverantem, eadem percipere: interdictum enim hodie est, cibi ullius vel prorsus meminisse: quod tamen morbo correptus es ac infirmaris, nec ferre inedia potes; idcirco secundum indulgentiam consulimus ut tibi vescaris, ne forte non valens ob ægritudinem adversus cibi cupiditatem resistere, moriaris. Sic vero hic quoque Apostolus prius dixerat optare se omnes castos perseverare, uti et ipse erat; postea tamen libidinum morbo gravatis, ne se stupris contaminarent, genitalium membrorum titillationibus, velut œstro quodam, in incestos adulterinosque congressus acti præcipites, secundas potius nuptias permisit, præstare eas judicans, quam ut quis incendio illo ardeat ac se inhoneste impudicitia gerat.*

De continentia et nuptiis, deque castitate et re maritali, hactenus a me dictum sit, ac in utris horum inveniatur utilitas ad justitiæ profectum; jam superest ut de virginitate loquamur, num et de illa aliquid sancitum sit. Quare de his quoque nobis est disserendum. Ait itaque Paulus ⁵⁶: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es uxori? Noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? Noli querere uxorem. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit: tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco. Valde caute introducto de virginitate sermone, daturusque consilium, ut cui quisque maluerit virginitatem suam nuptui tradat; quo scilicet, eorum quæ ad sanctimoniam ducunt, nihil per necessitatem vimque fiat, sed liberæ voluntatis animique proposito (hoc enim Deo acceptum) non vult hæc jubentis auctoritate abs se dicta, exque Domini sententia (ut nimirum virgo nuptui tradatur). Nimirum cum dixisset ⁵⁷: *Et si nupserit virgo, non peccavit, propemodum rursus quod dixerat veritus, assensum pene dubio turbavit, datum a se consilium indicans, secundum humanam indulgentiam, non secundum divinam.**

cum pertineat ad noctem ipsam resurrectionis. Illa ergo die vel cibi meminisse piaculum erat, a quo tamen per indulgentiam infirmus immunis erat. Cespitarunt graviter interpretes, cum alter reddidit, *de oblatiis abstinere*; alter, *facere quod omnes hodie faciunt*, id est in inedia perseverare, nihil attendentes sc̄opum illius omnis inediæ, sic Methodio insinuatam; nempe τὴν μετάληψιν, *mysteriorum perceptionem, ea die sanctis omnibus ac fidelibus communem. COMBEFIS.*

(54) *Μιανθῶσιν.* Sic Allatius. Sed codex Vat., quem sequitur Possinius, *μιανθῶσιν. Id.*

Ideo statim postquam dixerat, *Si nupserit virgo, non peccavit*,⁶⁸ addidit: *Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.* Quasi dicat, Ego vobis parcens, o amici, in his assensum dedi, quod sic sentire in animum ipsi induxeritis, ne per vim ad hoc impellere videar, ac vestrum nonnullis necessitatem imponere. Sin tamen ita placet ut ad nuptias potius animum vertatis, qui castimonie leges ægre feratis; vel hoc modo e re vestra judico, ut carnis libidines moderemini, non abutentes nuptialis licentiae prætextu in immunditiam, vestris ipsorum vasis. Subinfert ergo⁶⁹: *Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores, tanquam non habentes sint.* Deinde rursus insistens, et ad eadem incitans, sermonem expedit, quod sic ad virginitatem urgebat, fortius confirmans. Ubi itaque ipsissima hæc quæ sequuntur verba superioribus adjunxerat, quasi concludendo exclamat⁷⁰: *Volo vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt uxoris, quomodo placeat uxori. Et divisa sunt et uxor et virgo. Quæ innupta est, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Omnibus autem sine ulla dubitatione manifestum est, sollicitum esse quæ Domini sunt et placere Deo, multo melius esse quam sollicitum esse quæ sunt mundi, et placere uxori. Quis enim sic fatuus ac mente cæcus, ut statim non sentiat, Pauli adhortationem vehementer ad castimonie suasionem incumbere? Porro hoc, inquit⁷¹, *ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam, sed ad id quod honestum est.*

CAP. XIV. *Virginitas Dei donum, nec cuivis temere arripiendum ejus propositum.*

Adverte autem præter ea quæ dicta sunt, ut et Dei donum virginitatis institutum Paulus statuatur ac admoneatur. Idcirco qui, instigante inani gloria, cum libidinibus deditiores sint, illud arripiunt, rejicit, nuptias consulens, ne vigente ætate, rebelliones membrorum et æstus carnis patientes, œstro

⁶⁸ I Cor. vii, 28. ⁶⁹ ibid. 29. ⁷⁰ ibid. 32, 34. ⁷¹ I Cor. vii, 35.

(55) *Ὅπως μὴ δόξω.* Adversativa sensum incommodans, mihi mota, quæ et in Lupar. clausa edita erat, ut superflua. Sequentia ut exstant in Allatii codice, glossema videntur, et explicatio vocis ἐπισπέρχειν, quod ita habet, μάχεσθαι καὶ κατατρέχειν ὑμῶν. Alia item, quæ non est necesse exscribere. Satis enim est, quod ex Vat. lucida nobis Methodii mens, ut reddidimus, nulla vi textus, constet. COMBESIS.

(56) *Καὶ μεμέρισται.* Clara Pauli sententia, sic ut Græcis expressa est, nempe diversa instituta esse, γυναῖκα καὶ παρθένον, uxorem et virginem: ita ut virginis nomine intelligat quovis modo caelibem; unde statim easdem exponit voces in ἄγαμος et γαμήσασα, in muliere innupta, et quæ viro collocata sit; quantum studia sint, placere Deo et viro. Vulg. interpretes aliter legit, qui τὸ καὶ μεμέρισται ad superiora referat; ad virum cogitantem quæ sunt uxoris, ut illi placeat, qua cura divisus est.

Εὐθέως γοῦν μετὰ τὸ εἰπεῖν, *Καὶ εἴτε γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτε*. ἐπήγαγε τὸ, *Θλίψιν δὲ ἐξούσι τῆ σαρκὶ οἱ τοιοῦτοι.* Ἐγὼ δὲ ὑμῶν φεῖδομαι· ὃ δὲ ἐστίν· Ἐγὼ φεϊδόμενος ὑμῶν, ὧ οὔτοι, ταῦτα συνεθέμην, ἐπειδὴ περ ταῦτα οὕτω φρονεῖν εἴθεσθε, ὅπως μὴ δόξω (55) κατὰ βίαν ἐπισπέρχειν ὑμῶν εἰς τοῦτο, καὶ ἀναγκάζειν τινάς. Ὅμως δὲ, εἰ καὶ ταύτην φίλον ὑμῖν μάλλον τρέπεσθαι, ἀποδυσπατήσαντας ἀγνείαν βαστάζειν· καὶ οὕτω λυσιτελεῖν ἡγοῦμαι κρατεῖν ὑμᾶς τῶν τῆς σαρκὸς ἐρεθισμῶν, μὴ παραχρωμένους, διὰ τὸ γεγαμηκέναι, τοῖς ἐκτῶν σκεύεσιν εἰς ἀκαθαρσίαν. Ἐπιφέρει γοῦν· *Τοῦτο δὲ φημι, ἀδελφοί· Ὁ καιρὸς συνεσταλμένος· λοιπὸν ἐστίν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας ὡς μὴ ἔχοντες ὦσιν.* Εἶτα αὐθις ἐπιμένων καὶ προκαλούμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, ἐπεξεργάσατο τὸν λόγον, ἰσχυρῶς κρατύνων τὴν ἔνστασιν τῆς παρθενίας. Ῥητῶς γοῦν τὰ ἐξῆς ἐπισυνάψας τοῖς προειρημένοις, ἐπεφώνησε· *Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. Ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναίκι. Καὶ μεμέρισται (56) καὶ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος. Ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἡ ἀγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί.* Πᾶσι γὰρ ἀναμφισβητήτως ἐστὶ καταφανές, ὡς ἄρα μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου καὶ ἀρέσκειν τῷ Θεῷ πολλῶ ἀμεινον τοῦ μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου καὶ ἀρέσκειν τῇ γυναικί. Τίς γὰρ οὕτως ἡλίθιος καὶ πηρὸς τὰς ὄψεις, ὃς οὐκ αὐτόθεν αἰσθεταὶ τὴν παραίνεσιν τοῦ Παύλου τὸ πλέον ῥέπουσαν εἰς ἀγνείαν; *Τοῦτο γάρ, φησὶ, πρὸς τὸ ὑμῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βροχον ὑμῖν ἐπιβάλλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχημον.*

Tum sequitur, *Καὶ ἡ γυνὴ ἢ ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος. Et mulier innupta et virgo, etc.*, quæ sic diversa, Possinius non satis ex fide interpretis repræsentat ut Methodiana; cum is a communibus Græcis non dissentiat; quidquid olim vel fallente memoria, vel aliis exemplaribus, Hieronymus quæ sunt Græci textus Latina tradiderit, et contra: eadem tamen esse, nec ipse, nec quisquam doctus existimare potuit. Sic sane Vulgata editione proclive utendum sit, reddendis Patrum monumentis, cum eorum voces ab ea minime diversæ sunt aut sententiæ; qui secus faxit, is, religioso prætextu, lumina antiquitatis exstinguat, invitosque Patres cogit et ridendos exponit, nec inde Vulgatæ fidei aut majestati consulit: quam etsi maximam voluit sancta synodus Tridentina, intra limites tamen seduli interpretis, non textus ipsius originalis, et ut ex illo vel non lienerit Patribus, aut etiam nobis non liceat, alia commentari. Id.

κός, ἀττημονῶσιν οἰστρηλατούμενοι τὴν ψυχὴν. Τί γάρ παραδίδωσιν, ἐπισκεπτέον. *Εἰ δέ τις ἀσχημοεῖν ἐπὶ τῆς παρθένου αὐτοῦ νομίζει, φησὶν, ἐὰν ἢ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γενέσθαι· ὃ θέλει ποιεῖτω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν.* Οἰκείως ἐνταῦθα προκρίνων τὸν γάμον τῆς ἀσχημοσύνης ἐπὶ τῶν ἐλομένων μὲν παρθενεύειν, δυσανασχετούτων δὲ τὸ μετὰ ταῦτα καὶ ἀποκαμόντων· καὶ λόγῳ μὲν, δι' αἰδῶ τὴν πρὸς ἀνθρώπους, αὐχούτων ἐπιμένειν· ἔργῳ δὲ, οὐδὲ μακρότερον ἐνδιατρίψαι δυναμένων τῷ εὐνουχισμῷ. Τὸν μέντοι (57) αὐτοκρατορικῶ καὶ αὐθαιρέτῳ κρίνοντα προθέσει τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα παρθένον, καὶ μὴ ἔχοντα ἀνάγκην, (ὅπερ ἐστὶ πάθος ἐκκαλούμενον τὴν ὁσφὺν εἰς συνουσίαν· εἶναι γάρ, καὶ διαφορὰς, ὡς εἰκός, σωμάτων·) τούτῳ διαμιλλωμένῳ καὶ διαθλοῦντι καὶ σπουδαίως ἐπιμένοντι τῇ ἐπαγγελίᾳ, καὶ ταύτην ἄριστα διαπεραινομένῳ, παρακελεύεται μένειν καὶ τηρεῖν, τῇ παρθένῳ τὰ πρωτεῖα νέμων. Ὁ γὰρ δυνάμενος, φησὶ, καὶ φιλοτιμούμενος τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα παρθένον, κρεῖττον ποιεῖ· ὃ δὲ μὴ δυνάμενος, γαμίζων δὲ νομίμως, καὶ μὴ λαθροφθορῶν, καλῶς. Καὶ περὶ μὲν τούτων αὐτάρκως.

Λαβέτω δὲ μετὰ χειρὸς ὁ βουλόμενος τὴν πρὸς Κορινθίους Ἐπιστολήν, καὶ καθ' ἕκαστον ὁμιλήσας τοῖς ἐγγεγραμμένοις, τότε καὶ τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα σκεψάσθω, ἀντιπαραβάλλων, εἰ μὴ συμφωνίας πάσης ἔχονται καὶ ὁμοφροσύνης τῆς πρὸς αὐτά. Ταῦτά σοι κατὰ δύναμιν ὑπὲρ ἀγνείας, ὡς Ἀρετῆς, κάγω συνεισφέρω.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Σφόδρα διὰ πολλῶν, ὦ Γρηγόριον, μόλις εἰς τὸ προκείμενον ἀφίκετο, μακρότατον ἀναμετρησμένη, καὶ περαιωθεῖσα πέλαγος λόγων.

ΓΡΗΓ. Ἐοικεν οὕτως ἔχειν· ἀλλ' ἴθι, καὶ τὰ λοιπὰ ἐφεξῆς μνημονεύσαντες, μιμητικώτατα διέλθωμεν, ὧν ἔτι ἑναυλον ἀκρόασιν ἔχειν μοι δοκῶ, πρὶν ἀποπτήναι καὶ διαφυγεῖν· εὐεξάλειπτοι γὰρ νέων ἀκουσμάτων μνημαὶ γερόντων.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἀλλὰ λέγε· τούτων γὰρ καὶ ἐληλύθαμεν ἀσμένως ἀκουσόμενοι τῶν λόγων.

ΓΡΗΓ. Ναι μὲν δὴ, καθάπερ εἶπας, μετὰ τὸ καταχθῆναι τῇ Θάλειαν δρόμοις ἀκυμάντοις εἰς τὴν γῆν, ἣ Θεοπάτρα ἐφεξῆς ἀπολαβοῦσα, ἑαυτὴν ἔφη εἰπεῖν τάδε.

¹² I Cor. vii, 56. ¹³ *ibid.* 37.

(57) Τὸν μέντοι. Allatii colex, ipse istis diminitus, alia ponit quibus innuat eam indulgentiam Pauli, ut qui habet necessitatem et patitur stimulos ac ægre continet, conjugium inecat, nec illo peccet, illis duntaxat prodesse qui se voto non obstrinxerunt: aliis, nec ipsam necessitatem excusationi fore, ne suo ipsi iudicio condemnati sint. Αὐτοκράτῃται, Tit. iii, 11, ipsi sibi reatus auctores; qui non consulta sua indole et mentis ipsa firmitate, levius votum emisere. Καὶ μὴν αὐθαιρέτως κρίνονται οἱ τοιοῦτοι παρὰ τὴν ἐπαγγελίαν αὐτῶν. *Atqui cum ipsi voluntate hii tales condemnantur, propter suam vocem.* Velit igitur Methodius (sive quisquis auctor est huius quasi scholii) Pauli dispensationem

percipi, turpitudinis aliquid admittant. Quid vero tradat, examinandum. *Quod si quis turpe sibi ducit in virgine sua, si prætereat nubendi tempus, et sic oportet fieri; quod vult faciat; non peccat: jungantur matrimonio*¹². Apposite hic nuptias præferens turpitudini, in illis qui arrepto virginitatis proposito, ægre deinde ferunt animisque fatiscunt; et sermone quidem, præ humano pudore propositum se tenere gloriantur, re autem ipsa, nec longissime salutare eunuchismum possunt. Qui tamen libero sui que juris proposito eam sibi legem indixerit, ut carnem suam servet virginem; *qui que non habet necessitatem*¹³. (libidinem scilicet in corporum lumbos incitantem; esse enim par est varias corporum indoles), huic Paulus certanti atque pugnanti, inque professione strenue perseveranti, ac stadium hoc præclare decurrenti, primas tribuit, dum cœptis manere ac servare hortatur quod generosæ indolis proposito illi constitutum sit. Qui enim potest, inquit, ambitque carnem suam servare virginem, melius facit; qui autem non potest, legitime autem nuptias init, nec se furtivis cubilibus inquinat, bene et ipse facit. Verum de his hactenus satis.

Sumat qui volet hanc ad Corinthios Pauli Epistolam, et singulis ejus loci partibus accurate inspectis, hæc quæ diximus etiam consideret, aliaque aliis componat, num per omnia consentiant atque congruant. Hæc tibi pro viribus de castimonia, o Arete, ex meis et ipsa rationibus confero.

EUBUL. Quam multis, Gregorium, vix tandem attingit propositum, longissimum emensa atque transgressa pelagus sermonum!

GREG. Ita videtur, ut dicis: sed age, reliqua etiam servato ordine, et ut acciderunt, vestigiis perorantium insistentes percurramus, donec mihi auditio illa in auribus perstrepit, antequam fugiat avoletque: facile enim recordatio rerum auditarum ex memoria deletur senum.

EUBUL. Dic sane: talium enim sermonum auditores cupidi convenimus.

GREG. Ubi ergo, ut recte dicebas, excurso tranquillo quodam proluxi sermonis æquore, terram aliquando Thalia tenuit: eam Theopatra excipiens, se in hunc modum locutam ipsa referebat.

non tollere; quin sacrilega conjugia sint eorum, qui voti castitatis rei, prætexta libidinis necessitate, illis inhiant: ut nec modo facile præsumenda aut credenda juvare ea indulgentia sit, ac nisi gravi admodum causa; cumque in litteris apostolicis una hæc fere exprimat, periculum salutis animæ ob graves stimulos carnis, nescio, qui illos sic graves non patitur, et ut necessitatem habere, Paulina phrasi, intelligatur, sed alias ob causas, puta commodi temporalis, aut etiam tædii mollescentis animi, secum dispensari petit, etiam expressa veritate, per eum stygium curiæ, a periculo animæ tutus haberi possit. *Comparis.*

ORATIO IV.

A

ΛΟΓΟΣ Δ΄.

THEOPATRA.

ΘΕΟΠΑΤΡΑ.

CAP. I. *Laudandæ virtutis necessitas, cui suppetit facultas.*

Si semper iisdem, o virgines, vestigiis artis dicendi sapientia insistere deberet, et una eademque perpetuo graderetur via, fieri non posset quin molesta esset oratio mea, dum illis de rebus sermonem aggredior quas aliæ jam dicendo melioribus occupaverunt. Quoniam vero numero superiores sunt orationum viæ fluxusque, multifariam multisque modis Deo nos afflante⁷⁴, quæ mihi sors atque ratio, ut occultari ac degeneri metu deceat mussitare? Non enim extra culpam est quisquis tandem gratia præditus, ea quæ præclara sunt eucharisticis sermonibus non exornaverit, et quæ mala vitioque hærentia non distulaverit. Quare nos quoque pro modulo facultatis, purissime lucentem ac nobilissimam Christi stellam, castimoniam laudemus. Latissima enim hæc est ac liberaliter fusa Spiritus via. Unde igitur ducto initio, apta possimus et consentanea dictis jam intexere, hinc providendum.

CAP. II. *Castimoniam virginitalisque præsidium divinitus datum hominibus, ut e vitiorum cæco emergant.*

Ego sane plane comperisse mihi videor nihil ita efficax exstitisse restituendis in paradysum hominibus, et mortalitati in incorruptionem reparandæ, reconciliandisque cum Deo mortalibus atque iis salutare (ad vitam scilicet viam instruens communiensque) ac castitatem. Cur ita sentiam, in presentiarum exponere conabor: ut nimirum videri de quo agimus clare audita, omnium nobis honorum causam exstitisse illud intelligatis. Prædem itaque postquam e paradiso ejectus transgressionis suæ reatu homo, terræ incolatu damnatus est, corruptionis late fluxus effusus est, vehementique impetu immensis vorticibus irruens ac præcipitans, non solum foris quidquid incideret transversum agebat, sed et jam intus irrumpens, animas obruebat. Hæc vero quibus continue istud obtunderet, surdæ ac mutæ peneque attonitæ ac nullo sensu ferebantur, neglecta suarum navium regendarum cura; quod nihil firmum fixumque occurreret, cui adhærent ac applicarentur. Sensus enim animæ, ut talium rerum peritorum sententia est, postquam irruentibus foris libidinibus victi, inundantis intus dementiæ fluctus impetum vimque exceperint, statim a recto deflectunt cursu,

⁷⁴ Heb. 1, 1.

(58) Λόγων ὁρμαί. All., τρίβοι, aliaque diversæ lectionis, ut ἐπιπνέοντος Πνεύματος, ἰσοεο Θεοῦ. Illud loco τοῦ οὐκ ἀνοπαίτιος· οὐκ ἂν ὑπ' ἀγνοίας ὀκνήσαιμεν τῆς χάριτος, mihi durius; etsi inde mutuatus sum, καὶ τὰ φαῦλα μὴ διασχεδάσοι, quod ipsam deesse poterat. Virtutis enim laus, vitii vituperium a se comes est. CORBERIS.

(59) Δυσπαθεῖς. Maz. et All., δυσμαθεῖς. Illud primum videtur aptius, ut stuporem quemdam mentis attonitæ sonet, et quæ omni quasi sensu de-

Εἰ μὲν ἐπὶ τῶν αὐτῶν, ὧ παρθένοι, διεξόδων ἰσοφία τῆς λογικῆς ἴστατο τέχνης, καὶ τὴν αὐτὴν ἀεὶ διεπορεύετο τρίβον, οὐδεμία ἂν ὑπῆρχε μηχανὴ τοῦ οὐκ ἀποκναίειν, ἐπιχειροῦσαν τοῖς ἤδη προηγουμένοις· εἰ δὲ μυρίαὶ μὲν λόγων ὁρμαὶ (58) καὶ διέοδοι, πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως ἐπισπνέοντος ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ· τίς ἢ ἀποκλήρωσις ἐγκαλύπτεσθαι καὶ δειλιᾶν; Οὐκ ἀνοπαίτιος γὰρ ὅτω μέτεστι χάριτος, ἐὰν τὰ καλὰ μὴ κοσμοίη λόγοις εὐχαριστηρίοις, καὶ τὰ φαῦλα μὴ διασχεδάσοι. Διὸ φέρε καὶ ἡμεῖς ὑμνήσωμεν τῶν χαρισμάτων τὸ καλλιφεγγές ἄστρον καὶ τιμαλφέστατον τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγνεῖαν. Εὐρυτάτη γὰρ ἡ τοῦ πνεύματος αὐτῆ καὶ ἀφθονος ὁδός. Πόθεν οὖν ἀπαρξάμεναι δὴ, πρέποντα δόξομεν καὶ εἰκότα λέγειν τοῖς προκειμένοις, ἐντεῦθεν ἐπισκεπιέον.

Ἐγὼ γὰρ ἀκριβῶς αἰσθῆσθαι μοι δοκῶ, ὅτι τῆς εἰς τὸν παράδεισον ἀποκαταστάσεως, καὶ τῆς εἰς τὴν ἀφθαρσίαν μεταβολῆς, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν καταλλαγῆς οὐδὲν οὕτως αἴτιον ἄλλο γέγονε καὶ σωτήριον ἀνθρώποις, τὸ στρατηγήσαν ἡμᾶς εἰς ζωὴν, ὧς ἀγνεῖα. Πειράσομαι γὰρ, ἢ διανοῦμαι, περὶ τούτων ἐνδείξασθαι νῦν· ἵνα σαφῶς τὴν δύναμιν τοῦ προειρημένου χαρίσματος ἀκούσασαι, πόσων ἡμῖν παρεκτικῶν ἀγαθῶν ἐγενήθη, γινώτε. Τὸ γοῦν ἀρχαῖον, μετὰ τὸ μετοικισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐκλήθηθέντα διὰ τὴν παράβασιν, τὸ βεῦμα τῆς φθορᾶς ἐπὶ πολὺ προσεχύθη, καὶ φερόμενον σφοδρῶς συρμοῖς ἐξαισίοις, οὐ μόνον ἐξώθεν ἀτάκτως παρέφερε τὸ προστυγχάνον, ἀλλ' ἤδη καὶ ἐπιχεόμενον εἰσω κατέκλυζε τὰς ψυχὰς. Καὶ αἱ δὲ, συνεχῶς τοῦτο πάσχουσαι, κωφαὶ καὶ δυσπαθεῖς (59) ἐφέροντο, κυβερνᾶν ἀπαλλαγείσαι τὰ σφέτερα σκάφη, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν ἐφάσθαι βεβαίου τινός. Αἱ γὰρ αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, ὡς οἱ τούτων ἔφασαν ἐπιστήμονες, ἐπειδὴν, τῶν ἐξώθεν προσπιπτόντων παθῶν ἠττηθεῖσαι, προσδέξωνται τὰς ἐπιφορὰς τοῦ τῆς ἀνοίας ἐπικλύσαντος εἰσω κύματος, εὐθέως τῆς εὐθείας ὁρμῆς ἐμποδίζουσι, σκοτωθεῖσαι τὸ πᾶν αὐτῆς εὐδίου πορεύεσθαι (60) κατὰ φύσιν κύτος. Ὅθεν ὁ Θεὸς, οἰκτιρῆ-

stituat, per aὔξησιν vocis κωφαί, surdæ et mutæ. Possinius, a vitii abreptæ, quod cum superiori voce sensu non cohæret. Id.

(60) Εὐδίου πορεύεσθαι. Vat., εὐήνιον, sicque reddi Possinius: ut non quadrat metaphora cum voce κύτος, quæ est sinus, capacitas, amplitudo; qua tranquilla ac luce suffusa, sit incessus et iter ex natura: suffusis vero tenebris, atraque in ea procella, impediatur quidquid ejusmodi est. Id.

σας ἡμᾶς ἔχοντας οὕτως, καὶ οὔτε ἀνασχεῖν οὔτε ἀνασφῆλαι δυναμένοις, κατέπεμψεν ἐξ οὐρανῶν τὸ ἀριστον καὶ εὐκλεέστατον βοήθημα, τὴν ἀγγελίαν· ὅπως, ἐξ αὐτῆς ἀποδήσαντες ἡμῶν τὰ σώματα, πλοίων δίκην γαλήνην ἔχωμεν, ὀρμισθέντες ἀνευ φθορᾶς, καθὼς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μαρτυρεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐν ἑκατοστῷ τριακοστῷ ἔκτῳ φέρεται ψαλμῷ, ἔνθα ὕμνον εὐχαριστήριον ἀναπέμπουσιν ἰλαρῶς αἱ ψυχαὶ τῷ Θεῷ, ὅπως αἱ δὴ παραληφθεῖσαι καὶ κρατηθεῖσαι περιπολοῦσιν ἤδη μετὰ Χριστοῦ τὸν οὐρανόν, ὅτι μὴ κατεσπάσθησαν ὑπὸ τῶν ὑλικῶν καὶ σωματικῶν ρευμάτων. Ἐντεῦθεν γὰρ καὶ τὸν Φαραῶ φασὶ τύπον ἀπενέγκασθαι κατὰ τὴν Αἴγυπτον διαβόλου· ἐπειδὴν τὰ μὲν ἄρβρα ἀφειδῶς εἰς τὸν ποταμὸν ἐκέλευε ρίπτεσθαι· τὰ δὲ θήλαα ζωογονεῖσθαι. Καὶ γὰρ καὶ ὁ διάβολος, βασιλεύων ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι Μωϋσέως τῆς μεγάλης Αἰγύπτου, τοῦ κόσμου, τὰ μὲν ἄρβρα καὶ νοητὰ τῆς ψυχῆς ἔχονα, ὑπὸ τῶν ρευστῶν παραφέρεσθαι καὶ ἀναιρεῖσθαι παθῶν σπουδὴν ἔσχε· τὰ δὲ σαρκικὰ καὶ ἀναίσθητα αὐξάνεσθαι τε καὶ πληθύνεσθαι γλίχεται.

Cap. III. *Expenditur Davidicum illud « Super flumina Babylonis, » etc. Organa e salicibus suspensa, quid innuant. Salix, symbolum castitatis. Salices aquis irriguæ.*

Ἄλλὰ γὰρ ἵνα μὴ παρεκβαίνωμεν τοῦ προκειμένου, φέρε δὴ τὸν ψαλμὸν ἐξηγησόμεθα ἐν χειρὶ λαβοῦσαι τοῦτον, ὃν αἱ καθαραὶ καὶ ἀλώβητοι ψυχαὶ προσάδουσι τῷ Θεῷ· Ἐπὶ τῶν ποταμῶν, λέγουσαι, *Babylῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν, ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς Σιών.* Ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν· ὄργανα καλοῦσαι σαφῶς τὰ σκηνώματα ἑαυτῶν, ἃ ἀνεκρέμασαν ἀπὸ τῶν πεισμάτων τῆς ἀγγελίας, ἐξάφαντες τοῦ ξύλου, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἐξαρπασθεῖσαι πάλιν παρατυρῆναι τῷ ρεύματι τῆς ἀκρασίας. Βαβυλῶν γὰρ, *τάραχος ἢ σύγχυσις* ἐρμηνευομένη, τὸν περιρρύτον βίον δείκνυσι τοῦτον, οὗ ἐν μέσῳ καθεσθέντες περικλυζόμεθα, καθ' ὃν ἐσμεν ἐν τῷ κόσμῳ χρόνον, τῶν ποταμῶν τῆς κακίας ἐφορμώντων αἰεὶ. Διὸ καὶ περιδεεῖς ἐσμεν καὶ κατολοφυρόμεθα, καὶ βοῶμεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μὴ κατολισθήσωσιν ἡμῶν ἀπορρήχθέντα τοῖς κύμασι τῆς ἡδονῆς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς ἀγγελίας τὰ ὄργανα (61). Ἐν τύπῳ γὰρ τῆς παρθενίας πανταχοῦ παραλαμβάνουσι τὴν ἰτέαν αἱ θελαὶ Γραφαί· ἐπειδὴ περ τὸ ἄνθος αὐτῆς εἰς ὕδωρ ἀποτριβέν, ἐὰν ποθῆ, πᾶν ὄσον εἰς ὄχλειας ἀναζῆ καὶ ἐρεθισμούς, κατασθέννυσιν, ἔστ' ἂν εἰς ἄρδην ἀποστειρώσῃ καὶ ἄγονον ἀπεργάσῃται πᾶσαν τὴν ἐπὶ παιδοποιίαν φορὰν· ὡσπερ δὴ καὶ Ὅμηρος ἐμήνυσε (62), διὰ τοῦτο καλέσας ὠλεσικάρπους τὰς ἰτέας. Καὶ ἐν Ἡσαΐᾳ δὲ οἱ δίκαιοι ὡς ἰτέα λέγονται φύειν ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ. Εἰς ὕψος γὰρ τότε τὸ τῆς παρθενίας ἔργον μεγεθύνεται σφοδρῶς τε καὶ λαμπρῶς, ὅταν ὁ δίκαιος καὶ ἐγκρατεὶς τῆς τῆς αὐτῆς καὶ ἐργάζεσθαι, τοῖς ἠπιωτάτοις τοῦ Χριστοῦ

tenebrisque obsiti, omnem ejus tranquillum ex naturæ rationibus, incessus obturbant ac impediunt sinum. Quare Deus, nostri misertus quod sic male haberemus, optimum e cœlis eximieque clarum demisit, castitatem, auxilium, ut ex illa religatis instar navium nostris corporibus, tranquillo frueremur, a corruptione immunes in portum subduci, uti etiam Spiritus sanctus testatur. Hoc enim habetur in psalmo centesimo tricesimo sexto, ubi animæ lætantes gratulatorium hymnum concinunt, quæcunque hinc assumptæ ac apprehensæ, cum Christo jam in cœlo deambulant, quod a terrenis corporeisque vorticibus minime abreptæ sunt. Hinc enim etiam Pharaonem Ægypti tyrannum, figuram diaboli fuisse aiunt, quando mares quidem inmitti sævitia jubebat in profluentem abjici, feminas vero servari⁷⁶. Sic enim diabolus, ab Adamo ad Moysen usque⁷⁶, magnæ hujus Ægypti (mundi scilicet) imperium regens, mares quidem ac spirituales animæ fetus, a fluxis affectibus abripi atque necari serio procurabat; carnalia vero sensusque expertia germina, hæc vero augeri ac multiplicari gliscit.

Verum ne quod proposuimus nobis excidat; age, in manus sumentes psalmum, ipsum exponamus, quem puræ extraque omnem noxam animæ Deo concinunt, dicentes: *Super flumina Babylonis illie sedimus et flevimus, cum recordaremur Sion. In salicibus in medio ejus, suspendimus organa nostra*⁷⁷, Palam organa vocantes sua ipsarum corpora, quæ e rudentibus suspenderunt, alligantes castimonie ligno, ne rursus abreptæ, incontinentiæ fluxu trahi in transversum possent. Babylon enim, quam *turbationem* seu *confusionem* interpreteris, vitam hanc denotat aquis circumfluam; in cujus medio sedentes circumluimur, quandiu in mundo hoc versamur, malitiæ fluminibus continue ingruentibus. Propterea etiam pavidus sumus et ingemiscimus, atque ad Deum cum lacrymis clamamus, ne organa nostra, voluptatis fluctibus ab arbore castitatis avulsa, lapsu corruant. Ubique enim sacræ litteræ virginitatis typo salicem assument; quod nimirum flos ejus in aquam intritus, si bibatur, quidquid titillationes intus ciet ac pruriginis, exstinguat: eoque usque valet, ut steriles et ad generandum inutiles, omnes in venerem motus præstet; uti et Homerus indicavit, salices propterea *frugiperdas* vocans. In Isaia quoque, *Justi quasi salices geminare dicuntur, juxta præterfluentes aquas*⁷⁸. Tunc enim alte surgit et ample specioseque amplificatur virginitatis frutex, quando justus et cui ejus servandæ atque colendæ concessum munus est, mitissimis Christi fontibus irrigabitur, sapientiæ guttis ebrius. Ut enim salix non nisi aquis affluentibus

⁷⁶ Exod. 1, 16. ⁷⁷ Rom. 5, 14. ⁷⁸ Psal. cxxxvi, 1, 2. ⁷⁹ Isa. xliv, 4.

(61) Ὁργανα. Sic Possiniæ ex cod. Vat. At Al-laius, τῶμάτα. COMBEFIS.

(62) Ὅμηρος ἐμήνυσε. Ὀδ. σ. K', 510. lb.

viret ac crescit, sic beatæ virginitatis ea indoles est, ut sacris eam impinguari sermonibus atque doctrinis ad florendum atque vigendum necesse sit, nec aliter in eam molem firmitatemque proficiat, ex qua suum quisque organum suspendere possit.

CAP. IV. Interpretationem ejusdem loci prosequitur auctor.

Si ergo flumina Babylonis fluxus voluptatis sunt, ut sapientes volunt, confundentes et turbantes animam, necesse est ut castitas salicibus designetur, ex qua suspendentes sursum trahimus libidinis organa, vergentia deorsum mentemque degravantia; ne velut torrentis impetu in cloacas impudicitiae protrusæ, vermium instar ad sanies et putres tabos adhærescant. Utilissimam enim et in primis efficacem ad consequendam incorruptionem donavit Deus virginitatem, fidam eam sociam mittens, his qui cupide ad id decus aspirant: quales Psalmista subindicat nomine Sionis, quæ vox perillustrem charitatem, et quod de illa mandatum est, denotat. Etenim vocabulum Sion si interpreteris, *mandatum speculæ* sonat. Sic enim reputamus etiam quæ deinde sequuntur.

Quid tandem est cur abs se postulatum, ab iis qui captivas duxerunt, animæ fateantur, ut canticum Domini canerent in terra aliena? Nempe hoc dicendo plane docent, Evangelium sacrum esse ac arcanum canticum, quod qui peccant et fornicantur diabolo canunt. Insultant enim et tacenda mandata produnt, voluntatem implentes spirituum nequitiae; sanctaque projiciunt canibus, et margaritas ante porcos mittunt⁷⁹, haud secus ac illi de quibus propheta indignatus ait: *Et legerunt foris legem*⁸⁰. Non enim utique, quod extra portas Jerusalem aut domos suas egressi, legem Judæi legerent, propterea tam acriter increpantur a propheta, gravisque sceleris reos proclamant, sed quod mandata transgredientes et in Deum impii, larvata pietate quasi religiosi Dei que cultores præcepta legebant: animis vero nequaquam admittebant, per fidem ea regnantes, sed operibus abnegando, ipsa respuebant. Hinc enim canticum Domini cantant in terra aliena,

⁷⁹ *Matth.* vii, 6. ⁸⁰ *Amos* iv, 5, juxta *LXX*.

(63) *Ἐπηρωτῆσθαι*. Evangelistæ passim ea voce utuntur, et simplici ἐρωτῆζν, eodem rogandi sensu atque jubendi, non interrogandi; qui certe minus commodus hoc loco est: unde et ex Hebræo reddunt moderni, *petierunt nos*: Allat., *se postulas animæ fatentur*. Nec aliter Agellius, Damvis, Clarius, et alii docti: velinque uti Joan. xvi, 2, mutatum est, quod veteres reddiderunt, οὐ με ἐρωτῆσατε, *non me interrogabitis quidquam; non me rogabitis*; hic quoque in psalmo mutaretur, *quia rogarunt nos*: quod rogare, in eo qui potestate pollet, imperium est seu jussio. Sic bene Theodoretus verum zelosum expressit: Chrysostomus, *instantibus barbaris et gravibus minis inducentibus*; βαρβάρων ἐπικαιμένων μετὰ τσαύτης ἀπειλῆς. Bene monet *Thesauri* auctor, etsi frequens est iste hujus vocis usus apud evangelistas, haud credendum ipsos illius auctores esse. Ego putem, vel ex loco hoc

νάμασι ἀρδεύεται, σοφίᾳ καταψεκάζων. Ὅν γὰρ τρόπον τὸ δένδρον τοῦτο χλοηφορεῖν πέφυκεν ὕδατι καὶ βλαστάνειν· οὕτως ἐπανθεῖν ἀεὶ καὶ ἐπακμύζειν παινομένη λόγοις πέφυκεν ἡ παρθενία· ἵνα δὴ καὶ ἀνακρεμάσαι τὸ ὄργανον ἀπ' αὐτῆς ἑαυτοῦ δύηται τις.

Εἰ οὖν οἱ ποταμοὶ τῆς Βαβυλῶνος τὰ ῥεύματα τῆς ἡδυπαθείας εἰσὶν, ὡς οἱ σοφοὶ φασὶ, τὰ συγγύονα καὶ παράσσοντα τὴν ψυχὴν ἀνάγκη τὰς ἰτέας εἶναι τὴν σωφροσύνην, ἀφ' ἧς ἀνακρεμῶντες ἀνέλκομεν τὰ ὄργανα τὰ παιδογόνα, ταλαντούμενα κάτω καὶ βρίθοντα τὸν νοῦν· ἵνα μὴ, κατενεχθέντα περὶ τοὺς ὄχετοὺς τῆς ἀκρασίας, σκολήκων δίκην εἰς τοὺς ἰχθύρας ἐγχρίμπτωνται καὶ τὰς σηπεδόνας. Χρησιμωτάτην γὰρ καὶ ἐπίκουρον εἰς ἀφθαρσίας κτῆσιν τὴν παρθενίαν ὁ Θεὸς ἐδώρησατο, σύμμαχον ἀποστείλας τοῖς ὀρεγνυμένοις καὶ ποθεῦσι· καθὼς ὁ ψαλμὸς ὑφηγεῖται τὴν Σιών, ἡ δὴ ἐστὶ, τὴν ἐκλαμπρον ἀγάπην, καὶ τὴν περὶ αὐτῆς ἐντολήν. Ἐπειδὴ περὶ ἡ Σιών ἐντολὴ σκοπιᾶς ἐρμηνεύεται. Ἔτιδε γὰρ ἀναλογισώμεθα πάλιν καὶ τὰ ἐξῆς.

Τί δὴ ποτε ἐπηρωτῆσθαι (63) πρὸς τῶν αἰχμαλωτιστῶν ὁμολογοῦσιν αἱ ψυχαὶ, τὴν ὁδὴν ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας ἄσαι Κυρίου; Ἡ πάντως ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἱερὰν ὁδὴν εἶναι καὶ ἀπόρρητον διδάσκουσιν, ἣν οἱ ἀμαρτάνοντες καὶ μοιχώμενοι τῷ πονηρῷ προσάδουσιν. Ἐξορχοῦνται (64) γὰρ τὰς ἐντολάς, τὸ θέλημα τῶν πνευμάτων τελοῦντες τῆς πονηρίας, καὶ ῥίπτουσι τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, καὶ τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, ὃν τρόπον κάκεινοι περὶ ὧν ὁ προφήτης δυσχεραίνων φησὶ· *Καὶ ἀνέγνωσαν ἔξω νόμον*. Οὐ γὰρ ὅτι τῶν πυλῶν ἔξω τῆς Ἱερουσαλήμ, ἢ τῶν οἰκιῶν ἀνεγίνωσκον ἐξιόντες οἱ Ἰουδαῖοι τὸν νόμον, διὰ τοῦτο δὴ καὶ ὁ προφήτης ἰσχυρῶς αὐτῶν κατηγορεῖ καὶ ὑπευθύνους ἐγκλήματι βῶβ γεγονέναι· ἀλλ' ὅτι παρερχόμενοι τὰς ἐντολάς καὶ ἀσεβοῦντες εἰς τὸν Θεόν, ἐπιμεμορφασμένως μὲν ἀνεγίνωσκον δὴθεν ὡς εὐσεβεῖς τὰ προστάγματα· κατὰ ψυχὴν δὲ οὐκ ἐδέχοντο μετὰ πίστεως ἴσχυοντες, ἀλλ' ἀπέπτουον ἔργοις ἀρνούμενοι. Ἐντεῦθεν γὰρ τὴν ὁδὴν ἐπὶ τῆς

psalmi, τοὺς Ὅ illis prævisse, quorum facile voces secuti sunt alii deinceps ecclesiastici viri: in quibus magna opus diligentia, ne a sensu magnis illis senioribus intento, per eorum phraseos inscitiam, excidamus; quod etiam Græcorum disertissimis evenisse quandoque deprehendi. Multisque ἢ τῶν Ὅ ἐκδοσις Hebraicæ veritati nihil dissona appareret, si et Hebraica ipsa pura nobis exstarent, qualia illi habuerunt, et eorum nos ipsi voces plene caperemus. *COMBEF.*

(64) *Ἐξορχοῦνται*. Maz. et All., *Ἐξέρχονται* τῶν ἐντολῶν, *egrediuntur ex mandatis*, quod nihil coheret: nec Possinius nostrum illud Vaticanum assecutus est, dum reddit, *transiliunt enim mandata*: imo, quasi *eis insultant, temere illa divulgant*; quæ illius vocis nota significatio est: confirmatque verbis Dominicis Methodius, quibus proicere sancta canibus prohibemur, aut ut margaritas ante porcos mittimus. *Id.*

ἀλλοτρίας ἄδουσι Κυρίου· ταπεινότεροι περιέκοντες καὶ ἐξηγούμενοι τὸν νόμον· βασιλείαν αἰσθητὴν προσδοκῶντες, καὶ ἐπὶ γῆς ταύτης τῆς ἀλλοτρίας, ἣν παρελεύσεσθαι λόγος, τιθέμενοι τὰς ἐλπίδας· ἔνθα οἱ αἰγμάλωτισται δελεάζουσιν ἡδοναῖς, λοχῶντες πρὸς ἀπάτην.

CAP. V. *Virginum dotes, quibus ornatae uni viro exhibentur Christo.*

Ἔοικασι δὲ καὶ οἱ προσάδοντες τὸ Εὐαγγέλιον ἄφροσιν, ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας μελωδεῖν τὴν ὁδὴν Κυρίου, ἧς μὴ ἐστὶν ὁ Χριστὸς γεωργός· ἀλλ' αἱ τὸ καθαρῶτατον καὶ φαιδρὸν καὶ ἀμιγῆς καὶ εὐλαβῆς καὶ εὐπρεπὲς τῆς παρθενίας ὑποδῦσαι καὶ ἀναλάμψασαι κάλλος, καὶ σταῖραι καὶ ἄγονοι τῶν βευστῶν καὶ ἀλγεινῶν εὐρεθεῖσαι παθῶν, ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας οὐ μελωδοῦσι τὴν ὁδὴν· ὅτι μὴ φέρονται τὰς ἐλπίδας τῆδε, μηδὲ προστετήκασι θνητῶν σωμάτων τρυφαῖς, μηδὲ ταπεινῶς κατασκέπτονται τὸν νοῦν τῶν ἐντολῶν· ἀλλ' εὖ καὶ γενναίως μετὰ φρονήματος ὑψηλοῦ τὰς ἐπαγγελίας ἄνω περιεθροῦσι, τὸν οὐράνιον διψῶσαι καὶ σύμφυτον τόπον. Ὅθεν ἀγάμενος αὐτῶν ὁ Θεὸς τὰ φρονήματα, μεθ' ὀρκωμοσίας ἐξαιρέτους ἐπαγγέλλεται διδόναι τιμὰς, ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης προανατάσων καὶ καθιερῶν. Λέγει γὰρ ὧδε· Ἐὰν ἐπιλάβωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου. Κολήθηθι ἡ γλῶσσά μου τῷ λάρυγγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ· ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου. Ἱερουσαλήμ, τὰς ἀμιάντους αὐτὰς δὴ ταύτας, ὡς ἔφην, καὶ ἀπήμονας ψυχὰς εἶναι λέγων, αἵτινες, ἄτρυγον τὸ τῆς παρθενίας αὐστηρῶς ἀμολύντοις χεῖλεσι σπασάμεναι πόμα, Ἐνὶ ἀνδρὶ παρθέρον ἀγνήν καθαρμύζονται παρυστήσαι (65) Χριστῷ κατ' οὐρανὸν, τὸν τῶν ἀμιάντων ἄθλων ἀγῶνα νικήσασαι. Ταύτη γὰρ καὶ Ἡσαΐας ὁ προφήτης παρεγγυᾷ· Φωτίζου, φωτίζου, λέγων, Ἱερουσαλήμ ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκε. Ταῦτα δὲ τὰ ἐπαγγέλματα μετὰ τὴν ἐξανάστασιν (66) τελεσιουργηθήσεται, ὁθλὸν καὶ

⁸¹ I Petr. II, 10. ⁸² Psal. CXXXVI, 5, 6. ⁸³ II Cor. II, 2. ⁸⁴ Sap. IV, 2. ⁸⁵ Isa. LX, 1. ⁸⁶ Philip. III, 11.

(65) *Παρθέρον ἀγνήν παρυστήσαι.* Ut virginem castam exhibeatis, seu presentetis, uni viro, Christo. Hæc enim nostra virginum desponsatio : hæc noster Sponsus. Male Allatius, ἐνὶ ἀνδρὶ παρθέρον, *uni viro virgini.* Quasi virgo illa quam debemus exhibere, sit ipse Christus; non virgines sic illi exhibendæ, ut una sponsa uni viro. Τὸ παραστήσαι quod habet Allatius, retineri etiam posset, ut idem significetur quasi passive. Paulo ante pro μεθ' ὀρκωμοσίας, erat in eo μεθ' ὀρκου μόνας. Sic ludunt imperiti scribæ : miserque interpretes est, qui sibi tam putidis et aperte mendosis lucum fieri sinat. Ipsa hæc Methodii violenta expositio, nec ejus superioribus cohærens; cum spectent hæc ad animas, sic quasi captivitatē lugentes, non ad Sponsum, qui virgines reliquis in cœlesti aula prælaturus sit, et in capite gaudii et convivii collocaturus. COMBEFIS.

(66) *Μετὰ τὴν ἐξανάστασιν.* Juxta illud Pauli Phil. III, 11 : Εἰ πως καταστήσω εἰς ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Quæ non est simplex resurrectio ac mortuis omnibus communis, sed virginum propria, seu præcipuorum sanctorum, qui sic exsurgant ut

humilius legem distrahentes ac exponentes; terrenum scilicet regnum expectantes, spesque suas in aliena hac terra, quam transituram habet divinitus sermo ⁸¹, collocantes, ubi et qui diripuerunt ac captivos abduxerunt, voluptatibus illectant, insidiantes ut eos decipiant.

Videntur autem etiam qui insanis Evangelium accipiunt, modulari canticum Domini in terra aliena, cujus Christus non est cultor. Quæ vero animæ, purissimum, lætum, impermistum, pium, speciosum virginitatis decus induerunt ejusque luce solentescunt, sterilesque et infecundæ fluxarum ac molestiarum libidinum passionumque inventæ sunt, canticum haud modulantur in terra aliena, quod nimirum non eo spes ferunt, nec mortalium corporum libidinibus intabescunt, nec humilius mandatorum sensum æstimant : sed bene ac fortiter, generoso sublimique proposito, sursum promissiones contuentur, cœlum intuentes, ut sibi aptum ac connaturalem locum. Unde pluris Deus earum nobiles sensus ac cogitata faciens, jurejurando pollicetur, eximios se illis honores concessurum, in lætitiæ capite priore illis constituta sede loquere. Sic enim ait ⁸² : Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni datur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui : si non proposuero Jerusalem in principio lætitiæ meæ. Nomine Jerusalem, incontaminatas istas quas dixi et noxæ expertes designans animas, quæ austero virginitatis mero impollutis hausto labiis, uni viro aptantur virgineæ castam in cœlo exhibere Christo ⁸³, incoinquinatorum certaminum præmio coronatæ ⁸⁴. Hinc enim Isaias propheta denuntiat : Illuminare, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est ⁸⁵. Hæc porro promissa post resurrectionem implenda ⁸⁶, cuius patet. Neque enim de Judææ illo oppidulo, toties nominato, Spiritus sanctus lo-

Christo obviam eant in aera, eique assurgant, juxta verba Pauli I Thess. IV, 14. Longa hic disputatione Leo Allatius Methodii mentem discutit. An senserit non potituras animas beata requie ante communem resurrectionem, ac cum ita ad Christum assumantur præmia redditurum : exponitque locutum de ipso homine, non de animabus, cum eas jam superius in cœlis cum Christo versari docuerit. Sed num versari cum Christo, ipsa visio beata antiquorum phrasi fuerit, plenaque ac ultima expectata felicitas, cui unum desit complementum corporis, ut totus ipse homo beatus dicatur, ac Deo frui, non perinde apertum est : primum enim vix est qui neget; cum alterum non pauci inficientur, nec desint loca quæ favere videantur, ex quibus illa opinio nata perplexitas, donec per sedem apostolicam decisa questio est, rataque habita decisio in concilio Florentino, etsi nec modo plures Græcorum de animorum statu ante judicium recte sentiant. Τὸ, ἐκ μέρους, ex parte, quod exponit Leo Allat. *ab homine non integro, cum illa fruatur animus solus a corpore seque cius*, nullus adduci possam ut ex mente Methodii existinem, cum δὲ ἀπορριπτεῖται ἡ

qultur, sed de caelesti utique illa et beata Jerusaleem, quam vult intelligi esse animarum coetum, quem abs se primo ordine constitutum iri in principio laetitiae novorum saeculorum, manifeste Deus pollicetur: qui nempe candidissimo exornatas virginum mundo, in pura nulloque unquam occasu obdormientium luminum domo collocet; quod utique illis in mentem non venerit, ut nuptialem mundum exuerent; ut mentis scilicet tenorem, turpium cogitationum illapsu laxarent.

CAP. VI. *Virginitas omni loco ac tempore colenda et laudanda.*

Denique: *Non oblivisci sponsam ornatus sui, et virginem fasciae pectoralis suae* ⁶⁷, quod apud Jeremiam dicitur, significat non remittere nec relaxare vinculum castitatis, ullis seductum illecebris aut avocationibus. Pectoris enim mentione mens nostra et cogitatio merito designari creditur; fascia vero pectoralis, zona scilicet colligens astringensque animi in castimoniam propositum, est charitas in Deum; quam mihi et vobis imperator noster et pastor Jesus, idemque praeses et sponsus, o praeclearae virgines, praestet, ut infractam, velutque inviolabili sigillo munitum depositum, in finem usque servemus. Hoc enim pignore nullum facile hominibus melius auxilium quisquam usurpaverit, Deo placens ac charum. Quamobrem aio ego honori omnibus habendam virginitatem esse, omnique loco ac tempore tum colendam, tum laudandam.

Haec tibi et a nobis primitiae sermonum, o Arete, sufficiant, vel eruditionis vel studii gratia. — Ego vero, aiebat dixisse Areten, libens accipio quod offers, et jubeo post te Thallusam dicere. Debet enim unaquaeque vestrum sermonem corrogare. Thallusam itaque paululum moratam quasi ad colligendam se commentandumque breviter aliquid, sic locutam referebat.

⁶⁷ Jer. II, 32.

κατὰ τῶν, ἐκ μέρους, et distinguat contra πρόσωπον κατὰ πρόσωπον: quod nemo dicat ipsam in se Dei visionem ac beatum; sed quia per fidem ambulamus, quae nec animos deserit, donec Deum in se clare videant. Deinde visura Deum post resurrectionem corpus et animum, eoque simul perfectissima visione fruitura, nec nostra, nec Augustini autve Methodii habet theologia, quae mentis solum oculum trahi posse contendit et elevari, ut divinam ipsam lucem contempletur: quae ipsa ejus elevatio grande mysterium est, nec nisi fide cognitum; sic elevata Dei pura luce, ac quod ejus κρύφιον est (divina scilicet essentia, et quod a se Ens est) supra omnem capacitatem, etiam intellectus creati, ut per radicalis ac remota in eo potentia sit; eo quod potentia est entis cognoscitiva, sub ejus tota latitudine analogica, intra cujus lineam ipse quoque Deus intelligatur, sed ut excedens, ad quem tota vis proxima sit divina ipsa lux communicata, seu lumen gloriae, ut vocant, quidquid illud sit, in aui-

παντί. Οὐ γὰρ περὶ τῆς πολυθρῦλλήτου κατὰ Ἰουδαίων πολίχνης (67) τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον χρησιμῶς, ἀλλὰ περὶ τῆς οὐρανοπόλεως ἀληθῶς ἐκείνης καὶ μακαρίας Ἱερουσαλήμ· ἦν δὲ φησὶν αὐτὴν εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν ψυχῶν, ἃς προανατάξασθαι πρώτας ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης τῶν καινῶν αἰώνων προφανῶς ὁ Θεὸς ἐπαγγέλλεται, εἰς καθαρὰν οἴκησιν ἀδύτων φύτων τῷ λευκοτάτῳ τῆς παρθενίας ἐστολισμένας κόσμῳ κατοικίζων· ὅτι μὴ ἐμνημόνευσαν τὸν κόσμον ἀποδύσασθαι (68) τὸν νυμφικόν, τοῦτέστι χαυνῶσαι τὸν λογισμὸν φαντασίαις ἐκτόποις.

Ἀμέλει τῇ, μὴ ἐπιλαθῆσθαι νόμφην τὸν κόσμον, μηδὲ παρθένον τὴν στηθοδεσμίδα αὐτῆς, λεγόμενον ἐν Ἱερουσαλήμ, τὸ μὴ ἐνδοῦναι καὶ χαλάσαι τὸν δεσμὸν τῆς σωφροσύνης ἀπάταις δηλοῖ καὶ περισπασμοῖς. Στήθη γὰρ αἱ φρένες εἰκότι λόγῳ, καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν εἶναι νομίζεται. Ὁ δὲ στηθοδεσμός, ἡ συνδοῦσα ζώνη καὶ συσφίγγουσα τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγνείαν, ἐστὶν ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη· ἦν ἐμοὶ τε καὶ ὑμῖν ὁ στρατηγὸς ἡμῶν καὶ ποιμὴν Ἰησοῦς καὶ ἄρχων καὶ νυμφίος, ὧ καλλιπάρθενοι, ἀρρήκτον καὶ ἐσφραγισμένον μέχρι τέλους τηρῆσαι παράσχοι· τούτου γὰρ τοῦ κτήματος τοῖς ἀνθρώποις ἄμεινον βοήθημα οὐκ ἂν τις ῥαδίως ἕτερον λάβοι, ἀρέσκον Θεῷ καὶ προσφιλές. Διὸ ἐγὼ χρῆναι φημὶ τὴν ἀγνείαν ἅπαντας τιμᾶν, καὶ διὰ παντὸς ἀσκεῖν τε καὶ ἐγκωμιάζειν

Αὐταί σοι καὶ παρ' ἡμῶν αἱ ἀπαρχαὶ τῶν λόγων ἀρχεισθωσαν (69), ὧ Ἀρετῇ· τὰ μὲν παιδείας, τὰ δὲ καὶ σπουδῆς χάριν. Ἀλλὰ δέχομαι τὸ δῶρον, ἔφη φάναί τὴν Ἀρετὴν, καὶ κελεύω μετὰ σὲ τὴν θάλλουσαν λέγειν. Δεῖ γὰρ με παρὰ μίαν ἐκάστης ὑμῶν ἀποδέξασθαι τὴν λόγον. Τὴν οὖν θάλλουσαν βραχὺ ἐπισχοῦσαν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν τι σκεψαμένην, εἶπεῖν ἔφη.

ma seu intellectu vidente Deum. Oculus vero corporeus, tam potentia limitata est, quam auditus vel olfactus, seu quivis alius sensus, materiali quadam inter eos latitudine spiritualitatis; ut si illo videri Dei essentia possit, possit et audiri et olferi vel gustari: sicque Deus ipse corpus fuerit, ensque finitum ac certo situ visibile aut qualitate, a quibus nec sensus visus sui limitatione abstrahit. COMBESIS.

(67) Πολίχνης. Possinius, primaria civitate; sed scripserit parvula. Id.

(68) Ἀποδύσασθαι. Leo Allatius, ac si legisset ἐπενδύσασθαι, Quod non recordatae sunt ornamentum nuptiale induere; imo, exuere, nisi hoc illi typorum mendium. Certe praemium hoc servati mundi nuptialis, est, tenoris mentis illibati; non ejus excussi, quo merito ejiciendus thalamo ac convivio, qui non indutus veste nuptiali ingressus sit.

(69) Ἀρχεισθωσαν. Allat., ἀνακείσθωσαν, obolatae sunt. Id.

ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ΘΑΛΛΟΥΣΑ.

A

ORATIO V.

THALLUSA.

CAP. I. *Magnum votum est oblatio castitatis.*

Ἄλλ', ὦ Ἀρετῆ, συλλήπτριαν ἀξιῶ παραστῆναι σε καὶ τὰ νῦν, ὅπως πρῶτον μὲν σου, καὶ τῶν παρόντων δὲ φανῶμεν ἄξια λέγειν. Τὸ γὰρ μέγιστον καὶ ἐπιφανέστατον ἀνάθημα καὶ δῶρον, (οὗ μὴδὲν ἀντάξιον ἄλλο προσενέγκασθαι πάρεστιν ἀνθρώποις Θεῷ,) τὸν ἄθλον τῆς παρθενίας (70) εἶναι πέπεισμαι, διαρκῶς ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἡσθημένη γραμμάτων. Καὶ γὰρ ἂν πολλῶν πολλὰ κατ' εὐχὰς ἐν τῷ Νόμῳ καλὰ κατεργασμένων, μόνοι μεγάλην εὐχὴν ἐλέγοντο πληροῦν οἱ σφᾶς αὐτοὺς αὐθαιρέτῃ βουλῇ προσενέγκασθαι βουλόμενοι. Ἐχει γὰρ τὸ ῥητὸν οὕτως· Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν, λέγων· Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Ἄνθρω ἢ γυνή, ὅς μεγάλως εὐξῆται εὐχὴν ἀφυγνίσασθαι ἀγνείαν Κυρίῳ. Εὐχεται χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ εἰς τὸν νεῶν σκευὴ προσκομίσας ἀναθεῖναι τις· ἕτερος ἀναθεῖναι τὴν δεκάτην τῶν καρπῶν, ἄλλος τῆς οὐσίας, ἕτερος τὰ κράτιστα τῶν ποιμνίων, ἄλλος τὴν ὑπαρξιν καθιεροῖ· καὶ οὐδέπω μεγάλην εὐχὴν εὐξασθαι δύναται τῷ Κυρίῳ· ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ ἑαυτὸν ἀναθεῖς τῷ Θεῷ ὀλοτελῶς.

CAP. II. *Abrahæ sacrificium vaccæ triennis et capræ trimæ et arietis annorum trium, quid significet? Omnis Deo consecranda ætas. Triplex vigilia et ætas nostra.*

Ἐπιχειρητέον γὰρ ἀληθεῖ λόγῳ πρὸς ὑμᾶς, ὦ παρθένοι, τὴν κατὰ τὸ προκείμενον (71) διάνοιαν δηλῶσαι τῆς Γραφῆς. Ὁ γὰρ κατὰ τι μόριον φυλασσόμενος καὶ προσέχων, κατὰ τι δὲ περισπώμενος καὶ πλημμελῶν, ὅλος οὐκ ἀνάκειται Θεῷ. Χρῆναι γὰρ τὸν τέλειον πάντα ἀναθεῖναι, καὶ τὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὰ τῆς σαρκός, ὅπως ἄρτιος εἶη, καὶ μὴ ἐλλιπής. Ταύτη δὴ καὶ τῷ Ἀβραάμ ὁ Θεὸς ὑφηγεῖται· Λάβε μοι δάμαλιν τριετίζουσαν, λέγων, καὶ αἶγα τριετίζουσαν καὶ κριὸν τριετίζοντα, καὶ τρυγόντα καὶ περιστεράν· ὃ ἐστὶν εὐφήμως. Ἐπίστησον γὰρ, ὅτι περὶ τούτων κάκεῖνο παρεγγυᾶ· Προσένεγκε μοι καὶ φύλαξον ἄζυγα καὶ ἀκάκωτόν σου τὴν ψυχὴν, δαμάλεως δίκην, καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν λογισμόν· τὴν μὲν ὡς αἶγα, ἐπειδὴ τὰ μετέωρα καὶ κρημνώδη περιπολεῖ· τὸν δὲ ὡς κριὸν, ἵνα μηδαμῶς ἀποσκιρτήσας

Ego vero te, Arete, rogo ut nunc quoque præsto auxilio sis: quo sermonem instituere, te primum, deinde etiam et reliquo cœtu non indignum videamur. Sacris videlicet instituta libris ac litteris plane mihi persuasi, maximum et spectabilissimum quod divinis appendi tholis possit (pulcherimum, inquam, quod ab homine unquam Deo offerri possit) munus esse virginitatis. Enimvero cum multa in lege memorentur multorum cum laude vota, soli magno se voto obstrinxisse dicebantur, qui se ipsos libera voluntate Deo offerre in animum induxissent. Sic enim se locus habet⁸⁸: *Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Vir sive mulier, quicumque magne voverit votum castificandi castimoniam Domino. Vovet aliquis aurea argenteaque vasa in templi usum se consecraturum: hic fructuum, ille bonorum decimas a se offerendas; alius pinguis quæque capita gregum et armentorum; non nemo suas omnes facultates Deo consecrat: nec tamen adhuc ullus horum consequi potest, ut magnum votum vovisse dicatur, sed ille duntaxat qui se in solidum Deo obtulit.*

Vera enim mihi apud vos aggrediendum, o virgines, ratione, ut allati jam textus Scripturæ sensum aperiam. Nimirum qui ex parte se ipse custodit sibi que attendit, ex parte vero curis distrahitur atque ab officio relaxatur, is non totus Deo additus est. Quare necesse est ut qui perfectus esse velit, cuncta Deo consecret, tum quæ animi sunt, tum quæ carnis, ut integer sit et quem nihil deficiat. Idcirco enim Deus Abraham præcipit, dicens⁸⁹: *Sume mihi vaccam triennem et capram triennem, et arietem annorum trium, turturem quoque et columbam.* Optime sane. Adverte enim hoc quoque de illis mandare, hancque loci sententiam esse: Offer mihi et serva, quæ sub jugum missa non sit, nec aratri laboribus subacta, primum vaccæ symbolo, animam tuam, tum carnem, postremo men-

⁸⁸ Num. vi, 1. ⁸⁹ Gen. xv, 9.

(70) Τὸν ἄθλον τῆς παρθενίας. Virginitatis munus libens reddidi, prout ludi et certamina, iisque obviandis labores, Latinis munera sunt; Græcis ἄθλος. Possinius, virginitatis professionem; quod sensu non abest. Sequentia, *ultrò susceptum ejus causa*, inutile glossema: non enim de alia sermo virginitate viro ecclesiastico, ut opus sit hoc adnotare. COMBEFIS.

(71) Κατὰ τὸ προκείμενον. Vat. habet, κατὰ τὸ πνεῦμα, quod esset *spiritualem sensum*; nec est necesse ut πνεῦμα hic loci divinus ipse Spiritus intelligatur, uti reddidit Possinius. Ἡ κατὰ τὸ πνεῦμα διάνοια, ὀρρονitur τῇ κατὰ τὸ ῥητὸν, sensus spiri-

talis, litterali. Spirituali ergo sensu, votum Nazareatus, votum quo quis magne voverit, nimirum illud opus (ut sonant Hebræa, voluerunt οἱ LXX exprimere voce illa, μεγάλως εὐξασθαι) de virginibus exponit Methodius, quæ Deo et animam et corpus, ac quidquid demum sunt, obtulere servantque, ut Deo sancta et separata: quod sane pro humana imbecillitate maximæ virtutis est. Post πλημμελῶν, Allatius, οὐκ εὐαρεστεῖ τῷ Θεῷ, non placet Deo, quod glossema videtur, nisi utrumque Methodius scripsit, id est, non integra oblatio est, aut quæ placeat Deo. Id.

lam : quarum hæc quidem capram referat, qua A celsa abruptaque perambulat, illa arietem, ne quando resiliat atque a veri tramite excidat. Sic enim perfectus eris et a culpa immunis, o Abraham, tuiscum anima, tum sensu et mente, mihi pariter consecratis; quæ symbolice vaccam et capram et arietem triennem vocavit, tanquam quæ sanctæ Trinitatis cognitionem rectam præ se ferrent.

Nisi forte hic potius, prima et media ac postrema, vitæ nostræ atatisque via occulte innuitur, Deo hoc agente, ut quam maxime licuerit, puerilem virilemque ac senilem ætatem caste transactas, illi offeramus. Quemadmodum et Dominus noster Jesus Christus in Evangelio⁹⁰ præcipit, ita sanciens : *Lampades vestrae ne extinguantur, et lumbi vestri ne solvantur. Ideo et vos similes estote hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis, ut cum venerit et pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati eritis, quia faciet discumbere vos, et transiens ministrabit. Et si in secunda vigilia, et si in tertia, beati eritis.* Considerate enim, quemadmodum tres noctis designando vigilias (vesperinam et secundam et tertiam) tresque suos adventus, o virgines, triplicem ætatum nostrarum vicem innuerit, puerilem scilicet, adultam ac senilem. Nempe hoc satagens, ut sive primam agentes ætatem (hoc est puerilem) ex mundo assumpturus venerit, paratos nos ac mundos nullique pravo instituto addictos inveniat; ac similiter sive alteram decurrentes, sive tertiam. Vespertina enim custodia ætatis flos est et juventus, cum mens turbari incipit vitæ alternationibus, pubescente jam carne atque in libidinem gestiente. Secunda vero in virum jam perfectum provecta, quando mens quietem ac firmitatem adversus perturbantes motus inanemque jactantiam incipit assumere. Tertia denique cum magna pars desideriorum ac cogitationum evanescit, marcescente jam carne atque in senium vergente.

CAP. III. A pæro virtutem colere, longe optimum.

Quainobrem convenit, accensa in corde quæ semper ardeat fidei lampade, et lumbis balteo castitatis D succinctis, nos vigilare ac Dominum semper expectare, ut sive in prima ætate nostrum aliquos ve-

⁹⁰ Luc. xii, 35, 38.

(72) Ἀρχεται στάσις. Hic status priori contrarius describitur, quæ αρχεται παράσσεσθαι, mens turbari incipit passionibus ac libidinum æstu : altero itaque, adulta jam ætate et in virum provecta, sedari incipit roburque nancisci a lversus turbationes ejusmodi et passiones, quæ pene evanescunt senili ætate, membris jam frigentibus. Non bene Possinius vocem στάσις, statu nūi quodam incipit : est enim hic, quam Aristoteles κίνησις opponit, id est quies : qui in qui statum reddit ea acceptione, plane βραβεύει, nec Latina vocem Græcam exponit. Nihil fel-

ἐκπέσει καὶ ἐξολισθήσῃ τῆς ἀληθείας. Οὕτω γὰρ εντε- λῆς ἔσῃ καὶ ἀνεπιληπτος, ὡς Ἄβραάμ, ἀναθεὶς ἐμοὶ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν αἰσθησιν καὶ τὸν νοῦν, ἃ συμβολικῶς δάμαλιν ἔφη καὶ αἶγα καὶ κριὸν τριετίζοντα, οἶονεὶ τὴν γνῶσιν ἀκαχέμφατον τῆς Τριάδος ἐπανηρη- μένα.

Τάχα δὲ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν μέσσην καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου καὶ τῆς ἡλικίας ἡμῶν αἰνίσσεται τρίθον, βουλόμενος, ὡς ἐνὶ μάλιστα, καὶ τὸν τῶν παίδων καὶ τὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γεραιτέρων χρόνον σωφρόνως βιώσαντας, αὐτῷ προσενέγκασθαι καθ' ἕνα τρόπον καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐν Εὐαγγελλοῖς παρακελεύεται Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς ἐν ἑομοθετῶν· Οἱ λύχνοι ὑμῶν μὴ σβεγνύσθωσαν, καὶ οἱ ὀσφύες ὑμῶν μὴ λυέσθωσαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς ὅμοιοί γίνεσθε ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῷ εὐθέως ἀνοιξῶσι. Μακάριοι ἐστε, ὅτι ἀνακλιθεὶς ὑμᾶς, καὶ παρελθὼν διακομήσει· κἂν τῇ δευτέρᾳ, κἂν τῇ τρίτῃ φυλακῇ, μακάριοι ἐστε. Ἐπισκέψασθε γὰρ, ὅτι τρεῖς ὑποθέμενος φυλακὰς νυκτὸς, ἔσπερινὴν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην, καὶ τρεῖς ἑαυτοῦ παρουσίας, ὡς παρθένοι, τὰς τρεῖς ἡμῶν τῆς ἡλικίας ἡνίξαστο μεταβολὰς, τὴν μειρακιώδη καὶ τὴν πρόσθηον καὶ τὴν πρεσβυτικὴν· ἵνα κἂν τὴν πρώτην ἄγοντας ἡλικίαν, τουτέστι παῖδας ὄντας, ἐὰν ἐλθῇ παραληψόμενος τοῦ κόσμου, ἐτοίμους καταλάβῃ καὶ καθαρούς, μηδὲν ἐπιτετηδευκότας σκαῖόν· κἂν τὴν δευτέραν ὁμοίως, κἂν τὴν τρίτην. Ἐσπερινὴ γὰρ φυλακὴ ὁ καιρὸς ἐστὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ νεότης, καθ' ἣν ἀρχεται παράσσεσθαι τὸ ἡγεμονικόν, ἐπιθολούμενον ταῖς ἐξאלλαγαῖς τοῦ βίου, ἡβώσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς ἤδη καὶ τρεπομένης εἰς πάθος. Δευτέρα δὲ, ὅπηνίκα λοιπὸν εἰς ἀνδρα τέλειον ἐλάσας, ἀρχεται στάσις (72) καὶ βεβαιότητα τῶν θεορῶτων ὁ νοῦς προσλαμβάνειν καὶ τῆς οἰήσεως. Τρίτη δὲ, ὅτε αἱ πλεῖσται φαντασίαι φθίνουσι τῶν ἐπιθυμιῶν, ἀπομαραινόμενης ἤδη τῆς σαρκὸς καὶ εἰς γῆρας προκυπτούσης.

Διὸ προσήκει ἀσθεστον ἐν τῇ καρδίᾳ πίστεως ἐξάψαντας λύχνον, καὶ ὀσφύων ἀναζωπταμένους τῆς σωφροσύνης, ἐγρηγορέναι καὶ προσδοκᾶν αἰεὶ τὸν Κύριον· ἵνα, κἂν ἐν τῇ πρώτῃ ἡλικίᾳ παραλαβῆιν ἡμῶν

cuius explicata vox οἰήσεως. Possinius, *erroribus vitæ dominari*; Aliatus, *resectis opinionibus*. Est hæc alterum vitium, quo maxime laborat adolescentia, *inanis quædam jactantia et arrogantia*, τυφος : qui ipse affectus in viro jam maturiore ætate ac sensu saniore, mitescit ac sedari incipit : idem quod οἴημα : unde οἴηματίας, *superbus, insolens (a)*, qui de se magna concipit : ita juvenes per inexperientiam ac calore sanguinis : quæ sic docte expressa Methodio, verborum phaleris alio trahere non convenit. Comb.

(a) Ita quoque Budæus *Comment. L. G.*, v^o οἴη, ἐπίσης, unde sua hausisse videtur Combefisius. Adisis Hesychium, v^o οἴησις, noviss. edit. tom. II, pag. 725. GAILL.

τινας βουλῆς, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ A
 ἔλθων, καὶ εὐρῶν ἐτοιμοτάτους, καὶ ἃ προσέταξεν
 ἐργαζομένους, ἀνακλιθεὶς εἰς Ἀβραάμ κόλπους καὶ
 Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ. Ἰερεμίας δὲ, Ἀγαθὸν, φησὶν, ἀν-
 δρὶ, *διὰν ἄρη ζυγὸν ἐν νεότητι αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ*
τοῦ Κυρίου μὴ ἀποστῆ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Ἀγαθὸν
 γὰρ ἐκ παίδων, ὡς ἀληθῶς, ὑποθέντα τὸν αὐχένα τῇ
 θείᾳ προσοχῇ (73), μὴ ἀποστῆσθαι μέχρι γήρως
 τὸν ἐπιβάτην καθαραῖς φρεσὶν ἐποχοῦμενον, ἀεὶ τὸν
 λογισμὸν εἰς τὰ χεῖρω καθέλκοντος τοῦ πονηροῦ. Τίς
 γὰρ οὐ τὰς δι' ὀφθαλμῶν, τίς δ' οὐ τὰς δι' ὠτῶν, τίς
 δ' οὐ τὰς διὰ γεύσεως, ὀσφρήσειός τε καὶ ἀφῆς ἡδον-
 νὰς καὶ τέρψεις ἀποδέχεται, τὴν ἡνίοχον μὴ φέρον
 σωφροσύνην, εἰργουσαν καὶ καθαιμάττουσαν τὸν ἵπ-
 πον τῆς κακίας; Ἔτερος μὲν οὖν εἰς ἕτερα ἐπιβλέ-
 φας ἄλλα δοξάζει· ἡμεῖς δὲ ἀνατιθέμενοι λέγομεν ἑαυ- B
 τὸν τελείως Θεῷ, ὃς καὶ τὴν σάρκα ἄχραντον (74)
 ἐκ παίδων φιλοτιμεῖται φυλάττειν, παρθενίαν ἀσκῶν.
 Περισπουδάστους γὰρ, μεγάλας ἐλπίδων ὄψεως τοῖς
 ἐπιεικέσι αὐτῆς ταχέως φέρει, τὰ λυμαντήρια τῆς
 ψυχῆς ἀπομαραίνουσα πάθη καὶ ὑπεκκαύματα. Φέρε
 γὰρ, εἰσηγήσωμαι πῶς ἀνακείμεθα τῷ Κυρίῳ.

CAP. IV. *Perfecta Deo consecratio et devotio, quænam?*

Τὸ γοῦν, *Μεγάλως εὐξασθαι εὐχὴν*, ἐν τοῖς Ἀρι-
 θμοῖς νομοθετούμενον, τοῦτο παρίστησιν, ὅπερ ἐπὶ
 πλέον ἐγὼ διηγησαμένη ἀποφαίνω, μεγάλην εὐχὴν
 εἶναι παρὰ πάσας εὐχὰς ἀποδεικνύουσα τὴν ἀγνείαν.
 Τότε γὰρ ἀνάκειμαι προφανῶς πᾶσα τῷ Κυρίῳ, ὅποτε C
 μὴ μόνον τὴν σάρκα συνουσίας ἀνέπαφον, ἀλλὰ καὶ
 τῶν λοιπῶν ἀτοπημάτων ἀσπίλον τηρεῖν ἀγωνίζομαι.
 Ἡ γὰρ ἄγαμος, φησὶ, *μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς*
ἀρέσει τῷ Κυρίῳ οὐ μόνον ἵνα μὴ χωλὴν τῆς ἀρε-
τῆς κατὰ τι μόνον ἀπενέγκηται τὴν δόξαν, ἀλλ' ἅμ-
φω, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν
τῷ πνεύματι ἀγιαζέται, ἀναθεῖσα τὰ μέλη Κυρίῳ.
 Τί γὰρ ἐστὶ τὸ ἀναθεῖναι ἑαυτὸν τελείως Κυρίῳ, λε-
 κτέον. Ἐὰν ἐπὶ τῶνδε μὲν ἀνοίξω τὸ στόμα, ἐπὶ τῶν-
 δε δὲ κατακλείσω· ὅσον, ἀνοίξω μὲν περὶ τὰς ἐξηγή-
 σεις τῶν Γραφῶν, εἰς τὸ ὀρθοδόξως ὑμῆσαι καὶ με-
 γαλοπρεπῶς κατὰ δύναμιν τὸν Θεόν· κατακλείσω δὲ,
 θύραν αὐτῷ θεμένην καὶ φυλακὴν, τοῦ μάταια μὴ λα-
 λῆν· ἀγνεύει μου τὸ στόμα καὶ ἀνάκειται τῷ Θεῷ.
 Ἡ γλῶσσά μου κάλαμος γέγονεν, ὄργανον σοφίας·
 γράφει γὰρ δι' αὐτῆς ἀριθμοῖς γράμμασιν, ὑπὸ τοῦ D
 βάθους καὶ τῆς δεινότητος τῶν Γραφῶν φωτίζων τὸν
 νοῦν (75), τοῦ Πνεύματος ὁ Λόγος (76), ὁ Κύριος

⁷¹ Thren. III, 27. ⁷² Jer. XVII, 3. ⁷³ Num. VI, XLIV, 2.

(75) *Τῇ θείᾳ προσοχῇ.* Virtutis diligentia est ac
 sedulitas; ac, quod reddebam, *disciplina*: quo ar-
 gumento præclare inter reliquos Basilus. *Attentio*
dicatur, per me licet; προσευχῇ quod habent Mazar.
et Allatius, non placet. Et quidem oratio vel maxi-
me virgini necessaria ut se contineat; sed huic ac-
cedant necesse est, etiam reliqua virtutis exercitia
etque opera, ut sit plena sanctificatio ac oblatio.
 COMBEFIS.

(74) *Τὴν σάρκα ἄχραντον.* Necessario istud as-
 sumptum ex Allatio. Hæc namque perfecta Deo con-

lit assumere, sive in secunda, sive in tertia ve-
 niens, paratissimosque inveniens et quæ mandavit
 exsequentes, in sinu Abrahæ, Isaac et Jacob re-
 clinet. Jeremias vero. *Bonum, ait, est viro cum*
portaverit jugum ab adolescentia sua ⁷¹; *et a Domino*
non recesserit anima ejus ⁷². Bonum sane, a prima
 ætate et a puero supposita divinæ disciplinæ cer-
 vice, ad senectam usque non excutere sessorem
 puris mentibus insidentem, cum diabolus in dete-
 rius vitiumque animum trahere nunquam desinat.
 Quotus enim quisque est, qui non per oculos, qui
 non per aures gustumque et nares et tactum, vo-
 luptates ac delicias admittat, castitatis sessoris
 impatiens, quæ utique nequitiae equum coerceat ac
 cruenta calce cohibeat? Erit forte qui, alio respi-
 ciens, secus omnino ac alia sentiat. Nostra vero
 hæc sententia; hocque dicimus, perfecte Deo of-
 ferri ac consecrari, qui et carnem a puero intami-
 natam virginitatis cultu servare contendit. Vere
 enim expetendas ejus accensis desiderio, magnas
 munerum spes affert, quæ exitiosos animo labefa-
 ctet affectus ac incendia comprimat. Nunc expli-
 candum quomodo nostra Deo consecratio devotio-
 que consistat.

Quod itaque in libro Numerorum sancitur: *Magne*
votum covere ⁷³, hoc ostendit, quod ego paulo am-
 plius explanans, magnum votum inter omnia vota,
 castimoniam esse statuo ac probo. Tunc enim pa-
 lam et in solidum totaque Domino consecrata sum.
 cum non solum carnem a concubitu intactam, ve-
 rum etiam a reliquis vitiorum sordibus omnique
 turpitudine illibatam servare contendo. *Nam in-*
nupta, inquit ⁷⁴, *cogitat quæ Domini sunt, quomodo*
placeat Domino; non solum ut ex parte ad claudi-
 cantem virtutis opinionem laudemque referat, sed
 ut utroque, ut auctor Apostolus est, *et corpore sci-*
licet et spiritu sancta sit, consecratis membris Do-
 mino. Quid enim sit se Deo perfecte consecrare, id
 vero dicendum. Ut sub exemplo loquar: Si os
 meum ad quædam aperuero, ad quædam clausero.
 Puta, aperiam enarrandis Scripturis, ut recta fide
 ac magnifice, quanta facultas est, Dei laudibus in-
 cumbat; claudam vero, ostio imposito ac custodia ⁷⁵,
 ne inania loquatur: os meum castum est ac Deo
 consecratum. *Lingua mea calamus* ⁷⁶ exstitit, Sa-
 pientiae organum. Scribit enim per illam clarissimis
 litteris, ex alto subtilique Scripturarum vi men-
 4. ⁷⁴ I Cor. VII, 34. ⁷⁵ Psal. CXL, 3. ⁷⁶ Psal.

secratio est, cum ipsa caro virginitatis cultu a puero
 intemerata constiterit; quod certe arduum certam-
 men. Alia supplet Possinius minus accommoda. Πε-
 ρισπουδάστους ex eodem Allatio suppletum, etsi το,
 περισπούδαστος Vat. non displicet. Ib.

(75) *Νοῦν.* Allatius, νόμον· qui et mox habet ἐξη-
 γεῖται pro ἀναγράφεται. Ib.

(76) *Τοῦ Πνεύματος ὁ Λόγος.* Durius videretur,
 nisi nota esset mens Methodii, ipso satis explicata
 contextu, quo τοῦ Πνεύματος voce non Spiritus per-
 sonam, sed Patris, se velle significat, cujus et scriba

tem illustrans Spiritus sermo : Dominus velox sæculorum scriba ; ea scilicet ratione, quod solus cito ac velociter paternum conscribat impleatque consilium ; qui nempe audiat : *Cito prædare ; velociter spolia detrahe* ⁹⁷. Hujus scribæ lingua mea calamus est. Illi enim caste dicata devotaque est, haud secus ac speciosus calamus ; lepidiora scribens, quam vel poetæ vel oratores, qui humanis doctrinis vim dicendi ac facundiam qua pollent, impendant. Si et oculos assuefecero ne corporum firmam concupiscant, nec turpibus spectaculis oblectari permisero, sed cælestia contueri jussero ; casti erunt oculi et Deo sacri. Si rursus adversus obtreccionem atque murmura aures sepivero, Deique verbo aperuero, sapientum frequens terens limina ⁹⁸, consecravi et aures Domino. Si manus a turpi et sordida nundinatione, cauponariaque ac institoria arte, ab avaritia, a percussione avertero ; castæ sunt et manus ac Deo dicatæ. Si facultatem gradiendi cohibuero, ne perversas incedat vias ; pedes etiam consecravi : non ad fora, non ad convivales cœtus aut choreas vadens, ubi perditii judicii homines versantur ; verum eos adhibens, ut virtutis aliquid impleam, Dei quidpiam mandatorum præstans. Quid jam restat, si et corde casta sim, omnes illius cogitationes Domino consecrans : nihil malum mente versem, nihil ex sæculi usu animo reputem ; si penes me non

A γραμματεὺς τῶν αἰώνων ὀξυγράφος, ὅτι ταχέως καὶ ὀξέως τὴν βουλὴν ἀναγράφεται μόνος καὶ πληροὶ τοῦ Πατρὸς, Ὁξέως σκύλευσον, ἀκούων, ταχέως προνόμευσον. Τούτου κάλαμός ἐστιν ἡ γλῶσσά μου τοῦ γραμματέως. Ἦγνίσθη γὰρ αὐτῷ καὶ ἀνάκειται κάλαμος ὡς περ ὠραῖος, ὠραιότερα γράφων τῶν τὰ ἀνθρώπινα δόγματα κρατυνόντων ποιητῶν καὶ λογογράφων. Ἐὰν ἐθίσω καὶ τὰς ὄψεις μὴ ἐπιθυμῆν ὥρας σωμάτων, μηδὲ τέρπεσθαι θεαῖς ἀσχήμοισιν, ἀλλὰ τὰ ἄνω περισκοπεῖν, ἀγνεύουσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ ἀνάκεινται τῷ Κυρίῳ. Ἐὰν, τὰ ὤτα φράξασα ἀπὸ δυσφημίας καὶ ψιθυρισμῶν, ἀναπετάσω λόγῳ Θεοῦ, φοιτῶσα παρὰ σοφοῖς, ἀνατέθεικα καὶ τὰς ἀκοὰς τῷ Κυρίῳ. Ἐὰν ἀποστήσωμαι τὰς χεῖρας ἀπὸ καπηλείας, ἀπὸ μεταπράσεως (77), ἀπὸ φιλοχρημοσύνης, ἀπὸ πληκτισμοῦ, ἀγνεύουσι καὶ αἱ χεῖρες Θεῷ. Ἐὰν ἐφέξω τὸ πορευτικὸν διεστραμμένας ὁδοὺς πορεύεσθαι, ἀνατέθεικα καὶ τοὺς πόδας, οὐκ εἰς δικαστήρια καὶ θιάσους παρερχομένη, ὅθι ἄνδρες ἀλιτροδίχαι (78) τελέθουσιν· ἀλλ' εἰς τὸ κατορθῶσαι πληρώσασά τι τῶν ἐντολῶν. Τί μοι λοιπὸν, ἐὰν διαγνεύω καὶ τὴν καρδίαν, πάσας τὰς διανοήσεις αὐτῆς ἀναθεῖσα Κυρίῳ· φαῦλον οὐδὲν διαλογίζομαι, τῦφος οὐκ ἐμπολιτεύεται καὶ ὀργὴ παρ' ἐμοί· τὸν νόμον καὶ ἐν ἡμέρᾳ μελετῶ Κυρίου καὶ ἐν νυκτὶ ; Καὶ τοῦτ' ἐστὶ *Μεγάλην ἀγγελίαν ἀγνεῦσαι, μεγάλην εὐξάμενον εὐχήν.*

superbia, non iracundia vim ullam obtineat ; si legem Domini interdium ac noctu medite? Hoc demum est, *Magnam castificare castimoniam, eum qui magnam votum nuncupaverit* ⁹⁹.

⁹⁷ Isa. viii, 1. ⁹⁸ Eccli. vi, 36. ⁹⁹ Num. vi, 1.

velox ὁ Λόγος sit : si tamen hoc ita decoquendum, nec scribarum putre mendum existimandum, qui fallentibus oculis pro Πατρὸς, Πνεύματος legerint, levissima harum vocum distinctione in mss. ac proclivi errore, nisi quis τόν, et τόρ, quibus in eis distincte pinguntur summa æffinitate, attenderit. Sicque alias me emendasse memini inspectis antiquis codd. in hac ipsa voce sic laborantia : ac utinam illorum mihi facta copia, vel modo liceret meis oculis credere, qui falli alios et fallere non incerta conjectura intelligam. Et certe alienum a Methodii simplicitate, ut nulla ratione tanta hic vocum enalage uti voluerit, atque doctrinam obscurare : etsi quod dicitur Joan. iv, 24, *Spiritus Deus est*, hanc ejus vocem posset excusare. Aliud est quod auctor *Imperfecti* Spiritum in Domini conceptione, ipsum Verbum exponat, quod ipsum a se Virgini obumbraverit eique supervenerit, sui que auctor templi ac corpusculi fuerit : quanquam ipsa fabrica et effectio, ipsius deitatis ac Trinitatis opus est ; non propria aut Verbi, aut Spiritus : merito tamen Verbo appropriata, ut in quo Pater condat omnia ut in prima Ratione ; in qua ut primus, ita et secundus Adam conditus intelligatur : quippe divinæ sapientiæ eximium opus ac singulare, non minus quam bonitatis, ratione cujus Spiritui sancto communius solet appropriari. COMBESIS. — Τοῦ Πνεύματος ὁ Λόγος. Hic legendum τοῦ Πατρὸς ὁ Λόγος, *Verbum Patris*, statuit doctissimus Maranus ad Justini M. *Dialogum cum Tryphone*, § 50. *Sæpe enim*, inquit, *errarunt librarii in his vocibus Πατρὸς et Πνεύματος, quia breviter scriptæ ad hunc modum πρὸς πρὸς, simillimæ sunt.* Atque hujusce errati exempla, præter hoc Methodianum, ex Justino et Tatiano depremit. GALL.

C (77) *Ἀπὸ μεταπράσεως.* Bene Leo Allatius, *institoria negotiatione*, quasi revenditione ; qua res vilis emptæ paulo charius veneunt : quæ ipsa nundinatio quandoque reip. necessaria ac civitati, potestque, modo absit fraus, honesto inde lucello, pro industrie ratione, citra omnem culpam exerceri : etsi minus deceat virginem, quæ tota sponso hæcere debet, illique addicta esse cui est consecrata. Possinius, *a plagio*. At quantum ut virgo ac puella a se plagium deprecetur ? Alia hujus generis hominum proclivia crimina atque vitia ; nec tam longe viro docto arcessendum plagium, cujus vix notio in feminam, eamque Christi virginem, cadat. Multi in rep. plagiarii, si μεταπράται omnes hujus sceleris notandi. Plagii crimen est, cum quis sciens hominem liberum, aut alienum mancipium dolo malo vendit, emit, donat, celat : translata etiam vox a Martiale ad librorum fures, quod et ipsos, quasi liberos habeant, quorum curis ingenii partus sublatis sunt atque editi. COMBESIS.

D (78) *Ἄνδρες ἀλιτροδίχαι.* Quasi scelesti judices, mali censores, qui non vitio, sed virtuti dicam inferant et pietati. Sic mihi pro ejus vocis novitate similique compositione in ἀλιτρόβιος, aliisque ejus generis. Hincque forte διεσους judiciis junxerit (pro ejus ætatis ratione) cæremenias cœtusque intelligens in honorem deorum, quos Christi virgo maxime vitare debeat, et in eis ἀλιτροδίχαις, scelestissimos judices ac censores, qui dæmonum sacra pro vero Dei cultu usurpanda suadeant. Geniales etiam cœtus seu convivales et choreæ, parum æqua virginibus, hominumque in eis corruptorum judicia ; quæ omnia Methodius complecti potuit ea vocis amplitudine. COMBESIS.

CAP. V. *Votum castitatis ejusque ritus in lege. Vites, Christus et diabolus*

Πειράσομαι δὲ καὶ τὰ ἐξῆς ὑμῖν, παρθένοι, φράσαι A τῶν διατάξεων· ἐπειδὴ περ τῶν σφετέρων ἐξήρτηται καὶ αὐτὰ κατορθωμάτων, θεσμοὶ περὶ παρθενίας ὄντα, καὶ χρησμοὶ διδάσκοντες ὡς ἀπέχεσθαι προσήκει, καὶ ἀναγωγὸν εἶναι τὴν παρθένον (79). Γέγραπται γὰρ οὕτως· Καὶ ἐλάλησε Κύριος τῷ Μωϋσῆ, λέγων· Λάλησον τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς· Ἄνθρωπος ἢ γυνή, ὃς ἂν μεγάλως εὐξήται εὐχήν ἀφαγνισθῆναι Κυρίῳ, ἀπὸ σίκερα καὶ οἴνου ἀγνισθήσεται, καὶ ὄξος ἐξ οἴνου, καὶ ὄξος ἐκ σίκερα, καὶ ὄσα κατεργάζεται ἐκ σταφυλῆς, οὐ πλεται· καὶ σταφυλὴν πρόσφατον καὶ σταφίδα οὐ φάγεται, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς εὐχῆς αὐτοῦ. Ὅπερ ἐστίν· Ἄπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς πονηρίας τῶν γεννωμένων ὁ κατεγγυήσας ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ καὶ ἀναθεὶς οὐ δρέψεται, διὰ τὸ παρεκτικὸν αἶμα μέθης αὐτὸ καὶ ἐκστάσεως πεφυκέναι. Δύο γὰρ ἀμπέλων διαφορὰς ἐκ τῶν Γραφῶν ἡσθήμεθα, αἷ χωρὶς ἀλλήλων ἐγενέσθην, ἀνομοίως τε ἔχουσιν. Ἡ μὲν γὰρ ἀθανασίας τε καὶ δικαιοσύνης ἐστὶ παρεκτικὴ· ἡ δὲ μανίας αὐτῆς καὶ παραφροσύνης. Ἀμπελος μὲν γὰρ νηφάλιος καὶ εὐφραντικὴ, κλημάτων δίκην, ἐκ τῶν μαθημάτων τοὺς βότρυς ἰλαρῶς ἀπαιωροῦσα τῶν χαρισμάτων, καταστάζοντα ἀγάπην, ὁ Κύριος ἡμῶν ἐστίν Ἰησοῦς, ὁ λέγων διαβρήδην τοῖς ἀποστόλοις· Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἀληθινή, ὑμεῖς τὰ κλήματα· ὁ δὲ Πατήρ μου ὁ γεωργός. Ἄγρια δὲ καὶ θανατηφόρος ὁ διάβολος, λύσσαν καὶ ἰὸν καὶ ὀργὴν ἀποστάζων· ὡσπερ δὴ καὶ Μωϋσῆς ὑφηγεῖται διαγράφων περὶ αὐτοῦ· Ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων, φησὶν, ἡ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας. Ἡ σταφυλὴ αὐτῶν σταφυλὴ χολῆς, βότρυς πικρίας αὐτῶν. Θυμὸς ἐρακόντων ὁ οἶνος αὐτῶν, καὶ θυμὸς ἀσπίδων ἀνίατος. Ἐκ ταύτης τρυγήσαντες οἱ Σοδόμων οἰκήτορες, εἰς ἀκαρπον ἀβρόντων ὄρεξιν οἰστρηλάτηθησαν τραπῆναι παρὰ φύσιν. Ἐντεῦθεν καὶ ἐπὶ Νῶε κραιπαλήσαντες, εἰς ἀπιστίαν κατώλισθον, καὶ ὑποδρύχοι κατεποντώθησαν κατακλυσμῷ. Ἐντεῦθεν ἀρυσάμενος ὁ Κάϊν, τὰς μισαδέλφους ἐφοίνιξε χεῖρας, καὶ ἔχρανε τὴν γῆν λύθρῳ συγγενικῷ. Ἐντεῦθεν μεθυσκόμενα τὰ ἔθνη, θήγουσιν ἑαυτῶν εἰς ἀλληλοφόνους μάχας τοὺς θυμούς· οὕτω γὰρ οὐκ ἐξίσταται (80)

¹ Num. vi. 1-4. ² Zach. ix, 17; Psal. ciii, 15. xviii, 20; xix, 4. ³ Gen. vi, 7. ⁴ Gen. iv, 8.

(79) Ἀναγωγὸν εἶναι τὴν παρθένον. Allatius, παρθενίαν, quod ipsum ferri potest; pro ἀναγωγῶ ἀναγωγὴν repræsentat, quod utrumque eodem sensu exponendum, prout ἀναγωγὸς δύναμις, subductrix facultas dicitur: ἀναγωγὸς πτυέλου, apud Athen. l. i, extractiva saliva; ἀναγωγὴ αἵματος, rejectio sanguinis. Galen., Dioscor., etc. Sic ergo constituta de magno voto et nazareatu docent, quid virgo rejicere et a se remove debet, ut sit vere sancta Domino. Altero significato accepit Leo Allatius prout ἀναγωγὴ quasi sursum vectio sublimisque institutio et ratio exponitur, dum ita reddit, et virginitatem ipsam sui institutione ad superiora homines traducere; quæ certe remotiora videntur: cumque nazareatus omnis, deque illo latæ leges in separa-

PATROL. GR. XVIII.

Hinc jam consequenter exponere pergam quæ isto legis loco præscribuntur; quod hæc quoque vestris annexa sint muneribus oracula, docentia a quibus virginem abstinere deceat et quæ a se arceret. Sic autem habent ¹: *Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: Loquere filiis Israel, et dices ad eos: Vir sive mulier quicumque magne fecerit votum castificandi castitatem Domino, a sicera et vino temperabit: et acetum ex vino, et acetum ex sicera, et quæcunque ex uva sunt, non bibet, et uvam recentem, et uvam passam non comedet, omnibus diebus voti sui.* Hoc est: Qui se Domino vovit illique consecravit, non carpit ex illis quæ ex arbore nequitiae nascuntur, quod ea semper ebrietatem et a sana mente alienationem soleant inducere. Duo enim vitium genera, quantum ex Scripturis intelligimus, seorsim diversaque area nascuntur ac dissimiles sunt. Harum una, immortalitatis auctor ac justitiæ; altera, furoris ac dementiæ causa existit. Nempe vitis quidem illa prior, sobria ac lætificans cor ², e præceptis suis, velut ex palmitibus, lætas ostentans pendentes charismatum uvæ stillantes charitatem, Dominus noster Jesus est, qui palam ait apostolis ³: *Ego sum vitis vera, vos palmites: et Pater meus agricola est.* Agrestis vero alia et mortifera vitis, diabolus est, rabiem et venenum et iram distillans, uti et Moyses narrat, ita describens ⁴: *Ex vite Sodomorum vitis eorum, et palmes eorum ex Gomorra. Uva eorum uva fellis, botrus amaritudinis eis. Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis.* Ex hac vite collecta vindemia Sodomorum cives ⁵, in sterilem masculorum concupiscentiam, æstro furiosæ libidinis contra naturam versi sunt. Indidem qui Noe temporibus crapulæ indulgebant, in infidelitatem prolapsi sunt, et submersi diluvio perierunt ⁶. Inde hausto Cain poculo, parricidales manus fraterno sanguine cruentavit ⁷, et terram cognato cruore polluit. Inde ebrizæ gentes barbaræ mentis furores suos in pugnas et mutuas cædes exacuunt: non sic enim a vino movetur homo a sede rationis et pedibus titubat, quemadmodum ab invidia ac ira. Non sic a vino inc-

² Joan. xv, 1, 5. ³ Deut. xxxii, 32, 33. ⁴ Gen.

D tione et remotione quorundam, seu abstinencia ab illis, per ejus tempus, positæ sint, ac de illis exponat Methodius, planius explicatur vox illa priore a nobis allato sensu, ut vox vocem declaret, quo nihil apud auctores vulgatus. COMBEFIS.

(80) Οὐκ ἐξίσταται. Nihil opus cum Possinio interrogando legere. Major vis et emphasis in simplici comparatione, qua deterior ebrietas et titubatio significatur, quæ ex affectibus est, quam quæ a vino. Allatius pro ζήλου, ζάλης habet, quod putem mendum scribæ, ut et quod ἄσσης, pro λύπης, nova voce repræsentat. Est quidem ἄτη, damnium, et ἄται, ipsæ furizæ, quod noceant; sed nec sic animi affectus et πάθη hæc, per quæ animus, rationis sedes, mutatur magis quam a vino. Id.

4

briatur ac vestigiis vacillat, ut a mœrore, ab amore, a turpi libidine. Ex hac vite nefas virginem gustare, quo sobria ac vigil ab hujus sæculi anxietate, splendentem justitiæ luce lucernam Verbo accendat. At namque Dominus * : *Attendite ne graventur corda vestra crapula et ebrietate, et curis hujus vitæ et superveniat in vos dies illa, tanquam laqueus.*

ποτε βαρυνθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι κραιπάλη καὶ μέθη καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῆ ἐφ' ὑμᾶς ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ὡς παρὶς.

CAP. VI. *Sicera, vinum factitium et spurium, perinde inebrians. Cavenda virgini quæ ipsa peccato vicina. Altare incensi, virgines.*

Nec vero solum ex illis ullo prorsus modo gustare interdictum virgini, quæ ex hac vite fiunt; sed et ex illis quoque quæ eam imitantur eique affinia sunt. Sicera enim vinum omne factitium dicitur, non ex uvis natura genitum, sed arte paratum, sive ex palmis sive ex aliis pomis aut fructibus expressum sit. Quemadmodum enim vini pocula, sic et hæc potiones rationem vehementer offuscant eamque obtundunt. Et ut vobis quod res est dicam: quidquid secundum vinum e vite ebrietatem affert, et mente dejicit, sicera vocabulo a sapientibus designatur. Ne igitur virgo, ab iis solum cavens quæ sua ipsa ratione ac generatim peccata nequitiae sunt, iis polluat quæ horum æmula parisque fere malitiæ sunt, aliorum viatrix, et quæ ab aliis vincatur; hoc est, ne vestium versicolorum speciosis emollita texturis vel gemmis et auro, et quæ istis sumptum suggerit, avaritia similibusque corporis ornamentis capta irretitaque teneatur (quæ et ipsa animam inebriant) propterea hæc præcipit: ne scilicet excussa in muliebres effundatur levitates, inque risus et fallacias et scurrilitates, quæ quasi vertiginæ circumagant turbantque animum: uti alio quoque loco significavit, ita jubens * : *Non comedetis hyanam, et similia ejus; et musteliam, et his similia.* Hæc enim recta demum et brevis in cælum via est, ut nedum virgo secum non trahat quæ viæ impedimento sint (quæ scilicet præcipitare in casum valeant libidinibus ac deliciis inhiantem animam), sed et ab illis caveat quæ horum æmula sunt.

Nam et esse Dei altare incruentum traditione accepimus, caste viventium cætum: sic magna quædam res ac præclara virginitas videtur. Quare im-

(81) * *A περιδινοῦσι.* Prætuli lectionem Allatii et Mazar., nec Vat. longe sensu differt; quod enim animus quasi vertiginæ circumagatur et turbetur, est, quod turpem cogitationem parturiat atque pariat: ἄπερ ὠδίνουσι καὶ χόρουσι τὸν πονηρὸν λογισμὸν. Grave sane inter ejusmodi ludicra castitatis periculum. Loco hujus Vat., ἐπτοημένον περὶ τὰς ἡδουπαθείας καὶ τέρψεις, quod ipsum interpretis diligentiam fugit, Mazar., οὐδὲ ἀπὸ τῶν χραινόντων μόνον

ἄνθρωπος ἀπὸ οἴνου καὶ παραπαίει, ὡς περ ἀπὸ ζήλου καὶ ὀργῆς. Οὕτως οὐ μεθύσκειται τις ἀπὸ οἴνου καὶ παραπαίει, ὡς ἀπὸ λύπης, ὡς ἀπὸ ἔρωτος, ὡς ἀπὸ ἀκρασίας. Ἀπὸ ταύτης προστέτακται τῆς ἀμπέλου μὴ γεύσασθαι τὴν Παρθένον, ἵνα νηφάλιος ὑπάρχουσα καὶ ἄϋπνος ἀπὸ μερίμνης βιωτικῆς, ἐκλαμπρον τὴν λαμπάδα τοῦ φωτὸς τῆς δικαιοσύνης ἐξάπτῃ τῷ Λόγῳ. Προσέχετε γὰρ, φησὶν ὁ Κύριος, μὴ

μέθη καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ ἐπιστῆ ἐφ' ὑμᾶς

Οὐ μόνον δὲ τῶν ἐκ τῆς ἀμπέλου κατεργαζομένων ἐκείνης προτέτακται μηδαμῶς κατὰ μηδένα τρόπον προσπαύειν τὴν παρθένον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιμίμων αὐτῆς καὶ παραπλησίων * σίκερα γὰρ πᾶς ὁ σκευαστὸς οἶνος καλεῖται καὶ νόθος, κἂν τε ἐκ τῶν φοινίκων, κἂν ἐκ τῶν ἄλλων ἀκροδρύων σκευαζόμενος ᾖ. Ἐπιστομίζουσι γὰρ ὅν τρόπον αἱ ἐξ οἴνου προποσίαι, καὶ ταῦτα σφοδρῶς τὸν λογισμὸν. Καὶ εἰ χρὴ φανολόγῳ πρὸς ὑμᾶς ἀληθεῖ, πᾶν τὸ μέθην φέρον καὶ ἐκστασιν ψυχῆς, μετὰ τὸν οἶνον ἐξ ἀμπέλου, σίκερικλήσκουσιν οἱ σοφοί. Ὅπως οὐν δὴ μὴ, μόνον τῶν γενικῶν ἀμαρτημάτων φυλασσομένη τῆς πονηρίας, ὑπὸ τῶν ἀντιμίμων αὐτοῖς χραινῆται καὶ ἀντιβρόπων, ἐτέρων μὲν κρατοῦσα, ὑφ' ἐτέρων δὲ κρατουμένη, τουτέστιν, ἱματίων διαφερόντων ὑφαῖς ἀβρυνομένη, ἢ καὶ λίθοις καὶ χρυσῷ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς περὶ τὸ σῶμα καλλωπισμοῖς, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ μεθύσκει τὴν ψυχὴν: διὰ τοῦτο ταῦτα νομοθετεῖ, ἵνα μὴ, εἰς γυναικισμοὺς ἐκχέτηται καὶ γέλωτας καὶ ἀπάτας ἀνασθουμένη καὶ μωρολογίας, ἃ περιδινοῦσι (81) καὶ κυκῶσι τὸν λογισμὸν * ὡς περ καὶ ἐν ἑτέρῳ ἐμήνησεν, Οὐ φάγεσθε τὴν βλαύαν, εἰπὼν, καὶ τὰ ἕμοια αὐτῆ * καὶ τὴν γαλῆν, καὶ τὰ ἕμοια τούτοις. Αὕτη γὰρ ὀρθὴ πρὸς οὐρανὸν καὶ σύντομος ὁδοπορία, τὸ μὴ μόνον ἐμπόδιον ἐφέλκεσθαι τι τῶν ἐκτραχηλιζόντων τὸν ἄνθρωπον, ἐπτοημένον περὶ τὰς ἡδουπαθείας καὶ τέρψεις, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀντιμίμων αὐταῖς.

valeant libidinibus ac deliciis inhiantem animam,

Καὶ γὰρ θυσιαστήριον ἀνάμακτον εἶναι παρεδόθη Θεοῦ τὸ ἄθροισμα τῶν ἀγνῶν: οὕτω μέγα τι χρῆμα καὶ ἐνδοξόν ἡ παρθενία φαίνεται. Διὸ δὴ καὶ ἄχραντον αὐτὴν καὶ καθαρὸν πάντῃ φυλακτέον, μηδὲν κοινονοῦσαν ταῖς σαρκὸς ἀκαθαρσίαις: ἀλλ' ἔσω κατὰ πρόσωπον τοῦ μαρτυρίου, σοφίᾳ κεχρυσωμένην εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ἰδρῶσθαι, τὴν εὐωδίαν τῆς ἀγάπης ἀναθυμῶσαν Κυρίῳ. Προῖσεις γὰρ μοι, φησὶ,

φυλάττεσθαι: quæ prorsus diversa sunt, ac indicio magnæ interpolationis, quam præcipue passa illa veterum monumenta, quæ magis ex vulgi usu essent, hincque adeo sapius describerentur: per quam occasionem alii aliique ex suo gustu quædam auferrent, mutarent, minuerent, aliis vocibus ac quasi scholio, quæ minus usu trita viderentur, exponerent, ac pene μεταφράσει: ornarent. **CONVERSIS.**

* *Luc. xxi, 34.* * *Levit. xi, 29.*

μετὰ τὸ θυσιαστήριον τὸ περικεγαλλωμένον εἰς ἅλαν-
 τὰ ὀλοκαυτώματα, ἧ ἀνεκομίζοντο αἱ προσφοραὶ,
 ἄλλο θυσιαστήριον ἐξ ἀσήπτων ξύλων, καὶ κατα-
 χρυσώσεις αὐτὸ χρυσίῳ, καὶ δώσεις αὐτὸ ἀπέ-
 ναντι τοῦ καταπετάσματος, τοῦ ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ
 τοῦ μαρτυρίου κατὰ πρόσωπον τοῦ ἱλουστηρίου,
 ὃ ἐστὶν ἐπὶ τῶν μαρτυρίων, ἐν οἷς γνωσθήσομαι
 σοὶ ἐκεῖ. Καὶ θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ Ἄαρὼν θυμίαμα
 ἀρωμάτων ἐν πρωῇ, ὅτε ἀγαθύνη τοὺς λύχνους·
 θυμιάσει ἐπ' αὐτοῦ θυμίαμα διαπαντός ἔναντι
 Κυρίου εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν· οὐκ ἀνοίσεται ἐπ'
 αὐτοῦ θυμίαμα ἀλλότριον καὶ ὀλοκαύτωμα. Θυ-
 σίαν καὶ σπονδὴν οὐ σπείσεται ἐπ' αὐτοῦ.

CAP. VII. *Ecclesia, media inter legales umbras et cæli veritates.*

Εἰ ὁ νόμος ἐστὶ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, πνευματι-
 κός, τὰς εἰκόνας ἐμπεριέχων τῶν μελλόντων ἀγα-
 θῶν, φέρε δὴ, ἀπαμφιάσασαι τὸ ἐπ' αὐτῷ κάλυμμα
 τοῦ γράμματος, ἐφηπλωμένην (82) ἐπισκεψώμεθα
 γυμνῶς τὴν ἀκριβείαν. Μίμημα τῆς Ἐκκλησίας
 ἐκελεύοντο δαιδάλειν Ἑβραῖοι τὴν σκηνὴν, ἵν' ἔχοιεν
 διὰ τῶν αἰσθητῶν εἰκόνα τῶν θείων προκαταγγέλλειν
 πραγμάτων. Τὸ γὰρ ἐν τῷ ὄρει παράδειγμα παρε-
 νεχθὲν, πρὸς ὃ βλέπων ἐτεκτίνατο τὴν σκηνὴν ὁ
 Μωϋσῆς, ἰδέα τις ἦν τῆς κατὰ τὸν οὐρανὸν οἰκίσεως
 ἀκριβῆς, ἣν ἡμεῖς τρανότερον μὲν τῶν τύπων, ἀμαυ-
 ρότερον δὲ τῆς ἀληθείας θεραπεύομεν νῦν. Ἦλθε
 γὰρ ἀκραιφνὲς εἰς ἀνθρώπους, ὡς πέφυκεν, οὐπω
 τάληθές, οἷ μὴδὲ βαστάσαι φέρομεν ἄκρατον ἐνταῦθα
 θεάσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, ὅποτε μὴδὲ τὰς ἡλιακὰς
 φέρομεν ἰδεῖν ἀκτίνας. Ἀλλὰ Ἰουδαῖοι μὲν τὴν σκιάν
 τῆς εἰκόνης τρίτην ἀπὸ τῆς ἀληθείας κατηγγέλκασιν·
 ἡμεῖς δὲ τὴν εἰκόνα τῆς κατ' οὐρανὸν διοικήσεως
 ἐναργῶς ἐκθειάζομεν. Τὸ γὰρ ἀληθὲς ἀκριβῶς μετ'
 ἀνάστασιν (83) δηλωθήσεται, ὅποτε πρόσωπον κατὰ
 πρόσωπον τὴν ἁγίαν σκηνὴν (τὴν πόλιν τὴν ἐν
 οὐρανοῖς, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς Θεός),

¹⁰ Exod. xxx, 1-9. ¹¹ Hebr. x, 1. ¹² Exod. xxv, 40.

(82) Ἐφηπλωμένην. Codex Maz., ἐφηπλωμένον,
 quod magis probandum videtur, ut referatur ad κά-
 λυμμα· quare tollenda est virgula præcedens, et
 interpretatio Latina sic Græcis, ita correctis, ac-
 commodanda: Age, reducentes oppansum ipsi litteræ
 velamen, nudam coram et cominus veritatem intuea-
 mur. ED. LUPAR. — Ἐφηπλωμένην. Lectionem hanc
 Vat. multis exagitat editor Lupar. amplectiturque
 alteram Maz. et Allat., ἐφηπλωμένον, quod referat,
 τὸ κάλυμμα, quod ita ἐπ' αὐτῷ, supra legem expli-
 catum atque expansum intelligatur ac dicatur. Mihi
 tamen Vat. lectio magis probatur, quod ea vox re-
 lata ad velamen superflua sit, cum τὸ ἐπ' αὐτῷ, vel
 τιθέμενον vel κείμενον, ut Apostolus loquitur II
 Cor. iii, rem aliunde declaret: nec alias voces sub-
 intellectas exigat phrasis illa Methodii. Ἐξηπλω-
 μένην forte scripserit, quæ vox magis Græca, nam
 alterius vix exstat exemplum; ἐφαπλώματα Ari-
 stoph. in Acharn., teste Suida, vocat πεπλώματα·
 redduntque culcitra, stragulas vestes: tenuissima
 item indumenta. De velo quod obtenditur, potius ἐκ-
 πετάσαι dicitur. Veritas ἐξαπλοῦσθαι, cum ipsa ex-
 plicata nudaque cernitur. Etsi sunt hæc minutio-
 ra. COMBEFIS.

(83) Μετὰ ἀνάστασιν. Et hic Methodius post resur-

halantem Domino: *Facies enim, inquit*¹⁰, *mihī post
 altare circumlectum ære, ad holocausta quo deserun-
 tur oblationes, aliud altare ex imputribilibus lignis,
 et deaurabis illud auro, et dabis illud in conspectu
 veli, quod est super arcam testimonii, ante faciem
 propitiatorii, quod est supra testimonia, in quibus
 manifestabor tibi illic. Et adolebit super illud Aaron
 incensum aromatum mane, quando concinnabit lu-
 cernas: adolebit super illud incensum semper in
 conspectu Domini in generationes vestras: non inse-
 ret super illud incensum alienum et holocaustum. Sa-
 crificium et libamen non libabit super ipsum.*

Cum lex, juxta Apostolum¹¹, spiritualis sit,
 imagines continens futurorum bonorum, age, red-
 cto quod illi injectum est velo litteræ, enucleatam
 intueamur ad nudum veritatem. Tabernaculum
 quod vario cultu affabre ornare Hebræi jussi sunt,
 Ecclesiæ quædam expressio fuit, ut rebus informa-
 tum sensibilibus haberent simulacrum, quo divina
 olim eventura mysteria prænuntiarent. Nam¹² quod
 ostensum in monte exemplar est, ad quod intuens
 Moyses tabernaculum fabricatus est, exacta quæ-
 dam idea erat domicilii cælestis, cui nos quoque
 limpidius servimus, quam si adhuc in figuris ver-
 saremur; obscurius tamen, quam si ipsa veritatis
 luce potiremur. Necdum enim ipsa pura et sincera
 veritas, uti illi comparatum est, ad homines venit,
 qui ne ferre quidem valeamus quandiu vita hæc
 mortali agimus, ut puram incorruptionem contuea-
 mur, uti neque ut micantes solis radios oculis por-
 temus. Judæi porro umbram imaginis, tertiam a
 veritate, annuntiaverunt: nos vero cælestis guber-
 nationis imaginem clare celebramus. Veritas nam-
 que ipsa exacte post resurrectionem manifestabitur,

rectionem differt perfectam visionem, et quæ est
 facie ad faciem sine ænigmatibus, et non ex parte: a
 qua immensum distant, quæ tribuit animabus orat.
 x, quod visuræ θαυμαστά τινα καὶ ἐκλάμποντα καὶ
 μακάρια κάλλη, καὶ ὅποια ἐξεῖπεῖν εἰς ἀνθρώπους
 δυσχερές, *admirationibus quædam et splendida et beata
 decora, et quæ hominibus ægre verbis liceat expli-
 care.* Esse nempe ibi ipsam justitiam, ipsam casti-
 tatem, charitatem, veritatem et reliquos pariter
 manifestos sapientiæ flores et stirpes, quarum hic
 tantum umbras habemus, etc., nam et hæc, uti eo-
 rum hic umbra, creata sunt, primique Dei effe-
 ctus, purius ibi intellecti, et ut rationes, quibus
 non ipsa in se Dei essentia videtur, nec vero Pala-
 mitarum errore, Dei virtus essentiæ conjuncta et ab
 illa distincta, quæ sit multiplex, cum essentia sit
 una. Nempe multiplex effectibus est, ipsa una et
 simplicissima, ut et essentia, a qua penes sola con-
 notata et virtualiter eminenter distinguitur. Aliis
 ergo locis opus, ut vindicetur Methodius, et traha-
 tur in sententiam quam longis post temporibus pro-
 bavit Ecclesia: videre jam tum animas Deum, qui-
 bus nihil ex superioris vitæ in corpore reatu pur-
 gandum. Id.

quando jam facie ad faciem ¹³ sanctum tabernaculum (coelestem nimirum civitatem, *cujus artifex et conditor Deus est* ¹⁴) non autem amplius in ænigmate et ex parte contuebimur.

CAP. VIII. *Duplex altare, viduæ et virgines. Aurum virginitatis symbolum.*

Nempe Judæi res nostras prænuntiaverunt, nos vero cœlestia prænuntiamus; quandoquidem tabernaculum quidem Ecclesiæ typum gerebat, Ecclesia vero cœlos repræsentat. Cum itaque hæc ita se habeant, et tabernaculum, uti dicebam, Ecclesiæ typo assumatur, videndum restat ad quam proprie Ecclesiæ partem spectarent duo altaria quorum meminimus. Ego sane prius quidem ære tectum, senatui septoque viduarum simile dixerim. Dei enim spirans ara sunt, ad quam passim offeruntur vituli et decimæ, et voluntariæ oblatæ, quæ in Domini sacrificium cedunt. Inauratum autem altare intus in Sanctis sanctorum repositum, ante faciem testimonii, in quo prohibitum est offerri sacrificium et libamen, ad eas quæ in statu virginum sunt, videtur referendum; incorrupto auro, imputribilibus ab omni viri congressu illorum protectis corporibus. Aurum enim duabus passim commendatur dotibus, tum quod rubiginem non admittit, tum quod fulgore innato radiorum solis speciem prope referre videtur. Aptum in utroque virginitatis symbolum, nullas admittentis sordes ac maculas, sed et Verbi semper luce resplendentis. Intusque propterea in Sanctis sanctorum vicinior stat, et ante velum intemeratis manibus incensi instar, acceptas Domino preces in odorem suavitatis submittit. Sicut et Joannes significavit ¹⁵, incensum quod in phialis viginti quatuor seniorum erat, sanctorum orationes esse dicens. Hæc tibi de castitate, prout in promptu licuit, et ego pro viribus, o Arete, confero.

Hæc locuta Thallusa, aiebat Theopatra, Areten sceptro Agatham tetigisse, hancque, simul ac sensit, exsurrexisse, et sic respondisse.

ORATIO VI.

AGATHA.

CAP. I. *Virginis decoris tenacis præstantia. Anima ad Dei imaginis, id est Filii, imaginem. Diabolus eximia procus.*

Cum multa fiducia tum persuadendi quod dicam, tum bene ac feliciter perorandi, o Arete, suscipiam

¹³ I Cor. XIII, 12. ¹⁴ Hebr. XI, 10. ¹⁵ Apoc. V, 8.

(84) *Ἐμπροσθεν*. Quod paulo superius recensendo ipsum textum sacrum scripserat, καὶ δώσεις αὐτὸ ἀπέναντι τοῦ καταπετάσματος, *constitues illud contra velum*, sive ante ac juxta illud, hic ἔμπροσθεν dicit; ubi pro καταπετάσματος, lædo errore Allatius, Πνεύματος, Lupar. Πατρός; nulla hujus tanti vel errati vel discriminis mentione, etsi tanta in singulas paginas variantium lectionum adnotata seges, quæ sæpius scribarum potius menda sunt aut plagia quam res satis momenti. Hic satis indicasse: lavelque meæ emendationi superius adnotata ad § 4 hujus orat., ubi prorsus scripsisse Methodium Λόγον Πατρός conjiciebam; inscitum vero

Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ τὰ ἡμέτερα προανεφώνησαν· ἡμεῖς δὲ τὰ οὐράνια προαγγέλλομεν· ἐπειδήπερ ἡ μὲν σκηνὴ σύμβολον ἦν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ Ἐκκλησία τῶν οὐρανῶν. Διὸ, τούτων οὕτως ἔχόντων, καὶ τῆς σκηνῆς ἐν τύπῳ τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἔφη, λαμβανομένης, χρὴ καὶ τὰ θυσιαστήρια σύνθημά τι τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν πραγμάτων φέρειν. Καὶ τὸ μὲν περιχεχλωμένον ἀπεικάζεσθαι τῇ γερούσια καὶ τῷ περιδόλῳ τῶν χηρῶν· Θεοῦ γὰρ εἰσιν ἔμφυχος βωμὸς, εἰς ὃν ἀνακομίζονται τοὺς μόσχους καὶ τὰς δεκάτας, καὶ τὰ ἐκούσια θυσίαν τελούμενα Κυρίῳ· τὸ δὲ περίχρυσον θυσιαστήριον, ἔνδον ἐν τοῖς Ἁγίοις τῶν ἁγίων ἀνακείμενον κατὰ πρόσωπον τοῦ μαρτυρίου, εἰς ὃ ἀπειρηται θυσίαν καὶ σπονδὴν ἀναφέρεσθαι, ταῖς ἐν παρθενίᾳ παραβλητέον, τῷ ἀκηράτῳ χρυσῷ τὰ ἄσηπτα συνουσίας σώματα κατησφαλισμέναις. Δύο γὰρ τὰ εἰς ἔπαινον θρυλλοῦνται χρυσοῦ, ὅτι τε ἰδὼν οὐ παραδέχεται, καὶ τὴν χροιάν ταῖς ἡλίου μετρίως παραπλησιάζειν φαντάζεται βολαῖς· σύμβολον δὲ εἰκότως ἄρα τοῦτο τῆς ἀγνείας τῆς μὴ προσιεμένης ἐστὶ κηλίδα καὶ σπῖλον, ἀλλὰ καὶ φωτὶ καταστραπτομένης ἀεὶ τοῦ Λόγου. Διὸ καὶ ἔνδον εἰς τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων ἔστηκε πλησιαιτέρον, καὶ ἔμπροσθεν (84) τοῦ παραπετάσματος ἀχράντοις χερσὶ, θυμιαμάτων δίκην, τὰς προσευχὰς ἀναπεμπάζουσα Κυρίῳ, δεκτὰς εἰς ὁσμὴν εὐωδίας· καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐμήνυσε, τὰ θυμιάματα τὰ ἐν ταῖς φιάλαις τῶν εἰκοσιτεσσάρων πρεσβυτέρων, προσευχὰς ἁγίων εἶναι φράσας. Ταῦτά σοι ὡς ἐκ τοῦ παραχρήμα κάγω κατὰ δύναμιν ὑπὲρ ἀγνείας, ὦ Ἄρετή, συμβάλλομαι.

Εἰπούσης δὲ ταῦτα τῆς Θεολούσης, ἡ Θεοπάτρα ἔφη τῷ σκήπτρῳ τὴν Ἄρετὴν ψαῦσαι τῆς Ἀγαθῆς, τὴν δ' αἰσθομένην εὐθέως ἀναστῆναι καὶ ἀποκρίνασθαι.

ΛΟΓΟΣ Γ'.

ΑΓΑΘΗ.

Ὅτι μετὰ πολλῆς εὐτολμίας καὶ πειθοῦς, καὶ τῆς τοῦ καλῶς εἰπεῖν ὑπολήψεως, ὦ Ἄρετή, σοῦ παρο-

scribam exscripsisse Πνεύματος. Nimirum contra et prope et ante velum quod arcam fœderis et sanctuarium obtegebat, constitutæ virgines, velut altare aureum, quasi in vestibulo ipsorum adytorum, iisque reliquis propinquiores; quæ laus maxima virginitatis. Ac num ea causa mei Nazaræi, id est monachi, olim, cum laici solum essent, sed tamen cælibes et cultores, fidelisque plebis pars sanctior, ad fores sanctuarii ac juxta cancellos, in capite cætus omnis fidelium, et proxime post τοὺς ἱερατεύοντας stationem habebant? Erant certe et illi altare illud aureum ἔμπροσθεν τοῦ παραπετάσματος, atque nunc etiam existunt, cum jam fere au-

μαρτούσης, πειράσθαι δὴ κατὰ δύναμιν καὶ γὰρ εἰς A τὸ προκαίμενον εἰσενέγκασθαι τι, κατ' ἐμαυτὴν μέν-
τοι, καὶ οὐ πρὸς τὰ εἰρημένα. Οὐ γὰρ ἂν δυναίμην
ἐφάμιλλα τούτοις οὕτω ποικίλως καὶ λαμπρῶς ἀπειρ-
γασμένοις φιλοσοφεῖν. Δόξω γὰρ ἀποφέρεσθαι ψόγον
ἀβελτηρίας, εἰ τοῖς κατὰ σοφίαν ἐξισάζεσθαι κρείτ-
τοσι προσπηδῶν. Εἰ οὖν ἀνέξεσθε καὶ τῶν ὅπως
ἂν τύχη ῥητορευόντων, ἐπιχειρῶ λέγειν, οὐδὲν προ-
θυμίας καθυφειμένη. Ἄρκτέον δὲ ἐντεῦθεν.

laude æqualitatem mihi ipsa ambiam quæ sapientia præstant. Si quis igitur est apud vos dicendi locus iis qui mediocri et vulgari dicendi facultate instructi sunt, dicere aggredior; nihil quod ad cau- sam hanc faciat studii ac diligentiae prætermittens. Incipiam autem hinc.

Ἄμῃχανον, ὦ παρθένοι, κάλλος, καὶ συγγενὲς τῇ B
σοφίᾳ καὶ πρόσφορον, ἅπαντες εἰς τὸν κόσμον κερκτη-
μένοι τοῦτον ἀφικνούμεθα. Ἄπηκρίθωνται γὰρ αἱ
ψυχὰι τῷ γεννήσαντι τότε μάλιστα καὶ πλαταμένω,
ὅποτε τὴν καθ' ὁμοίωσιν ιδέαν ἄχραντον ἐκλάμπουσαι,
καὶ τοὺς χαρακτῆρας τῆς ὕφους ἐκαίνης, πρὸς ἣν
ἀφορῶν ὁ Θεὸς, ἀθάνατον μορφήν καὶ ἀνώλεθρον
ἐχούσας αὐτὰς ἀπειργάζετο, τοιαῦται διαμένουσι. Τὸ
γὰρ ἀγέννητον κάλλος καὶ ἀσώματον, καὶ μήτε ἀρ-
χόμενον μήτε φθίνον, ἀλλ' ἄτρεπτον καὶ ἀγήρω
καὶ ἀπροσδεές, αὐτὸς ἐν ἑαυτῷ καὶ εἰς αὐτὸ φῶς
ἐν ἀφράστοις (85) καὶ ἀπροσίτοις ἀναπαυόμενον,
ἐξουσίας περιουσία πάντα περιέχων καὶ κτιζῶν
καὶ μετασκευάζων, ἐτεκτῆνατο κατ' εἰκόνα τῆς εἰ-
κόνης ἑαυτοῦ τὴν ψυχὴν. Διὸ καὶ λογικὴ καὶ ἀθά-
νατός ἐστι. * Κατ' εἰκόνα γὰρ δημιουργηθεῖσα τοῦ
Μονογενοῦς, ὡς ἔφη, ἀνυπέβλητον ἔχει τὸ κάλλος.
Διὸ δὴ καὶ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐρῶσιν C
αὐτῆς, καὶ ἐφεδρεύουσι χράναι βιαζόμενα τὴν θεοει-
κελον αὐτῆς ἐκαίνην καὶ ἐπέραστον ιδέαν· ὡσπερ δὴ
καὶ ὁ προφήτης Ἰερεμίας παρίστησιν, ὄνειδιζων
Ἰερουσαλήμ· Ὅψις πόρνῆς ἐγένετό σοι· ἀπην-
αισχύντησας ἀπέναντι τῶν ἐραστῶν σου· τὴν
παρασχούσαν ἑαυτὴν ταῖς ἀντικειμέναις δυνάμεσιν
εἰς βεβήλωσιν λέγων. Ἐρασταὶ γὰρ εἰσιν ὁ διάβολος
καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἄγγελοι, οἱ τὸ λογικὸν ἡμῶν καὶ
διορατικὸν τῆς φρονήσεως κάλλος μιαίνειν καὶ μολύ-
ναι τῇ ἑαυτῶν ἐπιμιξία τεχναζόμενοι, καὶ μοιχοὶ
γενέσθαι πάσης τῆς τῷ Κυρίῳ νενυμφευμένης ἐπι-
θυμοῦντες ψυχῆς.

CAP. II. Parabola decem virginum.

Ἐάν οὖν ἀμόλυντον τοῦτο τηρήσει τις τὸ κάλλος D
καὶ ἀσινές, καὶ τοιοῦτον, ὅποιον αὐτὸς ὁ συστησά-

¹⁶ Ephes. vi, 12. ¹⁷ Jerem. lll, 3.

cti sacerdotio, nec minus clero reliquo ιερατεύον-
τες, poliores in eo partes obtinent, quod et ἀσκή-
σει cultuque ἀγγελίας majori præstant, ejus sponte
rei votoque labiorum suorum, non quod Ecclesia
necessitatem ordinationibus suis indixerit. COMBEFIS.

(85) φῶς ἐν ἀφράστοις. Prætuli quam lectionem
repræsentat Leo Allatius, etsi is in versione alteram
secutus est, quam expressit editio Lupar. tanquam ex
Vat., ut nimirum τὸ ἀφράστοις καὶ ἀπροσίτοις, ab-
solute ponatur. Palam enim respexit Methodius illud I
Tim. v., 16 : Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, Qui inhabitat lu-
cem inaccessibleem; quem is recte, eandem ipsam
lucem interpretatur, sic in ineffabilibus et inaccessi-
bilibus quiescentem; non potestatibus, sed divinis

provinciam quam imponis, si tu mihi præsto fave-
ris. Nempe conabor et ego ad argumenti propositi
tractationem conferre aliquid; accommodatum qui-
dem illud potius ad captum tenuitatis meæ, quam
debita proportione respondens iis quæ jam ab aliis
perorata sunt. Non enim possim paria his quæ adeo
varie et splendide elaborata sunt, disputare. Et
stultitiæ profecto notam in me transferre videar,
si ad id connitar eoque insiliam, ut earum dicendi
Incipiam autem hinc.

Incomparabili, o virgines, cognataque atque af-
fini sapientiæ insignitæ forma, in mundum venimus
omnes. Exacte enim, ejus qui genuit atque forma-
vit, lineamenta animæ referunt, tum maxime cum
similitudinis intaminato effulgentes decore, vul-
tusque illius ac exemplaris characteres lucidos re-
ferentes, ad quod intuens Deus, immortalis eas for-
ma atque ab interitione immuni edidit, ita perma-
nent. Ingenita enim et incorporea pulchritudo, ac
quæ nec cœperit, nec ulla unquam labe intereat,
sed immutabilis sit seniique expers ac nullo labo-
rans defectu; ipse in se ipso ac penes se Lumen, in
ineffabilibus ac inaccessibleibus quiescens, pote-
statis affluentia omnia continens, creansque ac
struens, ad imaginis suæ imaginem, animam fa-
bricatus est. Quamobrem etiam ratione prædita est
et immortalis. Ad imaginem quippe Unigeniti con-
dita, incomparabili, uti dicebam, pollet decore.
Quare *spiritalia nequitiae* ¹⁶ eam perditæ amant, ne-
ctuntque insidias, efflictim connitentes ut ejus
deiformem illam amabilissimamque speciem detur-
pent ac polluant; uti et propheta Jeremias indicat,
exprobrans Jerusalem : *Frons meretricis facta est*
tibi : noluisti erubescere in conspectu amatorum tuo-
rum ¹⁷, de ea loquens quæ se prostituit adversariis
potestatibus in contaminationem. Amatores enim
sunt diabolus et angeli ejus, qui nostrum cum ra-
tione ingeniique perspicacitate prudentiæ decorem
polluere et inquinare sui commistione machinan-
tes, omnem Deo desponsatam animam constuprare
percipiunt.

Si ergo inviolatam custodiat quis et illæsam hanc
pulchritudinem, omnino talem qualem ipse qui

suis bonis ac dotibus; qui potestatis abundantia sic
animas ad imaginis suæ imaginem condiderit. Qui
unus sensus augustus est, ac Methodio dignus :
alter valde insipidus et alienus. Porro quod imagi-
nis imaginem dicit creatas animas, secundum ap-
propriationem debet intelligi, et quod imago Filio
tribuat ex speciali ratione suæ processions, quod
sit Patris Verbum, et expressa illius similitudo.
Cæterum ut non creat Pater ut Pater, sed unus
ipse Deus, cum Filio ac Spiritu sancto (id est beata
Trinitas) una virtus, una potestas; sic neque ad
imaginem Verbi ut Verbum est, creat, sed ad suam
ipse ut Deus unus est, unusque cum Filio et Ver-
bo ac Spiritu creator. Id.

condidit pinxitque. eam effinxit ac efformavit, æternam imitatus naturam et intelligibilem, cujus et homo character est expressaque effigies, factus velut simulacrum elegantissimum et sacrum: hinc translatus in beatorum civitatem, in cœlos scilicet, velut in templo collocabitur. Incontaminata porro nostra pulchritudo tunc optime servatur et secure, cum a virginitate protecta, exteriori corruptionis æstu infuscata non fuerit; sed ipsa in se ipsa permanens, ornata justitiæ compta, in sponsam Filio Dei accesserit, quemadmodum ipse insinuat, admonens oportere in nostris corporibus, velut in lampadibus, lumen castitatis accendi. Siquidem ¹⁶ decem virginum numerus, animas refert credentes in Christum Jesum; denarii nota, rectam in cœlis viam quæ una solum est, repræsentans. Verum earum quinque prudentes utique et sapientes erant; quinque autem fatuæ et insipientes: non enim diligentiam curamque habuerunt, ut vasa sua oleo plena instruerent, justitia vacuæ remanentes. Per has enim illas designat quæ ad virginitatis fines evadere contendunt, cunctaque honeste atque sobrie præstant, eo conductia ut amorem hunc expleant: quæque hoc se spectare profiteantur, atque ut hinc gloriantur, negligentius tamen agant, et mundi vicissitudinibus vincantur: quæ denique velut potius inane virtutis simulacrum rudi umbrarum ductu delineant quam ipsam vivam ac spirantem veritatem efficiant.

CAP. III. *Virginitatis idem conatus et aggressio, dispari exitu.*

Quod enim dicitur ¹⁹, *Simile factum esse regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obviam Sponso*, hoc sibi vult, eandem professionis ac instituti viam omnes elegisse, quod ipsa designat elementi I vis ac denarii nota. In eam enim se pariter rem accinxerunt, assumpta professione; eamque ob rem vocantur decem, quod nimirum idem propositum ac institutum, uti dicebam, arripuerunt: nec tamen pariter etiam omnes in occursum Sponsi exierunt. Nam earum quidem aliæ, quod et in futurum sufficeret lampadibus oleo flammam alentibus, nutrimentum copiose largeque paraverant; aliæ vero, præsentī duntaxat contentiæ cura, segniores exstiterant. Quare etiam pari quinario divisæ sunt, quæ decem erant: quod videlicet

¹⁶ *Matth. xxv.* ¹⁹ *ibid. 1.*

(86) *Καὶ νοητήν*. Propriissima vox in Deo: ipse enim absolute τὸ νοητόν, quippe superior omnibus, suumque sibi et cunctis reliquis intelligibile, non qui ordinetur ad alia intelligenda, eaque ratione in secunda τῶν νοερῶν (id est intellectualium, seu intelligentium) classe statuatur. De qua voce præclare Dionysius ejusque scholiastes Maximus. Valde improprium, quod boni etiam auctores τὸ νοητόν et γερὸν confundunt, cum alterum ipsum objectum dicat, alterum potentiam et facultatem, quæ illo quasi pascitur ac beatur: quæ in Deo simplicissima, in reliquis divisa sunt. COMBEFIS.

Α μενος αὐτὸ καὶ ζωγραφήσας ἀπετύπωσε, τὴν αἰώνιον ἀπομιμησάμενος φύσιν καὶ νοητὴν (86), ἧς καὶ χαρακτήρ ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος καὶ ἀπεικόνισμα, γεγρονῶς οἷον ἄγαλμά τι περικαλλέστατον καὶ ἱερόν· ἐντεῦθεν μετενεχθεὶς εἰς τὴν μακάρων πόλιν τοὺς οὐρανοὺς, ὡσπερ ἐν ναῶ κατοικισθήσεται. Ἄχραντον γὰρ τὸ κάλλος ἡμῶν ἄριστα τότε τηρεῖται καὶ ἀσφαλῶς, ὁπόταν δὴ παρθενία σκεπόμενον, ὑπὸ τοῦ καύσωνος ἐξωθεν μὴ μελαίνηται τῆς φθορᾶς· ἀλλ' αὐτὸ ἐφ' ἑαυτῷ μένον δικαιοσύνη κοσμηταί, νυμφαγούμενον τῷ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ· ὅν τρόπον δὴ καὶ αὐτὸς εἰσηγεῖται, χρῆναι παραινῶν, ὡσπερ ἐν λαμπάσι, ταῖς σφετέραις σαρκί, τὸ φῶς ἀνακαίεσθαι τῆς ἀγνείας. Ἐπειδὴ περ ὁ τῶν δέκα παρθένων ἀριθμὸς τὰς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν πεπιστευκυίας ἀριθμῆσθαι βούλεται ψυχάς· τῷ δέκα τὴν ἀπευθύνουσαν μόνην ὁδὸν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀποτυπούμενος. Ἄλλ' αἱ μὲν πέντε ἔμφορον ἐτύγγανον ἄρα καὶ σοφί· αἱ δὲ πέντε μωραὶ καὶ ἄσοφοί τινες· οὐ γὰρ ἐπρομηθεύσαντο ἐλαίου σφῶν τὰ ἀγγεῖα πλήρη παρασκευάσαι, δικαιοσύνης ἀπομείνασαι κεναί. Δίνισσεται γὰρ διὰ τούτων τὰς ἐπὶ πέρατα παρθενίας ἐπισπερχομένας ἔλθειν, καὶ πάντα εἰς τὸ πληρωθῆναι συντείνοντα τὸν ἔρωτα τοῦτον κοσμίως δρώσας καὶ σωφρόνως· καὶ τὰς ἐπαγγελλομένας μὲν καὶ σεμνυνομένας τοῦτο σκοπεῖν, ὀλιγωρούσας δὲ καὶ ἡττωμένας τοῦ κόσμου ταῖς ἐξαλλαγαῖς, καὶ ὡσπερ σκιαγραφούσας μᾶλλον εἰδῶλον ἀρετῆς ἢ αὐτὴν ἐργαζομένας ἔμπνουν τὴν ἀλήθειαν.

Τὸ γὰρ λεγόμενον, *Ὁμοιωσθαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες ἔλαβον τὰς λαμπάδας αὐτῶν, καὶ ἐξῆλθον ἀπαντήσουσαι τῷ Νυμφίῳ*, σημαίνει βούλεται (87), τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ ἐπιτηδεύματος ἐπανηρημένην διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ Ἰ στοιχείου. Ἐστειλάντο μὲν γὰρ αἱ παραπλησίως ἑαυτὰς εἰς τοῦτο καθομολογήσασαι, καὶ ταύτη κικλήσκονται δέκα, ἐπειδὴ τὴν αὐτὴν, ὡς ἔφην, εἶλοντο πρόθεσιν· οὐκέτι δὲ ὁμοίως ἐξῆλθον ὑπαντήσουσαι τῷ Νυμφίῳ. Αἱ μὲν γὰρ τροφὴν ἄφθονον καὶ εἰσαυθίς ἐπορίσαντο ταῖς ἐλαιωθρέτοις λαμπάσιν· αἱ δὲ κατεβράθυμυσαν, τοῦ παρόντος μόνον ἐπιμεληθεῖσαι. Διὸ δὴ καὶ ἰσάριθμοι πρὸς πέντε διαιροῦνται, ἐπειδὴ περ τὰς πέντε αἰσθήσεις, αἱ μὲν αὐτῶν ἐφυλάξαντο καθαρὰς καὶ παρθένους ἀμαρτημάτων, ἅς οἱ πλείστοι σοφίας προσηγόρευσαν πύλας· αἱ δὲ τούναντιον

(87) *Σημαίνειν βούλεται*. Alia lectio Allatiana ipsa nou improbanda, σημαίνει, βουληθῆναι τὴν αὐτὴν ἀνδρίαν ἐνδύσασθαι πάσας, μὴ μέντοιγε ἐξισχύσαι τὰς πέντε, *voluisse omnes eandem induere fortitudinem, sed quinque tamen vires defecisse; nempe arrepto sanctioris vite instituto, cœptaque castitatis palæstra, ejus virtutis cultu obtorpuisse. Videntur hæc respicere illud Isa. li, 9: Ἐνδύσαι τὴν ἰσχύον τοῦ βραχίονός σου, Induere fortitudinem brachii tui. Et certe forte certamen, certamen castitatis atque ἀνδρίας, ut in omnem vitam accensis lampadibus suspensæ virgines sint in expectatione Sponsi. IO.*

πλήθεισιν ἀδικημάτων ἐλωθήσαντο, φυράσασαι κακίαν. Ἐγκρατεύσασαι γὰρ καὶ ἀγνεύσασαι δικαιοσύνης, εὐφρόρησαν μᾶλλον παραπτώμασιν· ἐξ οὗ δὴ καὶ συνέβη τῶν θείων ἔξω περιβόλων ἀποκλεισθείσας ἀπαγορευθῆναι. Εἴτε γὰρ κατορθοῦμεν, εἴτε πλημμελοῦμεν, διὰ τούτων ἐκάτερα, καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα κρατύνεται, καὶ τὰ κακοπραγήματα. Καὶ ὡσπερ ἡ Θάλλουσα, καὶ ὀφθαλμῶν, ἔφη, καὶ ὠτων ἀγνεῖαν εἶναι, καὶ γλώσσης, καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς αἰσθητηρίων· οὕτω δὴ καὶ ἐνταῦθα τὴν πίστιν ἄσυλον ἢ φυλαξαμένη τῶν πέντε διόδων τῆς ἀρετῆς, ὁράσεως, γεύσεως, ὀσφρήσεως, ἀφῆς τε καὶ ἀκοῆς, πέντε προσαγορεύεται παρθένοι, διὰ τὸ τὰς πέντε τῆς αἰσθήσεως ἀγνὰς ἀποκαταστήσαι τῷ Χριστῷ φαντασίας, ἀφ' ἑκάστης αὐτῶν οἷα λαμπτήρ τὴν ὁσιότητα λάμπουσα τρανώσ. Ἡ γὰρ πεντάφωτος ἡμῶν ὡς ἀληθῶς λαμπὰς ἡ σὰρξ ἐστίν, ἣν ἡ ψυχὴ βαστάζουσα δαδὸς δίκην, τῷ Νυμφίῳ παρίσταται Χριστῷ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως, παραφαίνουσα διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διεκθρώσκουσαν λαμπρὰν τὴν πίστιν, καθὼς αὐτὸς ἐδίδαξεν, εἰπὼν· *Ἦν ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί ἦραλλον εἰ ἤδη ἀνήφθη; γῆν ἡμῶν τὰ σκηνώματα φράσας, εἰς ἃ ἐβούλετο ταχέως ἀναφθῆναι τὴν ὀξύκίνητον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ διάπυρον πρᾶξιν. Τὸ γὰρ ἔλαιον τῆ σοφίας καὶ τῆ δικαιοσύνης παραβλητέον. Ἀνομβρούσης γὰρ ταῦτα τῆς ψυχῆς ἀφθόνως καὶ ἐπιχεύσεως τῷ σώματι, εἰς ὕψος ἀναφλέγεται τῆς ἀρετῆς ἄσθεστον τὸ φῶς, ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ἐκλάμπον τὰς πράξεις τὰς καλὰς, ὡς δοξασθῆναι τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.*

A pellarunt, pueros atque virgines a peccatis hæ quidem servaverunt; illæ vero contra hos malitia subigentes, magno numero injustorum operum corruerunt. Continentes enim castimoniam dispendia a justitia sibi indicentes, ingenti potius delictorum segete fertiles exstiterunt: unde et contigit ut divinis merito septis arcerentur. Nam sensuum ea vis est, ut sive recte agimus, sive peccamus, per eos tum bona opera tum mala robur nanciscantur. Et ut **Thallusa** dixit, Et oculorum et aurium et linguæ; et reliquorum deinceps sensuum virginitatem esse, ita et hic, quæ inviolabilem quinque virtutis meatum fidem servavit (visus, gustus, odoratus, tactusque ac auditus), una licet, quinque virgines nuncupatur: quod nempe quinque sensus cogitationes castas exhibendo Christo, ex earum singulis velut lampas sanctitatis radiis clare effulgeat. Quinque enim lucernarum lampas vere caro est, quam velut facem gestans anima, Christo Sponso astabit in die resurrectionis, fulgurantem ex cunctis sensibus splendidam fidem magnifice ostendens, sicut ipse docuit, dicens ²⁰: *Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?* terram scilicet nostra corpora appellans, in quibus vult celeriter accendi cito mobilem ignitamque doctrinæ suæ operationem. Olei autem symbolo sapientiam et justitiam designari intelligendum est. Has enim veluti imbres dum anima large suppeditat ac corpori affundit, alte sublata flamma, inexstinguibile assurgit virtutis lumen, quo luceant coram hominibus opera bona, ut **C** glorificetur Pater qui in cœlis est ²¹.

CAP. IV. Quid oleum in lampadibus?

Τοιοῦτον ἔλαιον ἄρα κακεῖνοι προσέφερον ἐν τῷ *Λευϊτικῷ*, *Ἐλαιον καθαρόν, κεκομμένον καῦσαι λύχνον ἔξω τοῦ καταπέτασματος ἐναντι Κυρίου*. Ἄλλ' ἐκεῖνοις μὲν βραχύτατον φῶς προστέτακτο θεραπεύειν ἀφ' ἐσπέρας εἰς ἔω. Ὁ γὰρ τοῦ λύχνου αὐτῶν εἰκάζεσθαι τῷ λόγῳ προφητικῷ, τὴν ἐπὶ σωφροσύνη φαίνοντι παρρησίαν, σφερόμενος ἀπὸ τῶν πράξεων καὶ τῆς πίστεως τοῦ λαοῦ· ἡ δὲ ναὸς τῷ *σχαινίσματι τῆς κληρονομίας*: ἐπειδήπερ λύχνος περὶ οἶκον ἕνα μόνον δύναται φαίνειν. Πρὸ τῆς ἡμέρας οὖν ἐχρήσθη τοῦτον καίεσθαι τὸν λύχνον. *Καύσουςι γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ἕως πρωῆ*· τουτέστιν, ἕως παρουσίας τοῦ Χριστοῦ· ὅτι, τοῦ Ἰησοῦ τῆς ἀγνεῖας ἀνατελλαντος καὶ τῆς δικαιοσύνης, οὐ χρεια λύχνου.

Ὅσον μὲν οὖν ὁ λαὸς ἐκεῖνος χρόνον ἀπεθησαύρισε τὰ τρέφοντα τὸν λύχνον, ἐπιχρηγῶν τὸ ἔλαιον διὰ τῶν ἔργων, ὁ λύχνος αὐτοῖς οὐκ ἐσθλαστο τῆς σωφροσύνης, ἀλλ' ἦν φαίνόμενος ἀεὶ καὶ λάμπων ἐν τῷ *σχαινίσματι τῆς κληρονομίας*. Ὅτε δὲ ἐπέλιπε τὸ ἔλαιον, ἀπὸ τῆς πίστεως εἰς ἀκολασίαν αὐτῶν ἐκτραπαλιζομένων, ὁ λύχνος ἠρότην ἀπεσθέσθη· ἵνα δὴ πάλιν ἐξαιστράψωσι τὰς λαμπάδας ἀπαλλήλους διαδοχαῖς, ἀνωθεν αἱ παρθένοι τῷ κόσμῳ πυρσεύουσαι

Tale videlicet oleum et illi offerrebant in *Levitico* ²², *Oleum defæcatum, mundum, expressum ad lumen; ut ardeat lucerna extra velum ante Dominum*. Sed illis quidem mandatum erat ut brevissimum lumen a vespera usque mane curarent. Quare illorum lucerna propheticum sermonem similitudine quadam videtur referre, profitendæ castitatis fiduciam ostentantem, ex populi actionibus et fide alimentum habentem. Templum vero [in quo lucerna ardebat] rite ad *funiculum hæreditatis* ²³ (ad domum Israel) refertur. Lucerna quippe, in una dantaxat **D** lucere domo potest. Ante diem igitur hanc accendi oportebat. *Accendant enim hanc, ait, usque mane* ²⁴, hoc est usque ad adventum Christi. Virginitatis etenim et justitiæ exorto Sole ²⁵, nihil jam lucernæ opus sit.

Quanto igitur tempore populus ille quæ erant alendæ lucernæ suggestit (nempe suppeditans oleum per opera), lucerna castitatis eis inexstincta mansit; eratque semper lucens et splendens in *funiculo hæreditatis*. Oleo autem deficiente, illis a fide ad petulantiam versis, lucerna penitus extincta, lucere eis desiit: quo nimirum alternis rursus virgines successionibus, velut cœlitus præiata face incorruptionem mundo inferentes, læte accensis lampadibus

²⁰ Luc. xii, 43. ²¹ Matth. v, 14. ²² Levit. xxiv, 2.

²³ Psal. civ, 11. ²⁴ Levit. xxiv, 3. ²⁵ Malach. iv, 2.

splendescerent. Subministrandum igitur nunc quoque affluenter defæcatum bonorum operum et prudentiæ oleum, ab omni deorsum gravante corruptione depurgatum, ne moram faciente Sponso, nostræ etiam lampades extinguantur. Mora videlicet Sponsi tempus est quod hinc ad Christi ultimum adventum intercedit; dormitatio vero et somnus virginum, excessus e vita; nox autem media, regnum Antichristi, quando exterminator angelus transibit per domos ²⁶. Clamor vero, *Ecce Sponsus venit, exite obviam ei* ²⁷: vox est de cœlis et tuba, quando sancti, cunctis eorum resuscitatis corporibus, in nubibus rapti procedent in occursum Domini ²⁸

Observandum enim est dixisse Scripturam, post clamorem exsurrexisse omnes virgines; post scilicet delapsam e cœlis clamorem, mortuos esse suscitandos, quemadmodum et Paulus quodam loco ²⁹ admonet, *Ipse Dominus, iniquis, in jussu et in voce archangeli, et in tuba Dei descendet de cœlo, et mortui qui in Christo sunt, resurgent primi, hoc est corpora; illa enim mortua sunt, amissis animabus. Deinde nos qui vivimus, simul rapiemur cum illis, animas significans. Nos enim qui vere ac proprie vivimus, animæ sumus; quæ cum corporibus, iis resumptis, in nubibus occurremus, lampades ferentes ornatas, non alieno et mundano ornata, sed quæ prudentiæ et castitatis, astorum ritu late jubar vibrent, æthereo splendore plenissimum.*
δίχην ἀποστιλδόντων, σέλας αὐγῆς αἰθερίου πεπληρωμένον.

CAP. V. Virginitatis præmium.

Hæc nostrorum, o pulchræ virgines, orgia mysteriorum: hæ earum quæ virginitatis ritu initiantur, cærimonix sacrorum: ista præmia ³⁰ immaculorum castitatis certaminum. Verbo desponsa, æternam incorruptionis dotem, coronam ac divitias a Patre accipio; et in sæcula triumpho, splendidis et immarcescibilibus sapientiæ floribus coronata: cum Christo præmia largiente in cœlo choros duco, circa principio carentem et ab omni immunem interitu Regem. Nunquam occidentium nacta sum fa-

τὴν ἀφθαρσίαν. Κορηγητέον οὖν δὴ τὸ ἀτρογον ἔλαιον καὶ νῦν τῶν καλῶν ἔργων ἀδεῶς καὶ τῆς συνέσεως, πάσης κατὰ βριθείσης ἀφυλισμένον φθορᾶς· ἵνα μὴ χρονίσαντος τοῦ Νυμφίου, σβεσθῶσιν ὁμοίως καὶ ἡμῶν αἱ λαμπάδες. Ὁ γὰρ τοῦ χρονισμὸς ἐστὶ τὸ πρὸ τῆς παρουσίας διάστημα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ νυσταγμὸς καὶ ἡ κοίμησις τῶν παρθένων, ἡ ἐξοδος ἀπὸ τοῦ βίου. Τὸ δὲ μεσονύκτιον ἡ βασιλεία τοῦ ἀντιχρίστου, καθ' ἣν ὁ ὀλοθρευτὴς ἄγγελος ἐπιπορεύεται τὰς οἰκίας. Ἡ δὲ κραυγὴ ἡ γενομένη καὶ λέγουσα, Ἰδοὺ ὁ Νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἐστὶν ἡ φωνὴ ἡ ἀπὸ τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ σάλπιγξ, ὅποτε πάντων ἐξαναστάντων αὐτοῖς οἱ ἅγιοι τῶν σωμάτων ἐπὶ νεφελῶν οἰχήσονται εἰς τὴν ἀπάντησιν ἀρπασθέντες τοῦ Κυρίου.

Προσεκτέον γάρ, ὅτι μετὰ τὴν κραυγὴν ἐγηγέρθαι πάσας ἔφη τὰς παρθένους ὁ λόγος· τούτεστι μετὰ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐνεχθεῖσαν βοὴν ἀναστήσεσθαι τοὺς νεκροὺς, ὡς πού καὶ Παῦλος παρεγγυᾷ, ὅτι *Αὐτὸς ὁ Κύριος, λέγων, ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταθήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον· τούτεστι τὰ σκηνώματα* (88)· ἐνεκρώθησαν γὰρ ἀπαμφιασθέντα τῶν ψυχῶν. *Ἐπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα, τὰς ψυχὰς λέγων.* Ἡμεῖς γὰρ κυρίως οἱ ζῶντες, ἐσμὲν αἱ ψυχαι, αἵτινες μετὰ τῶν σωμάτων, ἀπειληφυῖαι ταῦτα, ἐν νεφέλαις ἀπαντησόμεθα, τὰς λαμπάδας φέρουσαι κεκοσμημένας οὐκ ἄλλοερίω καὶ κοσμητικῇ, ἀλλὰ τὸ φρονήσεως καὶ σωφροσύνης, ἀστρω-

ταῦτα τῶν ἡμετέρων, ὧ καλλιπάρθενοι, τὰ ὄργια μυστηρίων· αὐταὶ τῶν ἐν παρθενίᾳ μυσταγωγηθέντων αἱ τελεταί· ταῦτα τὰ ἐπίχειρα τῶν ἀμιάντων ἔθλων τῆς σωφροσύνης. Νυμφεύομαι τῷ Λόγῳ, καὶ τὸν ἀίδιον τῆς ἀφθαρσίας προῖκα λαμβάνω στέφανον καὶ πλοῦτον παρὰ τοῦ Πατρὸς· καὶ ἐν τοῖς αἰῶσι στεφανηφοροῦσα πομπεύω τὰ λαμπρὰ καὶ ἀμάραντα τῆς σοφίας ἄνθη· συγχορεύω βραβεύοντι τῷ Χριστῷ κατ' οὐρανὸν, ἀμφὶ τὸν ἀναρχὸν καὶ ἀνώλεθρον Βασιλέα. Ἀδύτων γέγονα λαμπαδηφόρος φώτων (89), καὶ

²⁶ Exod. xi, 4. ²⁷ Matth. xxv, 6. ²⁸ I Thess. iv, 16. ²⁹ ibid. iv, 15, 16. ³⁰ Sap. iv, 2.

(88) *Τούτεστι τὰ σκηνώματα.* Dura hæc Methodii expositio. Verum quidem suscitanda tabernacula quæ ceciderant, id est corpora; sed illorum suscitatione resurget homo, et in occursum Christo rapietur, nec quisvis homo, sed quos signate viventes vocat Apostolus, ac quorum se classis facit; sive loquatur in Christi fidelium sanctorumque persona, quorum potiores erunt partes in resurrectione; sive in eorum quos illa dies adhuc viventes offendet, qui ei momento immutabuntur: quorum ipsa resurrectio et occursum, nulla temporis mora antecedit illorum resurrectionem, quorum olim resoluta in cineres corpora fuerant: sic in momento, in ictu oculi, canente tuba resurgent omnes, ac judicii Christo sustentur; veri scilicet homines, non anima; quas hominem dicere aut velle (quod hominis

nobilior pars, et ejus tota quasi hypostasis, ipsa a se subsistens, hocque nacta vi suæ productionis, Deo ejus auctore, nec materia ad ejus substantiam aliquid conferente) nimis Platonium est, nec necessarium ad Pauli intelligentiam eo loco; ad quem videndi interpretes. COMBEFIS.

(89) *Ἀδύτων... φώτων.* Quasi ἀσβέστων. Quæ nunquam occidunt aut extinguantur; qua metaphora solis et stellarum ὄσις dicitur *occusus*; et τὰ δυτικὰ μέρη, *occidentales plagæ*. Lampades ergo castitatis, quarum jubar stellarum simile paulo ante dicebat, lampades sunt luminum quæ nesciant occasum. Rudius Possinius κατὰ πρόχειρον, *inaccessibilem luminum*; quæ est altera ejus vocis significatio, Hesychio et Suidæ una notata: quod re sic proclivi, virum doctum fallere non debuit. Alterum quasi

ἔφυμῶ τὸ καινὸν μετὰ τῆς ὀμηγύρεως ἕσμα τῶν ἀρχαγγέλων, τὴν καινὴν χάριν ἐξαγγέλλουσα τῆς Ἐκκλησίας· ξυνέπεσθαι γὰρ αἰετὸν τὸν ὄμιλον τῶν παρθένων τῷ Κυρίῳ καὶ συνθιασωτεύειν ἔνθα εἴη, λόγος ἔχει. Τοῦτο καὶ Ἰωάννης ἐν τῇ τῶν ἑκατὸν χιλιάδων καὶ τεσσαράκοντα καὶ τεσσάρων αἰνίσσεται μνήμη.

Ἴτε οὖν, ὦ νεολαία τῶν καινῶν αἰώνων. Ἴτε, τὰ ἀγγεῖα πληρώσατε σφῶν δικαιοσύνης· ὥρα γὰρ λοιπὸν ἐξεγείρεσθαι, καὶ ὑπαντιάζειν τῷ Νυμφίῳ. Ἴτε, τὰς ἰύγγας καὶ τὰ θέλητρα κούφως (90) παραμειψασαὶ τοῦ βίου, τὰ περιδινούντα καὶ γοητεύοντα τὴν ψυχὴν· τεύξεσθε γὰρ τῶν ἐπαγγελμάτων.

Ναὶ μὰ τὸν ἀμετέρας ζωῆς δεξιαντα κέλευθον. Σοὶ τόνδε προφήτειαις πλεκτὸν στέφανον ἐκ τῶν προφητικῶν λειμώνων, ὦ Ἀρετῇ, καὶ γὰρ κομίσασα προσφέρω.

Διαπεραναμένης οὖν ἀριστα καὶ Ἀγάθης, ἔφη, τὸν λόγον, καὶ εὐδοκιμησάσης ἐφ' οἷς ἰσηγόρησε (91), πάλιν ἡ Ἀρετῇ τὴν Προκίλλαν ἐκέλευσε λέγειν. Ἡ δὲ, ἀναστῆσα, καὶ ἐμπροσθεν παρελθοῦσα τῆς κλισιάδος, ἔλεξε τοιάδε.

ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

ΠΡΟΚΙΛΛΑ.

CAP. I. *Quinam verus ac gravis laudandi modus. Pater major Filio auctoritate principii, non substantiæ. Virginitas, litium. Fideles animæ ac virgines, una unius Christi sponsa.*

Ἀπορῥαθυμεῖν, καὶ μετὰ τοσούτους οὐ θέμις μοι λόγους, ὦ Ἀρετῇ, ἀναμφισβήτητως πεπιστευκυῖαν τῇ πολυποικίλῳ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, πλουσίως ἐχούσῃ διδόναι καὶ διαφόρως, ὅτῳ βούλεται. Καὶ γὰρ πελάγιοι πλωτῆρές φασι, φέρεσθαι μὲν τοῖς ναυτιλλομένοις τὸ αὐτὸ πνεῦμα· ἄλλους δὲ τὰ περὶ τὸν πλοῦν ἄλλοίως αὐτῶν μεταχειριζομένους, οὐκ εἰς τὴν αὐτὴν εἰσρμίσασθαι σπεύδειν. Οἷς μὲν γὰρ τὸ πνεῦμα κατὰ πρόμναν οὐρίον ἴσταται· τοὺς δὲ καὶ ἐξ ἐγκαρσίων φέρει, καὶ ὁμοῦς ἑκατέροις ὁ πλοῦς ἀνύεται ῥᾶστα. Ἄτάρ δὴ καὶ τὸ τῆς σοφίας νοερὸν Πνεῦμα καὶ ἅγιον καὶ μονογενὲς (92) ἀπὸ τῶν πατρῶων ἀνωθεν πρώτως κα-

⁹¹ *Apos. vii, 4.*

active dicitur de his quæ ita quasi subeundo vel terram vel quid ejusmodi, velut evanescere et interire, vel certe oculis subduci non possunt; vel lumina, vel sidera, vel homines: alterum passive, de his quæ pervadi aut penetrari non possunt, et ita inaccessa sunt, ut penetralia ac templi sacratiores locus. COMBEFIS.

(90) *Κούφως*. Editor Lupar., nulla codicum fide, *Κούφως*, ait, *quod legebatur, videtur per errorem factum ex κωφῶς*. Sicque intrusit in textum, reddiditque, *surda aure*, quasi respiciat Methodius Sirenum cantilenas, quarum se periculo Ulysses, *surda transiens aure, liberaverit*: non vitæ voluptates, quas velut laqueos, aut gluten, seu etiam cænum, vel quavis alia simili metaphora, quis κούφως effugiat, *levi et expedito calle, volatu, cursu*, ac si quid ejusmodi vox illa nulla vi potest reddi; nec sine exemplo in Scriptura, cujus magis voces attendunt Patres et imitantur quam poetarum: unde et Aga-

cem ferre luminum; novumque cum sodānum cœtu collaudo archangelorum canticum, novam Ecclesiæ gratiam enuntians: sequi enim Dominum semper multitudinem virginum, et ubicunque fuerit, beatos suos ab illis frequentari cœtus, Scriptura loquitur. Hoc et Joannes innuit ⁹¹, ubi centum quadraginta quatuor millium meminit.

Ite igitur, o novorum sæculorum nova ac florens virginum pubes. Ite, vasa vestra implete justitia: jam enim hora est exurgendi, et in Sponsi occursum eundi. Ite, vitæ blanditias et illecebras expedito calle prætergressæ, quæ circumtorquent et quasi maleficiis contaminant animam; consequimini enim quæ vobis promissa sunt.

Hæc per eum qui monstrat iter mihi, juro, salutis. Hanc tibi prophetiis textam coronam, ex prophetis collectam prætis, o Arete, et ego a me concinnatam offero.

Ubi sic optime Agatha perorasset, et magnam universi consessus laudem tulisset, Arete Procillam jussit dicere. Illa vero surgens, et ante ostium tabernaculi progressa, in hunc modum locuta est.

ORATIO VII.

PROCILLA.

C. Cunctari me et ad dicendum pigram esse, post tot etiam tantosque sermones, nefas, o Arete, sit; quæ videlicet multiformi Dei sapientia indubitanter fisa, ejus noverim nutus, ut affluenter varæque donis munifica tribuat, cui libuerit. Aiunt enim rei nauticæ experientiam habentes, aspirare quidem nâgantibus unum eundemque ventum: horum tamen alios aliter navigationem suam regentes, alios ad portus orasque iter contendere. Nempe aliis a puppi ferens in directum afflat aura; aliis vero etiam obliquata implevit vela, ac tamen utrisque, ejus munere, facile navigatio succedit. Quo exemplo no-

tha offerre se hic prophetica dicit, sua oratione, non poetica. Continenda ergo manus, nec sic facile veterum monumentis quodam plagio immittenda, ubi nullum momentum, sed levis minus eruditæ mentis ludit conjectura. Meo tamen periculo, quod scriptum, ἰσηγόρησε, plane barbara voce ac nihil Græca, mutandum, ἔδημηγόρησε. Nempe laudata Agatha est a toto consessu, pro concione sic graviter presseque habita; nulla cum superioribus comparatione, sed judicio in finem usque Arete, βραβεουούτη, ac certaminis arbitra, servato. Id.

(91) Ἰσηγόρησε. Ἐδημηγόρησε. Id.

(92) Καὶ μονογενές. Suspecta Leoni Allatio vox, quasi ab Arianis Methodio in leucubrationsi inserta: mihi ab ipso Methodio ex Sap. vii, 22, accepta; nec minus in eo quam in ipso sacro textu sana et orthodoxa. Verba Salomonis sunt. *Est enim in illa (Sapientia, quæ est omnium artifex) Πνεῦμα νοερὸν ἅγιον, μονογενές, Spiritus intelligentiæ sanctus, uni-*

bis quoque *intelligens, sanctusque et unicus sapientiae Spiritus* ²², a paternis superne leniter aspirans thesauris nobis omnibus suave sibilantem secundam afflabit scientiæ auram, quæ dirigendo sine abunde sufficiat. Mihi porro jam incidit dicendi

Unus is demum verus ac gravis laudandi modus, o virgines, est, quando laudans et re quæ laudatur, et cæteris quæ laudantur, omnibus longe præstantiorem suæ laudationis testem adhibet. Inde siquidem clare intelligere licet, neque ad gratiam, neque ex necessitate, neque juxta incertam vulgi opinionem, laudationem compositam esse: sed exactam ad veritatem continere, nec ulla adulationis suspitione laborans judicium. Etenim qui de Filio Dei, jam tum ante sæcula existente, plenius ac disertius prophetæ apostolique disputarunt, ac præ reliquis mortalibus ejus assertores atque præcones deitatis fuerunt, non utique angelos auctores, earum quas illi tribuebant, laudum allegarunt, sed illum ipsum

²² Sap. vii, 22.

cus, etc. Sic Vulg., qui forte Allatum fefellit, cum voces Græcæ sint ipsæ Methodii; redditque ipse, *Spiritus sapientiae intellectualis et sanctus et unigenitus*, etc., ac de Spiritu ipsa persona accepit, etsi nihil cogit, ut magis de Spiritu, quam de Filio accipiamus, vel etiam de Dono. Quod enim dicitur esse Spiritus in Sapientia reddiditque Methodius, seu explicavit, τὸ τῆς Σοφίας Πνεῦμα (quæ una illi varietas a sacro textu, mirumque si quem illa offendat) *Spiritum Sapientiae*, rite exponatur de Dono, ejus auctor Sapientia, et quæ ipsa, ipsum suum Donum dicatur, ut contingit in aliis attributis, in quibus Deus ex effectu noscitur et nominatur. Dicitur vero is Spiritus μονογενής, id est *unigena*, quasi unius rationis, sibi quæ ipse similis et consentiens, non qualis mundi spiritus aut diaboli, spiritus dissensionis: proinde bene *Unicus* dictus a veteri interprete. Aliter dicitur Joanni 1, 18, Ὁ μονογενὴς Υἱός, *unigena Filius*, ubi vox ipsa Υἱός τὸ μονογενῆς appellat, ut loquuntur dialectici, id est determinat: ut pro vera generatione stet, qua Filius solus a solo est Patre, vere ex illo natus, non arbitraria ulla effectione editus, sicut est Donum, ipsa Sapientia quam effudit super opera omnia sua, ejusque ipsius Spiritus, ipsa nihilominus Sapientia intransitive, a Sapientia manans, Patre, Filio et Spiritu sancto, qui una Sapientia, etsi appropriate Filius Sapientia et dicatur et credatur, ac ejus πατρῶοι θησαυροί, *paterni thesauri*, unde Virginibus ac Sanctis omnibus aspiret. Nec aliter velit Jacobus 1, 17: Πᾶν ὁδωρμα τέλειον ἀνωθέν ἐστὶ καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων. *Omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum*. Plane enim Patrem luminum Deum ipsum nominat, auctorem intelligentium, angelorum et hominum, sive etiam siderum, si quis ad sensibilia trahere malit; non Filii et Spiritus, quidquid aliqui in eam rem traxerint, nam Pater ipse Filii auctor et Spiritus, qua sic Pater et relate, Filii proprie Pater, Spiritus communione vocabulo (id est, auctor et spirator) τῶν ὁρωμάτων auctor est, causa scilicet donorum, sed qua Deus absoluta deitate, ad quam Jacobus Patris nomine affectus nostros vocat, et ut grati bonorum fonti ac auctori simus; nimirum sanctæ Trinitati, quæ ipsa Pater noster est, qui est in cælis. Quid si φῶτα, ipsa χάρισματa voluit Jacobus; inde lumina, quod a Deo Lumine emanationes, quibus divina affundimur luce; sicque augusto nomine perfecta Dei dona (ordinis scilicet divini ac quibus

Α ταπνεόμενον θησαυρῶν, πάσαις ἡμῖν λιγυρὸν οὔρον πνεῦσαν γνώσεως, ἐπαρκέσει τὸν δρόμον ἀλύπως ἀπευθῦναι τῶν λόγων. Ἔμοι γὰρ καιρὸς ἤδη λέγειν. *offensa ac molestia orationum cursus, dicentibus tempus.*

Εἷς τρόπος ἀληθῆς ἐπαίνων οὗτός ἐστιν, ὃ παρθένοι, καὶ σεμνὸς, ὁπόταν ὁ ἐπαινῶν τοῦ ἐπαινουμένου καὶ τῶν ἐπαινουμένων ἀπάντων κρείττονα παρέχη μάρτυρα. Πάρεστι γὰρ ἐντεῦθεν μαθεῖν ἀκριβῶς, ὅτι μὴ πρὸς χάριν, μηδὲ ἐξ ἀνάγκης, μηδὲ κατὰ δόξαν, ἢ εὐφημία γίνεται τῶν λόγων, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν καὶ ἀθώπευτον κρίσιν. Καὶ γὰρ οἱ πληρέστερον εἰσηγησάμενοι περὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ προφῆται καὶ ἀπόστολοι, καὶ μᾶλλον αὐτὸν τῶν ἄλλων θεολογήσαντες ἀνθρώπων, οὐκ εἰς ἀγγελικὴν ἀνήγαγον αὐτῷ ῥῆσιν τοὺς ἐπαίνους, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν ἀνημμένον πάντων τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος. Ἦν γὰρ ἐμπρεπὲς, τῶν ἀπάντων μείζονα τῶν ἄλλων μετὰ τὸν Πατέρα, μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ μείζονι (93) Πατρὶ χρήσασθαι μάρ-

in Dei filios promovemur) quæ vocat, putavit exornanda? Sic certe solent scriptores sacri, aliis aliisque vocibus eodem contextu eandem rem illustrare: nec facile ad alia trahendæ voces, quando uni eidemque rei nullo incommodo possunt convenire; ne quasi parergon quid loqui Spiritus sanctus in eis videatur. Quid enim ad hoc quod omne donum perfectum de cælo est, id est a Deo, esse Deum Patrem luminum; id est Filii et Spiritus sancti; vel etiam angelorum ac hominum, aut denique siderum; et non potius eorundem donorum et gratiarum, quemodo *Pater misericordiarum* (II Cor. 1, 3). *Et, ὁ δὲ Θεὸς πάσης χάριτος* (I Petr. v, 10), et similia quæ certe eodem respiciunt; nec substantiarum, sed donorum ac charismatum, seu gratiarum Deum auctorem innuunt, monumentum officii erga ipsum eo nomine et quod ab illo accepimus. COMBESIS.

(93) Μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ μείζονι. Majorem quidem se Patrem ipse Christus profiteatur Joan. xiv, 28, quod alii humanitatis ratione exponunt, qua erat iturus ad Patrem; alii etiam deitatis, seu qua Deus est ex Patre ac Filius, qua ipsa ratione Patrem ut auctorem respicit, ac proinde auctoritate principii, ut vocant majorem: quæ Athanasii, Basilii, Gregorii Theologi veterumque aliorum theologorum concors sententia est, unaque eis digna visa comparatio Filii cum Patre, ut quod unius eam illo naturæ ac substantiæ sit; nec apta sit comparatio nisi inter ea quæ sunt ejus generis. Idque mihi maximo argumento, abrogando Athanasio Symbolo illi ascripto, quod ita asserte et dogmatice, in eo omnis illa comparatio ad humanitatem referatur, contra ac verus Athanasius ad ipsam retulit deitatem: nec quin ipse aliique τοῦ ὁμοουσίου assertores referrent, obstiterit Arianica impietas, qui inde vel maxime τῷ ἀνομοίῳ, et ut unum vere Deum Patrem agnoscerent, Filium vero quasi nuncupatione et titulo seu dignatione, præsidium quærebant. Sic sæpe Euseb. l. v, cap. 4 *De Demonstrat. Evang.*, et epist. ad Euphrasionem episcopum, relata in vii synod., act. 6. Methodius an et ipse male senserit, negat Allatus: velim et ego, ni superius notata obstarent, ubi secundum rerum auctorem, et archangelorum principem, et caput τὸν Λόγον statuit, velut Adamus est hominum: quæ prorsus Arianica videntur. Ille forte excusari posset, et trahi ad aliorum Patrum orthodoxum sensum, quod Leo Allatus pie conatur: sed an evincat, aliorum esto judicium; certe comparatio aliud postulare videtur,

τυρι. Καὶ δὴ καὶ τῆς ἀγνείας οὐκ εἰς ἀνθρωπίνην ἀνάστω καὶ γὰρ δόξαν τοὺς ἐπαίνους, ἀλλ' εἰς αὐτὸν, ᾧ μέλομεν, καὶ ὅς τὸ πᾶν ἀνήρηται γεωργὸν αὐτῆς ἀποδεικνύουσα τοῦτον, καὶ ἐραστὴν τῆς ὥρας ὄντα, καὶ ἀξιόχρεων μάρτυρα. Καὶ τοῦτο καὶ ἐν τῶ τῶν ἀσμάτων Ἰσραὴλ πάρεστι διαθρῆσαι τῷ βουλομένῳ φανερώς, ἐνθα αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὰς ἐν παρθενίᾳ παγίως καταγεγεννημένας ἐγκωμιάζων, φησὶ· Ὡς κρίνον ἐν μέσῳ ἀκανθῶν, οὕτως ἡ κλησίον μου ἐν μέσῳ τῶν θυγατέρων· κολίῳ παρεικάζων διὰ τὸ καθαρὸν καὶ εὐπνοῦν καὶ ἡδὺ καὶ ἡλαρὸν τὸ χάρισμα τῆς ἀγνείας. Ἐαρινὸν γὰρ ἡ ἀγνεία, καὶ ἐπανθοῦν ἀεθῶς ἀεὶ λευκοῖς τοῖς κάλυξι τὴν ἀφθορασίαν. Ὁθεν δὴ καὶ ἐρᾶσθαι τοῦ κάλλους τῆς ἀκμῆς αὐτῆς ὁμολογεῖν οὐκ ἐπαισχύνεται· Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ἐν τοῖς ἐξῆς, ἀδελφῆ μου ῥύμψη, λέγων, ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἐνὶ ἀπὸ ἐφθαλμῶν σου, ἐν μιᾷ ἐνθέματι (94) τραχήλου σου. Ὅτι ἐκαλλιώθησαν μαστοὶ σου, καὶ ὄσμη ἱματίων σου ὑπὲρ πάντα ἀρώματα. Κησίον ἀποσταίξουσι χεῖλη σου, ῥύμψη· μέλι καὶ γάλα ὑπὸ τὴν γλῶσσάν σου· καὶ ὄσμη ἱματίων σου ὡς ὄσμη λιβάνου. Κήπος κεκλεισμένος, ἀδελφῆ μου ῥύμψη, κήπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη.

mentorum tuorum sicut odor thuris. Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus.

Ταῦτα Χριστὸς ταῖς ἐπὶ πέρατα παρθενίας ἐλθούσαις τὰ ἐγκώμια ψάλλει, πάσας ἐνὶ περιγράψας τῶ ῥύμφης ὀνόματι· ἐπειδὴ τὴν ῥύμψην ἠρμόσθαι μὲν δεῖ καὶ κατονομάζεσθαι τῷ μνηστευσαμένῳ· ἄχραντον δὲ ἔτι καὶ ἀμιγῆ τυγχάνειν, παράδεισον ὡσπερ ἐσφραγισμένην, ἐν ᾧ πάντα τῆς εὐωδίας τῶν οὐρανῶν φύει τὰ ἀρώματα, ἵνα μόνος ἐλθὼν αὐτὰ ὀρέψῃται· Χριστὸς, ἀσωμάτους βλαστήσαντα σποραῖς. Ἐρᾶ γὰρ ὁ Λόγος οὐδενὸς τῶν σαρκῶς, ὅτι μὴ πέφυκεν ἀποδέχεσθαι τι τῶν φθειρομένων, οἷον χειρᾶς, ἢ πρόσωπον, ἢ πόδας· ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ αὐλὸν καὶ πνευματικὴν βλέπων εὐφραίνεται κάλλος, μὴ ἀπτόμενος τοῦ σώματος τῆς ὥρας.

³³ *Joan. xiv, 28.* ³⁴ *Cant. ii, 2.* ³⁵ *Cant. iv, 9-12.*

in eo posita, ut sicut se habent virgines ad Christum, sic ipse Christus ad Deum, qui ipse a Deo et Patre majore, testimonium habere debuerit, non ab angelis quibus major erat: sic virgines a Christo, ipsis majore testimonium habeant. Nisi ergo ratione humanitatis intelligitur, prorsus Arianicus sensus est; cum illa majoritas, ut stet comparatio, non auctoritatem illam, principii, sed naturam, penes quam auctoritas testimonii, respiciat. Et forte repperit Methodius illud Hebr. vi, 16: Ἄνθρωποι κατὰ τοῦ μεζζονος ὀμνύουσι. *Jurare homines, per eum qui major illis sit*: proinde Deum, cum majorem se non habeat, ὡμοσε καθ' ἑαυτοῦ, *per semet ipsum jurasse*: non ita Filium per Patrem, uti detorsit Methodius, et quasi Pater ad fidem prestandam, major Filio esset, quod non præstaret origo, et quod auctor est atque αἴτιον, sed naturæ in eo μειώσις, sensu vere Arianico. Major enim illa fides, a digniore natura procedat necesse est: quodque nulla dignior Deo uno et trino, per semetipsum

A ex quo omnium auctoritas pendet ac robur. Decebat enim ut, aliis omnibus secundum Patrem major, eo teste uteretur qui solus ipso major esset ³³. Et ego eorum quæ in laudem castitatis peroratura sum, non homines producam auctores, sed eum cui curæ sumus, et qui cunctis eminet omnemque tulit partem, hunc illius cultorem asseram, ipsiusque formæ amatorem ac plane idoneum testem. Idque adeo etiam in Cantico canticorum, omnibus qui velint, perspicue intelligere licet, ubi Christus ipse in virginitatis firmiter proposito constantes laudibus coronans ait ³⁴: *Sicut lilium in medio spinarum, sic proxima mea in medio filiarum*; lilio comparans propter puritatem odorisque fragrantiam et suavitatem ac hilaritatem virginitatis donum. Verna quippe res virginitas, molliter efflorescentibus et semper candidis incorruptionem exhalans caliculis. Unde et se amare formam juventutis ejus fateri non erubescit, dum ita in sequentibus ait ³⁵: *Cor abstulisti nobis, soror mea sponsa; cor abstulisti nobis in uno oculorum tuorum, in uno ornamento colli tui. Quam pulchræ factæ sunt mammae tuæ, et odor vestimentorum tuorum super omnia aromata! Favum distillant labia tua, sponsa: mel et lac sub lingua tua, et odor vesti-*

Hæc Christus, iis quæ ad virginitatis fines evaserunt, encomia canit, cunctis nimirum uno Sponsæ nomine circumscriptis, ea utique ratione, quod sponsam Sponso decet aptari, exque illius dici nomine; ad hæcque intemeratam incommistamque signati horti in morem existere, ubi omnia cælestis fragrantiae aromata nascuntur, ut solus veniens ea carpat Christus, incorporeis germinantia satibus. Nullius enim eorum quæ carnis sunt, amore Verbum afficitur; quod non ejus sit, ut iis delectetur quæ corruptibilia sunt; puta ut manus, aut vultum, aut pedes, insanus amator depereat: sed ad id quod incorporeum ac spiritale est respiciens, hoc jucundatur, ita ut corporis formam non attingat.

B illi jurare licet; hincque omnino immobilem fidem facere, juxta quod impossibile est mentiri Deum, non Filio per Patrem, ut per majorem, et quasi in Filio necdum animus conquiescat, majorisque aliquid auctoritatis quærendam sit, ut finis sit πάσης ἀντιλογίας. **COMBEBIS.**

(94) Ἐν μιᾷ ἐνθέματι. Quid in mentem venerit LXX Senioribus, ut sic femininum neutro junxerint, neminem video explicasse. Putem Hebraïsmum esse, quodque פֶּטֶל et masculini generis existet et feminini, quasi feminini legerint, ita retinuisse. Nobis nomen torquis, teste Probo Grammatico, perinde ambigui generis, masculini et feminini; ac proclivius feminini. Unde Pagninus: *In una torque colli tui*. Vulg., *in uno crine*, alii ἐν ἐνὶ πλοκάμῳ, *in uno cincinno*. Aut, num aliam vocem respondentem voci Hebraïcæ posuerunt, quæ sic feminini generis esset, quam velut appositione, verbis his, ἐνθέματι τῶν τραχήλων, clarius exposuerint? **Id.**

CAP. II. *Loci Cant.* IV, 9-12, *interpretatio.*

Cogitate enim, o virgines; quod ita sponsam allequitur, *Abstulisti nobis cor uno oculorum tuorum*, perspicacem vim mentis intelligentiæ ostendit; postquam scilicet homo interior eam detererit planeque mundaverit, ut liquidius veritatem intueatur. Duplicem enim esse oculum, alterum animi, atque alterum corporis, cuivis manifestum est. Haud enimvero eum qui est corporis, se amare Verbum profitetur, sed duntaxat eum qui est mentis, dum ait, *Abstulisti nobis cor in uno oculorum tuorum, et in uno ornamento colli tui*. Quasi diceret: Tu nimirum, amabilissimo prudentiæ tuæ obtutu in amorem cor nostrum incitasti, ac quasi ad te avolare fecisti, mundum ab intus castitatis evibrans splendidissimum. Jam enim colli ornamenta vocantur torques aut monilia, ex variis et pretiosis gemmis contexta. Cæterum quæ corporis cultui student animæ, sensibilem hunc mundum, exteriori carnis cervici ad fraudem contuentibus faciendam, apponunt; contra vero quæ vitam caste insituunt, interiori sibi mundum adhibent, ex pretiosis verique variis lapillis gemmisque (libertate, magnanimitate, sapientia, charitate) conflatum; parum curantes, istos pro sæculi usu cito diffluentes ornatus, qui foliorum ritu ad tempus florentes mutationibus corporis per stas vices contingentibus evanescent. Duplex enim in homine mundus cernitur: quorum alterum qui interior est ac immortalis, Dominus accipit, *cor sibi ablatum*, dicens, *in uno ornamento colli sponsæ*; quasi plectum se atque ad amorem accensum significans, splendore ab interioris hominis vestitu emicante, uti et Psalmista testatur, dum *omnem gloriam filiae regis ab intus esse* ait ³⁶.

CAP. III. *Virgines, ipsæ martyres, inter Christi sodales, primæ.*

Nolim vero quispiam existimet improbari ac rejici aliam multitudinem credentium, putans nos solas virgines introductum iri, potituras bonis promissis, non intelligens, tribus quoque et cognationes, ordinesque et classes futuras, pro cujusque illorum fidei ratione. Id quod et Paulus significat dum ait ³⁷: *Alia claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum. Stella differt a stella in claritate: ita et resurrectio mortuorum*. Et Dominus non eosdem omnibus se honores daturum profitetur, sed alios cælorum regno annumerat, aliis terræ possessionem pollicetur, alios promittit visuros Patrem ³⁸. Quare et hic primum ordinem et chorum consecratarum ipsi virginum in requiem novorum sæculorum, tanquam in thalamum, in suo comitatu secum introducendum ex oraculo promit. Functæ enim martyrio sunt, non ad breve temporis momentum sus-

A Ἐπισκέψασθε γὰρ, ὅτι τὸ, Ἐκαρδίωσας ἡμᾶς, ὡς παρθένοι, λεγόμενον πρὸς αὐτοῦ τῆ νύμφῃ, ἐντὶ ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου, τὸν διορατικὸν τῆς φρονήσεως ὀφθαλμὸν δείκνυσιν· ὅποτε δὴ τοῦτον ὁ ἔσω σμήξα, ἄνθρωπος καθαρῶς ἱρανότερον τὴν ἀλήθειαν ἐποπτεύει. Δισσὴν γὰρ ὕψους εἶναι δύναμιν παντὶ ποῦ καταφανές· μίαν μὲν ψυχῆς, θατέραν δὲ σώματος. Ἄλλ' οὐχὶ τῆς τοῦ σώματος ἐρᾶν ὁ Λόγος ὁμολογεῖ, ἀλλ. τῆς κατὰ διάνοιαν μόνον, Ἐν ἐντὶ, φάσκων, ἐκαρδίωσας ἡμᾶς ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου, καὶ ἐν μιᾷ ἐνθέματι τραχήλου σου. Ὅπερ ἐστὶν Ὡ αὕτη, τῷ ἐπεράστῳ σου βλέμματι τῆς συνέσεως ἀνεπτέρωσας ἡμῶν τὴν καρδίαν εἰς πόθον, ἔσωθεν τὸν ἀρίστηλον κόσμον ἐξαστράπτουσα τῆς σωφροσύνης. Ἐνθέματα γὰρ τραχήλου καλεῖται τὰ περιδέραια, τὰ ἐκ ποικίλων καὶ τιμίων συντιθέμενα λίθων. Ἄλλ' αἱ μὲν σωμασκοῦσαι ψυχὰς τὸν αἰσθητὸν τουτονὶ κόσμον ἀμφὶ τὸν τράχηλον τὸν ἔξω τῆς σαρκὸς περιτιθέασιν πρὸς ἀπάτην τῶν θεωμένων· αἱ δὲ ἀγνεύουσαι ἔνδοθεν ἔμπαλιν τὸν κόσμον ἐξάπτονται, τὸν ἀπὸ τῶν τιμίων καὶ ποικίλων ὡς ἀληθῶς συγκείμενον λίθων, τῆς ἐλευθερίας, τῆς μεγαλοφροσύνης, τῆς σοφίας, τῆς ἀγάπης (95)· ὀλίγα φροντίσασαι τῶν τῆδε προσκαίρων ποικιλμάτων, ἃ φύλλων δίκτην πρὸς ὦραν θάλλοντα συναφαινοῦνται τοῦ σώματος ταῖς τροπαῖς. Διπλοῦς γὰρ ὁ περὶ τὸν ἄνθρωπον φαίνεται κόσμος, ὧν τὸν ἔνδον ὁ Κύριος ἀποδέχεται, τὸν ἀκήρατον, Ἐν μιᾷ, λέγων, τραχήλων ἐνθέματι τῆς νύμφης κεκαρδιῶσθαι· οἰονεῖ, τοῦ ἔσωθεν ἀνθρώπου τῆς καταστολῆς αἰγλήν ἀποστίλθοντος, ὠρέχθαι σημαίνων· ὡς ποῦ καὶ ὁ ψαλμψὸς μαρτυρεῖ, Πᾶσα, λέγων, ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

C ὡς ποῦ καὶ ὁ ψαλμψὸς μαρτυρεῖ, Πᾶσα, λέγων, ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

D Μὴ ὑπολαμβάνετω δὲ τις, ἀποκρίνεσθαι (96) τὸν ἕτερον ὄμιλον τῶν πεπιστευκότων, δόξας ἡμᾶς τὰς παρθένοὺς μόνας εἰσηγεῖσθαι τευξομένας τῆς ἐπαγγελίας· οὐ συννοήσας, ὅτι καὶ φυλαὶ καὶ πατριαὶ καὶ τάγματα κατ' ἀναλογίαν ἐκάστου ἔσονται τῆς πίστεως. Καὶ τοῦτο καὶ Παῦλος διαγράφει, Ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, λέγων, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. Ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ· οὕτω καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Καὶ ὁ Κύριος δὲ οὐ πᾶσι τὰς αὐτὰς ὁμολογεῖ διδόναι τιμὰς, ἀλλ' ἑτέροις μὲν ἐν βασιλείᾳ (97) καταριθμεῖται τῶν οὐρανῶν, ἄλλοις κληρονομίαν ἐπαγγέλλεται γῆς ἑτέροις ὑψεσθαι τὸν Πατέρα. Καὶ δὴ καὶ ἐνταῦθα πρῶτον τὸ τάγμα καὶ τὸν χορὸν τὸν ἅγιον αὐτῷ τῶν παρθένων, ὡς περ εἰς νυμφῶνα, τὴν ἀνάπαυσιν τῶν καινῶν αἰώνων ἐφομαρτοῦντα συνεισελεύσεσθαι χρυσμοδεῖ.

Ἐμαρτύρησαν (98) γὰρ, οὐ κατὰ τι μόριον χρόνου ἐν

τῇ βασιλείᾳ. Lectionem nostram ex Vat. cod. expressit Possinius. Id. — Forte leg. καταριθμεῖσθαι, in infinitivo.

(98) Ἐμαρτύρησαν. Quasi martyrimum fecerunt.

v.

³⁶ *Psal.* XLIV, 14. ³⁷ *I Cor.* XV, 41. ³⁸ *Matth.* (95) Ἀγάπης. Ita codex Vat. et Possinius. Allatius vero cum ms. Mazar., σωφροσύνης. COMBEFIS. (96) Ἀποκρίνεσθαι. Sic Allatius; ms. Vat., cum Possinio, ἀποκρούεσθαι. Id. (97) Ἐν βασιλείᾳ καταριθμεῖται. Allatius ἐπὶ

βραχεὶ καρτερήσασαι σωμάτων ἀθληδόνας, ἀλλὰ διὰ παντὸς τλήσασαι τοῦ βίου, μὴ ἀποδειλιάσασθαι τὸν ἀγῶνα τὸν Ὀλυμπιακὸν ἀληθῶς διαθλῆσαι τῆς ἀγγελίας· βασάνοις τε γὰρ ἀγρίοις ἡδονῶν καὶ φόβοις καὶ λύπαις ἀντισχοῦσαι, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς πονηρίας τῶν ἀνθρώπων κακοῖς, ἀποφέρονται τὰ γέρα πρῶται τῶν ἄλλων, εἰς τὸν ἀμείνω τῆς ἐπαγγελίας ἐκτασσόμεναι χῶρον. Ἀμέλει ταύτας μόνον ἐκλεκτὴν νύμφην τὰς ψυχὰς, καὶ γνησίαν ὁ Λόγος ἑαυτοῦ καλεῖ· τὰς δὲ λοιπὰς, παλλακὰς καὶ νεανίδας καὶ θυγατέρας, λέγων ὧδε· Ἐξήκοντά εἰσι βασίλισσαι, καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί· καὶ νεανίδες, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Μία ἐστὶ περιστέρα μόνον, τελεία μου· μία ἐστὶ τῇ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ τῇ τεκούσῃ αὐτήν· ἐνείδοσαν αὐτήν θυγατέρες, καὶ μακαριοῦσιν αὐτήν· βασίλισσαι καὶ γε παλλακαὶ αἰτροῦσιν αὐτήν. Πολλῶν γὰρ οὐσῶν δηλονότι τῆς Ἐκκλησίας τῶν θυγατέρων, μία ἐστὶ μόνη ἐκλεκτὴ καὶ τιμιωτάτη ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῆς ὑπὲρ πάσας, τὸ τάγμα τῶν παρθένων.

CAP. IV. Locus Cant. vi, 7, 8, expensus. Reginæ, sanctæ ante diluvium animæ. Concubinæ, animæ prophetarum. Divinum semen ad spirituales fetus, in prophetarum libris. Quasi clandestinæ cum prophetis, Verbi nuptiæ.

Ἐὰν δέ τις περὶ τούτων ἀμφισβήτησις, ὡς οὐδέπω τῶν κεφαλαίων ἱκανῶς ἐπεξεργασμένων, καὶ ἔτι βούλοιο κατ' ἀναγωγὴν αὐτῶν πνευματικὴν διαρθρωθῆναι πληρέστερον, τίνες εἰσὶν αἱ βασίλισσαι καὶ αἱ νεανίδες· λέξομεν, δύνασθαι ταῦτα λελαλῆσθαι καὶ ἐπὶ τῶν ἐξ ἀρχῆς κατὰ πρόβασιν χρόνων ἐν δικαιοσύνῃ διαπρεφάντων· οἷον τῶν πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, καὶ τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ καθεξῆς. Εἶναι γὰρ νύμφην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, βασίλισσας δὲ τὰς βασιλικὰς ἐκεῖνας τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ ψυχὰς, εὐαρέστους τῷ Θεῷ γεγεννημένας· τουτέστι τὰς ἀμφὶ τὸν Ἄβελ, καὶ τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνώχ· παλλακὰς δὲ τὰς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, τῶν προφητῶν· αἷς, πρὸ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἀρμολογεῖν τῷ Κυρίῳ, παλλακίδων δίκην συγγινόμενος, ἀληθεῖς ὑπέσπειρε λόγους ἐν ἀφθέρῳ καὶ καθαρῷ φιλοσοφίᾳ, ἵνα γεννώσιν αὐτῷ συλλαβοῦσαι πίστιν, πνεῦμα σωτηρίας. Τοιαῦτα γὰρ ἀποβλαστήματα φύουσιν αἱ ψυχαί, ἀείμνηστον φέροντα τὸ κλέος, ὅποσας ἂν ὁ Χριστὸς συνανακραθῆ. Εἰ γὰρ βούλεσθε εἰς Μωϋσέως ἀποβλέψαι βίβλους, ἢ Δαυὶδ ἢ Σολομῶνος ἢ Ἡσαίου, ἢ τῶν καθεξῆς προφητῶν, ὧ παρθένοι, εἰσεσθε, οἷα καταλελοίπασιν ἑαυτῶν ἐκγόνα τῷ βίῳ σωτήρια διὰ τὴν πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ κοινωνίαν. Ὅθεν τεθεωρημένως παλλακὰς προσηγόρευσε τὰς ψυχὰς τὰς προφητικὰς ὁ Λόγος, ὅτι μὴ φανερῶς αὐτὰς οὕτω, καθάπερ δὴ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπηγάγετο, θύσας δι' αὐτήν τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν.

²⁹ Cant. vi, 7, 8. ³⁰ Luc. xv, 23.

Possin. Ἐμαρτύρησε γὰρ, ὡς οὐ, redditque, attestat enim eos, etc., cujus tamen lectionis, nec Allatius meminuit, nec qui Possinianæ Lupar. editioni præfuit. Et certe nihil congruit, et particula ὡς palam adjectitia est ad servandam syntaxim, quam tamen imperitus interpolator servare nequivit. Vult

tinentes corporum gravamina, sed quoad vita superstes fuit, tolerantibus laborum, Olympicum vere castimoniam agonem fortiter obire non formidarunt, sævisque voluptatum tormentis et pavoribus ac doloribus, aliisque hominum nequitiam malis resistentes, primæ ante alios munera in melioribus promissionis locis collocatæ reportant. Denique has solum animas, Verbum electam sponsam atque sinceram vocat: reliquas autem, concubinas et adolescentulas atque filias, sic dicens ²⁹: *Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ; et adolescentulæ quarum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea; una est matri suæ; electa genitrici suæ. Videntur eam filię, et beatam prædicabunt eam: reginæ et concubinæ laudabunt eam.* Cum enim utique multæ sint Ecclesiæ filię, una sola electa est et charissima in oculis ejus supra reliquas, ordo scilicet virginum.

Sin cui vero hinc hæret scrupulus, quasi hæc adhuc ad purum Scriptura nequaquam declarata sit, ac præterea ad spiritualem eam sensum referre velit, juxtaque illum distinctius exponi quænam sint reginæ, quæ vero concubinæ ac quæ adolescentulæ, dicemus fieri posse ut ista dicta sint de iis qui a principio per successiones temporum in justitia claruerunt: puta, qui ante diluvium, qui post diluvium, et qui deinceps post Christum. Ecclesia videlicet sponsa est. Reginæ vero, reginæ illæ animæ quæ ante diluvium Deo placuerunt, nempe Abel, Seth, Enoch. Concubinæ, quæ post diluvium animæ fuerunt, nempe prophetarum; quibus antequam Ecclesia Domino aptaretur, concubinarum more congressus, in incorrupta mundaque philosophia veros subseminavit sermones, ut inde concepta fide, spiritum salutis ei parerent. Tales enim fetus edunt ejusmodi animæ, monumenta sui æternum mansura relinquentes, quibuscum Christus congressus fuerit. Si enim in Moysis aut Davidis, aut Salomonis, aut Isaïæ, aut aliorum subsequentium prophetarum libros animum advertere, o virgines, volueritis, videbitis quales quamque vitæ ac mundo salutare post se fetus reliquerint, commercii illius ratione quod illis cum Filio Dei intercessit. Quare considerate admodum concubinas appellavit Verbum prophetarum animas, quod non sic eas palam, uti nimirum Ecclesiam, duxerat, occiso illius gratia vitulo saginato ³⁰.

ergo arduum tenenda castitate virginibus certamen, martyribus pene compar, quod multis postea sæculis, de his qui religiosa palæstra in linem usque militant, graviter edisseruit Bernardus: quibus ad virginitatem seu castitatem, accedit etiam voluntariæ paupertatis et obedientiæ stadium. COMPAR.

CAP. V. Sexaginta reginæ, cur sexaginta, et cur reginæ. Primi avi sanctorum præstantia.

Quærendum porro præterea videtur, ne quid nos dictu necessarium fugiat, quid causæ sit cur reginæ quidem sexaginta numerentur, concubinæ vero octoginta, adolescentulæ autem tam multæ inducantur, ut earum numerus propter multitudinem iniri nequeat; sponsa denique ponatur una. Incipiamus a sexaginta. Sexaginta, opinor, reginas hinc vocavit eos qui ab Adamo usque ad Noe continua successione temporum Deo placuerunt, quoniam aliis hi præceptis ac legibus ad salutem consequendam opus non habuerunt, etiamnum recente apud eos memoria creationis mundi, sex diebus conditi. Recordabantur, inquam, sex dierum spatio rerum hanc universitatem a Deo fuisse fabricatam, eorumque quæ in paradiso contigerant infixam sensibus historiam habebant: qua nempe ratione homo accepto mandato non tangendæ arboris scientiæ, impigisset, fraude inductus auctoris malitiæ⁴¹. Hinc eas animas quæ statim a mundo condito continua successione Deum sibi amandum delegerunt, ferme, ut sic dicam, primi sæculi soboles, et vicinas magni senarii dierum, sexaginta reginas symbolice vocat, quia, ut dicebam, a senum dierum creatione statim exstiterunt. Magno quippe honore præcelluerunt, familiari angelorum dignatæ colloquio, ac quæ Deum palam, non per somnium, sæpe sint contuitæ. Considerate enim quanta Setho familiaritas cum Deo exstiterit, quanta cum Abele, quanta cum Enoso, quanta cum Enocho, quanta cum Mathusala, quanta cum Noemo necessitudo. Primi hi amatores justitiæ, primique inter primogenitos liberos qui conscripti sunt in cælis⁴², regnum assecuti, seu primitiæ quædam plantationum in salutem, ac qui Deo præcox fructus provenerint. Ac de his quidem satis.

CAP. VI. Octoginta concubinæ, quæ? Factæ prophetis Incarnationis notiones.

De concubinis restat dicere. Apud eos qui post diluvium fuerunt, illa jam Dei cognitio remotior facta, pene exoleverat; aliaque eis opus doctrina erat quæ adversus enascentem ac jam serpere incipientem idololatriam mortalibus præsidio ac auxi-

⁴¹ Gen. III, 5. ⁴² Hebr. XII, 25.

(99) *Μὴ ἄψασθαι τοῦ φυτοῦ τῆς φρονήσεως.* Ita junxit Possinius ac bene reddidit, *mandato accepto non tangendæ arboris scientiæ*; cujus prævaricatione sic *ἐξώκειλε*, *impigitt*; nec opus cum illo supplere, *in exitium miser*. Sic enim Latini ea voce absolute significant, quod Græci illa altera, metaphora ducta a navibus, quæ sic in cautes et brevia ac loca aspera impingere dicuntur et allidi, dum portum tutamque stationem cogitant. Hesych. *ἐξέπεσε* exponit: sed ipsa exponens vox, obscurior eo sensu voce exposita, ac infrequentior, ut et quas Suidas adhibet, qui et ipse ἀπὸ νηός, *de nave* dici hanc vocem adnotat: nec opus altera explicatione Fr. Portæ. *Φρόνησις* ergo ἀντὶ τῆς ἐπιστήμης est, sive γνώσεως, pro intelligentia ac scientia, quomodo vertit Cicero docetque Budæus sæpe usurpari; non pro prudentia, quæ virtus est, quomodo potius ἀφροσύνης arbor dicenda videretur (*summa*

Ἐπαπορητέον δὲ καὶ τοῦτο πρὸς τοῦτοις, ἵνα μηδὲν ἡμᾶς τῶν ἀναγκαίων ἀποδράναι δυνηθῆ, τί δήποτε τὰς μὲν βασιλίσσας ἐξήκοντα ἔφη, τὰς δὲ παλλακὰς ὀγδοήκοντα· τὰς δὲ νεάνιδας τσαυτάς, ὅσον μηδὲ ἀριθμῆσθαι διὰ τὴν πληθύν· τὴν δὲ νύμφην μίαν. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἐξήκοντα λεκτέον. Ἐξήκοντα βασιλίσσας ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι δὴ, τοὺς ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι Νῶε κατὰ διαδοχὴν εὐαρεστήσαντας ἐκάλεσε τῷ Θεῷ· ἐπειδὴ περ οὗτοι παραγγελμάτων καὶ θεσμῶν εἰς τὸ σωθῆναι χρεῖαν οὐκ ἐσχῆκασιν, ἔτι προσφάτου τῆς κατὰ τὴν ἑξαήμερον οὔσης αὐτοῖς τοῦ κόσμου συστάσεως. Ἐμέμνητο γὰρ οὗτοι, ὡς ἐν ἑξ ἡμέραις ὁ Θεὸς ἐτεκτῆνατο τὴν κτίσιν, τὰ τε ἐν τῷ παραδείσῳ γεγονότα· καὶ πῶς ὁ ἄνθρωπος, ἐντολὴν ἔχων μὴ ἄψασθαι τοῦ φυτοῦ τῆς φρονήσεως (99), ἐξώκειλεν, ἀποθουκολήσαντος αὐτὸν τοῦ τῆς κακίας σοφιστοῦ. Ἐντεῦθεν δὴ τὰς ἀπὸ τῆς συστάσεως εὐθέως τοῦ κόσμου κατὰ διαδοχὴν τὸν Θεὸν ποθεῖν ἐλομένας ψυχὰς, καὶ σχεδὸν, εἰ χρὴ φάναι, τοῦ πρώτου αἰῶνος οὔσας ἐκγόνα, καὶ γείτονας τῆς μεγάλης ἑξαήμερου, ἐξήκοντα βασιλίσσας ἔφη συμβολικῶς, διὰ τὸ μετὰ τὴν ἑξαήμερον εὐθέως, ὡς ἔφη, γεγονέναι. Μεγάλην γὰρ ἐσχῆκασιν οὗτοι τιμὴν, ἀγγέλοις συνομιλήσαντες, καὶ τὸν Θεὸν ὕπαρ, οὐκ ὄναρ, πολλάκις θεασάμενοι. Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅσῃν ἔσχε παρῴρησιαν ὁ Σὴθ πρὸς τὸν Θεὸν, ὅσῃν ὁ Ἄβελ (1), ὅσῃν ὁ Ἐνώς, ὅσῃν ὁ Ἐνώχ, ὅσῃν ὁ Μαθουσαλά, ὅσῃν ὁ Νῶε, πρῶτοι δικαιοσύνης γεγονότες ἐρασταί, καὶ πρῶτοι τῶν πρωτοτόκων τέκνων ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, τῆς βασιλείας καταξιωθέντες, ὡς περ ἀπαρχὴ τις τῶν φυτευμάτων εἰς σωτηρίαν πρώϊμος τῷ Θεῷ βλαστήσαντες καρπός. Καὶ περὶ μὲν τούτων αὐτάρπως.

Περὶ δὲ τῶν παλλακῶν πάλιν λεκτέον. Τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπωτέρω (2) λοιπὸν ἢ γνώσις ἦν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἔχρηζον ἐτέρας διδασχῆς, ἐρπούσης ἤδη τῆς εἰδωλολατρίας, ἥτις αὐτοῖς αὐθις ἀλεξίκακος ἔσοιτο καὶ βοηθός. Ὁ οὖν Θεός, ἵνα μὴ πάντῃ

(1) *Ὅσῃν ὁ Ἄβελ.* Hæc exciderunt ex edito Combefisiano, quæ tamen exhibent Allatius et Possinius. Apud Allatium vicissim ista omittuntur, ὅσῃν ὁ Ἐνώς, quæ leguntur ex cod. Vat. in editis Possinii et Combefisii. GALL.

(2) *Ἀπωτέρω.* Sic Allatius, Possinius vero ex cod. Vat. ἀνωτέρω.... Atque hanc Vat. lectionem retinere maluit editor Lupareus, etiamsi ms. Mazar. et excerpta Photiana ἀπωτέρω præferrent. COMBEFIS.

τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀίστωθῆ λίθη τῶν καλῶν, τὸν ἴδιον Παῖδα τοῖς προφήταις ἐκέλευσεν ὑπηχῆσαι (3), τὴν ἐσομένην ἐαυτοῦ παρουσίαν διὰ σαρκὸς εἰς τὸν βίον, καθ' ἣν ἡ τῆς πνευματικῆς ὀγδοάδος χαρὰ καὶ γνῶσις κηρυχθήσεται, ἀφέσεως ἀμαρτιμάτων οὔσα καὶ ἀναστάσεως παρεκτικῆ· περιτομηθεῖσθαι γὰρ δι' αὐτῆς τῶν ἀνθρώπων τὰ πάθη καὶ τὴν φθοράν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ προφητῶν διὰ τὴν τῆς περιτομῆς προσθεσίαν, τὸν ὀκτὼ περιεχούσης ἀριθμὸν, ἧς ἐξήρηται καὶ ὁ νόμος, ὀγδοήκοντα παλλακὰς ἐκάλεσεν ὅτι πρῶτοι, πρὶν τὴν νύμφην τὴν Ἐκκλησίαν κατεγγυηθῆναι τῷ Λόγῳ, τὰ θεῖα συλλαβόντες σπέρματα, τῆς νοητῆς προεξήγγειλαν ὀγδοάδος τὴν περιτομήν.

CAP. VII. *Adolescentulæ, justi veteres. Ecclesia, una illa sponsa, reliquis præstantior.*

Νεάνιδας δὲ πάλιν εἰς ἀναρίθμητον συντελούσας ἑμίλιον, τὰ ὑπὸ τοῖς κρείττοσι (4) δικαιοπραγήσαντα πλήθη, καὶ νεανικῶς καὶ γενναίως διαθλήσαντα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, καλεῖ. Ἀλλὰ τούτων οὐθ' αἱ βασιλισσαι, οὐθ' αἱ παλλακαί, οὐθ' αἱ νεάνιδες συγκρίνονται τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ γὰρ τελεία καὶ ἐκλεκτὴ παρὰ πάσας αὐτὰς νομιζομένη, ἡ ἐκ πάντων συνεστῶσά τε καὶ συνηνωμένη (5) τῶν ἀποστόλων ἐστίν, ἡ ὑπερβάλλουσα νύμφη τῷ κάλλει τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρθενίας πάσας. Διὸ καὶ μακαρίζεται καὶ αἰνεῖται πρὸς τῶν ἄλλων (6), ὅτι αὕτη καὶ εἶδε καὶ ἤκουσεν ἀφθόνως, ἃ ἐκεῖναι ἐπεπόθεισαν κἄν ἐκ βραχέως θεάσασθαι, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Μακάριοι γὰρ, φησὶν, οἱ ὀφθαλμοὶ ὑμῶν, ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, οἱ βλέποντες ἢ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προσῆται ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἢ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. Οὐκοῦν διὰ ταῦτα μακαρίζουσι ταύτην οἱ προφῆται καὶ θαυμάζουσιν, ὅτι ὧν αὐτοὶ μὴ ἐπέτυχον ἀκροαταὶ γενέσθαι καὶ θεάμονες, ἡ Ἐκκλησία κατηξιώθη καὶ μετέληφεν. Ἐξήκοντα γὰρ εἰσι βασιλισσαι καὶ ὀγδοήκοντα παλλακαί, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Μία ἐστὶ περιστέρα μου, τέλειά μου.

lio foret. Deus itaque, ne honorum oblivione humanum genus prorsus everteretur, Filium suum mandavit, suum per carnem futurum in mundum, interiore auditu prophetis loqui adventum; per quem spiritalis octonarii gaudium ac veritatis cognitio essent prædicanda: qui nimirum peccatorum foret remissio et resurrectionem esset præstiturus; circumcidenda quippe per ipsum hominum vitia et corruptionem amputandam. Propter hoc, prophetarum qui ab Abrahamo fuerunt, subductum numerum, propter circumcisionis octonarium numerum continentis, ex qua lex ipsa pendet, augustiorem honorem, octoginta concubinas appellavit: quod nempe primi, antequam Ecclesie Verbo desponsaretur, divinis conceptis seminibus spiritalis octonarii circumcisionem prænuntiarunt.

Adolescentulas autem, numero superiores, eam multitudinem vocat quæ inferiori a præstantioribus ordine justitiam consecrata, juvenili quasi robore ac strenue adversus peccatum decertavit. Ex horum tamen omni classe neque reginæ, nec concubinæ aut adolescentulæ, cum Ecclesia comparari valent. Hæc enim perfecta ac supra omnes illas electa habita, ex omnibus conflata apostolis et in unum coagmentata, illa sponsa est, vividæ ætatis flore ac virginitatis decore cunctis longe præcellens. Quocirca etiam ab aliis beata prædicatur atque laudatur, quod ipsa affatim viderit audieritque quod illæ vel ad breve momentum videre cupierunt et non viderunt, atque audire, et non audierunt. Beati enim, inquit Dominus discipulis ⁶³, *oculi vestri, qui vident quæ videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetæ cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt: et audire quæ auditis, et non audierunt.* Ob hanc itaque causam merito prophetæ Ecclesiam beatam prædicant eamque admirantur, quod quæ ipsis videre audireque non obtigit, hæc ipsa Ecclesia percipere, eorumque gaudere commercio meruit. *Sexaginta enim sunt reginæ et octoginta concubinæ, et adolescentulæ quarum non est numerus. Una est columba mea, perfecta mea* ⁶⁴.

⁶³ Matth. xiii 16, 17. ⁶⁴ Cant. vi, 7.

(3) *Τὸν ἴδιον Παῖδα ὑπηχῆσαι.* Possinius, invito textu, prophetis præceptum reddit, ut sic Dei Filium insusurrarent, *prædicari curavit a prophetis suum Filium.* Sed non ita Methodius, sed ipsi Filio jussisse ait ut sic interiore auditu ipse se prophetis, suumque in mundum adventum, quo salus mundo foret, loqueretur: quod præceptum nihil læsa ejus cum Patre æqualitate potest intelligi, destinatæ causa Incarnationis. COMBEFIS.

(4) *Τὰ ὑπὸ τοῖς κρείττοσι.* Plebes nimirum intelligit, vel patriarchis vel prophetis subjectas, ac quibus majores illi Dei cultu præirent: quæ turba major est, ipsa innumerabilis, cum præstantiores sancti ipsique duces atque auspices longe pauciores sint. Nihil apte Allat. et Mazar., ὑπὸ τοῖς κρείττοις, quasi ille novus quidem status sit, non ipse circumcisionis ejusque pars, quem proinde illi con-

numerari non decuit. Nec judices dicantur universim primarii justis, vel patriarchæ vel prophetæ, sed peculiariter illi qui a Mose ad Saulem Hebræorum republ. gessere, et antequam illi regem exposcerent; qui jam, non quasi paterne et sub Deo quasi familiam regeret ac judicaret, sed mero imperio illis præesset. Id.

(5) *Συνηνωμένη.* Hæc est lectio codicis Vat. quam expressit Possinius. Sed ms. Mazar. et Allatius, cum Photianis excerptis, *συνημμένη.* Id.

(6) *Πρὸς τῶν ἄλλων.* Allatio deest præpositio, preli vitio aut pueri exscribentis. Reddit vero cum Possinio, *ante alias prædicatur;* Possinius, *præ aliis,* cum sit *ab aliis,* respondeatque sacro textui, ubi sic laudantes ac prædicantes sponsam, indicantur, ipseque sequentibus diserte exponit Methodius. Id.

CAP. VIII. *Christi natura humana, una illa ejus columba.*

Possit vero aliquis alio quoque modo incontaminatam Domini carnem sponsam interpretari, cujus gratia, relicto Patre, huc descendit eique adhæsit, ac homo factus in eam invasit. Quare etiam figurate columbam vocitavit, quod hoc animal mansuetum sit, sub tecto degens peneque nobis contubernale, atque humano convictu gaudens. Una enim profecto, ut verbo dicam, labis expers ac impolluta inventa est, cunctisque præcellens justitiæ mundo atque decore, ut nemo eorum qui vel summe Deo placuerunt, prope ad eam, si virtutis ratio ineatur, consistat. Quocirca merito in consortium regni Unigeniti ascita est, illo sibi eam adaptante atque uniente. Itaque in psalmo quadragesimo quarto, quæ inter plures a dextris Dei regina astat, aurea virtutis mundo ornata, cujus rex pulchritudinem concupivit ⁴⁵, caro est, uti dicebam, intemerata illa et beata, quam ipse Deus Verbum cælis invectam a dextris Patris collocavit auratis vestibis decoram, in studiis scilicet incorruptionis, quæ symbolice vocavit *fimbrias aureas*, quod nimirum indumentum hoc, variis ex virtutibus, puta castitate, prudentia, fide, charitate, patientia, bonisque reliquis, variegatur et quasi contextitur; quæ plane operientia carnis turpitudinem, aureo hominem mundo cultuque convestiunt.

CAP. IX. *Virgines statim post Reginam ac Sponsam.*

Restat ut quid in consequentibus psalmi post commemoratum hominem a Verbo assumptum, ad Omnipotentis dexteram collocatum, tradat Spiritus sanctus, consideremus. *Adducentur*, inquit ⁴⁶, *regi virgines post eam; proximæ ejus afferentur tibi. Afferentur in lætitiâ et exultatione; adducentur in templum regis.* Valde manifeste videtur hic divinus Spiritus virginitatem laudare, ac polliceri, virgines secundo post Domini sponsam loco, ut exposuimus, ad Omnipotentem accessuras in lætitiâ et exultatione, ambitioso cultu comitantibus angelis ac deducentibus. Adeo enim amabile et supra modum revera desiderabile virginitatis decus, ut post reginam quam exaltavit Dominus, atque ab omni peccato

⁴⁵ *Psal.* XLIV, 10. ⁴⁶ *ibid.* 15, 16.

(7) *Ἐγκατέσκηψεν.* *Illapsus est, invasit.* Maz. et Allat., *ἐγκατεσκήνωσεν, in ea habitavit*, quod æque probatum. Possinius, *agglutinatus est*, quod explicatio est vocis *προσεκολληθη*, non minus quam illud, *ei adhæsit*, ac *ταυτολογία*, non expositio novæ Methodii vocis. Illud etiam, *incarnans se in eam*, quam durum parumque theologicum! τὸ εἰς αὐτὴν verbum *ἐγκατέσκηψε* respicit; modus vero denotatur illa voce *ἐνανθρωπήσας, hominis assumptione et factus homo*: sic in eam venit atque invasit illique incubuit, quæ vis est ejus vocis. Quod tamen Methodius, singulari ea sanctitate et justitia, *κατηξιῶσθαι* dicit *κοινωνὸν γίνεσθαι τῆς βασιλείας τοῦ Μονογενοῦς, meruisse consortem fieri regni Unigeniti*, ægre a Nestorianis surfuribus vindicari pos-

A *Δυνήσεται δέ τις ἐτέρως τὴν νύμφην φάναι τὴν σάρκα τὴν ἀμόλυντον τοῦ Κυρίου, ἧς χάριν τὸν Πατέρα καταλείψας, κατῆλθεν ἐνταῦθα, καὶ προσεκολληθη, καὶ ἐγκατέσκηψεν (7) ἐνανθρωπήσας εἰς αὐτὴν. Διὸ δὴ καὶ περιστερὰν αὐτὴν τροπικῶς ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ τιθασσὸν τὸ ζῶον καὶ ὑπωρόφιον, καὶ διαίτη τῆ τῶν ἀνθρώπων ἐνασμενίζον. Μόνη γάρ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἄσπιλος καὶ ἀμίαντος εὐρέθη, καὶ πάντας ὑπερέχουσα τῷ τῆς δικαιοσύνης κόσμῳ καὶ κάλλει· ὥστε μηδένα καὶ τῶν εἰς ἄκρον εὐαρεστησάντων τῷ Θεῷ ταύτης δυνηθῆναι πέλας, ὡς πρὸς σύγκρισιν ἀρετῆς, στήναι. Καὶ διὰ τοῦτο κατηξιῶσθαι κοινωνὸν αὐτὴν γενέσθαι τῆς βασιλείας τοῦ Μονογενοῦς, αὐτῷ καθηρμοσμένην τε καὶ ἐνωθεῖσαν. Καὶ ἐν τεσσαρακοστῷ δὲ καὶ τετάρτῳ ψαλμῷ ἢ ἐκ τῶν πλειόνων*

B *παρισταμένη ἐκ δεξιῶν βασίλισσα τοῦ Θεοῦ μερῶν, ἢ τῷ διαχρύσῳ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ κατεστολισμένη, ἧς ἐπεθύμησε τοῦ κάλλους ὁ βασιλεὺς, ἢ σὰρξ ἐστίν, ὡς ἔφην, ἢ ἄχραντος ἐκείνη καὶ μακαρία, ἣν αὐτὸς ἀνακομίσας ὁ Λόγος εἰς οὐρανοῦς, ἐκ δεξιῶν παρέστησε τοῦ Πατρὸς, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ κεκοσμημένην· ὃ δὴ ἐστίν, ἐν ἐπιτηδεύμασι τῆς ἀφθαρσίας, ἃ συμβολικῶς ἔφησε χρυσᾶ κροσσωτά. Ἐπειδὴ γὰρ ἐκ ποικίλων ποικίλλεται τοῦτο καὶ συγκαθυφαίνεται κατορθωμάτων τὸ ἔνδυμα (οἶον ἀγνείας, φρονήσεως, πίστεως, ἀγάπης, ὑπομονῆς, καὶ τῶν λοιπῶν ἀγαθῶν)· ἃ δὴ, κατακαλύπτοντα τὴν ἀσχημοσύνην τῆς σαρκὸς, κοσμεῖ τὸν ἀνθρώπον κόσμῳ χρυσῷ.*

C *Ἐπειτα τί δὴ πάλιν καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς τοῦ ψαλμοῦ, μετὰ τὸ τὸν ἀνθρώπον ἐκ δεξιῶν ἐνθρονισθῆναι τοῦ Πατρὸς, ὃ ἀνέληφεν ὁ Λόγος, τὸ Πνεῦμα παραδίδωσιν, ἐπισκεπτέον. Ἀπενεχθήσονται, φησὶ, τῷ βασιλεῖ παρθένοι ὀπίσω αὐτῆς· αἱ πλησίον αὐτῆς ἀπενεχθήσονται σοι. Ἀπενεχθήσονται ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιάσει ἀχθήσονται εἰς τὰν τοῦ βασιλέως. Πάνυ προφανῶς ἐνθάδε λοιπὸν ἔοικεν ἐγκωμιάζειν τὸ Πνεῦμα τὴν ἀγνείαν, μετὰ τὴν νύμφην, ὡς ἀποδεδώκαμεν, τοῦ Κυρίου, δευτέρας προσιέναι τῷ Παντοκράτορι ἐν ἀγαλλιάσει καὶ εὐφροσύνῃ τὰς παρθένας ἐπαγγελιομένου, ὑπ' ἀγγέλων δορυφορούμενας τε καὶ παραπεμπομένας. Οὕτω γὰρ ἐπέραστόν τι τὸ τῆς παρθενίας ἐστίν ὡς ἀληθῶς καὶ περιπόθητον κλέος, ὥστε*

D *sit, et unione honoraria, non κατὰ φύσιν et ὑπόστασιν, qua homo consecratus in Dei filium ab ipso momento creati animi, et Deus factus homo; non ullis meritis aut profectu, eo profectus ille homo, ut Dei filius ejusque regni consors diceretur. Comes igitur et quasi effectus divinæ illius unionis fuit, omnis illa Christi hominis justitia et sanctitas, non ejus ratio, ob quam meruit illam adipisci. Etiam Gregorius in Homil. hanc nuptiarum Filii Dei cum sua carne (seu humanitate) comparisonem statim rejicit, ut minus accommodam, et quæ saveat Nestorio: quod nuptiarum sœdera non sint nisi inter eos, qui distinctæ personæ sunt: proinde mavult dici de Christo et Ecclesia, quæ est prima Methodii expositio. COMBESIS.*

ὀπίσω τῆς βασιλίσσης, ἣν ἀνήγαγεν ὁ Κύριος, ἀνα-
μάρτητον ἀποτορνεύσας τῷ Πατρὶ, τὸν χορὸν τῶν
παρθένων καὶ τὸ τάγμα προσκομίζεσθαι, τὰ δευτε-
ρεῖα τῆς νόμφης κεκληρωμένον. Ταῦτά σοι καὶ παρ'
ἡμῶν, ὦ Ἄρετή, τὰ γυμνάσματα τῶν λόγων ὑπὲρ
ἀγγελίας ἐστηλιτεύσθω.

Εἰπούσης δὲ ταῦτα τῆς Προκίλλης, Ἐμὸς ὁ κλη-
ρος, ἡ Θέκλα ἔφη, μετὰ ταύτην ἐφεξῆς ἀγωνίζεσθαι
καὶ χαίρω ξυνέμπορον ἔχουσα καὶ γὰρ τὴν σοφίαν τῶν
λόγων, αἰσθανομένη κιθάρας δίκην ἔσωθεν ἀρμο-
ζομένην με καὶ παρασκευάζουσαν εἰς τὸ μεμελη-
μένως εἰπεῖν καὶ εὐσημῶνως.

ΑΡΕΤ. Ἄριστα, ὦ Θέκλα, τὴν προθυμίαν ἀπ-
εδεξάμην, ἣ καὶ πιστεύω εἰς δύναμιν πρέποντας
ἀποδοῦναι σέ μοι τοὺς λόγους· φιλοσοφίας τε γὰρ
τῆς ἐγκυκλίου καὶ παιδείας οὐδενὸς ὑστερήσεις· τῆς
εὐαγγελικῆς τε αὐ καὶ θείας, τί χρὴ καὶ λέγειν, παρὰ
Παύλου σεσοφισμένην:

evangelica vero et divina doctrina quid attinet
sapientia sis?

ΛΟΓΟΣ Η΄.

ΘΕΚΛΑ.

CAP. I. Vocis, Παρθενία, Methodianum etymon, pene divina. Virtus, Ἄρετή Græce, unde dicta?

Οὐκοῦν λέγωμεν ἤδη, πρῶτον αὐτόθεν ἀπ' ἀρχῆς
ἀπαρξάμεναι τῆς ἐπωνυμίας· δι' ἣν αἰτίαν ἐκλήθη
παρθενία τοῦτο τὸ κορυφαίωτον καὶ μακάριον ἐπι-
τήδευμα, οἷόν τε ὃν τυγχάνει, καὶ δύναμιν ἣν ἔχει,
καὶ εἰσύστερον ὁποῦς καρποὺς ἀποτελεῖ. Κινδυ-
νεύουσι γὰρ ὀλίγου σύμπαντες αὐτὴν ἠγνοσθέναι,
μυρίων διαφέρουσαν τῶν ἄλλων τῆς ἀρετῆς πλεο-
νεκτημάτων, ὅποσα εἰς κάθαρσιν καὶ κόσμον δια-
πονούμεθα τῆς ψυχῆς. Παρθεία (8) γὰρ ἡ παρθενία
κατὰ μίαν ὑπαλλαγὴν καλεῖται στοιχείου, ὡς δὴ
μόνη τὸν ἔχοντα καὶ τετελεσμένον αὐτῆς τὰς ἀφθό-
ρους τελετὰς θεῶ παρεικάζουσα, οὐ μείζον ἀγαθὸν
ἀδύνατον εὐρεῖν, ἡδονῆς καὶ λύπης ἀπωχισμένον·
καὶ τὸ τῆς ψυχῆς καταρδεύμενον ἀληθῶς αὖξεται τε

(8) Παρθεία. Retinimus codicis Vat. lectionem
in voce πανθεία, quam interpres qui solum illum
codicem habuit, secutus est. Cæterum probabilior
videtur altera, quam et codex Maz. et Photiana ex-
cerpta suggerunt, παρθεία, sive potius παρὰ θεία,
duobus vocabulis, quæ in unum conflata, sola mu-
tatione τοῦ α in ν, et hujus insitione inter e et i pe-
nultimæ, vocem dabunt παρθενία. Etymologicus quo-
que præpositionem παρὰ in παρθενίας veriloquio
agnoscit, dum scribit, παρθενία, ὅτι παρὰ θεοῦ
ἐδόθη. Ed. LUPAR. — Παρθεία γάρ. Possinius, quasi
ex Vat., πανθεία, omnino divina, levi, inquit, muta-
tione litteræ; nec qui ejus Lupar. editioni præfuit,
etsi rectamantibus omnibus codicibus, necnon
Photio, æquam putavit illi mutare, quod is solum
illum codicem habuerit, quem secutus est. Ego magis
putem nullum secutum esse, sed vel suum, vel
pueri exscribentis σφάλμα. Nam Allatius, qui va-
riantes lectiones ex Vat. et Barb. serio collegit, ni-
hil hujus diversitatis meminit, quam, ut videtur,
nullam ejusmodi in eo codice offendit. Et certe
vox πανθεία non congruit expositioni Methodii,
qua sic dici παρθενίαν ait, quod illa Deo assimile-

PATROL. GR. XVIII.

A immunem perornavit, virginum chorum atque or-
dinem, secundo statim post sponsam honore digne-
tur. Hæ tibi quoque a nobis sermonum exercitatio-
nes, o Arete, pro virginitate velut in cippo ac
perenni ære insculptæ sunt.

Talia ubi Procilla perorasset, Meus jam, ait The-
cia, agendi locus est: eoque gratulans occurro,
quæ et ego sapientiam sermonum (vim scilicet elo-
quentiæ) faventem habeam; sentiamque citharæ in
modum interius aptantem ac concinnantem, ut
elaborate ac decore venustoque eloquio disseram

ARET. Optime, o Thecla, tuus hic ardor ac
alacritas mihi accidit, qua et spero, pro data tibi
facultate, sermones te habituram, qui ex argu-
menti mole ac majestate congrue instituto respon-
deant. Nempe philosophia variaque eruditione ac
liberalium artium comprehensione cedis nemini:

dicere, cum Paulo magistro edocta imbutaque sa-

ORATIO VIII.

THECLA.

pene divina. Virtus, Ἄρετή Græce, unde dicta?

Igitur dicamus primum, ab ipsa ordientes nomi-
nis appellatione, cur scilicet principalissimum istud
beatumque quo de agimus, institutum, παρθενία
vocitetur, quod Latinis virginitas dicitur: tum
explicabimus quale id sit quamque habeat vim, ac
postremo quos ex se fructus edat. Parum enim
abest quin plerique hanc ignorent, cum innumeris
aliis præcellat virtutis muneribus, quæcunque vel
ad animæ purgationem usurpamus, vel ad ejus
exornationem. Παρθεία enim (ac si dicas Deo affi-
nis ac pene divina) παρθενία dicitur, elementi dun-
taxat commutatione, ut quæ sola illa præditum
ejusque incorruptis sacris initiatum Deo similem
reddit, qua nullum majus bonum occurrerit, a vo-

mur. Respexit ergo præpositionem παρὰ, quæ sic
comparationem importat et accessum quemdam ad
formæ perfectionem, quæ per vocem significatur.
Sic Etymologus, pluribus quas affert ejus vocis
notionibus, ubique præpositionem παρὰ assumit,
ex qua παρ' κατὰ συγκοπὴν factum ait; eliso scilicet
elemento α, quod tamen subintelligatur, illudque
ipsum sit cujus mutatione παρθεία Methodio παρ-
θενία dicatur; nempe mutato α in ν, vicissimque
ejus ipsius elisione. Virgines dicuntur grandiores
puellæ necdum tamen thorum expertæ: nobis,
quæ ulteriori proposito Deo consecratæ atque de-
votæ, ab omni se venere animo ac corpore absti-
nent; ut nunquam sponte luxuriæ ullis illecebris
aut turpis libidinis dedant animum, aut corpus
mancipari (quantum animi servit nutibus) sinant.
Vide Etym. Thesauri, append., etc. Κατὰ μίαν ὑπαλ-
λαγὴν στοιχείου, quod reddit Allat., una elementii
ejectione, non satis capio; nam ea vox non ejectionem
significat, sed mutationem, ac qua una littera
alteri substituatur, uti a nobis expositum est. Com-
BEFIS.

luptate æque seu libidine atque dolore semotum. Cujus irriguo animæ penna ebria vere crescit, leviorque effecta, ab humanis studiis avolare quotidie assuescit.

Quoniam enim panegyrim esse vitam nostram sapientes dixerunt; nos autem quasi personas veritatis scenam (id est justitiam) in theatrum dantes, contranitentibus et ad se spectaculum trahere certantibus diabolo ac dæmonibus, in cælum oculos tollamus necesse est, assumptisque alis in altum feramur, atque earum suavis vocis illices sonos gestusque impudicos, castitatis exterius probæque honestatis obductos specie, præ Homericis Sirenis fugiamus. Multi enim, erroris illecebris deliniti, defluentibus pennis degravantur in hanc venientes vitam, relaxatis et languida mollitie resolutis nervis, quibus alarum castitatis indoles roboratur, ea sursum levans quæ corruptioni corporum libidine deorsum vergunt. Hinc, o Arete, tibi nomen est, sic dictæ sive quod per te ipsam αἰρετή, eligibilis es, dignaque quæ præopteris, quod αἶρεις, id est, attollis et in cælos levas, in candidissimis semper mentibus incedens: tu mihi auspex orationis esto, quam ipsa habere præcepisti.

CAP. II. *Alta sacrarum virginum mens et constantia.*

Qui enim defluxum, quem dixi, pennarum passi, in voluptates prolapsi sunt, non prius dolere ac laboribus conflictari desinunt quam libidinis concupiscentia intemperantiæ necessitate expleta, profani sacrisque exclusi, a veritatis scena extorres exstiterint, ut non pudore castisque nuptiis liberis procreandis ponant operam, sed sævis amorum voluptatibus furore insaniant. Quæ vero forti levique penna sæculi emergentes cæno, in locum mundum superiorem oculos mentemque extulerunt, procul aspicientes quæ nemo alius viderit, ipsa nimirum incorruptionis prata, inæstimabilia decora floresque pleno illis cornu fundentia, ad ipsa quæ illic sunt continue animo erecti sunt versantque spectacula; quo fit ut tanquam parva despiciant quæ hic pulchra existimantur, opes, honores, nobilitatem, nuptias, nec horum quidquam majoris aliquid pretii arbitrentur. Quin et si quis earum corpora feris flammisve objicere voluerit, dirisque excarnificare suppliciiis, quantumvis tormentorum acerbiter conternere in promptu habent, quod illorum amore ac specie quam dixi, defixæ sunt, ut quamvis in mundo versentur, non in mundo esse videantur, sed mentis sensu ac sumptæ.

(9) Διὰ τοῦτο μικρὰ ἡγοῦνται τὰ ἐντ. Allatius, διὰ τοῦτο μὴ ῥέπουσαι πρὸς τὰ ἐντ.... In edito Combesiano perperam adnotatum in margine, hanc esse lectionem ms. Mazar. GALL.

(10) Τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Importune nimis editum in Lupa., τῶν ἀστρῶν, de qua tamen voce is qui præfuit editioni, ac variantes lectiones adjecit, Vox ἀστρῶν, inquit, deerat in Vat. codice. At, si deerat, unde Fossinio ascita, qua reddenda tantis laborat verborum phaleris? Ponit Allatius inter varias lectiones ex Vat. et Barb. codd., indeque Pos-

καὶ κουφίζεται πτέρωμα, τῶν ἀνθρωπίνων ἐξίπτασθαι καθ' ἡμέραν ἐθιζόμενον σπουδασμάτων.

Ἐπειδὴ γὰρ πανήγυριν τὸν βίον ἡμῶν σοφῶν παῖδες εἰρήκασιν εἶναι, ἡμᾶς δὲ τὸ δρᾶμα τῆς ἀληθείας, τὴν δικαιοσύνην, ἤκειν ὡς εἰς θέατρον ἐπιδειξομένους, ἀντιτεχνούντων ἡμῖν καὶ ἀνταγωνιζομένων τοῦ διαδόλου καὶ τῶν δαιμόνων, ἀνανεύοντας ἄνω δεῖ καὶ ἀνιπταμένους μετεωρίζεσθαι, καὶ φεύγειν τὰ θέλητρα τῆς καλλιφωνίας αὐτῶν, καὶ τὰ σχήματα ἐξωθεν φαντασία σωφροσύνης ἐπιχεχρωσμένα, ἢ τὰς Σειρήνας μᾶλλον τὰς Ὀμηρικός. Κηλούμενοι γὰρ ταῖς ἡδοναῖς τῆς πλάνης, πτεροβόρουσι πολλοὶ, καὶ βαρύνονται εἰς τὸν καθ' ἡμᾶς βίον ἤκοντες, χαυνωθέντων αὐτοῖς καὶ χαλασθέντων τῶν τόνων, καθ' οὓς ἡ τῶν πτερῶν τῆς σωφροσύνης συγκρατεῖται φύσις, κουφίζουσα τὰ κάτω νεύοντα περὶ τὴν φθορὰν τῶν σωμάτων. Ὅθεν, ὦ Ἄρετή, εἶτε ὅτι δι' ἑαυτὴν αἰρετή, εἶτε διὰ τὴν αἶρειν καὶ μετεωρίζειν πρὸς οὐρανὸν, ταύτην ἐσχηκας τὴν ἐπωνυμίαν, ἐπὶ λευκοτάτων ἀεὶ βαίνουσα φρενῶν· ἴθι μοι συναντιληφόμενη τοῦ λόγου, ὃν αὐτὴ προσέταξας εἰπεῖν.

Virginum in beatas sedes ante reliquos introductio.

Οἱ γὰρ πτεροβόρησαντες καὶ πεσόντες εἰς τὰς ἡδονὰς οὐ πρότερον λήγουσι λύπης καὶ πόνων, ἔστ' ἂν, τῇ τοῦ πάθους ἐπιθυμίᾳ τὴν ἀνάγκην ἐκπληροῦντες τῆς ἀκρασίας, ἀμύητοι καὶ ἀτελεῖς τοῦ τῆς ἀληθείας ἀπομείνωσι δράματος· ἀντὶ τῆς μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης παιδοποιήσεως ἀγρίαις ἐρώτων λυττήσαντες ἡδοναῖς. Αἱ δὲ εὐπτεροὶ καὶ κοῦφαι εἰς τὸν ὑπερκόσμιον τόπον ὑπερκύψασαι τοῦ βίου, καὶ ἰδοῦσαι πόρρωθεν ἃ μὴ ἕτερος ἀνθρώπων ἐθεάσατο, τοὺς λειμῶνας αὐτοῦς τῆς ἀφθαρσίας, ἀμήχανα κάλλη καὶ ἄνθη φέροντας, καὶ πεπληρωμένους, ἀεὶ πρὸς αὐταῖς εἰσὶν ἀναπολοῦσαι τὰ ἐκεῖ θεάματα· καὶ διὰ τοῦτο μικρὰ ἡγοῦνται τὰ ἐνταῦθα (9) νομιζόμενα καλὰ, πλοῦτον, καὶ δόξας, καὶ γένη, καὶ γάμους, καὶ οὐδὲν τι ἐκείνων περὶ πλείονος ποιοῦνται. Ἄλλὰ καὶ εἴ τις αὐτῶν θηρίοις ἢ πυρὶ βούλοιο τὰ σώματα παραδιδόναι καὶ τιμωρεῖσθαι, ἐτοίμως ἔχουσι τῶν ἀλγηδόνων ἀφροντιστεῖν διὰ τὸν ἐκείνων πόθον καὶ τὴν ἐκείνων ἐκπληξιν· ὥστε δοκεῖν αὐτάς, ἐν κόσμῳ οὖσας, μὴ εἶναι ἐν κόσμῳ, ἀλλὰ τῷ φρονήματι καὶ τῇ ὁρμῇ τῆς ἐπιθυμίας εἰς τὴν ἄγυριν ἤδη τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς (10) τυγχάνειν.

desiderii vi, in ipsum jam cœlitum cœtum as-

sinus habuerit, quam tamen ipse in suo non habuit. Meo periculo quidvis aliud potius scripsit Methodius. Forte ἀγίων, vel potius ἀγγέλων, ut exprimat illud Hebr. xii, 23, ubi de illo ipso cœlitum cœtu, in quo jam versari virgines sensu mentis videantur, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, quam ipsam vocem scripserit Methodius nisi simplici maluerit reddere ἄγυριν. Perinde enim est, concio, cœtus, multitudo collecta, non siderum (nugæ), sed cœlestium spirituum et angelorum, quibuscum beata nobis societas in cœlis exspectatur; jamque virgini-

Οὐ γὰρ θέμις ἐπὶ γῆς βρῖθειν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τὸ τῆς παρθενίας πτερὸν, ἀλλ' ἄνω φέρειν εἰς οὐρανὸν, εἰς καθαρὸν αἰθέρα, καὶ τὸν τῶν ἀγγέλων γείτονα βίον. Ὅθεν καὶ πρῶται τῶν ἄλλων μετὰ τὴν ἀνάκλησιν καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν αἱ ὀρθῶς καὶ πιστῶς παρθενεύσασαι τῷ Χριστῷ τὰ νικητήρια φέρονται τῶν ἄθλων, τοῖς τῆς ἀφθαρσίας ἄνθεσι στεφθεῖσαι πρὸς αὐτοῦ. Ἄμα γὰρ τῷ καταλείψαι τὸν κόσμον τὰς ψυχὰς, λόγος ταῖς παρθένοις ὑπαντῶντας ἀγγέλους μετὰ πολλῆς εὐφημίας εἰς τοὺς προειρημένους παραπέμπειν λειμῶνας αὐτάς, εἰς οὓς καὶ πρόσθεν ἐλθεῖν ἐγλίχοντο, μακρόθεν αὐτοὺς φαντασιωθεῖσαι τότε, ὅποτε, ἔτι ἐπενδημοῦσαι τοῖς σώμασιν, ἰνδᾶλλοντο τὰ θεῖα.

CAP. III. Virginitatis sors et hereditas.

Ἐνταῦθα δὴ ἐλθούσας, θαυμαστά τινα θεάσασθαι, καὶ ἐκλαμπρα καὶ μακάρια κάλλη, καὶ ὅποια ἐξεῖπειν εἰς ἀνθρώπους δυσχερές. Εἶναι γὰρ αὐτὴν δικαιοσύνην καὶ φρόνησιν, ἀγάπην αὐτὴν ἐκεῖ καὶ ἀλήθειαν καὶ σωφροσύνην, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως ἐπιφανῆ τῆς σοφίας ἄνθη καὶ φυτὰ ὧν ἡμεῖς ἐνθάδε σκιᾶς μόνως φασματώδεις ὄνειρώσσομεντες, ἀπὸ τῶν πράξεων ἠγούμεθα τῶν ἀνθρωπίνων συνεστάναι, ὅτι μὴ ἐστὶν αὐτῶν δεῦρο μηδὲν εἰδωλὸν καταφανές, ἀλλ' ἀπεικονίσματα μόνον ἀειδῆ, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ σκοτεινῶς πολλάκις ἀπεικάζοντες αἰσθανόμεθα. Οὐ γὰρ ἂν πώποτε δικαιοσύνης αὐτῆς ἢ συνέσεως ἢ εἰρήνης ὀφθαλμοῖς ἐθεάσατο τις μέγεθος, ἢ σχῆμα ἢ κάλλος· ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ Ὅντι (11), ὡς εἰσιν, ὀλοτελῆ βλέπονται καὶ σαφῆ. Εἶναι γὰρ δένδρον τι σωφροσύνης αὐτῆς, εἶναι ἀγάπης, εἶναι συνέσεως ὡσπερ καὶ τῶν ἐνθάδε τὰ φυτὰ καρπῶν, ὅσον σταφυλῆς, ροιᾶς καὶ μήλων, οὕτω δὴ κάκεινων ὀρέπεσθαι (12) μὲν καὶ ἐσθίεσθαι τοὺς καρποὺς, οὐ μὴν ἀπόλλυσθαι καὶ φθίνειν, ἀλλ' εἰς ἀθανασίαν αὐξεῖν καὶ θεϊότητα τοὺς ὀρεπομένους· καθὼς κάκεινος ἐξ οὗ πάντες ἐσμὲν, πρὸ τοῦ παραπεσεῖν καὶ πηρωθῆναι τὰς ὕψεις, ἐν τῷ παραδείσῳ τυγχάνων, ἀπεκαρπεύετο, τοῦ Θεοῦ θεμιστευόντος τὸν ἀνθρώπον τῶν τῆς σοφίας ἐργάτην τεθῆναι καὶ φύλακα φυτῶν. Τοιούτους γὰρ ἦν καρποὺς πεπιστευμένος γεωργεῖν καὶ ὁ πρῶτος Ἀδάμ. Καὶ ὁ Ἱερεμίας δὲ ταῦτα τυγχάνειν ἰδικῶς ἐν τινι τόπῳ καὶ ἀφεστῶτι μεγάλην ἀπόστασιν τῆς καθ' ἡμᾶς

¹¹ Exod. iii, 14.

Non enim fas est virginitatis alam suapte indole in terram vergere, ejus potius muneris sit in cœlum purumque æthera ac vicinam angelorum vitam hominem tollere. Reliquis itaque priores hinc evocatæ ac emigrantes, quæ recte fideliterque Christo virgines militavere, victoriæ præmia referunt, incorruptionis ab eo floribus sertisque redimitæ. Mox enim ac animæ mundum reliquerint, præsto esse angelos ferunt, qui virginibus obviam procedentes, ambitioso famulatu ingentique præconio, ad ea quæ memoravimus prata deducant, quo et ante venire gliscebant; procul tunc animo informantes, cum adhuc in corporibus versantes, simulacro tenuique imagine divina mente repræsentabant.

Jam vero illuc perductis, miranda quædam illustrissimaque et beata, et supra quam humano eloquio exprimi facile possit fruenda offerri pulchritudinum spectacula. Ipsa quippe illic justitia, ipsa prudentia, ipsa sese palam monstrat indulgetque cum charitate veritas et castitas, aliique id genus speciosissimi sapientiæ flores ac plantæ: quorum nos hic umbras solas quasi per somnium imaginantes, putamus ex humanis constare operationibus, quod nullum nobis hic eorum conspicuum suppetat simulacrum, sed obscuræ duntaxat designationes, quas et ipsas sæpius obscure delineantes densaque caligine, sentimus. Nec enim ullus unquam ipsius justitiæ, aut prudentiæ, aut pacis, magnitudinem aut formam, autve decorem oculis usurpavit; illic vero in eo *Qui est* ¹⁷, uti vere sunt, integra ac conspicua perspiciuntur. Est enim ipsius castitatis arbor, est caritatis, est prudentiæ, uti sane et fructuum hic terrenorum plantæ (vitis scilicet, malogranati, malorum pomorumque omnium), sic et illarum carpuntur fructus atque eduntur, non qui pereant ac marcescant, sed qui legentes ad immortalitatem divinitatemque adaugeant: quemadmodum et ille cujus omnes sumus soboles, ante lapsum ac cæcata lumina, in paradiso fructuum usura gaudebat, constituto per Dei scitum homine, ut plantarum sapientiæ cultor ac custos esset. Tales namque fructus ut coleret, primus Adam in suam fidem acceperat. At-

bus ac iis quorum cum Paulo conversatio, municipatus (πολίτευμα) est in cœlis, occupato præstat. COMBESIS.

(11) Ἐκεῖ δὲ ἐν τῷ Ὅντι. Sic accipio, ut Dei nomen intelligatur, quo se ipse Exod. iii, 14, vocat, semelque et iterum Jer. xiv et xxxii compellat. Illic ergo ἐν τῷ Ὅντι, in illo qui est, in Deo fonte essendi, et qui est ipsum esse, cujus munere est quidquid est, cernunt animi primigenias istas rationes et emanationes clare et integre, non ut in nobis visuntur in esse caduco et mortali, contrariis admistæ: quæcunque tandem illa Dei visio, et τοῦ ὄντος sit Methodio, vel ipsius in se diviniæ essentiae, vel qualem extra illam animi possunt habere. Non loqui vero Methodium de ipsa in se Dei visione, argumento est exemplum protoplasti, cui ante lapsum eandem cognitionem videtur tribuere. Locus

item Baruch non ad ipsam Dei visionem videtur hortari, sed ad virtutes quales humana facultate ac Dei munere homo viator nancisci potest. Possinius coram et vere reddidit, ac si ea locutio vim solum adverbii haberet: qui sensus valde humilis est. Melius Allatius, in ipsa veritate, quam velim Deum Veritatem intellexisse; inde Veritatem, quod est ipse qui est, datque omnibus esse et vere esse. Id.

(12) Ἀρέπεσθαι. Proclive fuit mutare βλέπεσθαι, cum liqueat scripsisse Methodium, quod ita a me mutatum est; quod carpere sequatur τὸ ἐδεσθαι vel ἐσθίεσθαι, ut alii et alii codices habent; et quod augere ad immortalitatem et divinitatem addat τοὺς ὀρεπομένους, eos qui carpant, non qui videant, quod remotius est ad metaphoram. Vitiosa prorsus Allatii edita, ex nostris emendanda. COMBESIS.

que hæc Jeremias quodam loco seorsum, procul ab orbe nostro sensit existere. Sic namque ait, eos deplorans qui beati illius ævi bonis exciderunt : *Discite ubi sit prudentia, ubi sit virtus, ubi sit intellectus : ut sciatis simul, ubi sit longitudo vitæ et vita ; ubi sit lumen oculorum et pax. Quis invenit locum ejus ? et quis intravit in thesauros eorum* ⁴⁸ ? In horum nempe thesauros ingressæ virgines, virtutum rationes decerpunt ; multis ac bene ordinatis irrigatæ luminibus, affundente illis Deo fontis instar, qui sæculum illud, nullo unquam occasu exstinguendis luminibus splendidius illustret. Hæ porro semper choros agunt modulatis vocibus laudantes Deum. Circumfusus namque illis aer purus est, et quo solis orbita nunquam invehatur.

CAP. IV. *Parænesis ad virginitatem excolendam. Proponitur excutiendus locus Apoc. xii, 1-6.*

Nunc ergo, virgines, incorruptæ castitatis filix, de vita bonis omnibus beata, deque cælorum regno studium nobis est et contentio. Eia in eandem intemeratæ virginitatis laudem cum prioribus vos quoque alacri animo conspirate, parum curantes hoc sæculum ac mundum. Non parum enim ad felicitatem vitamque curis liberam incorruptio conducit ac castimonia, quippe quæ carnem humo levans, sublimem ferri faciat, ejus nimio exsiccat humore luteoque expresso pondere, majore trahendi vi ac impulsione. Neque vos ullæ audiendi sordes repentis in terram deprimant. Neque mæror gaudium interpolet, ipsas quæ melioribus nitantur, elidens spes : sed nulla morositate ingruentes in vos clades damnaque excutite, nullis mentis faciem funestantes querulis gemitibus. Vincat prorsus fides, ejusque lumen, quæ circa cor volitant, mali hostis foeda simulacra depellat. Nimirum, ut quando serenam noctem luna plena illustrans, affluis ab occasu densis atrisque nubibus ad tempus occultitur, nec tamen aufertur ; quippe statim vi venti difflatis nubibus, clara mundo luce redditur : sic et vos, lucem virginitatis ostendentes mundo, etsi angustiis et laboribus vexamini, ne, quæso, virgines, fatiscentes spem vestram abjicite. Aderit mox Spiritus, qui nequissimi diffleret nubila, si vos quemadmodum Mater vestra, quæ in cælo parit masculum Virginem, infensi anguis insidias miniæ timeatis. De qua ego muliere distinctius vobis loqui constitui, idque ut agam modo tempus exigit.

Signum magnum apparuit in cælo, ait Joannes Apocalypsin enarrans ⁴⁹, *mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus ; et in capite ejus corona stellarum duodecim : et in utero habens clamabat parturiens, et cruciabatur ut pareret. Et visum est aliud signum in cælo : et ecce draco magnus rufus, habens capita septem et cornua decem, et in capitibus ejus diademata*

⁴⁸ Bar. III, 14, 15. ⁴⁹ Apoc. XII, 1-6.

(13) *Αἰώνων*. Sic nos cum Allatio, pro αἰώνων quod alii dant. EDIT. PATROL.

(14) *Φωστὴν ἀδύτοις*. Paulo inferius, τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον vocat, lumen quod nulla nox excipiat,

οἰκουμένης οἶδεν, ἔνθα τοὺς ἐξολισθήσαντας τῶν αἰώνων (13) ἀγαθῶν κατοικτίζων λέγει· *Μάθετε ποῦ ἐστὶ φρόνησις, ποῦ ἐστὶν ἰσχύς, ποῦ ἐστὶν ἡ σύνεσις, τοῦ γινῶναι ἅμα ποῦ ἐστὶ μακροβίωσις καὶ ζωὴ, ποῦ ἐστὶ φῶς ὀφθαλμῶν καὶ εὐρήνη· τίς εὗρε τόπον αὐτῆς, ἢ τίς εἰσηλθεν εἰς θησαυροὺς αὐτῶν ;* Τούτων οὖν διελθεύσας εἰς τοὺς θησαυροὺς ἀποκαρτεύεσθαι λόγους τῶν ἀρετῶν τὰς παρθένους, εὐτάκτοις φωστὶ καὶ πολλοῖς καταρδομένας, ἃ δίκην πηγῆς αὐταῖς ὁ θεὸς ἀνερεύγεται, καταλάμπων ἐκεῖνον τὸν αἰῶνα φωστὴν ἀδύτοις (14)· αἱ δὲ χορεύουσιν ἐμμελῶς γεραίρουσαι τὸν θεόν. Περιέχεται γὰρ αὐταῖς ἀἷρ καθαρὸς, καὶ μὴ καθιππευόμενος ἡλίῳ.

Nūn οὖν, ὧ παρθένοι, σωφροσύνης ἀχράντου θυγατέρες, ὑπερ ζωῆς ἡμῖν ἀφθόνου καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἡ σπουδῆ. Εἰς τὴν αὐτὴν δόξαν τῆς ἀγνείας καὶ ὑμεῖς προθύμως ταῖς πρὸ ὑμῶν συμφρονήσατε, ὀλίγα φροντίσασαι τοῦ βίου. Οὐ γὰρ μικρὸν εἰς βραστῶντην ἀφθαρσία καὶ ἀγνεία, ἀνωφερῆ τὴν σάρκα πρὸς ὕψος αἵρουσα, καὶ τὸ κάθυγρον αὐτῆς ἀναξηραίνουσα καὶ πηλῶδες βάρος, ὀλκῆ μείζονι· μηδὲ βριθέτω τῆς ἀκοῆς ὁ ῥύπος, ῥέπων εἰς τὴν γῆν· μηδὲ μετακοσμεῖτω λύπη τὴν χαρὰν, ἐκτήκουσα τὰς ἐπὶ τοῖς κρείττοσιν ἐλπίδας· ἀλλὰ ἀτρύχως ἀποσεῖσθε τὰς ἐπισυμβαίνουσας ὑμῖν συμφοράς, μὴ θολοῦσαι γόοις τὸν λογισμόν. Νικάτω γὰρ ἡ πίστις πάντα, καὶ ἀπωθείσθω τὸ φῶς αὐτῆς τὰ φερόμενα τοῦ πονηροῦ περὶ τὴν καρδίαν φάσματα. Ὡσπερ γὰρ ὅταν ἡ σελήνη τὸν οὐρανὸν αἰγλῆς ἐκλάμψασα πληρώσῃ, καὶ πᾶς ὁ ἀἷρ αἰθριος γεννηθῆ, ἄφνω δὲ νεφέλαι ποθὲν ἐκ δυσμῶν, ὑποδραμοῦσαι βάσκανοι, τὸ φῶς αὐτῆς πρὸς ὀλίγον ἐπισκιάζουσιν, οὐ μὴν ἀφαιροῦνται, ἅτε εὐθέως τῇ ῥύμη τοῦ πνεύματος ἐξωθούμεναι, οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, ἐν τῷ κόσμῳ λάμπουσαι τὴν ἀγνείαν, ὑπὸ θλίψεων ὀχληθεῖσαι καὶ πόνων, ὧ παρθένοι, μὴ ὀκλάσατε πρὸς τὰς ἐλπίδας. Ἐξωθοῦνται γὰρ τῷ Πνεύματι τὰ ἐκ τοῦ πονηροῦ νέφη, ἐὰν ὡσπερ ἡ Μήτηρ ὑμῶν καὶ ὑμεῖς, ἡ γεννώσα τὸν ἄρσενα Παρθένον ἐν τῷ οὐρανῷ, μὴ δειλιάσητε λοχῶντα καὶ ἐφεδρεύοντα τὸν ὄφιν· περὶ τῆς ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἀμηγέπη διεξελεύσομαι δηλοῦσα· καιρὸς γὰρ τὰ νῦν.

Καὶ ὡφθη μέγα σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, τὴν Ἀποκάλυψιν ὁ Ἰωάννης ἐξηγούμενος λέγει, *γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον· καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς· καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα· καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. Καὶ ὡφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ·*

nullus occasus exstinguat ; nec re sic clara potuit doceri Possinius, ut inaccessibilem lucem suam meliori alia voce reique apposita, mutaret. COMBERTIS.

καὶ ἰδοὺ δράκων πυρρὸς μέγας, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ διαδήματα· καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον μέρος τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν· καὶ ὁ δράκων ἔστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης ἐκτεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκη τὸ τέκνον αὐτῆς καταφάγη. Καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσενά, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ράβδῳ σιδηρᾷ· καὶ ἠρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ· καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέψωσιν (15) αὐτὴν ἡμέρας χίλιας διακοσίας ἐξήκοντα. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς γυναικὸς ἱστορούμενα καὶ τοῦ δράκοντος, ὡς ἐν ἐπιτομῇ, τέλος ἔχει· περὶ δὲ τοῦ τῆν ἐπίλυσιν αὐτῶν ἀνεύρασθαι καὶ εἰπεῖν, μείζον ἢ καθ' ἡμᾶς· ὁμῶς τολμητέον, πιστεύσασαν τῷ κελεύσαντι τὰς Γραφὰς ἐρευνᾶν. Εἰ οὖν καὶ σφῶν τὰ λεγόμενα συνδοκεῖ, χαλεπὸν οὐδὲν ἤδη στείλασθαι. Πάντως γὰρ συγγνώσεσθε, πρὸς τὴν ἀκρίθειαν τῆς Γραφῆς ἐὰν μὴ δυνηθῶ διαρκέσαι.

CAP. V. *Mulier pariens infesto dracone, Ecclesia : ejus cultus et gratia.*

Ἡ ὀφθεῖσα περιβεβλημένη τὸν ἥλιον ἐν τῷ οὐρανῷ γυνὴ, καὶ στέφανον ἐκ τῶν ἀστέρων περικειμένη δώδεκα, ἧς τὴν ἔδραν εἶχεν ἡ σελήνη πρὸς τοῖς ποσὶ, καὶ ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν, αὕτη κυρίως ἐστὶ, κατὰ τὸν ἀκριβῆ λόγον, ἡ μήτηρ ἡμῶν, ὧ παρθένοι, δύναμις τις οὕσα καθ' ἑαυτὴν ἑτέρα τῶν τέκνων· ἦν ὅτε μὲν Ἰερουσαλήμ οἱ προφηταί, κατὰ τὴν σύνοψιν τῶν ἐπιφερομένων, ὅτε δὲ νύμφην, ὅτε δὲ Σιών ὄρος, ὅτε δὲ ναδὸν καὶ σκηνὴν Θεοῦ κεκλήχασιν. Ἡ γὰρ παρωρμημένη φωτίζεσθαι δύναμις ἐν τῷ προφήτῃ, Φωτίζου, κεκραγὸτος αὐτῇ τοῦ Πνεύματος, Ἰερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνατέταλκεν. Ἰδοὺ καλύψει (16) σκότος καὶ γνόφος γῆν· καλύψει ἐπ' ἔθνη· ἐπὶ δὲ σὲ φανήσεται Κύριος, καὶ ἡ δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ὀφθήσεται. Καὶ πορεύσονται βασιλεῖς τῷ πυρὶ σου, καὶ ἔθνη τῇ λαμπρότητί σου. Ἀνάβλεψον κύκλῳ τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου. Ἡκασί πάντες οἱ υἱοὶ σου μακρόθεν, καὶ αἱ θυγατέρες σου ἐπ' ὤμων ἀρθήσονται· ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, ἧς τὰ τέκνα πασσυδεῖ ἤξει μετὰ τὴν ἀνάστασιν, πάντοθεν πρὸς αὐτὴν καταθέοντα, αὐτῇ· δεχομένη τε τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερον, τὴν λαμπρότητα στολῆς σχήματι περιβεβλημένη τοῦ Λόγου ἤδεται. Ποῖω γὰρ ἄλλω τιμαλφεστέρῳ κόσμῳ ἢ τιμιωτέρῳ τὴν βασιλισσαν ἔπρεπε κοσμηθεῖσαν νυμφαγωγηθῆναι τῷ Κυρίῳ, φῶς ὡς ἱμάτιον λαβοῦσαν; διὸ καὶ αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀνακληθῆναι. Ἰθε γὰρ, ἀναβᾶσαι τῷ λόγῳ, θεάσασθε ὡσπερ τὰς πρὸς γάμον παρθένας, γυναῖκα μεγάλην, καθαρὸν καὶ ἀχραντὸν ὄλον καὶ μόνιμον κάλλος, καὶ οὐδὲν ἐλαττούμενον τῆς λαμπρότητος τῶν φώτων, ἀποστέλλουσιν· καὶ ἀντὶ μὲν στολῆς, αὐτὸ φῶς ἡμψιεσμένην· ἀντὶ δὲ λίθων τιμίων, ἀστράσι παιδροῖς τὴν κε-

A septem; et cauda sua trahabat tertiam partem stellarum caeli, et misit eas in terram: et draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium ejus devoraret. Et peperit filium masculum, qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea: et raptus est filius ejus ad Deum et ad thronum ejus: et mulier fugit in solitudinem, ubi habebat locum paratum a Deo, ut ibi pascant eam diebus mille ducentis sexaginta. Hæc ibi summam de muliere et dracone. Horum vero solutionem nancisci verbisque exponere, majus quid est quam pro nostra facultate. Audendum tamen, de illo fretæ qui jussit scrutari Scripturas⁵⁰. Cujus sententiæ si et vos estis, nihil verebor ad rem aggredi. Omnino enim ignoscetis, si exquisitam ejus loci intelligentiam, B pro ingenii tenuitate non satis assequi valeam.

Quæ apparuit in cælo amicta sole mulier, et coronam habens stellarum duodecim, cui ad pedes luna subsidet, quæ parturit et cruciatur ut pariat, ipsa proprie est, exacta veri ratione ac intelligentia, o virgines, mater nostra, nempe virtus quædam in se ipsa ac vere existens a filiis distincta: quam prophetæ, pro conspectu ac argumento eorum quæ feruntur, quandoque quidem Hierusalem appellant, interdum vero Sponsam, aliquando Sion montem, nonnunquam templum et tabernaculum Dei. Nam quæ virtus studet cupitque illuminari apud prophetam, clamante ad eam Spiritu⁵¹, *Illuminare, illuminare, Hierusalem, quia veni: lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Ecce tenebræ operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt reges in lumine tuo, et gentes in splendore ortus tui. Levæ in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt; venerunt tibi. Filii tui de longe venient, et filia tuæ super humeros sustollentur; est Ecclesia, cujus filii magno undique concursu post resurrectionem venientes, in ejus confluent sinum. Hæc nimirum, suscepto, quod nullum novit occasum, lumine, velut stola, Verbi splendore induta lætatur. Quo enim alio pretiosiori speciosiorive ornatu comptam decebat sponsam Domino adduci, lumen sicut vestimentum nactam, cujus et cultus gratia ad Filii nuptias a Patre vocaretur? Eia agite, ratione comite ascendentes, haud secus ac nuptui tradendas virgines atque thalamos exspectantes, mulierem magnam conspice, puram undique et illibatam stabilemque, nec quidquam lucis radiis imparem vibrantem pulchritudinem: et pro stola quidem, ipsa luce vestitam; pro lapidibus autem*

Quæ apparuit in cælo amicta sole mulier, et coronam habens stellarum duodecim, cui ad pedes luna subsidet, quæ parturit et cruciatur ut pariat, ipsa proprie est, exacta veri ratione ac intelligentia, o virgines, mater nostra, nempe virtus quædam in se ipsa ac vere existens a filiis distincta: quam prophetæ, pro conspectu ac argumento eorum quæ feruntur, quandoque quidem Hierusalem appellant, interdum vero Sponsam, aliquando Sion montem, nonnunquam templum et tabernaculum Dei. Nam quæ virtus studet cupitque illuminari apud prophetam, clamante ad eam Spiritu⁵¹, *Illuminare, illuminare, Hierusalem, quia veni: lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Ecce tenebræ operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt reges in lumine tuo, et gentes in splendore ortus tui. Levæ in circuitu oculos tuos, et vide: omnes isti congregati sunt; venerunt tibi. Filii tui de longe venient, et filia tuæ super humeros sustollentur; est Ecclesia, cujus filii magno undique concursu post resurrectionem venientes, in ejus confluent sinum. Hæc nimirum, suscepto, quod nullum novit occasum, lumine, velut stola, Verbi splendore induta lætatur. Quo enim alio pretiosiori speciosiorive ornatu comptam decebat sponsam Domino adduci, lumen sicut vestimentum nactam, cujus et cultus gratia ad Filii nuptias a Patre vocaretur? Eia agite, ratione comite ascendentes, haud secus ac nuptui tradendas virgines atque thalamos exspectantes, mulierem magnam conspice, puram undique et illibatam stabilemque, nec quidquam lucis radiis imparem vibrantem pulchritudinem: et pro stola quidem, ipsa luce vestitam; pro lapidibus autem*

⁵⁰ Joan. v, 39. ⁵¹ Isa. lx, 1-4.

(15) *Τρέψωσιν*. Sic ambo manuscripti et optimæ quæque editiones Apocalypsis xii, 6; unde corrigendæ videntur illæ quæ leguntur ἐκτρέψωσιν. Ed.

LUPAR.

(16) Ἰδοὺ καὶ. Sixt. et Alex., Ἰδοὺ σκότος καλύψει γῆν καὶ γνόφος ἐπ' ἔθνη. GALL.

pretiosis, splendentibus stellis circum caput ornata. Quod enim nobis vestis, hoc illi lux; et quod nobis aurum aut pellucidi lapilli, hoc illi stellæ. Stellæ vero non vulgares illæ quæ in spectabili sitæ sunt loco, sed aliæ quædam potiores lucidioresque, adeo ut hæc quas cernimus, nihil nisi illarum pictæ imagines ac imperfecta simulacra esse videantur.

CAP. VI. Ecclesiæ opera, filiorum in baptismo parturitio. Luna in baptismo : plenilunium Christi passionis.

Jam lunæ mulier insistere dicitur. Lunæ symbolo, illorum, ni fallor, designata fide, qui per lavacrum a corruptione mundantur : propterea quod ejus lumen aquæ tepidæ prope affine videatur, quodque ex luna humida omnis substantia pendeat. Super lunam itaque sortemque nostram ac electionem stat Ecclesia, pro lunæ quasi conspectu, interim parturiens quoad intraverit plenitudo gentium, ac animales in spiritales regenerans; quo ipso et mater est. Ut enim mulier, informi viri suscepto semine, certo mensium orbe integrum hominem concipit partuque effundit, similiter et quis dixerit eos qui ad Verbum confugiant, Ecclesiæ utero continue concipiendos et ad Christi similitudinem formamque effingendos certis temporum periodis, beatorum illorum sæculorum cives præstari. Quare astare illam lavacro necesse est, eos generantem qui illo intinguntur. Hoc enim modo et σελήνη (hoc est luna) vocatur ea quam circa lavacrum obtinet vis, quoniam νέον σέλας (novum scilicet jubar) renovati, qui regenerantur (hoc est, novam lucem) spargunt. Unde et νεοφώτιστοι (recens scilicet illuminati) per quamdam circumlocutionem vocantur : qua nimirum spiritale illis plenilunium secundum passionis periodum ac recordationem semper novum exhibet, quoad et perfectum lumen magnæ diei illi oriatur.

CAP. VII. Mulieris partus in Apocalypsi, non ipse Christi, sed fidelium in lavacro.

Sin vero quis (neque enim grave sit palam denuo loqui) ægre ferens dictis objiciat : Quæ est hæc, quamque ad mentem Scripturæ hujus expositio, o virgines, cum utique Apocalypsis masculinum ab Ecclesia generari definiat : vos autem istum Ecclesiæ partum sic interpretamini, ut in iis qui per baptismum regenerantur impleri doceatis? huic ita respondebimus : Atqui ne tibi, vitilitigator argute, facile fuerit ostendere, Christum esse istum cujus

(17) Καὶ προσλήψεως ἡμῶν. Vox theologica, de Christi humana natura sæpius usurpata, quæ sic a Verbo assumpta, nosque in illa. Hicque adeo, nostra fides et πρόσληψις, fideles sunt et qui Christo accedunt, ejusque sors et hæreditas baptismi initiatione fiunt; quam lunæ symbolo designari auctor est Methodius, ob aquarum cum ejus luce affinitatem ac necessitudinem. Fallentibus oculis Possinius ac si esset προλήψεως, et persuasionem; itemque Allatius, anteceptam animo informationem, cum ambo ediderint, quod loci ratio postulat, πρόσληψεως. Fefellit τὸ πίστεως, quasi ea voce Methodius fidei assensum, non ipsos magis fideles significet, ea baptismi intinctione, quasi parturiente Ecclesia,

φαλὴν κεκοσμημένην. Ὁ γὰρ ἡμῖν ἐσθῆς, τοῦτο ἐκείνη φῶς· ὁ δὲ ἡμῖν χρυσοὺς ἢ διαφανεῖς λίθοι, τοῦτο ἐκείνη τὰ ἄστρα· ἄστρα δὲ, οὐχ ὅποια ταῦτα τὰ ἐν τῷ ὁρατῷ κείμενα τόπω, ἀλλὰ τινα κρείττω καὶ εὐφραγέστερα· ὥστε εἰκόνας ἐκείνων μᾶλλον νομίζεσθαι ταῦτα καὶ ἀπεικασματα.

Βεβηκέναι τε ἐπὶ σελήνην, ὡς ἡγοῦμαι, τροπικῶς τὴν πίστιν τῶν ἀποκαθαιρομένων τὴν φθορὰν τῶ λουτρῷ λέγων, διὰ τὸ προσεικέναι τὸ φῶς αὐτῆς μᾶλλον ὕδατι χλιαρῷ, καὶ πᾶσαν ἐξ αὐτῆς ἡρτησθαι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν. Ἐφέστηκεν οὖν ἐπὶ τῆς πίστεως καὶ προσλήψεως ἡμῶν (17) ἡ Ἐκκλησία, κατὰ τὴν τῆς σελήνης σύνοψιν, μέχρι περ ἂν εἰσέλθῃ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν, ὠδίνουσα καὶ ἀναγεννώσα τοὺς ψυχικοὺς εἰς πνευματικούς· καθ' ὃν λόγον καὶ μήτηρ ἐστίν. Ὡσπερ γὰρ σπορὰν ἀνδρὸς ἀμόρφωτον ὑποδεξαμένη γυνή, περιόδοις χρόνων ἀνθρωπὸν ὀλόκληρον ἀποκύει· ταύτῃ δὲ καὶ τοὺς προσφεύγοντας τῷ Λόγῳ, φήσειεν ἂν τις, συλλαβοῦσαν αἰεὶ τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν καθ' ὁμοίωσιν ἰδέαν αὐτοῦ καὶ μορφωσιν μορφοῦσαν τοῦ Χριστοῦ, περιόδοις χρόνων πολίτας μακαρίων ἐκείνων αἰώνων ἐργάζεσθαι. Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης αὐτὴν ἐφεστάναι δεῖ τῷ λουτρῷ, τοὺς λουομένους γεννώσαν. Τούτῳ γὰρ σελήνη κέκληται τῷ τρόπῳ ἢ περὶ τὸ λουτρὸν αὐτῆς ἐνέργεια· ἐπειδὴ νέον σέλας ἀνανεασθέντες οἱ ἀναγεννώμενοι λάμπουσιν, ὃ ἐστὶ νέον φῶς· ὅθεν καὶ νεοφώτιστοι καλοῦνται, παραφραστικῶς τὴν πνευματικὴν πανσέληνον αὐτοῖς τὴν περίοδον τοῦ πάθους καὶ τὴν ἀνάμνησιν, νέαν αἰεὶ παραφαινούσης, ἐστ' ἂν ἡ αὐγὴ καὶ τὸ φῶς τὸ τέλειον ἀνατείλῃ τῆς μεγάλῃς ἡμέρας.

Ἐὰν δέ τις (οὐδὲν γὰρ χαλεπὸν ἔτι διαρρήδην εἰπεῖν) ἀγανακτήσας φράσῃ πρὸς τὰ εἰρημένα, Καὶ πῶς ὑμῖν ἡ ἐξήγησις, ἧ παρθένου, γίνεται κατὰ νοῦν τῆς Γραφῆς, ὅποτε ἡ μὲν Ἀποκάλυψις ἄρσεναι τὴν Ἐκκλησίαν διορίζεται γεννᾶν, ὑμεῖς δὲ ἀπὸ τῶν ἀπολουομένων παρειλήφατε τὰς τελεσφόρους ὠδῖνας αὐτῆς πληροῦσθαι λουομένας; λέξομεν· Ἄλλ', ὧ φιλαίτιε, ἀλλ' οὐδέ σοι πάρεστιν ἐπιδείξαι τὸν Χριστὸν αὐτὸν εἶναι τὸν γεννώμενον. Πάλαι γὰρ πρὸ

Christo nascentes : quam proinde ministros et hierarchiam perficientem intelligat, seu sacerdotalem ordinem, in apostolis cœptum inque eorum successoribus in finem usque mundi duraturum. Lunæ ista metaphora et etymum longius arcessita videntur : planiora quæ habet Dionysius, *De eccl. hierar.*, cap. 5, alique, exponens quod ita baptismus lumen vocatur, ejusque ritus illuminatio, et qui illo intinguntur, recens illuminati, Græce νεοφώτιστοι, quod est sacramentum fidei primaque illuminatio, et qua ad reliquas idonei reddimur; in cujus ipsius rei symbolum super baptizandis lampas accenditur, sive etiam gestanda illis traditur. Sed hæc alterius otii atque operæ. COMBEFIS.

τῆς Ἀποκαλύψεως ἐπεπλήρωτο μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου. Ὁ δὲ Ἰωάννης, περὶ παρόντων καὶ μελλόντων θεσμοθετεῖ. Ὁ δὲ Χριστὸς, πάλαι κηθεὶς, οὐχ ἠρπάσθη, ὅποτε ἐτέχθη, πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ, φόβῳ τοῦ μὴ λυμῆνασθαι αὐτὸν τὸν ὄφιν· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐγεννήθη, καὶ κατήλθεν αὐτὸς ἀπὸ τῶν θρόνων τοῦ Πατρὸς, ἵνα τὸν δράκοντα χειρώσῃται, μείνας ἐπιτρέχοντα τῇ σαρκί. Ὡστε ἀνάγκη ὁμολογεῖν δὴ καὶ σὲ, τὴν Ἐκκλησίαν εἶναι τὴν ὠδίνουσαν καὶ γεννώσαν τοὺς ἀπολουτρούμενους (18)· ὡς πού καὶ ἐν Ἠσαΐα τὸ Πνεῦμά φησι· *Πρὶν τὴν ὠδίνουσαν τεκεῖν καὶ πρὶν ἐλθεῖν τὸν πόρον τῶν ὠδίνων, ἐξέφυγε, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν.* *Τίς ἤκουσε τοιοῦτο; καὶ τίς ἐώρακεν οὕτως; Εἰ ὠδίνεν ἡ γῆ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ εἰ ἐγέννησεν ἔθνος εἰσάπαξ, ὅτι ὠδίνησε Σιών, καὶ ἔτεκεν ἄρσεν; Τίνα ἐξέφυγεν; ἢ (al. ἦ) πάντως τὸν δράκοντα, ἵνα γεννήσῃ τὸν λαὸν ἢ νοσητὴ Σιών, τὸν ἄρσενά, τὸν τῶν γυναικείων παθῶν καὶ τῆς ἐκλύσεως εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Κυρίου καταντήσαντα καὶ ἀπαρσενωθέντα τῇ σπουδῇ.* qui nimirum ex muliebribus vitiis vitaque solutiore ad Domini unitatem necessitudinemque evaserit, ac virtutis concertante studio masculi robore promoverit.

CAP. VIII. *Fideles in baptismo mares, Christo configurati. Sancti, ipsi Christi.*

Λέγωμεν οὖν πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπαναποδίσασαι, μέχρι περ ἂν καθεξῆς πρὸς τὸ τέλος ἔλθωμεν, ἐξηγουμέναι τὰ εἰρημένα. Σκόπει οὖν ἂν πως καὶ σοὶ δοκῇ πρὸς εὐδοξίαν ὁ λόγος πληροῦσθαι. Ἐγὼ γάρ τὸν ἄρσενά ταύτη γεννᾶν εἰρῆσθαι νομίζω τὴν Ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἀρρηνωπίαν τοῦ Χριστοῦ προσλαμβάνουσιν οἱ φωτιζόμενοι, τῆς καθ' ὁμοίωσιν μορφῆς ἐν αὐτοῖς ἐκτυπούμενης τοῦ Λόγου, καὶ ἐν αὐτοῖς γεννωμένης κατὰ τὴν ἀκριθεῖ γνῶσιν καὶ πίστιν· ὥστε ἐν ἐκάστῳ γεννᾶσθαι τὸν Χριστὸν νοσητῶς. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία σπαργᾷ καὶ ὠδίνει, μέχρι περ ἂν ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν μορφωθῇ γεννηθεὶς, ὅπως ἕκαστος τῶν ἀγίων, τῷ μετέχειν Χριστοῦ, Χριστὸς γεννηθῇ. Καθ' ὃν λόγον καὶ ἐν τινι Γραφῇ φέρεται· *Μὴ ἀψήσθε τῶν χριστῶν μου, καὶ ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύησθε.* Οἴονεὶ χριστῶν γεγονότων τῶν κατὰ μετουσίαν τοῦ Πνεύματος εἰς Χριστὸν βεβαπτισμένων· συμβαλλούσης ἐνταῦθα τῆν ἐν τῷ Λόγῳ τράνωσιν (19) αὐτῶν καὶ μεταμόρφωσιν τῆς Ἐκκλησίας. Βεβαιοὶ δὲ καὶ ταῦτα Παῦλος, φανερώς διδάσκων, ἐνθα φησὶ· *Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῶ ὑμῖν, κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χρηστότητος*

A Scripturæ verbis partus referatur. Dudum siquidem ante Apocalypsim impletum est Incarnationis Verbi mysterium. Porro Joannes de iis loquitur quæ vel tunc fierent vel quæ olim eventura essent. Præterea Christus, dudum conceptus, postquam deinde natus est, non est raptus ad thronum Dei, metu ne quid illi noxæ serpentis dolo inferretur: quin potius in hoc ipsum natus est, et e Patris ipse throno descendit, ut draconis in carnem suscepto insultu ac tolerato, draconis potiretur. Quare te quoque fateri necesse est, Ecclesiam esse quæ parturit ac parit eos qui ex lavacro suscipiuntur, uti etiam apud Isaiam Spiritus quodam loco dicit¹⁸: *Priusquam parturiret, peperit; et antequam venirent dolores partus, effugit, et peperit masculum. Quis audivit unquam tale? aut quis vidit huic simile? Nunquid parturivit terra in die una? ac si gentem simul peperit, quia parturivit Sion, et peperit masculum? Quem effugit? non sane alium quam draconem, ut populum masculum pareret spiritalis Sion;*

CAP. VIII. *Fideles in baptismo mares, Christo configurati. Sancti, ipsi Christi.*

Dicamus ergo hæc rursus eadem, et ab initio resumentes, continua serie ad finem usque distinctius deducamus. Attende igitur, annon sic tibi ad rectam et probabilem sententiam locus hic exponi videatur. Ego enim hac de causa dictum existimo gigni marem ab Ecclesia, quod nempe ii qui illuminantur, Christi lineamenta effigiemque ac virilem vere animum aspectumque assumunt, Verbi forma, quæ secundum similitudinem est, illis impressa, et per certam scientiam fidemque in eis progenita, ita ut in unoquoque spiritaliter nascatur Christus. Ac propterea Ecclesia velut fervet turgetque ac parturit¹⁹, donec formetur in nobis genitus Christus: quo nimirum quisque sanctorum, qua ratione Christi particeps est, Christus nascatur. Juxta quem sensum in quadam Scriptura dicitur²⁰: *Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari.* Tanquam christi evaserint, Spiritus indulto commercio, qui in Christum baptizati sunt; suas hic Ecclesia conferente partes ad eorum in Verbo clara imagine effigiem et transformationem. Confirmat autem et hæc Paulus, palam docens²¹: *Hujus rei gratia flecto genua mea ad Deum Patrem, ex quo omnis paternitas in cælis et in terra nominatur: ut det vobis secundum divitias bonitatis suæ vir-*

¹⁸ Isa. LXVI, 7, 8. ¹⁹ Gal. IV, 19. ²⁰ Psal. CIV, 15. ²¹ Ephes. III, 14-17.

(18) *Ἀπολουτρούμενους.* Allatius, ἀπολυτρ. COMBEFIS.

(19) *Τὴν ἐν τῷ Λόγῳ τράνωσιν.* Leo Allat. videtur legisse τελειώσιν, cum perfectionem reddit, etsi repræsentat et ipse τράνωσιν, nec variæ ullius lectionis meminit, uti nec Lupar. Methodii editor. Placeret illud τελειώσιν, si codices suffragarentur, et nisi brevi post eadem voce eodem fere sensu atque hic uteretur, τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τὴν ἐκτράνωσιν τοῦ Λόγου, expressionem et manifestationem Verbi, ubi Allatius imaginem reddit, Possinius for-

mam. Sic ergo hic, ἡ ἐν Λόγῳ τράνωσις καὶ μεταμόρφωσις, Verbi imitatio, quæ ejus clare characteres reddimus, formaque illius imbuimur. Possinius transitum in Verbum reddit; viderit ipse quam recte. Vox τρανός et τρανωτικός ac τρανώω in theologia Gregorio aliisque familiaris: utque γλώσσα τρανός, lingua disertā, quæ mentis sensa clare reddit, sic in imagine et expressione ductaque forma, τὸ τρανόν et τράνωσις, semel et iterum usurpatum Methodio, quasi clara expressio lucidaque repræsentatio. Id.

tute corroborari per Spiritum ipsius in interiorem hominem; habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Etenim necesse est, in regeneratorum animis, veluti sigilli ritu, Verbum veritatis exprimi et efformari.

CAP. IX. *Filius Dei, qui ipse semper sit, hodie gignitur in animis sensuque fidelium.*

Videtur autem vel maxime congruere cum dictis eique affine esse, quod ex persona Patris Christo venienti ad Jordanem ut aqua lustraretur, e caelo oraculum defertur, *Filius meus es tu: Ego hodie genui te*⁸⁶. Observandum enim est, Filium quidem suum esse indefinite pronuntiasse, et sine ulla temporis determinatione: *es enim*, ait, non autem fuisti, aut factus es; significans, nec cum recens esset, in adoptionem eum Filii venisse: neque rursus cum ante exstitisset, postmodum finem accepisse: sed qui ante genitus sit, eundem et fore et esse. Quod vero addit, *Ego hodie genui te*, hoc sibi vult: Qui ante saecula illisque antiquior in caelis eras, volui et mundo gignere: hoc est, qui ante ignotus eras, in hominum cognitionem adducere teque illis manifestare. Denique quibus hominibus necdum sensus illatus est multiformis sapientiae Dei, iis necdum Christus natus est, nondum scilicet cognitus est, nondum manifestatus, nondum apparuit. Si vero senserint et ipsi mysterium gratiae, tunc et illis, cum fuerint conversi fidemque susceperint, qua scientia ac intelligentia donantur, nascitur. Quare hinc convenienter Ecclesia, in illis qui lustrantur (*qui scilicet baptismō tinguntur*) Verbum masculinum semper formare ac gignere dicitur. Et quidem hactenus de illius partu pro facultate dictum sit. Deinceps de dracone, deque aliis in illa Scriptura memoratis, fides liberanda est. Quare iterum concemur ea, o virgines, quovis modo exponere, nihil aenigmatum magnitudine aut obscuritate deterritae. Quod si quid perplexum aut difficile inciderit, ego rursus vobis quasi pontem sternam, aut portitoris quasi officio trans amnem veham.

CAP. X. *Draco, diabolus. Stellae, draconis cauda caelo excussae, haeretici. Trinitatis numeri, id est personae numeratae: circa eas, errores.*

Draco ille, magnus, rufus, versutus, multifidus, septiceps, corniger, tertiam trahens stellarum partem, in insidiis latitans ut mulieris parturientis si-

⁸⁶ *Psal. II, 17.*

(20) *Ἐπὶ τὸν ἀγνισμὸν τοῦ ὕδατος.* Nolim σφάλμα hoc μνημονικὸν Methodio dare, quasi verba psal. II ipsa evangelica putaverit: sed malim sibi indulgisse, ut prophetica verba, de Christo sic quasi ex aqua nascente, exponeret, quomodo etiam Ecclesia in ejus natali ea usurpat, velut de eo dicta sint, aeternamque ejus nativitatem et temporalem, paterno quasi oraculo sonent. Tò, ἀνωθεν χρησιμωδούμενον, quod reddit Possinius, *oraculum antiquum*, parum mihi ecclesiasticum videtur et appositum. Nam quod ἀνωθεν dixit Methodius, id Matth. III, et Mar. I, ἐξ οὐρανῶν, Luc. III, ἐξ οὐρανοῦ, *e caelis, de caelo*, dixerunt, indeque delapsam Christo paternam vocem; ut sit adverbium loci, non temporis, ac ἀντὶ τοῦ, οὐρανόθεν, ut hic sumitur, quod et alii notave-

αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. Εἰς γὰρ τὰς ἀναγεννωμένων ψυχὰς ἀναγκαῖον ἐξομοργνύμενον ἐκτυποῦσθαι τὸν Λόγον τῆς ἀληθείας.

Ἔοικε δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο μάλιστα προσεικέναι καὶ συμφωνεῖν, τὸ χρησιμωδούμενον ἀνωθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς τῷ Χριστῷ ἐπὶ τὸν ἀγνισμὸν ἤκοντι τοῦ ὕδατος (20) ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· *Υἱός μου εἶ σὺ· ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.* Παρατηρητέον γὰρ, ὅτι τὸ μὲν Υἱὸν αὐτοῦ εἶναι ἀορίστως ἀπεφήνατο καὶ ἀχρόνως· *Εἶ γὰρ αὐτῷ ἔφη, καὶ οὐ Γέγονας·* ἐμφαίνων μῆτε πρόσφατον αὐτὸν τετυχέναι τῆς υἰοθεσίας, μῆτε αὖ προὑπάρξαντα, μετὰ ταῦτα τέλος ἐσχηκέναι· ἀλλὰ προγεννηθέντα, καὶ ἔσεσθαι καὶ εἶναι τὸν αὐτόν. Τὸ δὲ, *Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε*, ὅτι Προόντα ἤδη πρὸ τῶν αἰώνων ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἐβουλήθη καὶ τῷ κόσμῳ γεννηθῆναι· ὃ δὴ ἐστὶ, πρόσθεν ἀγνωστούμενον γνωρίσαι. Ἀμέλει τοῖς μηδέπω τῶν ἀνθρώπων συνησθημένοις τὴν πολυποικίλον σοφίαν τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστὸς οὐδέπω γεγέννηται· ὅπερ ἐστὶν, οὐδέπω ἐγνώσθη, οὐδέπω πεφανέρωται, οὐδέπω ἐφάνη. Εἰ δὲ αἰσθοντο καὶ οὗτοι τῆς χάριτος τὸ μυστήριον, τότε δὴ καὶ αὐτοῖς, ὅποτε ἐπέστρεψαν καὶ ἐπίστευσαν, κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ τὴν σύνεσιν γεννᾶται. Διὸ προσηκόντως ἐντεῦθεν ἡ Ἐκκλησία τὸν ἄρσενα Λόγον ἐν τοῖς ἀγνιζομένοις ἀεὶ μορφοῦν λέγεται καὶ γεννᾶν. Καὶ τὰ μὲν δὴ περὶ τῶν ὠδίνων αὐτῆς εἰς δύναμιν εἴρηται· τὰ δὲ περὶ τοῦ δράκοντος καὶ τῶν ἄλλων τῆδε μεταβλητέον. Οὐκοῦν πειρώμεθα πάλιν ἄλλως γέ πως δηλοῦν, ὡ παρθένοι, μηδὲν ἀποδειλιῶσαι πρὸς τὸ μέγεθος τῶν αἰνιγμάτων τῆς Γραφῆς· εἰ δέ τι δύσκολον ἐμπίπτει τοῖς λόγοις, ἐγὼ πάλιν ὑμᾶς ὡπερ ποταμὸν διαβιβάσω.

Ὁ δράκων, ὁ μέγας, ὁ πυρρὸς, ὁ πολύτροπος, ὁ πολυσχιδῆς, ὁ ἐπτακέφαλος, ὁ κερασφόρος, ὁ σύρων τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ὅς ἐστιν ἐφεδρεύων, ἵνα τὸ

runt. Joan. III, ἐὰν μή τις γεννηθῆ ἀνωθεν; alii *denuo*, alii, forte melius, *e supernis*, sive *de caelo* (superna scilicet et ex divino semine nativitate) exposuerunt: ubi tamen ratio aliqua est sic exponendi, id est *denuo*, quod ita crasse Nicodemus Dominica verba intellexerit, ac quasi novam ex utero senis hominis nativitatem diceret, non quae ex Deo esset ac spiritalis; quod sic adverbio loci pro nostra ruditate, praeeunte divino oraculo, explicare cogimur. Nec Joannes aliud voluerit Dominum dixisse eam nativitatem quam quod ipse eam dixit cap. I, ἐκ τοῦ Θεοῦ, *ex Deo*; quae ipsa secunda quidem est et nova; sed ea voce, non id primo importare videtur, quod secunda et nova est, sed quod talis originis (ex Deo scilicet et e caelis) est. COMBERGIE

τέκνον τῆς ὠδινούσης γυναικὸς καταφάγη, ὁ διάβολος οὗτός ἐστιν ὁ ἐνεδρεύων, ὁ λοχῶν λυμήνασθαι τῶν φωτισθέντων τὸν χριστόληπτον νοῦν, καὶ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ τράνωσιν τὴν ἐν αὐτοῖς ἀποτεχεθεῖσαν τοῦ Λόγου· ἀλλ' ἀστοχεῖ καὶ σφάλλεται τῆς ἄγρας, ἄνω πρὸς ὕψος ἀρπαζομένων τῶν ἀναγεννωμένων πρὸς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ ἐστίν, ἄνω περὶ τὴν θείαν ἔδραν, καὶ τὴν ἀσκανδάλιστον ὑπόβασιν τῆς ἀληθείας, αἴρεται τὸ φρόνημα τῶν ἀνακαινισθέντων, τὰ ἐκεῖ βλέπειν καὶ τὰ ἐκεῖ φαντάζεσθαι παιδαγωγουμένων, ἵνα μὴ ἀπατηθῇ πρὸς τοῦ δράκοντος βριθοντος κάτω. Οὐ γὰρ αὐτῷ θέμις τοὺς ἄνω νεύοντας καὶ βλέποντας ἀφανίσει. Οἱ δὲ ἀστέρες εἰσὶν, οὓς τῷ τῆς οὐρᾶς ἄκρῳ κατὰ κορυφῆς ἐραπτόμενος εἰς τὴν γῆν κατασπᾶ, τῶν αἰρέσεων αἱ συστροφαί. Ἀστέρας γὰρ σκοτεινοὺς, ἀμυδροὺς καὶ ταπεινοστρεφεῖς, τὰς ἐπισυνόδους τῶν ἑτεροδόξων εἶναι φραστέον· ἐπειδὴ τῶν οὐρανίων ἐπιστήμονες εἶναι δὴ βούλονται καὶ αὐτοὶ, καὶ εἰς Χριστὸν πεπιστευκένοι, καὶ τὴν ἔδραν ἔχειν τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ πλησιάζειν τοῖς ἀστροῖς, ὡς φωτὸς τέκνα. Ἀλλὰ κατασύρονται, τοῦ δράκοντος ἐκσεισθέντες ταῖς πλοκαῖς, ὅτι μὴ τῶν τριγώνων εἰσὼ τῆς εὐσεβείας ἔστησαν σχημάτων, πταίσαντες αὐτῆς περὶ τὴν ὀρθόδοξον θρησκείαν· ὅθεν καὶ τρίτον τῶν ἀστέρων ἐκλήθησαν μέρος, οἷον περὶ ἓνα τῶν ἀριθμῶν τῆς Τριάδος διεσφαλμένοι, ὅτε μὲν τὸν τοῦ Πατρὸς, ὡς Σαβέλλιος, αὐτὸν τὸν Παντοκράτορα (21) λέξας πεπονθέναι· ὅτε δὲ τὸν τοῦ Υἱοῦ, ὡς Ἀρτεμᾶς, καὶ οἱ δοκῆσει αὐτὸν ἀποφηνάμενοι πεφυκένοι· ὅτε δὲ περὶ τὸν τοῦ Πνεύματος, ὡς Ἐβιοναῖοι, ἐξ ἰδίας κινήσεως τοὺς προφήτας λελαληκένοι φιλονεικοῦντες. Μαρκίωνος γὰρ καὶ Οὐαλεντίνου, καὶ τῶν περὶ τὸν Ἐλκεσαῖον καὶ ἄλλους, καλὸν μηδὲ μνημονεῦσαι.

Alium devoret, diabolus hic est, in hoc locatus ac insidens, ut eorum qui illuminati sunt Christo afflatam destruat mentem, Verbique in eis enatam formam ac effigiem lucidosque ejus characteres aboleat. Verum frustra est, prædæque illi conatus in cassum cedunt, quod hi qui regenerantur, in sublime rapiuntur ad Dei thronum. Hoc est, eorum mens et cogitatio qui renovati sunt, cœlestiaque animo informare instituti, alte circum divinam sedem ac inoffensam veritatis basim, attollitur, ne draconis in terram gravantis ac detinentis fraude doloque decipiantur. Non enim fas illi est ut illos perdat, qui intentis sursum animis ad cœlestia enituntur. Stellæ vero, quas summa cauda draco contingens, in terram præcípites detrahit, hæresum perversæ sectæ sunt. Stellas autem tenebrosas, obscuras, in humilia dejectas, conventicula heterodoxorum recte dixerimus: quando et ipsi cœlestium rerum sibi scientiam vindicant, et in Christum se credidisse gloriantur, stationemque in cœlis habere atque inter æstra versari, ut lucis filios. Verum detrahuntur draconis excussi flexibus, quod intra triangulares pietatis figuras non se continuerunt, prolabentes ex ipsa et ex orthodoxo Dei cultu exorbitantes. Unde et tertia pars steliarum vocati sunt, veluti circa unum ex Trinitatis numeris decerrantes. Aliquando quidem circa Patris, ut Sabellius, qui ipsum Omnipotentem passum asseruit; aliquando vero circa Filii, ut Artemas, et qui nudo spectro seu apparentia eum natum esse dixerunt; quandoque circa Spiritus sancti, ut Ebionæi, qui prophetas motu proprio locutos esse contendunt. Marcionis enim et Valentini, Elcesæique et aliorum, optimum fuerit ne meminisse quidem.

CAP. XI. Mulier cum filio masculo in deserto, Ecclesia. Virginum, sanctorumque desertum. Numerorum perfectio ac mysteriorum. Senarii æqualitas et perfectio. Senarius in Christum relatus. Ex hoc item numero mundi creatio et harmonia tota conflata.

Ἡ δὲ γεννώσα καὶ γεννήσασα τὸν ἀρρένωπὸν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν πιστευόντων Λόγον, καὶ ἄχραντος καὶ ἀβλαβῆς ἀπὸ τοῦ θηρὸς τῆς ὀργῆς εἰς τὴν ἔρημον παραγεγεννημένη, ἡ μήτηρ ἡμῶν ἐστίν, ὡς ἀποδεδώκαμεν, ἡ Ἐκκλησία. Ἡ δὲ ἔρημος, εἰς ἣν ἐλθοῦσα τρέφεται τὰς χιλίας καὶ διακοσίας ἡμέρας καὶ ἑξήκοντα, ἡ κακῶν ἔρημος ἀληθῶς καὶ ἄγονος καὶ στείρα φθορᾶς, καὶ δυσπρόσιτος καὶ δύσβατος τοῖς πολλοῖς, εὐκαρπος δὲ, καὶ εὐβοτος, καὶ εὐθαλής, καὶ εὐεπίβατος ἀγίοις, καὶ πλήθουσα σοφίας καὶ βλαστάνουσα ζωῆν, αὐτὸ δὲ τοῦτο τῆς Ἀρετῆς ἐστὶ τὸ κάλλιστον καὶ καλλίδενδρον καὶ καλλίπνον χωρίον· ἐνθα Ἐξηγήθη ὁ νότος, καὶ διέπνευσεν ὁ βορρᾶς, καὶ ρέουσι τὰ ἀρώματα, καὶ πάντα τῶν ἀμβροσίων πεπλήρωται δρόσων, ἀθανάτου ζωῆς βλάσταις ἀμαράντοις κατεστεμμένα, εἰς ὃ ἐσμεν ἡμεῖς ἀνθολογοῦ-

Quæ autem parit peperitque in fidelium cordibus Verbum masculum, inviolataque et illæsa a bestię ira in desertum secedit, mater nostra est, uti exposuimus, id est Ecclesia. Desertum vero in quod veniens pascitur dies mille ducentos sexaginta, vere a malis desertum et infecundum: sterilis corruptionis, nec ferax terra noxiorum germinum; difficilis aditu eadem, nec commode satis vulgo calcabilis; cæterum frugibus fructibusque felix, quin et pascuis abundans, et amœne florens perviaque sanctis, copia redundans sapientiæ; ac germinans vitam: hic ipse est in quo sumus, pulcherrimus, speciosissimis umbrosus silvis suavissimisque holans floribus, Virtutis hortus. Ibi, surrexit Auster, et flavit Aquilo, et fluunt aromata⁵⁷; ambrosiisque omnia roribus madent, immortalis vitæ semper virentibus coro-

⁵⁷ Cant. iv, 16.

(21) Παντοκράτορα. Sic Allatius et Possinius. Neque aliam fuisse lectionem codicis Mazariniani inonet editor Lupareus. Combefisius tamen Πατέρα

tutius esse legendum advertit in emendandis ad calcem tom. I Auctarii horiss. GALL.

nata plantis. Quo in horto jam nos sumus flores legentes, et ex iis purpuream longeque splendidam impollutis digitis reginæ texentes virginitatis coronam. Verbi enim sponsa, virtutis ornatur fructibus. Mille porro ducenti sexaginta dies per quos hic versamur, Patris est, o virgines, et Filii et Spiritus sancti citra omnem ambagem exacta optimaque intelligentia, qua gaudet mater nostra, per hoc tempus augescens atque exsultans, dum in restitutione novorum sæculorum, in concionem quæ in cælis est veniens, non jam per rationes mentisque contentioso conatu id quod est, considerabit, sed clare et conspicue, una cum Christo ad interiora admissa, inspectabit. Millenarius quippe, ex centenario decies multiplicato constans, perfectum numerum et plenum continet: quod est symbolum Patris, qui ex se ipso rerum hanc universitatem condidit, et in se ipso continet ac conservat. Ducenta vero, ex duobus perfectis numerus conflatus, symbolum est Spiritus sancti, quatenus is Filii nobis ac Patris notitiæ auctor existit. Denique sexaginta seuarium numerum in decadibus habet, eoque symbolum Christi est: idcirco nimirum, quod senarius numerus ex unitate progrediens, ex propriis componitur partibus, ita ut in eo nihil deficiat autve redundet: in suas enim partes resolutus completur. Nimirum si sex in alios atque alios æquales numeros dividatur, necesse est ex iisdem iterum junctis segmentis eundem numerum reparari. Primum quidem si medius dividatur, tria efficit; rursus si in tres partes dividatur, efficit duo; si denique in sex partes distribuatur, unicuique parti solum unitas competit; idemque rursus in seipsum colligitur. Nam in bis tria, ter duo, sexies unum divisus, conjunctis inter se tribus et duobus et uno, rursus senarium integrum perficit. Perfectum enim necessario est, quidquid neque alio ad sui complementum eget, nec unquam redundat majusque se ipso est. Aliorum autem numerorum quidam plus quam perfecti sunt, ut duodenarius. Media quippe pars ejus senarius est, tertia vero quaternarius, quarta ternarius, sexta binarius, duodecima unitas. Hæc autem in quæ duodenarius potest dividi, si rursus in se componantur, excedunt duodenarium, qui se proinde non servat æqualem suis partibus, sicut senarius. Alii imperfecti, ut octonarius. Hujus enim dimidium, quaternarius; quarta vero pars, binarius; octava, unitas. In quas di-

(22) Κατ' εὐθείαν ἀκριβῆς. Quasi *recta* ac *directe*, ac, quod reddebam, *citra omnem ambagem*. Nempe κατ' εὐθείαν, subaudi, γραμμῆν, id est *lineam*; non quod Possinius, *secundum rectam fidem*. Dicunt Græci fidem ὀρθήν, hincque illis ὀρθοτομεῖν et ὀρθοδοξία, ac si quid ejusmodi est, ipseque adeo Apostolus: εὐθείαν, nunquam. COMBEFIS.

(23) Μέχριπερ... τῆς ἀποκαταστάσεως. Sic ubique Patres ἀποκατάστασιν vocant, quasi reparationem status, et in integrum restitutionem: sano quidem sensu, qui sana fide, lapsum quidem hominem agnoscunt, sed Adami prævaricatione, qua nobis amissa rectitudo naturalis et Dei gratia jusque ad

σαι ἄν ἔτι καὶ πλέκουσαι τῇ βασιλίᾳ τῶν ἀλουργῶν στέφανον καὶ ἐκλαμπρον τῆς παρθενίας ἀθίκτοις δακτύλοις. Ἀρετῆς γὰρ κοσμεῖται καρποῖς ἡ νύμφη τοῦ Λόγου. Αἱ δὲ χίλια καὶ διακόσιαι ἡμέραι καὶ ἐξήκοντα, ἃς ἐνθάδε ἐσμὲν εἰς ἐπιδημίαν, ἡ περὶ τοῦ Πατρὸς ἐστίν, ὧ παρθένοι, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος κατ' εὐθείαν ἀκριβῆς (22) καὶ ἀρίστη σύνεσις, ἣ γέγηθεν ἡμῶν ἡ μήτηρ αὐξανομένη, καὶ ἀγάλλεται τουτοῦ τὸν χρόνον, μέχριπερ ἂν τῆς ἀποκαταστάσεως (23) τῶν καινῶν αἰώνων, εἰς τὴν ἄγυριν ἐλθοῦσα κατὰ τοὺς οὐρανοὺς, μηκέτι δι' ἐπιστήμης κατασκέπτεται τὸ ὄν, ἀλλὰ τρανώως ἐποπτεύσει Χριστῶ συνεισβάσα. Τὰ γὰρ χίλια, ἐν ἑκατοντάσι δεκαπλασιασθέντα, τέλειον ἀριθμὸν καὶ πλήρη περιέχει· ὃ δὲ ἐστὶ σύμβολον αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς, τοῦ ἀφ' ἑαυτοῦ δημιουργήσαντος καὶ ἑαυτῶ συγκρατοῦντος τὸ πᾶν· τὰ δὲ διακόσια τὸν ἐκ δύο τελείων ἀριθμῶν συνεζευγμένον, ὃ δὲ ἐστὶ σύμβολον τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καθὸ τῆς γνώσεώς ἐστὶ τοῦ Υἱοῦ τοῦτο καὶ τοῦ Πατρὸς περιεκτικόν. Τὰ δὲ ἐξήκοντα, τὸν ἐξ ἀριθμῶν ἐν δεκάσιν ἔχει, ὃ δὲ ἐστὶ σύμβολον τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδήπερ ὁ τῶν ἐξ ἀπὸ μονάδος προῦν ἀριθμὸς ἐκ τῶν ἰδίων συντίθεται μερῶν, ὥστε μήτε λείπειν ἐν ἑαυτῶ τι, μήτε πλεονάζειν· εἰς τὰ ἑαυτοῦ γὰρ μέρη ἀναλυόμενος συμπληροῦται. Οἷον τὸν ἐξ εἰς ἴσα μέρη ἐξ ἴσων τεμνόμενον μερῶν, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἐκ τῶν διαμερισθέντων τμημάτων πάλιν ποσότητα πληροῦσθαι. Πρῶτον γὰρ μέρος, κατὰ μέσον διαιρούμενος ποιεῖ τὸν τρία· εἶτα εἰς τρία διαιρούμενος μέρη, ποιεῖ τὸν δύο· εἶτα εἰς ἑξ μερισθεὶς, ποιεῖ τὸν ἕνα, καὶ συμπληροῦται πάλιν εἰς ἑαυτόν. Εἰς γὰρ δις τρία καὶ τρις δύο καὶ ἐξάκις ἐν διαιρούμενος, συντιθεμένων τῶν τριῶν καὶ τῶν δύο καὶ τοῦ ἑνός, πάλιν ἀναπληροῖ τὸν ἐξ. Τέλειον δὲ πᾶν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ τὸ μήτε προσδεόμενον εἰς συμπλήρωσιν ἑτέρου, μήτε πλεονάζον ἑαυτοῦ πώποτε. Τῶν δὲ ἄλλων ἀριθμῶν οἱ μὲν ὑπερτέλειοί εἰσιν, ὡς ὁ δώδεκα. Τὸ γὰρ ἴσον αὐτοῦ μέρος τὰ ἐξ, καὶ τὸ τρίτον τὰ τέσσαρα, καὶ τὸ τέταρτον τὰ τρία, καὶ τὸ ἕκτον τὰ δύο, καὶ τὸ δωδέκατον τὸ ἕν. Εἰς ἃ δύναται μερίζεσθαι, συντεθέντα ὑπερβάλλουσι τὸν δώδεκα, οὐ τηρήσαντος ἑαυτὸν ἴσον τοῖς αὐτοῦ μέρεσιν, ὡς ὁ ἐξ. Οἱ δὲ ὑποτέλειοι, ὡς ὁ ὀκτώ. Τὸ γὰρ ἡμισυ αὐτοῦ τὰ τέσσαρα, καὶ τὸ τέταρτον τὰ δύο, καὶ τὸ ὄγδοον τὸ ἕν. Εἰς ἃ τέμνεται μέρη, συντεθέντα ποιεῖ τὸν ἑπτὰ, καὶ προσδεῖται μονάδος εἰς τὴν ἑαυτοῦ συμπλήρωσιν· οὐχ ὡς ὁ ἐξ παντοίως ἑαυτῶ σύμφωνος ὢν. Διὸ καὶ ἀναφορὰν εἰς

gloriam; quorum perfecta restitutio, ipsaque gloria ac Dei possessio in fine nobis expectetur; non Origeniano delirio, cujusque proprio delicto, antequam animi corporibus alligarentur. Non apte ergo Possinius, *donec instituantur nova sæcula; restituantur* dixisset, nullo periculo Methodii phrasim secutus, qua Christi gratia reparativa et sanativa (non ipsa prima, primaque Dei liberalitate concessa) ejusque terminus indicatur: nec nos sapientiores Patribus sumus, ut eorum theologicas voces communi usu tritas, nec Ecclesiæ usquam improbatas, respuamus, nostrasque illis substituamus. Id.

τὸν Υἱὸν ἀνελήφε τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ πληρώματος τῆς θεότητος εἰς τὸν βίον ἐληλυθότος. Κενωθείς γὰρ καὶ τὴν μορφήν τοῦ δούλου προσλαβὼν, εἰς τὴν ἑαυτοῦ τελειότητα πάλιν ἀνεπληρώθη καὶ τὴν ἀξίαν. Αὐτὸς γὰρ ἐν ἑαυτῷ σμικρυνθεὶς, καὶ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν ἀναλυθεὶς, ἐκ τῆς ἑαυτοῦ σμικρότητος καὶ τῶν ἑαυτοῦ μερῶν εἰς τὴν συμπλήρωσιν πάλιν τὴν ἑαυτοῦ καὶ τὸ μέγεθος κατέστη, οὐδέποτε τοῦ τέλειος εἶναι μειωθείς.

resolutus ex sua diminutione suisque partibus, in plenitudinem rursus priorem ac magnitudinem reparatus est : nunquam diminutus, ut perfectus non esset.

Ἄλλὰ καὶ ἡ τοῦ κόσμου κτίσις ἐκ τούτου φαίνεται πᾶσα συγκειμένη τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τῆς ἁρμονίας, ἐν ἑξ ἡμέραις ποιήσαντος τοῦ Θεοῦ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς τῆς ποιητικῆς δυνάμεως τοῦ Λόγου τὸν ἑξ ἐμπεριέχοντος ἀριθμὸν, καθ' ὃν ἡ τριάς σωμάτων ἐστὶ ποιητικῆ. Μῆκος γὰρ καὶ πλάτος καὶ βάθος σῶμα ἐργάζεται. Ὁ δὲ ἑξ ἐκ τῶν τριγώνων ἐστὶ συγκείμενος. Καὶ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔστι καιρὸς πρέπων ἐν τῷ παρόντι διεξελθεῖν δι' ἀκριβείας, ἵνα μὴ, τὸ προκειμένον ἐάσαντες, τὰ πάρεργα σκοπῶμεν.

CAP. XII. *Ad imitationem Ecclesiae in solitudine degentis et draconem superantis, provocantur virgines.*

Οὐκοῦν δεῦρο εἰς τὴν ἔρημον ἐλθοῦσα ταύτην καὶ ἄγονον κακίων ἡ Ἐκκλησία τρέφεται, πτερουμένη τοῖς οὐρανοπόροις τῆς παρθενίας πτεροῖς, ἃς ἀετοῦ μεγάλου πτέρυγας ὁ λόγος ἔφη, νικήσασα τὸν ὄφιν, καὶ τῆς πληροσελήνου τῆς ἑαυτῆς τὰς νεφέλας τὰς δυσχειμέρους ἀπεωσαμένη. Τούτων γὰρ χάριν μεταξὺ πάντες οὗτοι παρηνέχθησαν λόγοι, διδάσκοντες ὑμᾶς, ὧ καλλιπάρθενοι, κατὰ κράτος μιμῆσθαι τὴν μητέρα, μὴ ἐπιθολοῦσθαι δὲ ταῖς ἀχθηδόσι καὶ τροπαῖς καὶ θλίψεσι τοῦ βίου, ἵνα συνεισέλθητε γαῦροι μετ' αὐτῆς εἰς τὸν νυμφῶνα, παραφαίνουσαι τὰς λαμπάδας. Μὴ οὖν ἀποδειλιάσητε πρὸς τὰς μεθοδείας καὶ διαβολὰς τοῦ θηρὸς, ἀλλὰ καρτερῶς ἐνσκευάσασθε πρὸς τὴν μάχην, τὴν κόρυν τοῦ σωτηρίου καὶ τὸν θώρακα καὶ τὰς κνημίδας ἐξωπλισμένοι. Μυρίαν γὰρ αὐτῷ κατάπληξιν παράξετε μετὰ πολλοῦ λήμματος καὶ εὐψυχίας προσβάλλουσαι· οὐδὲ στήσεται πάντως, ἐκ τοῦ κρείττονος ὄρων τὰς ἀντιπάλους παρατεταγμένας· ἀλλ' αὐτόθεν ἄρασθαι τῶν ἐπτὰ παλαισμάτων ὑμᾶς συγχωρήσει τὰ ἀριστεῖα ὁ πολυκέφαλος καὶ πολυπρόσωπος θῆρ.

lere vos certaminum septem opima spolia praemiaque, multiceps et multifrons bestia volens nolens feret.

Πρόσθε λέων (24), ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ
[χίμαιρα,
Δεινὸν ἀποπνεύουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.
Καὶ τὴν μὲν κατέπεφνεν ὁ Βελλεροφόντης (25)·
[τὴν δὲ

A visus partes si rursus ex ipsis componatur, nihil nisi septenarium reddit : indigens unitate, ut ad sui complementum perveniat : non plane ex omni parte sibi ipsi consonans, ut senarius. Quapropter hic ad Filium Dei refertur, qui a plenitudine divinitatis in mundum venerit. Exinanitus enim et forma servi suscepta ⁵⁸, in suam rursus perfectionem ac dignitatem plenissime restitutus est. Ipse enim in se ipso diminutus, et in partes suas

plenitudinem rursus priorem ac magnitudinem re-

Sed et mundi creatio et harmonia ex hoc numero tota conflata videtur. Sex quippe dierum numero Deus caelum et terram condidit et ea quae in eis sunt ; senarium in se numerum continente creatricis virtutis ratione, in qua ternarius corporum effector ac parens censetur. Longitudo quippe et latitudo et profunditas corpus efficiunt. Porro senarius ex trigonis est compositus. Ac de his quidem haud opportunum in praesens aptumque accuratius disserendi tempus ; ne omisso quod rei caput ac principale argumentum est, in iis quae secunda sunt ac consectanea studium operamque teramus.

In hanc igitur malorum sterilem solitudinem veniens Ecclesia pascitur, celsaque caeli petentibus grandescit virginitatis alis, quas Scriptura ⁵⁹ *magnae aquilae alas* nuncupavit : parta jam de serpente victoria, ac suo plenilunio brumalibus nubibus infestisque disjectis. Horum enim gratia, quos hactenus impendimus, omnes hi a nobis sermones prolati sunt : adhortantes vos, o egregiae virgines, ut totis viribus matrem imitemini, nec mundi molestiis variisque et afflictis vitae casibus, mentis serenum turbetis ; ut una cum illa exsultantes, ac lucentes praefereutes lampades, in thalamum Sponsi subeatis. Ne ergo propter varias serpentis artes ejusque calumnias animum despondeatis, sed praeparate vos acriter ad pugnam, galeam salutis et lorricam, tum crurum femorumque arma bellica indutae ⁶⁰. Incredibilem enim illi stuporem afferetis, dum magno in ipsum animo robustaque constantia irruetis. Neque omnino sustinebit impetum, qui Dei jussu ductuque instructas atque accinctas adversum se procedere acies videat. Sed statim tol-

Fronte leo, caudaque draco, mediaque chimæra

Ore vomens sævis incendia lurida flammis :

Et illam quidem Bellerophon sustulit : hanc vero

⁵⁸ Phil. II, 7. ⁵⁹ Ezech. XVII, 3. ⁶⁰ Ephes. VI, 17.

(24) Πρόσθε λ. Hom. Iliad. Z, 181, 190. COMBEFIS.

(25) Κατέπεφνεν ὁ Βελλεροφόντης. Leonis Alatii lectionem, ipsam laborantem, quod loco ὁ Βελλ-

εροφόντης esset, ὁ Περσεύς, praefixa etiam particula πρίν ad explendum metrum, sic nulla vi, exigente fabula seu historia, emendavi. Longe enim distans Perseus et Bellerophon, diversique illorum labores,

Christus rex : multis quippe exitio fuit. nec ferendo A
[quis erat,
Quam ex genis noxiam spumam eructabat;

nisi profligatam Christus prius debellasset, prorsus-
que infirmam atque contemptam nobis reddidis-
set.

CAP. XIII. *Bestiæ diademata septem, victrix castitate*
vitia. Fati opinio,

Quare masculo sobrioque assumpto animo, fru-
stra ringenti belluæ ac tumentis arma opponite. Ejus
nihil oppugnationibus cedite, autve hinc turbemini,
quod ferocientem videatis. Infinitam enim referetis
gloriam, si victoria potitæ, quas gestat septem co-
ronas ac diademata, ab illa abstuleritis; de quibus
nobis certamen ac lucta proposita est, ut magister
noster Paulus tradit. Quæ enim debellato prius dia-
bolo, septem capita necaverit, septem virtutis co-
ronas adipiscetur, septem magnis perfuncta casti-
tatis certaminibus. Caput enim draconis est intem-
perantia et luxus; qui hoc caput confregerit, casti-
tatis corona ornabitur. Caput est et ignavia, fracti-
que animi imbellis pavor; qui hoc pede premens
eliserit, coronam auferet martyrii. Caput est et in-
fidelitas et stultitia, et reliqua id genus improbita-
tis monstra: qui ea confecerit ac perdiderit, opima
de illis victoriæ præmia reportabit, multifarie con-
tusa potentia draconis. Nam et decem cornua acu-
leque quæ in capitibus ferre draco dictus est, con-
traria decem Decalogo argumenta sunt, o præclaræ
virginis, quibus arietare acriusque petere ac deji-
cere plurimorum animos consuevit; nempe huic
præcepto: *Diliges Dominum Deum tuum* ⁶¹, ac reli-
quis deinceps mandatis contraria sapiens ipse, aliis-
que obtrudere satagens. Vide enim illius cornu
igne accensum ac amarulentum, fornicationem, quo
intemperantes ferit: vide adulterium, vide menda-
cium, vide avaritiam, vide furtum, atque reliqua
his germana et affinia, quanta circa illius parrici-

⁶¹ Deut. vi, 5.

vel veri, vel ficti: nec tanta Methodii ἀνιστορησία,
ut quæ unius sunt (re sic trita, et in patria, cui ipse
præfuit episcopus) tribuerit: sed antiquarii istud
plagium fuit, ut et quod Vaticanus antiquarius, ipse
ridiculus, subdidit, Κατέπεφνε, Πατὴρ τεράτεσι
πιθήσας Χριστὸς ἀναξ· quasi Christus vere ipsius
chimærae domitor fuerit eamque occiderit, non dia-
bolum et draconem, cujus ille typo chimæram as-
sumit: qui sensus perabsurdus est, quo etiam hiat
oratio, desiderata altera parte adversante: nam τὸ,
τὴν μὲν, τὴν δὲ postulat sive etiam τὸν δέ, quod ha-
buerit Allatii codex: estque indicio, quod mascu-
lino genere ἐρευγόμενον habet, quasi referendo τὸν
δράκοντα et diabolum: quam lectionem minus pro-
bat editor Lupac., ego magis probo, malimque ad
eam omnia componi, etsi feminine ferri potest, qua
Chimærae figura, Christi de dracone et diabolo vi-
ctoriam describit, qui sit mystica Chimæra. Porro
Chimæra mons est in Lycia ignivomus, in cujus
cacumine leones habitarent, in medio ubi pascuis
abundat, capræ; in radicibus, serpentes, quem Bel-
lerophon habitabilem reddiderit; hincque poetis
edomuisse Chimæram monstrum per fabulam dictus
sit. Meminit etiam ejus montis ignivomi Methodius

Χριστὸς ἀναξ· πολλοὺς γὰρ ἀπώλεσεν, οὐδέ
[τις ἐτλη,
Λολιγίον ἐκ γενύων ἀρρὸν ἐρευγομένην·

εἰ μὴ πρότερον ἐκλύσας αὐτὴν κατειργάσατο, καὶ
ἀσθενῆ καὶ εὐκαταφρόνητον ἡμῖν παντελῶς ἐποίησε
Χριστός.

tollenda. Draconis cornua decem, Decalogo opposita
malum maximum.

Διὸ, θυμὸν ἄρρενα λαβοῦσαι καὶ νήφοντα, ἐναντία
θέσθε τῷ θηρὶ σφριγῶντι τὰ ὄπλα· μηδ' ὑποχωρή-
σητε τὸ σύνολον, ἐφ' οἷς θρασύνεται παραχθεῖται·
μυρίον γὰρ ἔξετε κλέος, ἐὰν ἀφέλητε νικήσασαι τοὺς
ἐπ' αὐτοῦ στεφάνους ἐπτὰ, δι' οὓς ὁ ἀγὼν ἡμῖν πρό-
κειται καὶ ἡ πάλη, κατὰ τὸν διδάσκαλον Παῦλον. Ἡ
γὰρ καταγωνισαμένη τοῦ διαβόλου πρότερον, καὶ
νεκρώσασα τὰς ἐπτὰ κεφαλὰς, τῶν ἐπτὰ στεφάνων
τῆς ἀρετῆς ἐγκρατῆς γίνεται, μεγάλους ἀγῶνας
διαθλήσασα τῆς ἀγνείας. Κεφαλὴ γὰρ τοῦ δράκοντος
ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ τρυφή· ὁ ταύτην συνθλάσας
ἀναδεῖται τὸν στέφανον τῆς σωφροσύνης. Κεφαλὴ
ἐστὶ καὶ ἡ δειλία καὶ ἡ θρύψις· ὁ ταύτην πατήσας
τὸν στέφανον ἀναιρεῖται τοῦ μαρτυρίου. Κεφαλὴ ἐστὶ
καὶ ἡ ἀπιστία καὶ ἡ ἀνοία, καὶ τὰ ἄλλα ὡσαύτως τῆς
πονηρίας πλεονεκτήματα· ὁ ταῦτα κατεργασάμενος
καὶ ἀνελὼν τὰς ἐπ' αὐτοῖς τιμὰς ἀποφέρεται, πολυ-
τρόπως ἐκχεραϊζομένης τοῦ δράκοντος τῆς ἰσχύος.
Καὶ γὰρ καὶ τὰ δέκα κέρατα καὶ κέντρα, ἅπερ ἐπὶ
ταῖς κεφαλαῖς ἐλέχθη φέρειν, αἱ δέκα ἀντιθέσεις εἰσὶν,
ὧ καλλιπάρθενοι, τοῦ Δεκαλόγου, αἷς ἀνακερατίζειν
εἴωθε καὶ βάλλειν τὰς τῶν πλείστων ψυχὰς· τῆ,
Ἀγαπήσεις, ἐντολῆ, τὸν Κύριόν σου, τὰ ἐναντία
φρονῶν καὶ τεκταινόμενος, καὶ τοῖς ἐξῆς νομοθετή-
μασι. Ἴδὲ γὰρ κέρας αὐτοῦ διάπυρον καὶ πικρὸν,
τὴν πορνείαν, ὧ τοὺς ἀκράτορας βάλλει· ἰδὲ τὴν
μοιχείαν, ἰδὲ τὸ ψεῦδος, ἰδὲ τὴν φιλαργυρίαν, ἰδὲ τὴν
κλοπὴν, καὶ τὰ ἄλλα τούτοις ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ,
ὅποσα ὑπερισχύουσιν ἀμφὶ ταῖς κεφαλαῖς αὐτοῦ
ταῖς ἀνθρωποκτόνοις πεφυκότα· ἃς ὑμεῖς συμμα-

apud Epiphanium I. *De resurrectione, plantasque*
haud procul ab ebullientibus ejus flammis miratur.
Nota alia de Bellerophonte, datusque litteris ut oc-
cideretur, cum impudicam mulierem a se repu-
lisset; qua tamen molitione sic clarus evaserit;
haud proinde importunus vel Christi figuræ, vel li-
bri argumento de virginitate et castimonia. Perseus
nihil ejusmodi, ipse Danaes ac Jovis stupro con-
ceptus, et qui Medusam, unam ex Gorgonibus, orci
clypeo tectus occiderit. Ubi Jovis assumptum nomen
ad legendam præci personam, qui auri vi corruptis
custodibus, in arcem qua Danae tenebatur, sibi
viam fecerit puellamque corruperit. Facessant ergo
impudicitiae exempla, ne non illustrari splendor vir-
ginitatis perorante Thecla virgine earumque princi-
pe, videatur, sed scædari: maneantque quæ forti-
tudinis æque ac castitatis illustre specimen habeant,
ei prorsus gemina, quod de divino Josepho, ipso
Christi figura prænobili, sacris oraculis olim præ-
ditum est: quod ipsum forte Græci in suo Belle-
rophonte repræsentare voluerint, ut sunt nostra et
sacra longe profanis Græcorum antiquiora, illisque
præiverunt: qua de re cum veteres tum et recen-
tiores luculenter tractavere. COMBEFIS.

χῆσαντος Χριστοῦ ἐκκερατῆσαι, λήψεσθε τοῖς κατὰ τοῦ δράκοντος κατανθεμῶσαι στεφανώμασιν ὑμῶν τὰς θείας κεφαλὰς. Ἡμέτερον γὰρ προκρίνειν τὰ κρείττω καὶ προτάσσειν· πρὸ τῶν γηγενῶν (26) αὐτοκράτορα καὶ αὐτεξούσιον τὸν λογισμὸν εἰληφότας, καὶ πάσης ἀνάγκης ἐκτὸς, εἰς τὸ αὐτοδεσπότης αἰρεῖσθαι τὰ ἀρέσκοντα, οὐ δουλεύοντας εἰμαρμένη καὶ τύχαις. Ὡς οὐκ ἄνθρωπος αὐτοῦ κύριος ἔσοιτο καὶ ἀγαθός, εἰ μὴ τῷ ἀνθρωπείῳ παραδείγματι χρώμενος τοῦ Χριστοῦ, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἑαυτὸν ζωγραφῶν ἀκείνον μιμούμενος βιώσει. Πάντων γὰρ κακῶν μέγιστον ἐμφυτον τοῖς πολλοῖς τὸ τὰς αἰτίας τῶν ἀμαρτημάτων εἰς τὰς τῶν ἀστέρων κινήσεις ἀναφέρειν, καὶ τὸν βίον ἡμῶν οἰακίζεσθαι τῆς εἰμαρμένης ταῖς ἀνάγκαις λέγειν, καθάπερ οἱ μετὰ ἀλαζονείας πολλῆς ἀστεροσκοπήσαντες· ὑπονοία γὰρ μᾶλλον ἢ τῷ φρονεῖν πεπιστευκότες, ὃ μεταξὺ τῆς ἀληθείας ἐστὶ καὶ τοῦ ψεύδους, πολὺ τῆς τῶν ὄντως ὄντων θεᾶς ἐξηπατήθησαν. Ὅθεν εἰ παρείης, ὦ Ἄρετή, πληρωθέντος ἤδη μοι τοῦ λόγου, ὃν αὐτὴ προσέταξας, δέσποινα, ῥηθῆναι, πειράσομαι δὴ, συναγωνιζομένης σου καὶ συμπνεούσης, πρὸς τοὺς χαλεπαίνοντας καὶ ἀμφισβητοῦντας ὡς οὐκ ἀληθῆ λέγομεν, αὐτεξούσιον εἶναι φάσκουσαι τὸν ἄνθρωπον, διευκρινήσασθαι, ὅτι

perlexere, adversus eos qui ægre ferunt, nec faciles arbitrii facultate præditum esse dicimus; quos nempe

(27) Σφῆσι ἀτασθαλίῃσιν ὑπέρμωρον ἄλγε' [ἔχουσιν,

αἰρούμενοι τὰ ἡδέα πρὸ τῶν συμφερόντων.

ΑΡΕΤ. Ἄλλὰ πάρειμι καὶ συναγωνίζομαι· τελῶς γὰρ ὁ λόγος κεκοσμήσεται καὶ τούτων προσαφθέντων.

CAP. XIV. *Mathematicorum doctrina non prorsus spernenda, quandiu in astrorum versatur notitia. Duodecim zodiaci signa, nomina mythica.*

ΘΕΚΛ. Πάλιν οὖν δὴ πρῶτον περὶ τούτων εἰς δύναμιν εἶπωμεν, τὴν γοητεῖαν αὐτῶν, ἐφ' ἣ ἄρα σὺνόνται, γυμνώσαντες, ὡς μόνων κατελιηφότων ἐξ οἴων ὁ οὐρανὸς κεκόσμηται σχημάτων, *κατὰ τὰς Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων ὑποθέσεις. Φάσκουσι γὰρ ὡσπερ σφαῖρας εὐτόρνου στροφαῖς ἀπεικάζεσθαι τὴν περιφέρειαν τοῦ κόσμου, τῆς γῆς κέντρου καὶ σημείου τόπον ἐχούσης. Περιφορᾶς (28) γὰρ οὐσης σφαιρικῆς,

(26) Προτάσσειν· πρὸ τῶν γηγενῶν. Lectionem Allatiani codicis sequor, sed non ejus distinctionem. Nec certe ipsa apta videtur constructio προτάσσειν πρὸ τῶν γηγενῶν, *terrenis hisce præponere*, ut ipse reddit, vacante omnino præpositione, quam forte eliminavit Possinius, sive qui illius Methodii editioni præfuit, ut eodem ac ille sensu redderet, et quidem verborum pompa, *præponereque meliora sequioribus, cælestia terrenis*: quasi γηγενεῖς, ipsa terrena sint, τὰ γῆνα, non *terrigenæ, orti e terra*; comparatione scilicet ad hominem, cujus divina origo est, qua et liberi arbitrii facultate præditus est, Dei scilicet insignis imagine; ut sicut ille αὐτοδέσποτος absolute, sic et homo sub Deo sit et ipse αὐτοδέσποτος, tunc maxime, cum suas in Deum confert rationes ac pietati studet, uti quas Thecla alloquitur virgines: γηγενῆ ergo comparatione hominum, reliqua animalia sunt, in quibus nullus mentis sensus, aut vera ratio, ut quasi a se illa ducantur: quæ liberi ratio est. Ex illa ergo excellentia supra

diosa capita enata, ingenti potentia prævalent: quæ si vos, Christo auspice ac adjutore, eliseritis, divina capita vestra, ejus victoriæ præmio floridis exornata coronis referetis. Nostrum enim est, ut virtutem præferamus potiorique loco habeamus, qui præ terrigenis mentem liberam ac arbitrii facultatem nulli obnoxiam necessitati, a Deo nacti simus, ut pleno jure ac arbitrio, quæ libuerit, hæc eligamus, nec fato ulli ac fortunæ serviamus. Proinde nemo sui dominus bonusque exstiterit, nisi qui humano Christi usus exemplo, seque ad illum ut archetypum effingens ac ipsum imitari studens, vitam composuerit. Omnium namque malorum maximum plerisque insitum istud sit, quod scelerum causas ad stellarum motus referunt, asseruntque vitam nostram fati necessitatibus gubernari, quemadmodum isti faciunt arrogantissimi siderum observatores. Quippe vana potius suspicione quam recta securaque prudentia de rebus conjectantes, eaque freti, quod inter veritatem ac mendacium medium est, a vera rerum cognitione longe aberrarunt. Quare si permiseris, o Arete, absoluto jam mihi sermone, quem ipsa, domina, ut haberem imperasti, conabor, adjuvante te, alium inchoare ac assensum accommodant, quod hominem liberi arbitrii,

Nequitia sibi damna sua, mortemque creare:

quippe qui dulcia præ utilibus eligant.

ΑΡΕΤ. Age, permitto quod vis, et me certaminis sociam en tibi offero. Nam hac adjuncta quam polliceris disputatione, illustrior omnibusque numeris absoluta, tua evadet oratio.

THECL. Resumamus igitur de his sermonem, et ante omnia imposturam istorum detegamus, qui se gloriose ostentant, tanquam soli compertum habeant quibus cælum figuris concinnetur, juxta Ægyptiacas et Chaldaicas hypotheses. Aiunt enim orbem mundi, sphaeræ more versatilis, rapidis conversionibus circumagi, terra centri et puncti locum obtinente. Cum enim, aiunt, circumflexus circula-

reliquas animantes, infert Thecla, virginum esse προκρίνειν καὶ προτάσσειν τὰ κρείττω, quæ vox sic absolute, *virtutem* sonat, nec necesse quibusnam κρείττω dicat, exprimere, cum satis intelligatur; ut neque cum Deus τὸ κρείττον dicitur, aliud additur. Sequentia etiam nullo sensu in Vatic., ὡς οὐκ ἄνθρωπος. Saniora mutuati ex Allatio. COMBEFIS.

(27) Σφῆσι, etc. Ὀδυσσ. Α, 7.

(28) Περιφορᾶς. Quod ita semel et iterum paulo post legitur, omnino emendandum velim περιφερίας: ex qua sic rotunda, habere terram rationem centri ac puncti aiunt mathematici quos exagitat Methodius, exque illa cælorum orbis pendere, qui sic mundi quasi περιφέρεια sint, *ambitus, circumflexus*, et, ut vulgo vocant, *circumferentia*: a: præterea terram cælis antiquiorem esse, uti punctum ac centrum, ducto circa ipsum orbe, prius intelligatur, necesse est. Quod ipsum refellit, communi etiam Græcorum sapientum existimatione, *Nihil terrenorum cælestibus nobiliter esse aut antiquius*. Sic

ris sit, servatis semper iisdem partium intervallis, mediam hujusce rerum universitatis terram considerare necesse est, circa quam ipso seniore vertitur cœlum. Nam si ex puncto et centro constat sphaeræ circumductus, qui utique orbis esse videtur et circulus: cum fieri non possit ut sine puncto circulus describatur, nec circulus esse possit absque puncto, quinam fieri potest, aiunt, ut non omnibus prior terra exstiterit, ejusque ipsius chaos et profundum? Plane enim in erroris profundam et chaos miseri prolapsi sunt. Quod cum Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipiens cor eorum⁶²; vel hoc maxime quod eorum sapientes nihil esse terrenis in rebus cœlestibus nobiliter aut antiquius dixerunt. Plane igitur non semper pueri qui Christum agnoscere, velut Græci qui fabulis potius ac figmentis, quam eruditionis arte ulla aut facundia veritatem obruentes, humanasque calamitates cœlis adscribentes, nec erubescunt, dum terræ ambitum geometricis inventis figurisque describentes, cœlum docent, volucrum natatiliūque ac terrestrium animalium simulacris ornatum esse, stellarumque qualitates ex priscorum hominum cladibus ac infortuniis habuisse ortum: adeo ut ex horum sententia, ipsi planetarum motus ex ejusmodi corporibus pendeant. Gyrate videlicet circa signorum duodecim naturam stellas aiunt, rapida zodiaci circuli tractas vertigine: atque ex harum temperatione provideri quæ vulgo eventura sunt: pro earum inter se diversa cohærentia, alioque et alio influxu, ortuque et occasu.

Cum enim cœlum omne in orbem conglobatum sit, centroque ac puncto terra utatur, ut illi existimant, quod omnes lineæ rectæ ab ambitu in terram incidentes, inter se æquales sint, ab ambientibus ipsum circulis dominio prævalet: quorum meridianus inter maximos emineat. Ab hoc secundus sit, qui et ipse in partes æquales universum secet, quem horizontem (id est finitorem) vocant: tertius hos intersecans, æquinoctialis. Istorum porro hinc inde ad latera tropici duo, æstivus et hibernus; hic a Septentrione, ille ab Austro. Ad hos

⁶² Rom. 1, 21.

enim certe sensus postulat, habebatque Vat. et reddidit Possinius, etsi longo verborum circumductu, nihil ipso necessario. Allatio vero qui γηγενούς legat, ἀντὶ τοῦ γηγενές, contrarius omnino sensus est, *Nihil rerum cœlestium terrenis esse pretiosius aut antiquius*; quod nescio an ulli sapientiæ laude aliqua Græcis celebrato in mentem venerit, aut ita scripserit. Certe non Platoni, non Aristoteli aliisque philosophis; nec par videtur, levi vel antiquarii vel exscribentis lapsu, aut etiam fallente oculo, in tantum devia interpretem agi, aut ea magnis Patribus ascribere quæ nemo sanæ mentis somniaverit. COMBEFIS.

(29) Ὁ δὴ κύκλος, κ. τ. λ. Suppleta hic mutila ex Leontio et Joanne *Rerum sacrarum* lib. II. Allatius et Possinius ex cod. Vat., περιφέρεια συνέστηκε, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν χάος. Nimirum librarius illius codicis exscriptor, oculos convertens a priore verbo

ἀνάγκη, φασὶ, κατὰ τὰς ὁμοίας διαστάσεις τῶν αὐτῶν ὄντων διαστημάτων, μέσσην τοῦ παντός τὴν γῆν τυγχάνειν, περὶ ἣν ὁ οὐρανὸς περιδίνεται προγενεστέραν οὖσαν. Εἰ γὰρ ἐκ σημείου καὶ κέντρου περιφέρεια συνέστηκεν, ὃ δὴ κύκλος (29) εἶναι δοκεῖ (ἀδύνατον δὲ χωρὶς σημείου περιγραφῆναι κύκλον, κύκλον δ' ἔσεσθαι ἀδύνατον ἄνευ σημείου), πῶς οὐ πρὸ πάντων ἡ γῆ, φησὶ, συνέστηκε, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν χάος καὶ βάθος; Εἰς βάθος γὰρ καὶ χάος ὄντως καταλλίσθησαν οἱ σχέτλιοι πλάνης. Οἷ (al. ὅτι), γνόντες τὸν Θεόν, οὐχ ὡς Θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνητος αὐτῶν καρδία· καὶ ταῦτα καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς εἰρηκότων σοφῶν, ὡς οὐδὲν Ὀλυμπίων ἐντιμότερον γηγενές ἢ πρεσβύτερον Ὁθεὶν οὐκ ἀεὶ παῖδες ὄντως οἱ Χριστὸν ἐγνωκότες, καθάπερ Ἕλληγες, οἷ, μύθοις μᾶλλον καὶ πλάσμασιν ἢ τέχνῃ τῶν λόγων τὴν ἀλήθειαν χύσαντες, καὶ τοῖς οὐρανοῖς τὰς τῶν ἀνθρώπων προσαρμόσαντες συμφορὰς, οὐδὲν αἰσχύνονται καταγράφοντες τὴν τῆς οἰκουμένης περιφορὰν γεωμετρικοῖς θεωρήμασι καὶ σχήμασι, καὶ τὸν οὐρανὸν εἰδώλοισι πτηνῶν καὶ νηκτῶν καὶ χερσαίων εἰσηγούμενοι κωκοσμῆσθαι, καὶ τὰς ποιότητας τῶν ἀστέρων ἐκ τῶν περὶ τοὺς ἀρχαίους ἀνθρώπους συμφορῶν κατεσκευάσθαι, ὥστε τὰς τῶν πλανητῶν αὐτοῖς κινήσεις ἐκ τοιούτων ἡρτῆσθαι σωματῶν· εἰλίσεσθαι γὰρ περὶ τὴν τῶν δώδεκα ζωδίων φύσιν φασὶ τοὺς ἀστέρας, ἐλκομένους τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου τῇ φορᾷ, ὡς καὶ διὰ συγκράσεως αὐτῶν ὄρασθαι τὰ ἀποβαίνοντα πολλοῖς, κατὰ τὰς πρὸς ἀλλήλους αὐτῶν συναφείας τε καὶ ἀπορροίας, ἀνατολάς τε καὶ δύσεις.

Σφαιροειδῆς γὰρ ὑπάρχων ὁ πᾶς οὐρανὸς, καὶ κέντρω καὶ σημείῳ κατ' αὐτοὺς τῇ γῆ χρώμενος, διὰ τὸ πάσας ἀπὸ τῆς περιφέρειας (30) τὰς προσπιπούσας εὐθείας ἐπὶ τὴν γῆν ἴσας ἀλλήλαις εἶναι, ἀπὸ τῶν περιεχόντων αὐτὴν διακρατεῖ κύκλων· ὧν μείζων μὲν ὁ μεσημερινὸς δοκεῖ· καὶ δεύτερος ὁ εἰς ἴσα τέμνων μέρη, καλούμενος ὀρίζων· τρίτος δὲ ὁ τούτους ἐπιδιαίρων ἰσημερινός· παρ' ἐκάτερα δὲ τούτου τροπικοὶ δύο, θερινὸς καὶ χειμερινός· καὶ ὁ μὲν πρὸς τοῖς ἀρκτικοῖς, ὁ δὲ πρὸς τοῖς νοτίοις μέρεσι. Τούτων ὁ λεγόμενος ἄξων, περὶ ὃν αἱ τε Ἄρκτοι,

συνέστηκεν, ad alterum quod mox subsequitur, intermedia præterit. Idemque vitium in codicem Mazarianum irrepsisse videtur: neque enim hujus omissionis meminit editor Lupareus. Id.

(30) Ἀπὸ τῆς περιφέρειας. Et hic ineptissime περιφορᾶς erat, mihi que mirandum indulsit: graviorique mendo Allatius πάσας τὰς περιφορὰς, ac si περιφοραὶ lineæ essent, quæ sic rectæ æquales sint, non circulares ipsi motus et lationes. Ex eo igitur quod sic circa terram ut centrum cœlum omne volvitur, cujus in eam ut ad centrum æquales sint lineæ, atque adeo influentiæ, ἀπὸ τῶν περιεχόντων αὐτὴν διακρατεῖ κύκλων (quod ipsum ita emendavi ὑπὸ) continet, dominatur, influentiis regit, a circulis ipsum ambientibus: quæ mathematicorum doctrina tam erudite Methodio explicata, quam misere Vaticano interpreti discerpta. Id.

δ τε ἀρκτικὸς ἔξωθεν ἔχων τὸν τροπικόν. Καὶ αἱ μὲν Ἄρκτοι, περὶ αὐτὰς στρεφόμεναι καὶ βρίθουσαι τὸν διὰ τῶν πόλων ἄξονα, τὴν τοῦ παντὸς ἀπεργάζονται κίνησιν κόσμου, κατὰ τὰς ἀλλήλων ἰξύας ἔχουσαι τὰς κεφαλὰς, καὶ ἀχραντοὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς ὀρίζοντος οὔσαι.

alterius ilia, capita habentes; intactæ æque ambæ a

τὸν ζωδιακὸν δὲ πάντων ἐφάπτεσθαι τῶν κύκλων, λοξὴν ποιούμενον τὴν κίνησιν· εἶναι τε ἐν αὐτῷ ζωδίων ἀριθμὸν, ἃ καλεῖται δωδεκατημόρια δώδεκα, ἀπὸ Κριοῦ τὴν ἀρχὴν ἔχοντα μέχρι τῶν Ἰχθύων, ἃ κατηστερίσθαι παριστᾶσιν ἐχεμύθοις αἰτίαις· τὸν μὲν Κριὸν φάσκοντες τὸν τὴν Ἑλλην εἶναι τὴν Ἀθάμαντος διακομίσαντα καὶ Φρύξον εἰς Σκύθας· τὸ δὲ Βούκρανον εἰς τιμὴν Διὸς, τοῦ τὴν Εὐρώπην Ταύρου διαπεραιώσαντος εἰς τὴν Κρήτην· καὶ τὸν καλούμενον δὲ Γαλαξίαν κύκλον, ὃς τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῶν Ἰχθύων ἐπὶ τὸν Κριὸν ποιεῖ, ἀπὸ τῶν τῆς Ἥρας μαζῶν Ἡρακλεῖ προχυθῆναι λόγος Διὸς ταγαῖς. Ὡστε κατ' αὐτοὺς πρὸ τῆς Εὐρώπης ἢ Φρύξου, καὶ τοῖν Διοσκούροιν, καὶ τῶν ἄλλων ζωδίων, τῶν ἐξ ἀνθρώπων καὶ θηρῶν καταστερισθέντων, οὕτω γέनेσις ἦν· ἀλλὰ χωρὶς γενέσεως ἐβίωσαν ἡμῶν οἱ παλαιότεροι. Ἐπιχειρητέον γὰρ μήπως τὸ ψεῦδος ἰσχύσωμεν, ὥσπερ ἰατροὶ, φαρμάκοις τῶν λόγων ἀμβλύναντες ἰατρικοῖς σβέσαι, τῆδε σκοποῦσαι τὴν ἀλήθειαν.

modo liceat medicorum more salubribus sermonum hinc fere adoriendo.

CAP. XV. Argumenta a fati et geneseos novitate. Aureum genus, prisci homines. Argumenta adversus mathematicos, sane solida.

Εἰ κρείσσον ἦν τὸ ὑπὸ γένεσιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους, ὧ σθένει, τοῦ μὴ εἶναι, δι' ἣν αἰτίαν οὐκ αὐτόθεν, ἀφ' οὐπερ ἔφυ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, γέनेσις ἦν; Εἰ δὲ ἦν, τίς ἢ χρεῖα τῶν ὑπόγειον καταστερισθέντων, Λέοντος, Καρκίνου, Διδύμων, Παρθένου, Ταύρου, Ζυγοῦ, Σκορπίου, Κριοῦ, Τοξότου, Ἰχθύων, Αἰγόκερω, Ὑδροχόου, Περσέως, Κασσιόπειας, Κηφέως, Πηγᾶσου, Ὑδροῦ, Κόρακος, Κρατῆρος, Λύρας, Δράκοντος, καὶ τῶν ἄλλων, ἐξ ὧν εἰσηγεῖσθε κατακοσμηθέντας τοὺς πολλοὺς κατειληφέναι τὴν μαθηματικὴν ταύτην, μᾶλλον δὲ καταθεματικὴν πρόγνωσιν; Ἦτοι οὖν καὶ ἐπὶ τῶν ἔμπροσθεν γέनेσις ἦν, καὶ μάταιος ἢ τούτων σύστασις ἢ οὐκ ἦν, καὶ εἰς τὴν κρείσσονα κατάστασιν καὶ διαγωγὴν ὁ Θεὸς τὸν βίον μετέστησε, τῶν ἔμπροσθεν χεῖρονα βιωσάντων χρόνον. Ἀλλὰ κρείττους οἱ παλαιότεροι τῶν νῦν· ὅθεν καὶ χρυσοῦν ἐκλήθησαν γένος. Οὐκ ἄρα ἡ γέनेσις.

tam duxissent. Atqui felicior illorum fuit, quam audierunt. Non ergo est natalis fatalitas.

Εἰ ὁ ἥλιος, καθιππεύων τοὺς κύκλους (31) καὶ ἐπιπορευόμενος ἐτησίαις τὰ ζώδια περιόδους, τὰς

(31) Καθιππεύων τοὺς κύκλους. *Perequitans, obiens zonas.* Insigni Possinius μαθήσεως ἀκριβεῖα, *si sol superequitans circulos*, quasi circuli et zonæ, illisque ascriptæ stellæ, soli subsint, hæcque sol in equorum morem inscendat, subindeque alia et alia mu-

pertinet qui axis dicitur, circa quem torquentur Ursæ ac circulus arcticus, extra quem positus est tropicus. Et Ursæ quidem sese mutuo gyro perpetuo sequentes, quasi pondus mole sua motum orbi universo imprimunt, cujus velut gravitate circa polum axemque rotatur: nempe altera, juxta pervadente orbem cui nos insistimus, circulo finit-

Jam zodiacum per omnes se porrigere circulos, eosque amplexu contingere, obliquo late meatu procedentem: esseque in illo animalium insignes formas, quæ signa duodecim vocantur, ab Ariete ducto principio in Pisces desinentia: quæ in siderum pervenisse censum narrant, fabulosis ex causis. Nam Arietem illum ipsum esse aiunt qui Hellen Athamantis filiam cum Phryxo per Ponti fretum transvexit ad Scythas. Tauri caput, Jovis gratia cœli honore ac statione donatum, quod is illa forma Europen in Cretam trajecerit. Lacteam quoque circum initium ducentem a nodo Piscium, hinc sese Arietem versus porrigentem, a Junonis uberibus candorem habere memorant, cum hæc Herculem lactare Jovis imperiis adacta esset. Itaque juxta illos, ante Europen et Phryxum et Castores, aliaque postea in zodiacum ex hominibus aut bestiis constellata, nulla adhuc erat natalis fatalitas; et sine fortuna nascendi vixerunt primi illi nostri progenitores. Quæso enim, argumentis tentemus, si quo remediis, mendacii vim compressam extinguere,

C Si melius erat, o miseri, nasci homines subditos natali fatalitati, quam ab illa liberos, quidni ab ipso protinus initio, cum primum homines esse cœperunt, natalis illa jam fatalitas fuit? Quod si jam erat, quid illis opus, quæ nunc recens inter astra relata: Leo, Cancer, Gemini, Virgo, Taurus, Libra, Scorpius, Aries, Sagittarius, Pisces, Capricornus, Aquarius, Perseus, Cassiopea, Cepheus, Pegasus, Hydra, Corvus, Crater, Lyra, Draco, et alia ejusmodi, quorum observationibus eruditos non paucos docetis mathematicam istam (imo potius catathematicam dirisque omnibus devovendam) prænotationem nactos esse? Aut igitur primorum etiam mortalium ævo natalis jam erat fatalitas; proindeque inutilis fuit hæc animalium in cœlos evectio: aut sane non erat, resque Deus humanas meliori statu subinde mutavit, ac potiore gubernatione donavit, cum prisci ævi homines miserabiliorem vi nostra nepotum conditio: unde et aureum genus

Si sol perequitans circulos, et annuis signa obiens periodis, mutationes efficit, conversionesque statas

tet, uti fere cursores, per alias aliasque stationes. At quis solem planetam nesciat, stellifero orbi longe subjectum, quique adeo non superequitet, sed magis subequitet circulos, percurratque oblique sub eis gyrando aliaque ex aliis signa legeret. LONGBEFIS.

temporum reducit; quinam ergo, qui antequam signa in cœlo collocarentur, iisque illud perornaretur, exstiterunt, vivere potuerunt; cum necdum æstas, autumnus, hiems, ver discreta essent, quorum temperatura corporis indoles augetur ac confirmatur? Atqui vixerunt, longævioresque ac robustiores durarunt, quam qui nunc vivimus: simili ratione tum quoque Deo tempora disponente. Non igitur cœlum ejuscemodi figuris ac per eas occasiones, subinde interstinctum ac variatum fuit.

Si sol et luna ac stellæ aliæ astraque, ad temporis distinguendos servandosque numeros⁶³, et ad cœli ornatum vicesque tempestatum inducendas condita, divina sunt, et quam pro humana conditione præstantiora; necessario sit, præstantiorem hæc quoque vitam et beatam atque tranquillam, longeque justitiæ ac virtutis dotibus, nostra hac meliorem, degere: quæ composito felicique motu se moveant. Sin autem mortalibus cladium malorumque consiliorum auctores sunt, vacantque impudicitiis ac vitæ mutationibus tragicisque casibus ingerendis; plane miserabiliore hominibus sorte sunt, quæ in terram fatalesque ac nefarios actus attendant, nec quidquam melius nobis vitam regant, quandoquidem ab eorum defluxu ac motu nostra dependet vita.

CAP. XVI. *Alia complura in eosdem mathematicos intorta.*

Cum nullus absque prævio cupiditatis affectu actus fiat, neque vero cupiditas aliunde sit quam ab indigentia; Deus autem ipse nullius egeat, nec proinde ullius auctor aut machinator pravitalis existat; cumque rursus siderum natura divinæ affinis sit illique vicinior (nempe præstantiorum hominum virtute præstantior), nec ipsa mala molientur aut aliquo indigebunt.

Præterea, nemo eorum quibus ratum est solem et lunam et stellas divinas res esse, eat profecto infitias, procul etiam a malitia hæc abhorrere, et a terrenorum actibus remota esse, in quæ nec voluptatis affectio, nec doloris cadat: nec enim cœlestibus pudenda hæc desideria competunt et exsecrandæ appetitiones. Si autem extra ea sunt, nec ulla laborant egestate, quid causæ est cur mortalibus eorum auctores sint, quæ nec illis arrideant et extra quæ posita nobiliore indole præsent

Hi porro qui hominem arbitrii facultate non præditum esse statuunt, sed inevitabili fati necessitate jussisque non scriptis ferri agique humanam vitam sentiunt, in ipsum impii ac injurii sunt Deum, quem malorum humanorum auctorem et effectorem faciunt. Si enim siderum universum circularem motum, Deus ipse, qua nemo sapientia dicat aut vi mentis intelligat, modulate dispensat, universi clavum rectissime gubernans; astra vero vitii atque virtutis qualitates humanæ vitæ ingerunt, quæ videlicet necessitatis vinculis homines in ea trahant, utique malorum auctorem ac originem Deum ascribunt; omnium tamen judicio, nullius noxæ Deus auctor est. Explodatur ergo fatalis necessitas.

⁶³ Gen. 1, 17.

A μεταβολὰς ἀποτελεῖ καὶ τὰς τροπὰς τῶν καιρῶν, οἱ πρὸ τοῦ καταστερισθῆναι τὰ ζῳδία γεγονότες, καὶ κοσμηθῆναι τούτοις τὸν οὐρανὸν, πῶς διήρκεσαν, μηδέπω θέρους, μετοπώρου, χειμῶνος, ἔαρος διακεκριμένων, δι' ὧν ἡ τοῦ σώματος αὔξεται καὶ συγκρατεῖται φύσις; Ἄλλ' ἐξήρκεσαν, καὶ πολυχρονιώτεροι γεγόνασιν καὶ ῥωμαλεώτεροι παρὰ τοὺς νῦν, ὁμοίως καὶ τότε διευθύναντος τοὺς καιροὺς τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἄρα ἐκ τοιούτων ὁ οὐρανὸς πεποικίλται σχημάτων.

Εἰ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, τὰ εἰς διορισμὸν καὶ φυλακὴν ἀριθμῶν χρόνου γεγονότα, καὶ κόσμον οὐρανοῦ, καὶ τροπὰς καιρῶν, θεῖά ἐστι καὶ κρείττω τῶν ἀνθρώπων, ἀνάγκη καὶ κρείττονα βίον καὶ μακάριον αὐτὰ καὶ εἰρηνικόν, καὶ πολλῶν τοῦ ἡμετέρου βίου διαλλάττοντα δικαιοσύνη καὶ ἀρετῇ διαγῆναι, κινούμενα κίνησιν εὐτακτον καὶ εὐδαίμονα· εἰ δὲ τῶν θνητῶν συμφορὰς καὶ κακοφροσύνας αὐτὰ τεκταίνεται, καὶ ἐνεργεῖ περὶ τὰς ἀσελγείας ἀσχολούμενα, καὶ τὰς μεταβολὰς καὶ τροπὰς τοῦ βίου, ἄρα ἀθλιώτερα τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, εἰς τὴν γῆν βλέποντα, καὶ τὰς ἐπικήρους καὶ ἀθέσμους πράξεις, καὶ μηδὲν κρείττον τῶν ἀνθρώπων διάγοντα, εἴγε τῆς ἐκείνων ἀπορροίας καὶ κινήσεως ὁ ἡμέτερος ἤρτηται βίος.

Εἰ πᾶσα πράξις χωρὶς ἐπιθυμίας οὐ γίνεται, οὐδὲ μὴν ἐπιθυμία χωρὶς ἐνδεΐας· ἀνευδεὲς δὲ τὸ θεῖον· ἀνευνόητον ἄρα πονηρίας· καὶ εἰ ἡ τῶν ἀστρῶν φύσις ἐγγυτέρω τέτακται Θεοῦ, κρείττων οὔσα τῆς τῶν κρείττωνων ἀνθρώπων ἀρετῆς· ἀνευνόητα κακίας ἐστὶ καὶ ἀνευδεῖ τὰ ἄστρα.

Καὶ ἄλλως, πᾶς ἡμῖν ὁμολογήσει τῶν πεπεισμένων τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας εἶναι θεῖα, καὶ μακρὰν ἀπωχίσθαι κακίας, καὶ τῶν γηγενῶν πράξεων ἀνεπίδεκτα πάθους ἡδονῆς ὄντα καὶ λύπης· οὐ γὰρ προσεῖναι τοῖς οὐρανόις τοιαύτας ὀρέξεις βδελυκτάς. Εἰ δὲ τούτων ἐκτὸς καὶ ἀνευδεῖ πεφύκασιν, πῶς τοῖς ἀνθρώποις, ἢ μὴ αὐτοὶ βούλονται, καὶ ὧν ἐκτὸς εἰσι, τεκταίνονται;

D Οἱ δὲ ὀριζόμενοι τὸν ἀνθρώπον μὴ εἶναι αὐτεξούσιον, ἀλλ' ἀνάγκαις ἀφύκτοις Εἰμαρμένης λέγοντες οἰακίζεσθαι καὶ ἀγράφοις προστάγμασιν, εἰς αὐτὸν ἀσεβοῦσιν τὸν Θεόν, παρεκτικὸν αὐτὸν τῶν ἀνθρώπων κακῶν καὶ ποιητὴν εἰσηγούμενοι. Εἰ γὰρ τῶν ἀστέρων ἅπασαν κυκλικὴν κίνησιν ἐμμελῶς αὐτὸς ἀφράστῳ σοφίᾳ καὶ ἀνευνοήτῳ διέπει, κατευθύνων τὸν οἶακα τῆς οἰκουμένης· οἱ δὲ ἀστέρες τὰς ποιότητας τῆς κακίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἐκτελοῦσιν τῷ βίῳ, ἀνάγκης δεσμοῖς τοὺς ἀνθρώπους ἔλκοντες εἰς ταῦτα· αἴτιον τῶν κακῶν τὸν Θεὸν ἀποφαίνονται καὶ δόξαν· ἀλλ' ἀνάτιος πᾶσι πάσης βλάβης ὁ Θεός. Οὐκ ἄρα γένεσις.

Πᾶς ὅστις κἄν βραχὺ συνετὸς ὁμολογήσει τὸν Θεὸν ἄγαθόν, δίκαιον, σοφόν, ἀληθῆ, ὠφέλιμον, ἀναίτιον κακῶν, ἀσύμπλοκον πάθους, καὶ πᾶν εἴ τι (32) τοιοῦτον. Καὶ εἰ οἱ δίκαιοι κρείστους εἰσὶ τῶν ἀδίκων, καὶ ἔστιν αὐτοῖς ἡ ἀδικία βδελυκτὴ· χαίρει δὲ ὁ Θεὸς τῇ δικαιοσύνῃ δίκαιος ὢν, στυγητὴ αὐτῷ ἡ ἀδικία, ἐναντίον οὕσα καὶ ἐχθρὸν τῇ δικαιοσύνῃ· οὐκ ἄρα ἀδικίας αἴτιος ὁ Θεός.

Εἰ τὸ ὠφελοῦν πάντως ἐστὶν ἄγαθόν· ὠφέλιμον δὲ σωφροσύνη καὶ οἶκῳ, καὶ βίῳ καὶ φίλοις· ἄγαθόν ἄρα ἐστὶν ἡ σωφροσύνη. Καὶ εἰ ἡ σωφροσύνη φύσει ἄγαθόν, ἀκολασία δὲ ἐναντίον σωφροσύνης· τὸ δὲ ἐναντίον τῷ ἀγαθῷ κακόν· κακὸν ἄρα ἡ ἀκολασία. Καὶ εἰ ἡ ἀκολασία φύσει κακόν, κατὰ ἀκολασίαν δὲ μοιχεύεται γίνονται καὶ κλοπαὶ καὶ ὄργαι καὶ φόνοι· φύσει ἄρα κακόν ἐστὶν ὁ ἀκόλαστος βίος. Τὸ δὲ Θεῖον κακῶν ἀσύμπλοκον πέφυκεν. Οὐκ ἄρα γένησις

Εἰ οἱ σώφρονες βελτίους εἰσὶ τῶν ἀκρατῶν, καὶ ἔστιν αὐτοῖς ἡ ἀκρασία βδελυκτὴ· χαίρει δὲ ὁ Θεός τῇ σωφροσύνῃ, παθῶν ἀνευνόητος ὢν· στυγητὴ ἄρα καὶ τῷ Θεῷ ἡ ἀκρασία. Ὅτι δὲ ἡ κατὰ σωφροσύνην πράξις, ἀρετὴ οὕσα, κρείττων ἐστὶ τῆς κατὰ ἀκρασίαν, κακίας οὕσης, μαθεῖν ἔστιν ἀπὸ βασιλέων, ἀπὸ ἀρχόντων, ἀπὸ στρατηγῶν, ἀπὸ γυναικῶν, ἀπὸ τέκνων, ἀπὸ πολιτῶν, ἀπὸ δεσποτῶν, ἀπὸ οἰκετῶν, ἀπὸ παιδαγωγῶν, ἀπὸ διδασκάλων· ἕκαστος γὰρ τούτων καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ ὠφέλιμος γίνεται σωφρονῶν· ἀκολασταίνων δὲ, καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ βλαβερός. Καὶ εἰ ἔστι διαφορὰ τις κιναιδῶν καὶ ἀνδρείων, ἀκολάστων καὶ σωφρόνων· καὶ ἔστι κρείστων ἡ τῶν ἀνδρείων καὶ σωφρόνων, χείρων δὲ ἡ τῶν ἐναντίων· οἱ δὲ τῆς κρείσσεως ἐγγύς εἰσι καὶ φίλοι Θεοῦ, καὶ οἱ τῆς χείρονος μακρὰν καὶ ἐχθροί· οἱ λέγοντες γένησιν τὸ αὐτὸ τὴν ἀδικίαν εἶναι καὶ τὴν δικαιοσύνην, οὐ διορίζονται κιναιδίαν καὶ ἀνδρείαν, ἀκρασίαν καὶ σωφροσύνην, ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ γὰρ τῷ κακῷ τῷ ἀγαθῷ ἐναντίον, τὸ δὲ ἀδικον κακόν· τοῦτο δὲ ἐναντίον τῷ δικαίῳ· τὸ δὲ δίκαιον, ἄγαθόν· τὸ δὲ ἀγαθὸν ἐχθρὸν τοῦ κακοῦ· ἀνόμοιον δὲ τὸ κακὸν τῷ ἀγαθῷ· ἕτερον ἄρα τὸ δίκαιον τοῦ ἀδίκου. Οὐκ ἄρα αἴτιος κακῶν ὁ Θεός, οὐδὲ χαίρει τοῖς κακοῖς. Οὐ συνίστησιν αὐτοῦς ὁ Λόγος, ἄγαθός ὢν. Εἰ εἰσι δὲ πονηροὶ τινες, κατὰ ἔνδειαν φρενῶν εἰσιν οὗτοι πονηροί, καὶ οὐ κατὰ

justo. Non igitur auctor malorum Deus, nec malis sit. Quod si quidam mali sunt, mentis inopia mali

Σφῆσιν ἀτασθαλιῶσιν ὑπέρμερον ἄλγε' ἔχοντες (33).

Εἰ δὲ ἀνελεῖν τινα, καὶ φόνῳ τὰς χεῖρας αἰμάξαι γένησις ἐργάζεται· τοῦτο δὲ νόμος κωλύει, κολάζων τοὺς ἀλάστορας, καὶ δι' ἀπειλῆς ἀπειργῶν τὰ τῆς γενέσεως δόγματα· οἷον τὸ ἀδικῆσαι, μοιχεύσασθαι, κλέψαι, φαρμακεῦσαι· ἐναντίον ἄρα ὁ νόμος γενέσει. Ὅσα μὲν γὰρ γένησις ὤρισε, ταῦτα νόμος κωλύει·

(32) *Εἰ τι*. Ita codex Mazar. et Allatius. Possinius vero, ex ms. Vat., ὅ τι. COMBEFIS.

PATROL. GR. XVIII.

Quisquis vel minima boni sensus particula aspersus est, fatebitur statim Numen divinum bonum esse, justum, sapiens, verax, rerum utilitatibus consulens, haudquaquam malorum auctorem, nullis implicatum vitiosis affectibus, ac si quid ejus generis est. Jam si et justii meliores injustis sunt, eisque execrationi injustitia habetur; Deusque, quippe qui justus sit, gaudet justitia; plane injustitiam exosam habet, quæ justitiæ adversetur, sitque illi inimica: non est igitur Deus auctor injustitiæ.

Si quod utilitatem præstat, utique bonum est: præstat autem castitas et domui et mando et amicis: bona utique est castitas. Quod si natura bona est castitas, castitati vero luxuria contraria est, id autem est malum, quod bono contrarium est, sequitur malum esse luxuriam. Quod si luxuria natura mala est; per eam autem fiunt adulteria, furta, jurgia, cædes: natura ergo malum est vita luxuriosa et intemperans. Divinum autem Numen malis implicatum non est. Explodatur ergo fatalis necessitas.

Si casti meliores sunt luxuriosis, illisque abominabilis est luxuria, gaudetque Deus castitate, in quem nulla cadat libidinosa ac vitio hærens cogitatio, exosa utique etiam Deo incontinentia est. Porro actionem quæ ex ratione castitatis fit (quæ certe virtus est) potiore esse illa quæ ex incontinentia est et ad vitium pertinet: intelligere licet ex regibus, ex politicis et militaribus magistratibus, ex mulieribus, ex liberis, ex civibus, ex heris, ex famulis, ex pædagogis, ex magistris: unusquisque enim horum tam sibi quam publico utilis est, si castus sit; sin luxuriosus, tam sibi quam publico noxius. Et si est discrimen quoddam inter cinædos virosque fortes, interque impudicos et castos, estque melior fortium atque castorum natio, deterior vero eorum qui adversantur: siquidem etiam qui partis melioris sunt, Deo vicini eique amici sunt; qui vero ad sequiorem pertinent, longe a Deo distant, et sunt inimici: qui dicunt natali fatalitate perinde injustitiam atque justitiam afflari, non distinguunt cinædorum mollitiem a fortitudine, et luxuriam a castitate: quæ ut in unum cogantur, fieri non potest. Si enim bonum malo contrarium est, injustum autem malum est: et hoc, justo contrarium: porro quod justum, idem bonum: bonum autem inimicum malo: dissimile vero malum bono: aliud omnino erit longeque diversum justum ab injusto. Neque ratio illos commendat, quæ bona sunt, non natali ulla fatalitate.

Nequitias sibi damna suis mortemque creantes.

Si hominem interficere et cæcæ manus cruentare, natalis fatalitas adigit; idem autem lex vetat, sicariis supplicia decernens, minisque gravibus deterrens ab iis quæ natalis fatalitas injungit; puta ab injuria inferenda, ab adulterio, a furto, a veneficiis: contraria ergo natalis fatalitas et lex.

(33) *Σφῆσιν*. Ὀδυσσ. Α, 7.

Quæcunque enim natalis fatalitas statuit, lex prohibet; quæcunque vero lex prohibet, natalis fatalitas facere adigit: adversaria ergo natali fatalitati lex. Si autem illi adversaria, non igitur per natalem fatalitatem legumlatores agunt, quippe qui contraria natali fatalitati sanciendo, eandem destruunt. Aut igitur natalis admittitur fatalitas, nullaque legum erat necessitas: aut leges sunt, nec ex natali illa fatalitate, et quasi illa auctore sunt. Atqui fieri non potest ut absque illa quis nascatur aut aliquid operetur. Nam ne digitum quidem sine fato posse aliquem movere aiunt. Ex natali itaque fatalitate illaque auctore nati legumlatores, Minos, Draco, Lycurgus, Solon, Zaleucus, leges sanxerunt prohibentes adulteria, cædes, injurias, rapinas, furta; haud dubie arbitrati, neque esse, neque fieri talia per natalem fatalitatem. Sin autem hæc quoque per natalem fatalitatem, non sunt leges per natalem fatalitatem: neque enim ipsa se ipsam natalis fatalitas destrueret, ipsa sibi auctoritatem detrahens, ac secum ipsa pugnans: hinc quidem leges statuens, adulteria cædesque prohibentes, et ulciscens malisque mulctans talium criminum reos: aliunde autem ad cædes atque adulteria homines adigens; quod fieri nullo modo potest. Nihil enim a se ipso alienum atque abhorrens, ipsumque sibi ipsi adversum ac se destruens, sibi que dissentaneum. Nulla est igitur natalis fatalitas.

Si per natalem fatalitatem sit quidquid tandem est, nec sine illa quidquam prorsus existit, necesse est et legem illa auctore esse. Atqui lex eam tollit, quæ addisci virtutem ac suaderi posse doceat, diligentiaque ac attentione eam comparari; vitari quoque posse vitium, et ex indisciplina mente proficisci; nulla ergo est natalis fatalitas.

Si ut alii alios injuria afficiamus, ac vicissim afficiamur, præstat natalis fatalitas, quid legibus opus? Sin autem eo leges spectant ut delinquentibus poena imponatur, Deo illis providente qui injuria læduntur: sane præstabat fatali necessitate malos non fieri, quam ubi facti sunt, legibus emendari. Atqui Deus bonus est et sapiens, idque faciens quod præstabilius sit; nulla ergo est natalis fatalitas.

Aut educationis genus contractique mores, seu imbuta indoles, causæ sunt peccatorum; aut animi perturbationes, et quæ per corpus desideria exercentur, seu cupiditates. Quidquid autem horum causa sit, certe Deus auctor ac causa minime sit.

Si melius est justum esse quam injustum, quidnitalis ab ipso protinus ortu exque genesi homo creatur? Sin autem postea, ut ad meliorem evadat frugem, disciplinis cogitur atque legibus: plane ut arbitrii facultate præditus iis cogitur et castigatur, non velut qui malus a natura sit.

Si mali, natali fatalitate, ineluctabili providentiæ decreto mali nascuntur, omni culpa vacant, nec digni sunt qui legum poenis coerceantur; quippe qui vivant ut illis a natura comparatum est; nam nec se ipsos mutare potuerunt.

Rursus, si boni, eo quod iuxta naturam suam vitæ rationes instituunt, laudè digni sunt, cum na-

ἄσα δὲ νόμος κωλύει, ταῦτα γένησις ποιεῖν βιάζεται· πολέμιον ἄρα γενέσει νόμος. Εἰ δὲ πολέμιον, οὐκ ἄρα κατὰ γένεσιν οἱ νομοθέται· τὰ γὰρ ἐναντία δογματίζοντες γενέσει, γένεσιν λύουσιν. Ἦτοι οὖν γένεσις ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐχρῆν εἶναι νόμους· ἢ εἰσι νόμοι, καὶ οὐκ εἰσὶ κατὰ γένεσιν. Ἄλλ' ἀμήχανον χωρὶς γενέσεως φύναί τινα, καὶ διαπράξασθαι τι· οὐδὲ γὰρ τὸν δάκτυλον ἐξεῖναι φασὶ χωρὶς Εἰμαρμένης κινήσαι τι. Κατὰ γένεσιν ἄρα καὶ Μίνως καὶ Δράκων καὶ Λυκοῦργος καὶ Σόλων καὶ Ζάλευκος νομοθέται φύντες, διετάξαντο τοὺς νόμους, ἀπαγορεύοντες μοιχείας, φόνους, βίαις, ἀρπαγὰς, κλοπὰς, ὡς οὐκ ὄντων τούτων καὶ γινομένων κατὰ γένεσιν. Εἰ δὲ κατὰ γένεσιν καὶ ταῦτα, οὐ κατὰ γένεσιν οἱ νόμοι. Οὐ γὰρ ἂν αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἀνηρεῖτο γένεσις, αὐτὴ ἑαυτὴν ἀκυροῦσα, καὶ αὐτὴ ἑαυτῇ μαχομένη· καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀπαγορευτικούς μοιχείας καὶ φόνων νόμους τιθεμένη, καὶ τιμωρομένη καὶ ἐπεξερχομένη τοὺς κακοὺς· ἐνταῦθα δὲ φόνους καὶ μοιχείας ἐργαζομένη. Ἄλλὰ τοῦτο ἀδύνατον. Οὐδὲν γὰρ ἀλλόκοτον αὐτὸ ἑαυτοῦ, καὶ αὐτὸ ἑαυτῷ ἀπεχθανόμενον, καὶ αὐτὸ ἑαυτὸ καταλύον, καὶ ἀσύμφωνον αὐτὸ ἑαυτῷ. Οὐκ ἄρα γένεσις.

Εἰ κατὰ γένεσιν πᾶν ὅ τι ποιοῦν γίνεται, καὶ ἐστὶ δίχα γενέσεως οὐδέν· ἀνάγκη καὶ τὸν νόμον γενέσει γεγονέναι. Ἄλλὰ νόμος γένεσιν ἀναιρεῖ, διδακτὴν διδάσκων τὴν ἀρετὴν, καὶ ἐξ ἐπιμελείας προσγινομένην· φευκτὴν δὲ τὴν κακίαν, καὶ ἐξ ἀπαιδευσίας φουομένην. Οὐκ ἄρα γένεσις.

Εἰ τὸ ἀλλήλους ἀδικεῖν καὶ τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἀδικεῖσθαι γένεσις ποιεῖ, τίς χρεῖα νόμων; ἢ Εἰ δὲ ἴνα τοὺς ἀμαρτάνοντας ἀμύνωνται, φροντίζοντος τοῦ Θεοῦ τῶν ἀδικουμένων· ἀμεινον ἦν κακοὺς μὴ ποιῆσαι καθ' εἰμαρμένην, ἢ μετὰ τὸ ποιῆσαι, νόμοις ἐπανορθοῦσθαι. Ἄλλ' ἀγαθὸς ὁ Θεὸς καὶ σοφὸς, κατὰ τὰ κρείσσω ποιῶν. Οὐκ ἄρα γένεσις.

Ἦτοι ἀνατροφαὶ καὶ τὰ ἔθη τῶν ἀμαρτημάτων εἰσὶν αἷτια, ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ διὰ σώματος ἐπιθυμίαι. Ὅποτερον δ' ἂν τούτων ἦ τὸ αἷτιον, οἷς ἂν ἦ αἷτιον, Θεὸς ἀναίτιος.

Εἰ κρείσσον ἐστὶ τὸ δίκαιον εἶναι τοῦ ἀδίκου, διὰ τί τοιοῦτος αὐτόθεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῆς γενέσεως οὐ γίνεται; Εἰ δὲ ὕστερον, ὅπως ἀμείνων γενηθῆ, σωφρονίζεται μαθήμασι καὶ νόμοις· ὡς αὐτεξούσιος ἄρα σωφρονίζεται, καὶ οὐκ ἐκ φύσεως ὢν κακός.

Εἰ οἱ πονηροὶ πονηροὶ κατὰ γένεσιν φύσει Προνοίας ταγαῖς, οὐκ εἰσὶ μεμπτοὶ καὶ ἀξιοὶ τιμωρίας τῆς ἐκ τῶν νόμων, ζῶντες κατ' αὐτὴν τὴν οἰκείαν φύσιν· ἐπεὶ μὴ δεδύνηνται μεταβληθῆναι.

Καὶ ἄλλως· εἰ οἱ ἀγαθοὶ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ζῶντες εἰσὶν ἐπαινετοὶ, τῆς γενέσεως οὐσης αἷτίας

τοῦ εἶναι τοὺς ἀγαθοὺς· οὐδὲ οἱ πονηροὶ ἄρα, κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ζῶντες, αἰτιατέοι παρὰ δικαίῳ κριτῆ. Καὶ εἰ χρὴ διαβρῆδην εἰπεῖν, ὁ κατὰ τὴν προσοῦσαν αὐτῷ φύσιν ζῶν οὐδὲν ἁμαρτάνει. Οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἐποίησε τοιοῦτον, ἀλλ' ἡ εἰμαρμένη· καὶ ζῆ κατὰ τὴν ταύτης κίνησιν, ἀγόμενος ἀφύκτοις ἀνάγκαις. Οὐδεὶς οὖν κακός. Ἄλλ' εἰσὶ κακοί· καὶ ἡ μὲν κακία ψεκτὴ, καὶ ἐχθρὰ τῷ Θεῷ, ὡς συνέστησεν ὁ λόγος· ἡ δὲ ἀρετὴ προσφιλὴς καὶ ἐπαινετὴ, Θεοῦ διατάξαντος νόμον τιμωρὸν κακῶν. Οὐκ ἄρα εἰμαρμένη.

CAP. XVII. *Concupiscentia carnis et spiritus : vitium et virtus.*

Καὶ τί τοσοῦτον ἐπιδιατρίβουσα τοῖς ἐλέγχοις, εἰς μῆκος ἐξάγω τὸν λόγον, τὰ ἀναγκαιότερα πρὸς πειθῶ καὶ συγκατάθεσιν τοῦ συμφέροντος ἐκθεμένῃ; καὶ πρόδηλον πᾶσι, καὶ ἐξ ὀλίγων, τὴν διαφωνίαν τοῦ τεχνήματος αὐτῶν ἐξεργασασμένη, ὥστε διορᾶν ἐξεῖναι καὶ ἐπαισθάνεσθαι τὴν πλάνην ἤδη καὶ παιδίῳ, ὡς ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τὸ διαπράξασθαι τὸ καλὸν, ἢ τὸ κακὸν, καὶ οὐκ ἐν τοῖς ἀστράσι. Δύο γὰρ κινήσει ἐν ἡμῖν ἐστὶν, ἐπιθυμία πεφυκότε (34) σαρκὸς καὶ ψυχῆς, διαφέρετον ἀλλήλοιν· ὅθεν καὶ δύο λαβέτην ὀνόματε· ἡ μὲν γὰρ ἀρετῆς, ἡ δὲ κακίας. Δεῖν δὲ τῇ καλλίστῃ καὶ χρηστῇ καὶ πείθεσθαι τῆς ἀρετῆς ἀγωγῇ, τὰ βέλτιστα πρὸ τῶν φαύλων αἰρουμένους. Ἄλλὰ περὶ τούτων ἄλις ἤδη, καὶ ἐφέξω τὸν λόγον. Αἰδοῦμαι γὰρ μετὰ τοὺς τῆς ἀγνεΐας λόγους, καὶ ἐγκαλύπτομαι, τὰς τῶν μετεωρολόγων ἢ ματαιοσκόπων ἀνθρώπων ἀναγκαζομένη δόξας ἐξηγήσασθαι, οἳ τὸν τῆς ζωῆς μετ' οἰήσεως ἀναλίσκουσι χρόνον, οὐδενὶ ἢ μυθικοῖς ἐνδιατρίβοντες πλάσμασι. Ταῦτά σοι καὶ τῶν ἡμῶν, ὦ δέσποινα Ἀρετῆ, ἀπὸ θεορρήτων συγκαθυφασμένα λόγων, προσκομιζέσθω τὰ δῶρα.

fitentium, opiniones referre necesse habuerim; qui videlicet solis fabulis atque figmentis dantes operam, inani fastu ac jaclantia, vitæ tempus insumunt. Atque hæc tibi a nobis, o domina Arete, ex divinis contexta sermonibus, en tibi sistantur dona.

EYBOYΛ. Ὡς λίαν ἀγωνιστικῶς ἡ Θεέκλα καὶ ἐνδόξως, ὦ Γρηγόριον;

ΓΡΗΓΟΡ. Τί οὖν, ἢ αὐτῆς ἐκείνης ἀκηκόεις, ῥύδην καὶ εὐτρόχῳ τῇ γλώττῃ μετὰ πολλῆς χάριτος καὶ ἡδονῆς διαλεγομένης; ὥστε ἀγασθῆναι τίνα προσέχοντα, καὶ τῆς μορφῆς ἐπανθούσης τοῖς λόγοις, ὡς ἐνδιαθέτως καὶ τῷ ὄντι φανταζομένως περὶ ὧν ἀφηγεῖτο διετέλει, ὑπερυθραινομένης αὐτῇ αἰδοῖ τῆς ὄψεως· ὅλη γὰρ εἶναι πέφυκε λευκὴ καὶ σῶμα καὶ ψυχὴν.

EYBOYΛ. Ὅρθῶς, ὦ Γρηγόριον, ταῦτα φῆς, καὶ οὐδὲν αὐτῶν ψεῦδος. Ἐγνων γὰρ καὶ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀνδραγαθημάτων μῆτιν αὐτῆς, καὶ λέγειν ὅσα καὶ

⁶⁵ Gal. v, 17.

(34) *Πεφυκότε*. Sic aliquando ex conjectura corrigebamus *πεφυκότε*; ut genere congrueret cum duali præcedente *ἐπιθυμία*. Sed post, Mazarino codice et ipso *πεφυκότε* præferente, animadvertimus ejusmodi *σολοικοφανῆ* antiquis non displicere. Ita Photius primo *Bibliothecæ suæ* codice scribit αὐξή-

talis fatalitas illis auctor sit ut boni sint : plane ne mali quidem, qui ipsi quoque sic vivant ut earum natura atque indoles poscit, culpandi erunt a justo judice. Etenim, si clare loquendum est, qui ita vivit ut illi ex natura inditum est, nihil ipse delinquit. Non enim ipse se ipsum, sed fatum talem fecit : exque illius motus compulsione vivit, ineluctabili necessitate tractus. Nemo igitur est malus. Atqui mali sunt. Et malitia quidem vituperium habet, ac Deo inimica est, ut superius evici : virtus vero amabilis et laude digna, cum Deus legem ulciscendis malis constituerit. Non igitur est fatum.

At quid ego stringendis elenchorum machinis diutius immoror, cum ad suadendum ac præstandum assensum magis necessaria commodioraque ediderim; artisque vanissimæ a se ipsa dissensionem, quamvis paucis ex capitibus nemini non manifestam reddiderim : ut jam errorem istorum plane sentire ac perspicere vel pueri possint; intelligereque, in nostra omnino situm libera facultate esse, non autem in stellis, bonum aut malum efficere? Duo quippe motus in nobis sunt, uterque concupiscentia vocati: altera carnis, altera spiritus⁶⁴ : unde et nominibus discriminantur, virtutis atque vitii. Operæ pretium autem est ut pulcherrimæ et aureæ obtemperemus virtutis institutioni, optima pro malis, et quæ vitæ hæreant, eligendo.

Sed de his jam satis. Tenebo enim me ne plura dicam, verecundia quadam ducta, ne hactenus habitos de virginitate sermones, hac parum congruente nugarum commemoratione contaminem. Et certe pudet, quod hominum meteororum cælestiumque scientiam (seu magis inanem observationem) providelicet solis fabulis atque figmentis dantes operam, inani fastu ac jaclantia, vitæ tempus insumunt. Atque hæc tibi a nobis, o domina Arete, ex divinis contexta sermonibus, en tibi sistantur dona.

EUBUL. Quam pugnaciter, o Gregorium, quamque magnifice disputavit Thecla?

GREG. Quid si eam ipsam copiosa versatili que eloquentia, cum summa gratia et voluptate conjuncta, edisserentem audiisses? ut admirationi attendentibus esset, splendor omni ornatu efflorescentis dictionis; ita ex animo ac mentis penu, verisque imaginibus sermonem exsequabatur, de quibus narrationem instituerat, cum interim illius quoque facies ob verecundiam rubore suffunderetur: tota namque et corpore et animo candore collucebat.

EUBUL. Recte hæc effaris, Gregorium, neque hic mendacii prehendi poteris. Novi enim et ex cæteris heroicis actis illius sapientiam, et quæ qua-

θέντων παραδόσεων. Quem in locum Hoeschelius in notis suis similia probatorum auctorum exempla colligit. Paulo post δεῖν positum pro δεῖ, ut sæpe alias in hoc opere infinitivus pro præsentī. Ed. LUPAR.

liaque illam perorare contigerit, excellentis semper in Christum charitatis documenta luculentissima edenti : utque decus una multiplicis martyrii sæpius iteratis ingentium certaminum claris victoriis gloriose tu'erit, in quibus et magnanimitas aggrediendi et ardor rem gerendi, paria fuerunt, magnitudinique consiliorum et mentis, ex æquo semper respondit firmitas roburque corporis.

GREG. Verissima et tu narras; sed ne his immoremur. Nam de talibus et alias sæpe, cum licebit, agere inter nos poterimus. Nunc ante omnia reddere me tibi decet, quos promisi, reliquarum quoque virginum sermones, nimirum Tysianæ Dominæque : hæc siquidem restant solæ. Ut igitur finem dicendi Thecla fecit, iis tam multis quæ recensui peroratis, referebat Theopatra imperasse Areten Tysianæ, ut locum orandi caperet; hanc vero levius subridentem ante ipsam progressam, in hæc verba dixisse.

ORATIO IX.

TYSIANA.

CAP. I. *Castitas, veri tabernaculi ornatus præcipuus. Ad tabernaculorum festum celebrandum, septem dies indicti Judæis, quid significant. Septenarii hujus incerta summa : nec ulli liquet, quando futura mundi consummatio sit. Mundi fabrica etiamnum completur.*

O Arete, amabilissima virginitatis amatoribus gloriatio, ego quoque auxilium tuum in rem quam jubes, imploro : ne mihi quod dicam desit, exhausto tot tamque copiosis aliorum orationibus subjectæ laudationis argumento. Quare in procæmiis sermonisque insinuationibus tempus equidem operamque non perdam, ne dum exornandis quæ illis congruant moram traxero, quod præcipuum est elabatur, accessoria supervacaneæ captanti, adeo nimirum gloriosa, præclaræque ac magnifica res est virginitas.

Deus, cum celebrandæ veræ festivitatis Tabernaculorum veris Israelitis legitimum ritum in Levitico præscriberet, præ reliquis exornandum cuique tabernaculum suum castitate sancit. Apponam ipsa Scripturæ verba, ex quibus sine ulla dubitatione demonstrabitur quam Deo conveniens illique acceptum sit hoc virginitatis munus. *Quinto decimo die mensis septimi, quando consummaveritis gemina terræ, festum celebrabit Dominus septem diebus : et die octavo erit requies. Et sumetis die primo fructum ligni speciosum, et spatulas palmarum, et ramos ligni densos, et salices, et ramos agni de torrente, ad lætandum coram Domino Deo vestro septem diebus anni : legitimum sempiternum in progenies vestras. Mense septimo celebrabitis solemnitatem istam. Septem diebus in tabernaculis habitabitis. Omnis indigena in Israel habitabit in tabernaculis : ut sciant progenies vestræ, quod in tabernaculis habitare fecerim filios Israel, cum educerem eos de terra Ægypti. Ego Dominus Deus vester* 65.

Ἐγὼ Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὅτι ἐν σκηναῖς κατέκτισα τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ, ἐν ἐξομαγεῖν με ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

65 Levit. xxiii, 59-45.

(35) Καύχημα. Sic Allatius. Vat. codex et Possinius, κάλλος. COMBESIS.

Ἄοια κατώρθωσεν, ὑπερβαλλούσης ἀγάπης ἐπίδειξιν ποιουμένη Χριστῷ· καὶ ὡς διαπρεπῆς πολλάκις ἐφάνη τοῖς μεγάλοις καὶ πρώτοις ἄθλοις ὑπαντῶσα, τῶν μαρτύρων ἴσην τῇ προθυμίᾳ τὴν σπουδὴν κεκτημένη, καὶ τῇ ἀκμῇ τῶν βουλευμάτων τὴν ῥώμην τοῦ σώματος.

ΓΡΗΓΟΡ. Ἀληθέστατα καὶ σὺ φῆς· ἀλλὰ μὴ διατρέβωμεν. Τούτων γὰρ πέρι καὶ τῶν αὐθις ἔσται πολλάκις ἡμᾶς διαλέξασθαι. Νῦν δὲ πρῶτον καὶ τῶν ἐξῆς παρθένων ἐξαγγεῖλαι με δεῖ σοι τοὺς λόγους, καθὼς ὑπέστην· μᾶλλον δὲ Τυσιανῆς καὶ Δομνίνης· αὗται γὰρ ἔτι περιλείπονται. Ὡς οὖν ἀπεπαύσατο καὶ ἡ Θέκλα τοσαῦτα εἰποῦσα, ἔφη προστάξαι τὴν Ἀρετὴν ἢ Θεοπάτρα τῇ Τυσιανῇ λέγειν· τὴν δὲ, μειδιάσασαν, ἐμπροσθεν αὐτῆς παρελθεῖν, καὶ φάναί.

ΛΟΓΟΣ Θ.

ΤΥΣΙΑΝΗ.

Ὡ Ἀρετῆ, παρθενίας ἐρασταῖς ἐπέραστον καύχημα (35), καὶ γὰρ συναντιληφομένην μοι παραστῆναι σε παρακαλῶ, μήπως ἀπορήσω λόγων, ἅτε πολλῶν ἤδη καὶ παντοδαπῶν εἰρημένων. Διὸ καὶ παραιτοῦμαι τὰ προοιμιώδη ταῦτα καὶ προκατασκευαστικά τῶν λόγων, ἵνα μὴ, χρονίζουσα προσήκοντα τούτοις ἐφαρμόττειν, αὐτῶν ἐκπέσω τῶν προκειμένων· οὕτως ἐνδοξόν ἐστιν ἡ παρθενία καὶ τίμιον καὶ μεγαλοπρεπές.

Ὁ Θεὸς τὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας διδάσκων τῆς ἀληθινῆς τοὺς ἀληθινοὺς Ἰσραηλίτας, πῶς ἐορτάζειν δεῖ καὶ τιμᾶν, ἐν τῷ Λευιτικῷ παρίστησι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἀγνεῖα φάσκων δεῖν τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν ἕκαστον κοσμεῖν. Παραθήσομαι δὲ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Γραφῆς, ἀφ' ὧν ἀναμφισβητήτως δειχθήσεται πᾶσιν, ὅσον καὶ Θεῷ πρόσφορόν ἐστι καὶ προσφιλές τὸ κατώρθωμα τοῦτο τῆς ἀγνεῖας. Καὶ τῇ πεντεκαίδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς τοῦ ἐβδόμου, ὅταν συντελέσητε τὰ γεννήματα τῆς γῆς, ἐορτάσετε Κυρίῳ ἑπτὰ ἡμέρας· καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ ἀνάπανσις ἔσται. Καὶ λήψεσθε τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καρπὸν ξύλου ὠραῖον, καὶ κάλλυντρα φοινίκων, καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς, καὶ κτέας, καὶ ἄγρου κλάδους ἐκ χειμάρρου, εὐφρανθῆναι ἕναντι Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν ἑπτὰ ἡμέρας τοῦ ἐνιαυτοῦ· νόμιμον αἰώνιον εἰς τὰς γενεὰς ὑμῶν. Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἐβδόμῳ ἐορτάσετε αὐτήν. Ἐν σκηναῖς κατοικήσετε ἑπτὰ ἡμέρας. Πᾶς αὐτόχθων ἐν Ἰσραὴλ κατοικήσουσιν ἐν σκηναῖς, ὅπως ἴδωσιν αἱ γενεαὶ Ἰσραὴλ, ἐν ἐξομαγεῖν με ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου.

Πάντως ὑπολήφονται (36) οἱ Ἰουδαῖοι (ψιλῶ τῆς Α Γραφῆς τῷ γραμματι περιπετόμενοι, ὡσπερ καὶ τὰ καλούμενα φύκια, τῶν λαχάνων τοῖς φύλλοις, ἀλλὰ μὴ τοῖς ἀνθέσι καὶ καρποῖς, ὡς ἡ μέλισσα,) τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς νομοθεσίας περὶ σκηνῆς τοιαύτης, οἷας οὗτοι τεκταίνονται, λελέχθαι, ὡς τοῦ Θεοῦ χαίροντος ταῖς ἐξιτήλοις κατακοσμήσεσιν, αἷς αὐτοὶ κατακοσμοῦντες συσκευάζουσιν ἐκ τῶν ἀκροδρύων, οὐ συνησθημένοι τῶν μελλόντων ἀγαθῶν τὸν πλοῦτον· ὡς αὖρα ταῦτα καὶ σκιαὶ φασματώδεις, προσεξαγγέλλουσαι τὴν ἀνάστασιν καὶ πῆξιν τοῦ πεπτωκότος εἰς γῆν ἡμῶν σκηνώματος· ὃ τῇ ἐβδόμῃ χιλιονταστηρίδι πάλιν ἀθάνατον ἀπειληφότες, ἐορτάσομεν τὴν μεγάλην ἐορτὴν τῆς ἀληθινῆς Σκηνοπηγίας ἐν τῇ καινῇ καὶ ἀλύτῳ κτίσει (37), συντελεσθέντων τῶν τῆς γῆς καρπῶν, καὶ τῶν ἀνθρώπων μηκέτι γεννῶντων καὶ γεννωμένων· ἀλλὰ καταπαύσαντος ἀπὸ τῶν ἔργων τῆς κοσμοποιίας τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ γὰρ ἐν ἑξ ἡμέραις ὁ Θεὸς κατεσκεύασε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ συνετέλεσε πάντα τὸν κόσμον, καὶ κατέπαυσε τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ ὧν ἐποίησε, καὶ εὐλόγησε τὴν ἡμέραν τὴν ἐβδόμην, καὶ ἡγίασεν αὐτήν· ἐντεῦθεν συμβολικῶς τῷ μηνὶ ἐβδόμῳ, ὁπότεν ἤδη συντελεσθῶσιν οἱ καρποὶ τῆς γῆς, ἐορτάζειν προστασσόμεθα τῷ Κυρίῳ· ὃ δὴ ἐστίν, ὁπότεν ὁ κόσμος οὗτος συντελεσθῇ τῇ ἐβδόμῃ χιλιονταστηρίδι· ὅτε, ὡς ἀληθῶς ὁ Θεὸς συντελέσας τὴν οἰκουμένην, ἐφ' ἡμῖν ἐφρανθήσεται. Νῦν γὰρ ἀκμὴν ἔτι τὰ πάντα δημιουργεῖται τῇ διαρκεῖ βουλήσει αὐτοῦ καὶ ἀνενηνότητι δυνάμει, ἀναδιδούσης ἔτι τῆς γῆς τοὺς καρποὺς, καὶ τῶν ὑδάτων συναγομένων εἰς τὰς συναγωγὰς· καὶ τοῦ φωτὸς ἔτι διαχωριζομένου, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνθρώπων ἔτι δημιουργουμένου· καὶ τοῦ ἡλίου εἰς ἀρχὰς ἀνατέλλοντος τῆς ἡμέρας, καὶ τῆς σελήνης εἰς ἀρχὰς ἔτι τῆς νυκτός· καὶ τῶν τετραπόδων καὶ θηρίων καὶ ἔρπετων ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενων, καὶ πτηνῶν καὶ νηκτῶν ἐκ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας. Τότε δὴ ὁπότεν συντελε-

⁶⁶ Gen. ii, 1. ⁶⁷ Psal. ciii, 31.

(36) Πάντως ὑπολήφονται. Meo periculo mutavi, quod ediderunt ac reddiderunt ambo interpretes, πάντες. Nec enim sic inscitus Methodius, ut omnium id Judæorum velit, non omnino Judæorum quibus necdum affulsit lumen Christi. Unaque hæc illi apta expressio, τὰ καλούμενα φύκια, fuci, quos vocant: notum insecti genus, ipsum iners, et apis laboribus infestum. Allatius, τὰ καλούμενα ψυχία, redditque, quæ psychia nuncupamus; in quo non satis laudo viri religionem. Nullius hic sensus ea vox, nec nisi pueri exscribentis, seu etiam antiquarii σφάλμα. Ψυχεῖα, seu etiam ψυχία et ψυχεῖα alio spectant, nec sunt animalium, sed loci, vel etiam fomenti nomina. COMBEFIS.

(37) Καὶ ἀλύτῳ κτίσει. Et hic, meo periculo, ἀλύτῳ muto pro ἀλύτῳ. De tabernaculi enim instauratione sermo est, et nova creatione ad quam τὸ ἄλυτον, sive ἀκατάλυτον per se spectat, oppositum τῷ καταπεπτωκότι, insolubile et immortale, mortali et ei quod decidit, Amos ix, 11; Act. xv, 16, non ita τὸ ἄλυτον, sed quasi ex consequenti: et ut Apostolus loquitur Hebr. vii, 16, κατὰ δυνάμιν ζωῆς ἀκατάλυτου, secundum virtutem vitæ insolubilis, ac sicut dies æternitatis: καθὼς αἱ ἡμέραι τοῦ αἰῶνος. Amos citatus. Sic ipse postmodum Methodius re-

Hic prorsus Judæi (circa nudam Scripturæ litteram volitantes, velut fuci circa olerum folia: non ut apis circa flores et fructus operi sedula) existimabunt, verba hæc hasque præscriptiones ad ejus generie tabernaculum spectare, quale ipsi construunt: quasi Deus exilibus istis frondium ramorumque ornamentis qualia illi ex arboribus concinnant, delectetur, non intelligentes futurorum bonorum divitias: et ista nihil esse nisi levem auram umbrasque imaginarias prænuntiantes resurrectionem, erectionemque stabilem lapsi prius in terram nostri tabernaculi: quod septimo demum millenario annorum rursus immortale resumentes, magnam veræ Scenopegiae solemnitatem, in nova ac insolubili creatione, consummatis collectisque terræ fructibus, celebrabimus; nemine hominum amplius aut gignente aut qui gignatur, sed Deo jam plene feriente a mundi fabricæ opere.

Quoniam enim Deus sex diebus cælum et terram fabricatus est, ac mundum universum absolvit, requievitque die septimo ab operibus suis quæ fecerat, et benedixit die septimo, et sanctificavit eum ⁶⁶: inde symbolice mense septimo, quando jam consummati collectique sunt fructus terræ, serias agere jubemur Domino; hoc est cum mundus ipse septimo annorum millenario consummatus fuerit: quando Deus absoluto vere mundi opere, in nobis lætabitur ⁶⁷. Nunc enim adhuc omnia præpotente nutu illius procreantur, omnemque mentis cogitatum superante potentia in lucem eduntur, terra huc usque fructus producente aquisque intra sua conceptacula et paratos alveolos se recipientibus: lucis quoque divisione a tenebris hactenus durante, numeroque statuto hominum nondum expleto, sed aliis aliisque quotidie ad summam absolvendam subnascentibus: sole quoque diei ortui, et luna noctis præsentibus: e terra item prodeuntibus quadrupedibus bestiisque et reptilibus, volucrisque et natatilibus ex humi-

cepturos nos dicit, αἰωνίους σκηνὰς οὐκέτι θνητομένας ἢ λυθησομένας εἰς γῆν χώματος: quæ est ejus hic ἄλυτος creatio; ipsa ἄλυτος, in his duntaxat, quorum erunt ornata tabernacula, et qui digni erunt cum Christo feriari, præeunte judicio: aliis plena tormento. De septimo millenario, quo suscitanda nostra tabernacula ac futuram resurrectionem auguratur Methodius ex mysterio et requie diei septimæ, humana conjectura est, cui ipse Dominus occurrit, dum tempus illud ignotum esse decrevit, ejusque noscendi desiderium in apostolis repressit. Certe quod illos Deus celavit, humana temere disquirat sedulitas. Fore dies illos non cum observatione, ipse Dominus præmonuit; sed tunc cum nihil mundus de illis cogitabit, sed totus terrenis addictus erit, uti se res in diluvio habuit. Næstrum est, ut ejus adventus expectatione semper suspensi simus, quod etsi forte mundi consummatio nos non apprehendet; at apprehendet proxima mors, qua demum subruta nostra tabernacula, id nanciscuntur, ut vel ad vitam ἄλυτον, vel ad mortem æternosque cruciatus sint reparanda, quo tempore Deus præfinivit, ac ubi jam electorum mundus absolutus erit. lo

da substantia. Tunc vero cum consummata fuerint statuta tempora, ac orationis opus hoc adornare Deus cessaverit, septimo mense, magna resurrectionis die, festum Domino celebrandum indicitur nostræ Scenopægiæ, cujus symbola ac figuræ, dicta hæc in Levitico: quæ sedulo investigantes, nudam ipsam veritatem consideremus, operæ profundam est. Hæc enim, inquit ⁶⁸, sapiens audiens, sapientior erit, intelligetque parabolam et obscurum sermonem: dicta quoque sapientium et ænigmata.

Quare pudeat Judæos, quod profundos Scripturarum sensus non penetrant, existimantes nihil nisi corporalia legis ac prophetarum oraculis contineri; quippe terrenis ipsi rebus inhiantes, potioreque loco mundi divitias, quam animi thesaurum censumque habentes. Cum enim divinæ Scripturæ, hoc divisæ sint, ut aliæ præteritarum rerum, aliæ earum quæ sunt futuræ typum exhibeant; miseri illi resilientes, futurorum figuras agunt, ac si jam transiissent. Velut etiam in Agni immolatione, cujus mysterium in sola recordatione liberationis patrum ex Ægypto sentiunt, tunc facta, quando percussis primogenitis Ægypti, servati sunt ipsi, superliminaribus domorum suarum sanguine rubricatis. Nec intelligunt eo etiam præsignari necem Christi, cujus sanguine communitæ animæ ac consignatæ, in orbis conflagratione, ac primogenitis, filiis Satanæ, internecione deletis, ab ira servabuntur, angelis ultoribus reverentibus divini sanguinis impressum illis sigillum.

CAP. II. Figura, imago; veritas: lex, gratia, gloria.

Et hæc exempli causa dicta, ad demonstrandum, Judæos hinc nimirum spe excidisse futurorum bonorum, quod ea quæ tractant, figuras solummodo rerum jam gestarum esse existimant; dum nec figuras, imaginum; nec imagines, veritatis prænuntias esse agnoscunt ⁶⁹. Nam lex quidem imaginis figura est et umbra, nempe Evangelii; veritatis autem imago, nempe Evangelium. Prisci enim illi homines atque lex Ecclesiæ nobis characteres prænuntiavere, Ecclesia vero ipsas repræsentat novorum sæculorum formas. Unde et nos, qui Christum suscepimus, dicentem, *Ego sum veritas* ⁷⁰, umbras quidem et figuras scimus desisse: ad veritatem autem festinamus, illustres ipsius imagines prænuntiantes. Ex parte enim adhuc, et veluti per speculum cognoscimus ⁷¹; quod necdum venerit quod

⁶⁸ Prov. 1, 5, 6. ⁶⁹ Hebr. x, 1. ⁷⁰ Joan. xiv, 16.

(38) *Τέχνων τοῦ Σατανᾶ*. Ita recte Allatius; nec quod aliter suadeat quidquam est. Filii Satanæ, omnes reprobi, imitatione; ipsi Ægypti ac mundi primogeniti, extra sortem filiorum Dei ejusque populi; per Dei iram, non Satanæ, exterminandi; quidquid absurde Possinius jecerit, τοῦ Σατανᾶ περισωθήσονται τῆς ὀργῆς, servabuntur ab ira Satanæ. Nam, rogo, quis enim docuit, aut etiam Methodium, exterminatorem angelum Satanam fuisse, vel

σθῶσιν οἱ καιροὶ, καὶ παύσεται ὁ Θεὸς ἐργαζόμενος ταύτην τὴν κτίσιν, τῷ ἑβδόμῳ μηνί, τῇ μεγάλῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, ἑορτὴ συγκροτεῖται τῷ Κυρίῳ τῆς Σκηνοπηγίας ἡμῶν, ἧς εἰσιν ἐν τῷ Λευϊτικῷ τὰ λεγόμενα σύμβολα καὶ τύποι· ἃ ἐξιχνεύοντας, χρῆ νοεῖν τὴν ἀλήθειαν γυμνήν. Τῶν δὲ γὰρ ἀκούσας, φησὶ, σοφός, σοφώτερος ἔσται· νοήσει τε παραβολὴν καὶ σκοτεινὸν λόγον· ρήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα.

Ὅθεν αἰσχυνέσθωσαν οἱ Ἰουδαῖοι, τὰ βάθη τῶν Γραφῶν μὴ συνησθημένοι, καὶ πάντα σωματικὰ τὸν νόμον ἡγούμενοι καὶ τοὺς προφῆτας εἰρηκέναι· ἅτε τῶν κοσμικῶν ἐφιέμενοι, καὶ τὸν ἐξωθεν πλοῦτον τοῦ περὶ ψυχὴν προκρίνοντες. Διαιρουμένων γὰρ τῶν Γραφῶν εἰς τὸν περὶ τῶν παρωχηκότων καὶ μελλόντων τύπον, ἀποπηδήσαντες οἱ σχέτλιοι, τῶν μελλόντων ὡς παρωχηκότων ἤδη τελοῦσι τοὺς τύπους· καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς τοῦ προβάτου σφαγῆς, ἀνάμνησιν τῆς κατ' Αἴγυπτον τῶν πατέρων αὐτῶν γεγενημένης σωτηρίας ἡγούμενοι μόνην εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ προβάτου· ὁπότε, κατασσομένων τῶν πρωτοτόκων τῆς Αἰγύπτου, αὐτοὶ διεσώθησαν, τὰς φλιάς τῶν σφετέρων οἴκων φοινίξαντες τῷ αἵματι· οὐκ ἔτι δὲ καὶ τῆς σφαγῆς τύπον ἠγήσαντο τοῦτο προδηλωτικὸν γεγονέναι Χριστοῦ, οὗ αἱ κατησφαλισμένοι τῷ αἵματι καὶ σφραγισθεῖσαι ψυχὰι, τῆς οἰκουμένης ἐκपुरομένης, καὶ τῶν πρωτοτόκων ὀλοθρευομένων, τέκνων τοῦ Σατανᾶ (38), περισωθήσονται τῆς ὀργῆς, τῶν τιμωρητικῶν ἀγγέλων ἐκτραπησομένων τὴν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἐπ' αὐτοῖς ἐκτετυπωμένην σφραγιδα.

C Homo immortalis conditus: mors invecta destruendo peccato.

Καὶ ταῦτα μὲν ὡς ἐπὶ παραδείγματος εἰρήσθω, δεικνυούσης, ὅτι, τὰ παρόντα τύπους ἡγούμενοι τῶν ἤδη γεγονότων οἱ Ἰουδαῖοι, τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων ἐξώκειλαν (39) ἀγαθῶν, μηδὲ τοὺς τύπους τῶν εἰκόνων βουληθέντες εἶναι προκαταγγελτικούς, μηδὲ τὰς εἰκόνας τῆς ἀληθείας. Ὁ μὲν γὰρ νόμος τῆς εἰκόνης ἐστὶ τύπος καὶ σκιά, τουτέστι τοῦ Εὐαγγελίου· ἡ δὲ εἰκὼν, τὸ Εὐαγγέλιον, αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Οἱ γὰρ παλαιότεροι καὶ ὁ νόμος τοὺς τῆς Ἐκκλησίας προεξήγγειλαν ἡμῖν προφητεύοντες χαρακτῆρας· ἡ δὲ Ἐκκλησία τοὺς τῶν καινῶν αἰώνων. Ὅθεν ἡμεῖς, οἱ τὸν εἰπόντα Χριστὸν, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια, δεξάμενοι, τὰς μὲν σκιάς καὶ τοὺς τύπους ἴσμεν πεπαυμένους· ἐπὶ δὲ τὴν ἀλήθειαν σπεύδομεν, τὰς ἐναργεῖς αὐτῆς εἰκόνας προκαταγγέλλοντες. Ἐκ μέρους γὰρ ἔτι, καὶ ὡς δι' ἐσόπτρου γινώσκομεν· ἐπεὶ μη-

⁷¹ I Cor. xiii, 12.

ejus ministrum? Potuit Deus et per eos ulcisci Ægyptum; at Scriptura non loquitur Deum fecisse, nec ad Methodium attinebat istiusmodi insinuare, vel alterius quam Dei, iræ meminisse: qua ipsa reprobi æternis pœnis in judicio addicentur, evacuato jam omni principatu et potestate, singuli pro reatus merito illi pœnas dantes. COMBEFIS.

(39) *Ἐξώκειλαν*. Vocis hujus hic clara acceptio, quam supra vindicamus, ut sit excidere, frustrata

δέπω τὸ τέλειον ἦκεν (ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ἡ ἀνάστασις,) εἰς ἡμᾶς, ὅτε καταργήσεται τὸ ἐκ μέρους. Τότε γὰρ αἱ σκηναὶ πῆγνυνται πάντων ἡμῶν, ὅποτε, τῶν ὁστίων συγκολλημένων καὶ συμπηγνυμένων ταῖς σαρκίν, ἀνίσταται σῶμα. Τότε τὴν ἡμέραν τῆς χαρᾶς ἐορτάζομεν Κυρίῳ εὐκρινῶς, ὅποτε τὰς σκηναὶς αἰωνίους ἀποληφόμεθα, οὐκέτι θνητομένας ἢ λυθησομένας εἰς γῆν χώματος. Ἦν γὰρ ἡμῶν καὶ πρόσθεν ἄπτωτος ἡ σκηνή (40)· ἀλλὰ διὰ τὴν παράβασιν ἐσαλεύθη καὶ ἐκλίθη, τοῦ Θεοῦ τὸ ἀμάρτημα λύσαντος θανάτῳ, ἵνα μὴ, ἀθανάτως ἀμαρτωλὸς ὁ ἄνθρωπος ὢν, ζώσης ἐν αὐτῷ τῆς ἀμαρτίας, αἰωνίως κατάκριτος γενηθῆ. Καὶ διὰ τοῦτο καὶ τέθνηκεν οὐ γενόμενος θνητὸς ἢ φθαρτὸς, καὶ διεκρίθη τῆς σαρκὸς ἢ ψυχῆς, ἵνα νεκρωθῆ διὰ τοῦ θανάτου τὸ παράπτωμα, μηκέτι δυνάμενον ζῆν ἐν τῷ τεθνηκότι. Ὅθεν, ἀποθανόντος τοῦ παραπτώματος καὶ διεφθαρμένου, πάλιν ἀθάνατος ἀνίσταται, καὶ ὑμῶν τὸν Θεόν, τὸν διὰ θανάτου τὰ τέκνα ἐκ θανάτου σώζοντα· καὶ ἐορτάζω νομίμως αὐτῷ, κοσμήσασα τὴν σκηνὴν μου, τὴν σάρκα, τοῖς καλοῖς, ὥσπερ κάκει ταῖς πενταφώτοις αἱ παρθένοι λαμπάσιν (41).

CAP. III. Quomodo se quisque ad futuram resurrectionem comparare debeat.

Ἐξεταζομένη τῇ πρώτῃ τῆς ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, εἰ φέρω τὰ προστεταγμένα· εἰ κεκόσμημαι τοῖς τῆς ἀρετῆς καρποῖς· εἰ τοῖς κλάδοις τῆς ἀγνεύσεως κατασκιάζομαι. Νόει γὰρ μοι τὴν ἀνάστασιν εἶναι τὴν σκηνοπηγίαν. Νόει μοι καὶ τὰ εἰς τὴν σύνθεσιν παραλαμβανόμενα τῆς σκηνῆς τὰς πράξεις εἶναι τῆς δικαιοσύνης. Λαμβάνω οὖν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πρώτῃ τὰ ὑποτεταγμένα· οἶονεὶ τῇ ἡμέρᾳ ἢ κρίνομαι, εἰ τὴν σκηνὴν ἐκόσμησά μου τοῖς προστεταγμένοις· εἰ εὐρίσκονται ταῦτα ἐν αὐτῇ, ἅσπερ ἐνταῦθα μὲν ἐν τῷ κόσμῳ κτήσασθαι προστασόμεθα· ἐκεῖ δὲ προσφέρειν τῷ Θεῷ. Ἴτε γὰρ, καὶ τὰ ἐξῆς ἐπισκεψόμεθα.

Καὶ ἀψέσθε ἑαυτοῖς τῇ πρώτῃ, φησὶν, ἡμέρᾳ, καρπὸν ξύλου ὡραίου, καὶ κλάδους ξύλου δασεῖς καὶ ἰτέας, καὶ ἄγνου κλάδους ἐκ χειμάρρου, εὐφρανθῆναι ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Καρπὸν ὡραιότατον ξύλου εἰ τὴν καρδίαν ἀπερίτμητοι Ἰουδαῖοι διὰ τὸ μέγεθος τοῦ κίτριον ἠγοῦνται τυγχάνειν· οὐδὲ ἐγκαλύπτονται κυρίῳ τὸν Θεὸν λέγοντες τιμᾶσθαι, ὅτι τὰ τετράποδα πάντα τῆς γῆς οὐκ εἰσὶν

⁷¹ Dan. xii, 2. ⁷² Matth. xxv, 7. ⁷³ Levit. xxiii, 40.

scilicet spe, metaphora illorum qui se portum assecutos putantes, illo impingunt ac pereunt, seu naufragium faciunt. COMBEFIS.

(40) Ἦν ἄπτωτος ἡ σκηνή. Refert Leo Allatius Michaelis Glycæ epistolam, qua ait probare multis sanctorum dictis, immo hominem antea et corpore creatum immortalitatem, quibus ipse Methodium adjungit, id clare hoc loco asserentem. Et certe id docere Methodium negari non potest; et qua immortalitate, nec ipse satis explicat, nec alii Patres. Sane si ἄπτωτος ἡ σκηνή, unde quod corrumpitur? nisi quod subjecta Adam arbitrio ejus immortalitas, quam servaret si vellet, ut et fecit. Non erat ergo immortalitas quasi positiva, et ex principis intrinsicis, qualis erit a resurrectione, per quam αἰωνίους σκη-

A perfectum est (nimirum coelorum regnum et resurrectio) quando evacuabitur quod ex parte est. Tunc enim firma basi erigenda omnium nostrum tabernacula, quando, iterum agglutinatis et compactis cum carne ossibus, resurget corpus. Tunc festam gaudii lucem sincere Domino celebrabimus, cum æterna tabernacula receperimus, non amplius moritura aut dissolvenda in pulverem tumuli⁷². Erat enim nostrum immobili prius statu fixum tabernaculum: sed per transgressionem motum, et in terram inclinatum est; Deo per mortem peccatum dissolvente, ne immortalis homo peccator vivens, vivente in eo peccato, in sempiternum maledictus obnoxius foret. Propterea etiam mortem obiit, cum morti obnoxius creatus non fuisset aut corruptioni: B sejunctaque est a carne anima, ut interiret per mortem peccatum, non valens amplius in demortuo vivere. Unde mortuo peccato et corrupto, rursus immortalis resurgo, Deumque laudo, qui per mortem filios a morte liberet: inque ejus honorem legitime diem festum celebros, ornans tabernaculum meum (carnem scilicet) operibus bonis, ut et illic virgines, quinque lucernarum accensis lampadibus⁷³.

Prima resurrectionis die in examen adducta, an ea afferam quæ sunt imperata: an virtutis operibus decorata sim, an ramis castitatis opacer. Reputa enim resurrectionem, tabernaculi erectionem esse. Reputa quæ in tabernaculi compositionem assumuntur, justitiæ esse opera. Sumo igitur prima die quæ subduntur, nempe quo die in judicio sistor, si tabernaculum meum præceptis ornavi: si hæc in illo inveniuntur quæ hic in sæculo comparare jubemur, ac ibi offerre Deo. Agite enim, et quæ deinceps sequuntur consideremus.

Sumetis, inquit, vobis prima die fructum ligni speciosum, et ramos ligni densos, et salices, et agni ramos de torrente, ad lætandum coram Domino Deo vestro⁷⁴. Fructum ligni pulcherrimum incircumcisi corde Judæi, ob sui magnitudinem, citrum esse arbitrantur; neque eos pudet dicere, Deum citricoli: cui ne omnia quidem terræ quadrupeda in holocaustum ipso dignum suffecerint, aut thus in

D vās recipiemus, corpora in sempiternum conjuncta, nec unquam intermoritura, sed quasi parata extrinsece Deique munere, qui hominem creaverat ut immortalis esset; et qui ipse mortem non fecit, ut dicitur Sap. i. 15. Congruentia Methodii inductæ mortis, ut ea peccatum moreretur, in vi congruentiæ valet, non rationis quæ cogat, cum præcipue reatus culpæ non in corpore sit, sed in animo qui immortalis est; et quem ipsum aboleri necesse esset, ut quasi abolito subjecto, aboleri peccatum censeretur ac deficere. Alia ergo quærenda peccati destructio, animi in Deum conversione et infusione gratiæ, extra quam nulla corporis mors peccatum abolet. Id.

(41) Ταῖς πενταφώτοις... λαμπάσι. Nempe om-

incensum. Prorsusque, o dura ac ferrea pectora! si citrus pulcher vobis videtur, quidni et uva potius pulchra? quidni et malum granatum cæterique arborum fructus et poma multo citro præstantiora? Sane in Cantico canticorum ⁷⁶ Salomon, horum omnium pulchrorum fructuum mentione facta, unum duntaxat malum citrum silentio præterit. Sed hoc imprudentes decipit, quod non intellexerunt, lignum vitæ quod prius paradisi ferebat ⁷⁶, nunc iterum Ecclesiam omnibus germinasse, quod pulchrum ac decorum fidei fructum faciat.

Talem nos fructum ad tribunal Christi accedentes afferre necesse est primo solemnitatis die: quo si nos quoque destituamur, non poterimus cum Deo ferari, nec partem nanciscemur, ut auctor est Joannes ⁷⁷, in resurrectione prima. Lignum enim vitæ est omnium primogenita Sapientia: *Lignum vitæ est iis qui apprehenderit eam*, ait propheta, *et eis qui innotuntur super ipsam quasi super Dominum secunda* ⁷⁸. *Lignum plantatum secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo* ⁷⁹: doctrina est et charitas et prudentia, tempore opportuno illis dispertita qui ad aquas redemptionis accedunt.

Qui non credit Christo, neque eum esse principium et lignum vitæ intellexit, is cum non possit Deo ostendere tabernaculum suum pulchrorum fructuum speciosissimo ornatum, quomodo festum celebrabit? quomodo lætabitur? Vis nosse pulchrum ligni fructum? Considera sermones Domini nostri Jesu Christi, ut sunt *speciosi forma præ filiis hominum* ⁸⁰. Pulcher fructus germinavit per Moysem, nempe lex; sed non ita pulcher ut Evangelium. Lex enim

Α εις δλοκαύτωσιν ικανά, καὶ ὁ λίβανος εἰς καῦσιν (42). Καὶ ἄλλως εἰ τὸ κίτριον, ὡ ἀτεράμονες! ὠραῖον (43), διατί μὴ καὶ ἡ σταφυλὴ μᾶλλον ὠραία; διατί μὴ καὶ ἡ ροιά; διατί μὴ καὶ τὸ μῆλον καὶ τὰ ἄλλα ἀκρόδρυα, τὰ μᾶλλον διαφέροντα τοῦ κιτρίου; Ἀμέλει ἐν τῷ Ἄσματι τῶν ἁσμάτων, πάντων ὁ Σολομῶν τούτων ὠραίων μνημονεύσας, τὸ κίτριον ἀπεσιώπησε μόνον. Ἄλλὰ τούτων ἀπεθουκολήθησαν οἱ ἄφρονες, μὴ νοήσαντες τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ὃ πρόσθεν μὲν ὁ παράδεισος ἔφερε, νῦν δὲ πᾶσιν ἀνεβλάστησεν ἡ Ἐκκλησία, τὸν ὠραῖον καὶ εὐπρεπῆ τῆς πίστεως ποιοῦν καρπὸν.

Τοιοῦτον ἐληλυθότας καρπὸν τῆ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς ἡμέρᾳ εἰς τὸ δικαστήριον ἡμᾶς κομίζεῖν δεῖ Χριστοῦ. ἐὰν μὴ τοιοῦτον σχῶμεν καὶ ἡμεῖς καρπὸν, οὐ δυνασόμεθα συνεορτάσαι Θεῷ· οὐ τευξόμεθα, κατὰ τὸν Ἰωάννην, τῆς πρώτης ἀναστάσεως. Τὸ γὰρ ξύλον ζωῆς ἐστὶν ἡ πρωτότοκος πάντων σοφία· *ξύλον ζωῆς ἐστὶ τοῖς ἀντεχομένοις αὐτῆς*, φησὶν ὁ προφήτης, *καὶ τοῖς ἐπερειδομένοις ἐπ' αὐτήν*, ὡς ἐπὶ *Κύριον, ἀσφαλῆς*. *ξύλον* παρὰ τὰς διεξόδους πεφυτευμένον τῶν ὑδάτων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ, διδασκαλία καὶ σύνεσις ἐστὶν, ἐν καιρῷ προσήκοντι τοῖς τῆς ἐπὶ τὰ ὕδατα ἀπολυτρώσεως ἀφικνουμένοις διδομένη.

Ὁ μὴ πιστεύσας Χριστῷ, μηδὲ τὴν ἀρχὴν αὐτὴν εἶναι καὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἠσθημένος, οὐκ ἔχων δεῖξαι τῷ Θεῷ τῷ ὠραιότερῳ τῶν ὠραίων καρπῶν τὴν σκηπὴν αὐτοῦ κεκοσμημένην, πῶς ἑορτάσει; πῶς εὐφρανθήσεται; Θέλεις γνῶναι τὸν ὠραῖον καρπὸν τοῦ ξύλου; ἐπίσκεψον τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πῶς εἰσὶν ὠραῖοι παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων. Ὁραῖος καρπὸς ἐβλάστησε διὰ Μωϋσέως, ὁ νόμος· ἀλλ' οὐχ οὕτως ἦν ὠραῖος ὡς τὸ

⁷⁶ Cant. iv, 13. ⁷⁷ Gen. ii, 9. ⁷⁸ Apoc. xx, 6. ⁷⁹ Prov. iii, 18. ⁸⁰ Psal. i, 5. ⁸⁰ Psal. xlii, 5.

nibus sensibus in morem lampadum accensis in cultum virginitatis; ita scilicet ut singuli illi sensus studeant, nihilque libidinosum aut abhorrens a castitatis legibus sua quisque operatione admittant, uti in superioribus Methodius ipse exposuit, debuitque meminisse Possinius ne παντοφύτοις legeret ac detorqueret, *plene lucentibus*, ut ipse reddit.

COMBENSIS.
(42) Καὶ ὁ λίβανος εἰς καῦσιν. Κατὰ κοινοῦ, πᾶς ὁ λίβανος τῆς γῆς. *Quidquid thuris et incensi habet terra*, uti de pecudibus dixerat; utrumque genus oblationum significans, utroque altari, holocaustorum et thymiamatum quæ in Dei cultum, quidquid demum offeratur, nunquam sufficiant. Quod jam illi omnia debita; et ab eo, pro ejus majestate, infinite remota. At, quid Possinius? Libanum ejusque nemora sibi commentus est, qui ipse in altare vertetur, et unde ad comburendum holocausto sufficeretur: sic enim amica paraphrasi, sæpius auctori minus officiosa *Cujus mons totus Libanus altare, et cunctæ illius silvæ, pyræ forent*. At, quid Libano cum altari, quæve ejus religio, aut quæ in illo antiquo ritu, oblata Deo holocausta, ut sic ex eo debuerit Methodius exemplum petere, et non ex suis Lyciæ aliisque vicinioribus montibus, quibus nec silvæ desint; etsi forte deest thus, uti et Libano; Sabæorum regione proveniens, non Libano monte; mirumque, quod unum attendit Methodius, fido interpreti ὁμωνυμία decepto, nec in mentem venisse. Id.

(43) *El τὸ κίτριον... ὠραῖον*. Possinius, quod

ubique textus sacer, et interpretes et Methodius fructum dicunt, citrum, repente in arborem mutavit; ut et sequentia quibus aliis comparatur, quæ videantur vel æquare vel etiam superare ejus pulchritudinem; uvas, malogranata, mala pomaque; nova certe, nimisæque in interprete licentiæ metamorphosi. Fructum speciosum, sive etiam, ut alii malunt, arboris speciosæ, citrus est, ut communiter tradunt Hebræi; præiveritque Targum. Onkelos, qui illud Hebræi textus, *fructum ligni decoris*, exposuerit, *fructum ligni citri*. Manahem et Gerund Rabbini, ipsam volunt arborem, cujus esu Adamo interdictum, penes quos sit fides: nam quis revelavit? *Auream arborem* vocat interpretes Arabicus. Josephus ἐκ φοινίκων καὶ κιτρίων, *ex palmis et citris*, (quibus conferta Palæstina) instruere solitos refert Judæos sua hæc tabernacula: et modo instruunt, quibus locis suo ritu sinuntur vivere, ambitioso sane apparatu, quoad per facultatem licet. Methodius, quod negare videtur, fructum illum ὠραῖον, *speciosum*, vel (ut schol.) ἐνδοξόν, *gloriosum*, fuisse citrum, rem non conficit: sed quod Judæi non alio mentem ferant, nec intelligant aliquid spiritale horum symbolo designari. Commodior citri ornatus tabernaculo, quam vel uvarum, vel aliorum quæ ille refert, quod ipsa arbor et folia ramique non facile marcescant, ipsaque decorem malo augeant, et ab illo hauriant: quodque ipsam malum dies non paucos integrum perseveret et odoratum. Id.

Εὐαγγέλιον. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ τύπος τις ἦν καὶ σκιά τῶν μελλόντων πραγμάτων· τοῦτο δὲ ἀλήθεια καὶ ζωῆς χάρις. Ὁραῖος ἦν τῶν προφητῶν ὁ καρπός· ἀλλ' οὐχ οὕτως ὠραῖος, ὡς ὁ ἐξ αὐτοῦ γεωργούμενος, τῆς ἀφθαρσίας.

CAP. IV. *Mens depurgatis vitiis perspicacior. Animi ornatus ac virtutum series. Charitas densa et constipata Castitas, omnium postremus ornatus. Ipse matrimonii castigandus usus.*

Καὶ λήψεσθε ἑαυτοῖς τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καρπὸν ξύλου ὠραῖον, καὶ κάλλυντρα φοινίκων· λέγων τὴν ἀσκησιν τῶν θείων μαθημάτων, οἷς ἐκκαθαίρεται καὶ κοσμεῖται ψυχὴ νικῶσα τὰ πάθη, ἀποσαρουμενων (44) ἐξ αὐτῆς καὶ ἐκβαλλομένων τῶν ἀμαρτημάτων. Δεῖ γὰρ καθαρὸς καὶ κεκοσμημένους ἦκειν εἰς τὴν ἑορτήν, ὡσπερ κοσμήτρῳ ταῖς ἀσκήσεσι καὶ μελέταις τῆς ἀρετῆς πεφιλοπονουμένους· ὅτι μελέταις ἐπιπόνοις καὶ ἀσκήσεσι καθαιρόμενος ὁ νοῦς τῶν ἐπικαλυπτόντων αὐτὸν ἀλλοίων διανοημάτων, ὀξυδερκεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Καθάπερ καὶ ἡ χήρα τὸν κοδράντην ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ἀνεύρατο, μετὰ τὸ σαρῶσαι τὸν οἶκον καὶ ρίψαι τὰ κόπρια, τὰ ἐπισκοτοῦντα καὶ καλύπτοντα πάθη τὴν ψυχὴν, τὰ ἀπὸ τῆς θρύψεως ἡμῶν καὶ τῆς ἀμελείας πληθύνοντα.

Καὶ τοίνυν ὁ σπουδάζων εἰς τὴν ἑορτήν τῶν Σκηνῶν ἐκεῖνων φθάσαι, καὶ τοῖς ἀγίοις συγκατάλεχθῆναι, πρῶτον τὸν ὠραῖον τὴν πίστιν κτησάσθω καρπὸν· εἶτα τὰ κάλλυντρα, τὴν ἀσκησιν καὶ μελέτην τῶν Γραφῶν· εἶτα τοὺς ἐριθηλέας ἐφεξῆς κλάδους τῆς ἀγάπης καὶ δασεῖς, οὓς καὶ μετὰ τὰ κάλλυντρα παρεγγυᾷ λαμβάνεσθαι, κλάδους δασεῖς εὐθυβολώτατα, τὴν ἀγάπην φράσας· τὸ γὰρ δασὺ κατάκαρπον ὅλον ἐστὶ καὶ πυκνὸν, μηδὲν ψιλὸν ἢ διάκενον ἔχον, ἀλλὰ πάντα πεπληρωμένον, καὶ τοὺς ὀρπηκας καὶ τὰ στελέχη. Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, μηδαμῶθεν ὑπόκενος ἢ ἀκαρπος οὔσα. Ἡ γὰρ, ἐὰν πωλήσω τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ δώσω πτωχοῖς· καὶ ἐὰν τὸ σῶμά μου πυρὶ παραδώσω, καὶ ἐὰν τοσαύτην πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστᾶν, κτήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Ἀγάπη ἄρα τὸ κατάκαρπὸν ἐστὶ καὶ δασύτατον ξύλον πάντων, ἡ γέμουσα καὶ πεπληρωμένη τῶν χαρίτων.

Εἶτα τί παραλαμβάνεσθαι βούλεται καὶ ἕτερον; τοὺς κλάδους ἰτεῖνους, φησὶ, τὴν δίκαιοσύνην κλάδους ἰτεῖνους κικλήσκων, ἀνθ' ὧν οἱ δίκαιοι, κατὰ τὸν προφήτην, ὡς ἀναμέσον ὕδατος ἀνατέλλουσι χόρτος, καὶ ὡς ἰτέα ἐπὶ παραρρέον ὕδωρ, θάλλοντες τῷ λόγῳ. Καὶ ἐπὶ πᾶσι, τοὺς ἀγνίλους ἐπικοσμοῦντας τὴν σκηνὴν παρακελεύεται προσφέρεισθαι κλάδους,

⁸¹ Levit. xxiii, 40. ⁸² Marc. xii, 42. ⁸³ I Cor. xiii, 2, 3. ⁸⁴ Isa. xliv, 4.

44) Ἀποσαρουμενων. Hic item, meo periculo, vocis monstrum ejicio, quod attinet ad Methodii propositum, ἀποσαρουμενων. Conati quidem reddere Leo Allatius, a suis carnibus divulsis; Possinius, evulsis. Verum non hæc illius vocis acceptio, sed in carnem concretis, ut cum cœatrix obducitur, et caro enascitur: quod nemo non videt, quam non apte jungatur ejectioni peccatorum. Est ergo ἀποσαρουμενων, ita ut everrantur peccata et ejiciantur; sive everritis ejectisque peccatis; quam postmodum

A figura quædam erat et umbra futurarum rerum; Evangelium autem veritas est, et vitæ gratia. Pulcher erat prophetarum fructus, sed non ita pulcher, ut qui ex ipso legitur, incorruptionis fructus.

B Et sumetis vobis prima die fructum ligni speciosum, et spatulas palmarum ⁸¹. Nempe divinarum disciplinarum exercitationem significans, quibus emundatur et ornatur animus vitiorum victor, everritis ex ipsa ejectisque peccatis. Mundos enim atque ornatos ad festum venire necesse est, tanquam mangonio quodam, religiosi operibus virtutisque exercitiis magnifice comptos ac expolitos. Laboriosis enim id genus exercitamentis depurgata mens, a diversarum cogitationum illam obtudentium of-fusa nebula, acute veritatem cernit. Uti etiam vidua in Evangeliiis ⁸² quadrantem invenit, cum domum everrisset et sordes ejecisset; vitia scilicet obscurantia animum ac obnubentia, quæ per nostram mollitiem ac socordiam ingenti nobis segete auge-scunt.

C Qui igitur ad Tabernaculorum illorum festum cupit evadere, inque sanctorum censum referri studet, primum speciosum fructum, id est fidem, sibi comparet: tum spatulas, attentam scilicet Scripturarum meditationem ac in eis exercitacionem: postea late frondentes densosque charitatis ramos, quos post spatulas jubet sumi; ramos densos aptissime charitatem vocans; quod enim dense viret, fere idem copiose fructuosum totumque frugiferum est, nihil exile exsuccumque habens, sed omnia plena, et ramos et truncos. Talis quippe est charitas, nulla parte vacua aut infructuosa. Nam si vendidero omnes facultates meas, et distribuero in cibos pauperum; et si corpus meum igni tradidero; et si tantam fidem habuero ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum ⁸³. Charitas igitur arbor est fructibus longe uberrima omniumque densissima; gratis scilicet abunde scattens iisque plena.

D Exinde quid et aliud nos vult assumere? Ramos scilicet salicum, isto symbolo justitiam indicans; idcirco nimirum quod justii, ut auctor est propheta ⁸⁴, velut gramen inter aquas germinant, et quasi salix juxta præterfluentem aquam, verbo doctrinaque florentes. Omnium denique cumulo, agni arboris ramos ad tabernaculum condecorandum ju-

vocem ex Evangelio in viduæ exemplo repetit, μετὰ τὸ σαρῶσαι τὸν οἶκον· postquam domum everrisset. Ubi pari inscitia in Vulgatam irrepserat evertit, pro everrit, sed emendavit sequentium sedulitas. Facit quod Methodius ad vocem κάλλυντρα alludit, quam Hesychius aliique σπάθας exponunt, quasi scopas. Plutarchus in Dionys., σαίρουσι δὲ κάλλυντρῳ τινὲ τῆς οἰκίας, domum scopis verrunt. Clara ergo Methodii mens, cui sic illusit inficetus scriba alioque detorsit. COMBESIS.

bet afferri, quod nempe arbor hæc ipso nomine castimoniam referat; cujus auctoramentum dictis reliquis ornamentum ac decus præstat. Eant jam lascivi qui, suarum libidinum foeda mancipia, castitatem rejiciunt. Qui enim fiat ut cum Christo ad festum ingrediantur, qui castitatis ramis (deifica illa beataque arbore) tabernaculum suum non ornaverint? qua omnes festinantes ad illam celebritatem ac nuptiale convivium succingi oportet ac lumbos obumbrare. Agite enim, pulchræ virgines, Scripturam ipsam et mandata considerate; qua ratione ad earum quæ dictæ sunt virtutum officiorumque coronidem, castitatem divinus sermo assumpserit, ostendens quam illa deceat resurrectionem, quamque ad illam expetibilis sit: ac sine illa neminem compotem forte promissionum: quam eximie colimus nos virginitatem professæ, et offerimus Domino. Usurpant quoque, qui cum suis uxoribus caste vivunt, et veluti circa truncum, humiles ejus castitate nitentes ferunt surculos, haud valentes, quemadmodum nos, ad excelsos magnosque illius ramos evadere, ac vel eos contingere: tametsi minores, et ipsi offerunt castitatis surculos. At libidinosi, effuso impetu indulgentes lasciviæ, etiamsi non fornicentur, sed licitis quidem legitimæ uxoris, indomitæ tamen concupiscentiæ æstu, amplexibus assidui: quomodo diem festum agent? quomodo lætabuntur? qui tabernaculum suum, id est, carnem suam, agni ramis, habitu scilicet castitatis, non exornaverint; neque audierint monentem, *ut qui habent uxores, tanquam nos habentes sint* ⁸⁶.

CAP. V. *Mysterium tabernaculorum.*

Propterea præ reliquis omnibus, his qui certaminibus inhiant quique ingenti sunt animo, citra omnem cunctationem colendam esse castitatem, tanquam summe utilem et gloriosam, pronuntio. In novo enim et indissolubili mundo, quisquis castimonix ramis ornatus repertus non fuerit, nec requiem consequetur, ut qui Dei mandatum juxta legem minime impleverit; neque in terram promissam ingredietur, quippe qui festum Tabernaculorum non ante celebraverit. Illi enim duntaxat qui Scenopogiam festum egerint, ab iis quæ vocant taber-

⁸⁶ *I Cor. vii, 29.*

(45) *Χωρίς αὐτῆς οὐδεὶς τεύξεται.* De castitate communis dicta hic sermo Methodio, qualem et conjugum esse necesse sit: quæ et ipsa Deo placeat, etsi non ea excellentia qua virginitas: jamque altera oratione, quidquid hinc scrupuli videbatur ex superioris Marcellæ profusiore virginitatis laudatione, exemerat; seduloque rem maritalem ex Dei mandato et legitimam esse ostenderat: hic solum moderandum illius usum admonet, ne et illis pro suo modulo desit castitatis ornamentum; sin ut ipsa alta arbor, at certe ut adnascentes surculi, cui et ipsi animo conjuges afficiantur, etsi eos jugum trahere, ipsa status necessitas cogit, et proli amor: vel etiam (quod infirmorum) ipsa cupiditas; cui ipsi suæ præscribende leges, ne vel conjugalis castitatis metas excedens, in effrenem luxuriam œstrumque vergat, novæ creationis et insolubilis tabernaculo haud satis comparatum et quale

A διὰ τὸ φερύονυμον εἶναι τὸ δένδρον τῆς ἀγνείας, ᾧ κατακοσμεῖται τὰ προειρημένα. Ἐρρέτωσαν οἱ ἀκολασταίνοντες νῦν, καὶ διὰ τὰς ἑαυτῶν ἡδυπαθείας ἀγνείαν ἀποδιωθόμενοι. Πῶς γὰρ εἰς τὴν ἑορτὴν συνεισελεύσονται Χριστῷ, μὴ κοσμήσαντες ἑαυτῶν τὴν σκητὴν κλάδοις ἀγνείας, τῷ θεοποιῷ μακαρίῳ φυτῷ; ᾧ τοὺς εἰς τὴν ἀγυριν σπεύδοντας ἐκείνην καὶ τὸν γάμον ἀναδείξεται δεῖ καὶ κατασκιάζεσθαι τὰς ὀσφύας. Ἴτε γάρ, καλλεπάρθενοι, τὴν Γραφὴν αὐτὴν ἐπισκέψασθε καὶ τὰς ἐντολάς, πῶς, ὡς ἐπὶ συμπληρώματος τῶν προειρημένων κατορθωμάτων παρέλαβεν ὁ λόγος τὴν ἀγνείαν, διδάσκων ὅσον διαπρεπῆς καὶ τριπόθητος ἔσται τῇ ἀναστάσει, καὶ ὅτι χωρίς (45) αὐτῆς οὐδεὶς τεύξεται τῶν ἐπαγγελμάτων ἢν ἐξαιρέτως γεωργοῦμεν ἡμεῖς αἱ παρθενεύουσαι, καὶ προσφέρουμέν Κυρίῳ. Χρῶνται δὲ καὶ οἱ πρὸς τὰς ἑαυτῶν ἀγνεύοντες γαμετάς, καὶ ὡσπερ ἀμφὶ τὸ στέλεχος κλῶνας αὐτῆς φέρουσι βλαστήσαντας σωφροσύνην, τῶν ἄνω μὴ ἐφικνούμενοι καὶ μεγάλων αὐτῆς ἐπιψαῦσαι κλάδων, καθάπερ ἡμεῖς ὄμως, εἰ καὶ μικροὺς, οὐδὲν ἤσπον προσφέρουσι δὴ καὶ αὐτοὶ κλῶνας ἀγνείας. Οἱ δὲ οἰστρηλατούμενοι, κἂν μὴ πορνεύσωσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς μόνην καὶ ἔννομον ἀδιαστόλως ἐπιμίγνυσθαι θελγόντων γαμετῆν, πῶς ἑορτάσουσιν; πῶς εὐφρανθήσονται; μὴ κοσμήσαντες τὴν σκητὴν ἑαυτῶν τὴν σάρκα τοῖς κλάδοις τῆς ἀγνείας, μηδὲ εἰσακούσαντες τοῦ εἰρημένου, *Ἴνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς οἱ μὴ ἔχοντες ὦσι;*

Διὰ τοῦτο πάντων μάλιστα τοὺς τῶν ἀγώνων ἐφισμένους, καὶ μεγάλη φρονήσει χρωμένους, τὴν ἀγνείαν ἀμελητέ φημι δεῖν καὶ τιμᾶν, ὡς ὠφελιμοτάτην καὶ ἐπίδοξον. Ἐν γὰρ τῇ καινῇ καὶ ἀλύτῳ κτίσει (46), ὅς ἐστιν ἀγνείας μὴ εὐρεθῆ κλάδοις κεκοσμημένος, οὐ τεύξεται τῆς ἀναπαύσεως, μὴ πληρώσας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν νόμον· οὐδὲ εἰς τὴν γῆν ἐπιδημήσει τῆς ἐπαγγελίας, μὴ ἑορτάσας πρῶτον τὰς σκηνάς. Οἱ γὰρ ἑορτάσαντες μόνοι τὴν Σκηνοπηγίαν εἰς τὴν ἀγίαν καταίρουσι γῆν, ἀπαιρούμενοι ἀπὸ τῶν καλουμένων Σκηνῶν, ἔστ' ἂν εἰς τὸν νεὸν φθάσωσιν ἔλθειν

Christi thalamum, vel inter concubinas aut adolescentulas, dedecet. COMBESIS.

(46) *Καὶ ἀλύτῳ κτίσει.* Et hic quoque, haud secus ac § 1 hujus orat. ix, not. 37, ita repono, pro ἀλύτῳ, *mundo insolubili*, seu *creatione*, quæ erit communis omnibus judicandis: non ipsa ἀλύτῳ κτίσει, *omnis expertis doloris creatis* et status, sed illis propria, quorum tabernacula inventa fuerint ornata virtutum cultu, prima die Scenopogix, sive Resurrectionis, id est, ἐν τῇ κρίσει, *in judicio*, ut exponit ipse Methodius. Vult ergo omnes tunc suscitandos, ac forte discretionem bonorum a malis, feriantibus bonis cum Christo in terra hæctenus constitutis, donec impleatur illorum septenarium, quasi in tabernaculis et antequam in Dei domum et sanctam civitatem (id est in cælos) introducantur. Quæ fuit veterum simplicior theologia, non satis probata. Id.

καὶ τὴν πόλιν τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν μείζονα καὶ ἐνδοξο-
 τέρην προκάψαντες χαρὰν, καθὼς καὶ οἱ τύποι συν-
 ιστάσιν, οἱ γεγονότες ἐπὶ Ἰουδαίων. Ὡσπερ γὰρ,
 ἐξελθόντες τῶν ὄρων ἐκείνων τῆς Αἰγύπτου, ὕδυσαν
 πρῶτον, καὶ ἦλθον εἰς τὰς Σκηνάς, κάκειθεν ἀπά-
 ραντες πάλιν, ἦλθον εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας·
 οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς Ὀδεύσασα γὰρ ἐντεῦθεν καὶ
 ἐξελθοῦσα κάγω τῆς Αἰγύπτου τούτου τοῦ βίου, ἔρχο-
 μαι πρῶτον εἰς τὴν ἀνάστασιν, τὴν ἀληθινὴν Σκηνο-
 πηγίαν· κάκει τοῖς καρποῖς τῆς ἀρετῆς πῆξασα τὴν
 σκηνὴν μου κεκοσμημένην, τῇ πρώτῃ τῆς ἑορτῆς
 ἀναστάσεως ἡμέρᾳ, τῇ κρίσει, συνεορτάζω τῷ Χρι-
 στῷ τὴν χιλιονταετηρίδα τῆς ἀναπαύσεως, τὰς ἑπτὰ
 κολουμένας ἡμέρας, τὰ σάββατα τὰ ἀληθινά. Εἶτα
 αὖθις ἐπομένη τῷ διεληλυθότι τοῦς οὐρανοῦς
 Ἰησοῦ, ἔρχομαι πάλιν, καθάπερ κάκεινοι, μετὰ τὴν
 ἀνάπαυσιν τῆς Σκηνοπηγίας, εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγ-
 γελίας, τοῦς οὐρανοῦς, ἐν σκηναῖς μὴ ἀπομείναςα,
 τουτέστι τοῦ σκηνώματός μου μὴ ἀπομείναντος
 τοιούτου· ἀλλὰ μετὰ τὴν χιλιονταετηρίδα μεταβλη-
 θέντος ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ τῆς
 φθορᾶς (47), εἰς ἀγγελικὸν μέγεθος καὶ κάλλος· ἔνθα
 λοιπὸν ἀπὸ τοῦ θαυμαστοῦ τῆς σκηνῆς αἱ παρθένοι
 τόπου, μετὰ τὸ συμπερασθῆναι τὴν ἑορτὴν τῆς
 ἀναστάσεως, εἰς τὰ μείζω καὶ κρείττω διερχόμεθα,
 εἰς τὸν οἶκον αὐτὸν ἀναβαίνουσαι τὸν ὑπὲρ τοῦς
 οὐρανοῦς τοῦ Θεοῦ, ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως καὶ
 ἐξομολογήσεως, ἤχους ἑορτάζοντος, καθὼς φησιν
 ὁ ψαλμωδός. Τούτω κάγω, ὦ Ἀρετῆ, κατὰ τὴν
 ἑμαυτῆς, δέσποινα, δύναμιν, δωροῦμαι σε τῷ
 πέπλω.

⁸⁶ Num. xxxv, 5. ⁸⁷ Hebr. iv, 14. ⁸⁸ Psal. xli, 5.

(47) Καὶ τῆς φθορᾶς. Videtur Methodius ad-
 mittere sic suscitatorum sanctorum corpora nedum
 malorum, corruptioni obnoxia, et humana forma
 quæ in angelicam formam mutanda sint, transacto
 septenario, et cum in secretam Dei aulam (id est in
 cælos) recipientur. Quæ non satis coherere viden-
 tur cum superioribus, et nova illa atque ἀλύτῳ crea-
 tione, ut jam explicavimus. Et certe quæ ibi cor-
 ruptio, cum nullæ jam erunt generationes, uti ipse
 Methodius indicat, sed summa requies, in illis qui
 ea requie digni erunt? quorum felicitatem abjectius
 forte ex usu quasi humano intellexit Methodius,
 necdum illis bona cælestia consecutis, aut Dei con-
 spectu donatis, quod fides non admittit: cum sit
 ille sanctorum cœtus, non cui hæreant peccatorum
 sordes, per eas ferias expianda. Denique dura pro-
 rus propositio, Ἀπὸ τοῦ σχήματος τοῦ ἀνθρωπίνου
 καὶ φθορᾶς εἰς ἀγγελικὸν μέγεθος καὶ κάλλος. Certe
 ægre intelligitur abolita humani corporis forma,
 transire in angelicam magnitudinem et molem, quin
 aboleatur carnis ipsa substantia, et fiat corpus hu-
 manum, quale prisci illi, pluresque alii, angelicum
 existimaverunt; corpus αἰὼν et spiritale; nempe
 subtilissimum, aere puro igneoque concretum, quod
 ipsum tantæ molis, et supra humanam molem Me-
 thodius voluerit: qui forte error fuit Eutychii pa-
 triarchæ Constantinopolitani, ex his ipsis fontibus
 haustus, a quo Gregorius Romanus, hominem, ip-
 sum sanctitatis luce clarum, revocavit. Esto ea sint
 angelorum corpora, quod et Joannes Thessaloni-
 censis in vii synodo sensit, atque hinc pictis colo-
 ribus, repræsentari posse angelos statuit, nec clare
 hætenus Ecclesia uoscipit, ipso Doctore Ange-

A nacula profecti, ad sanctam contendunt terram,
 donec illo evaserint, ut in templum Dei que civita-
 tem ingrediantur; ad majus scilicet majorisque
 claritatis gaudium proficientes, sicut figuræ indi-
 cant quæ in Judæis prius præcesserunt. Quemad-
 modum enim Israelitæ ex Ægypti sinibus illis egres-
 si, suscepto primum itinere, in Tabernacula (Soc-
 toth Hebræi vocant) venerunt ⁸⁶, hincque rursus
 profecti, venerunt in terram promissionis: ita et
 nos. Nam et ego iter habens, exque mundi hujus
 Ægypto egressa, venio primum ad resurrectionem,
 quæ vera Scenopogia est: et ibi fructibus virtutis
 exstructo specioseque ornato tabernaculo meo,
 prima festi resurrectionis die, quæ dies est judicii,
 simul cum Christo millenarium annorum requiei,
 celebro; quæ septem dicuntur dies, vera nimirum
 Sabbata. Inde rursus Jesu comes, qui penetravit
 cælos ⁸⁷ (ut et illi post Scenopogiae requiem in ter-
 ram promissionis) in cælos venio, non remanens in
 tabernaculis, hoc est, non remanente meo corpore,
 quale prius erat: sed post mille annorum spatium
 mutato, ex humani forma corporis et corruptione;
 in angelicam molem et pulchritudinem: ubi demum
 nos virgines a loco tabernaculi admirabilis, con-
 summato jam resurrectionis festo, ad majora et me-
 liora transibimus, in ipsam domum Dei supracæle-
 stem ascendentes, in voce exultationis et confessio-
 nis, soni festivitatem agentis, ut Psalmus ait ⁸⁸.
 Hoc ipsa quoque, o domina Arete, qualicunque elab-
 oratum facultate, pro munere pepulum offero.

lico auctore in expositione i Decret., unde quod
 humana corpora pro illorum mole fundenda sint et
 dilatanda. Erunt quidem illa suis dotibus prædita,
 subtilia, agilia, ac si libet, Pauli phrasi, πνευμα-
 τικά, corpora spiritualia, i Cor. xv. sed integra illo-
 rum substantia, vere ipsa carnibus ossibusque ac
 humoribus concreta, nulloque iam cibo, ut vitam
 tueantur, statuminanda, quam forte illorum cor-
 ruptionem arbitratus est Methodius, pro illo suo
 sabbatismo et millenaria requie in terra. Et certesi
 adhuc necessarius illis cibus, necdum plene depulsa
 corruptio, necdum corporum beatorum attributæ
 dotes, adhuc vel frugum vel animantium genera-
 tiones, unde pro eo statu illis sufficiatur. Arrepta
 semel humani sensus simplicitate ejus status opi-
 nione, ea ipsa proclive fuit multa divinare, quibus
 nos solidior theologia exemit; quæ nec angelis aliam
 tribuat molem quam virtutis, qua eis liceat, majori
 minorive spatio applicari; nec homines a judicio
 admittat, nisi aut beatos corpore et animo cum
 Christo regnantes, eique in cælis assecias, aut cum
 diabolo et angelis ejus inferno addictos, utrisque
 vita insolubili: si tamen vita dicenda, eorum, quos
 ibi mors depascet, ipsa immortalis nullumque finem
 habitura miseria. Ἀνθρώπινον σχῆμα oppositum
 angelicæ molis et magnitudinis, nescio an apte satis
 habitum humanum, superiores reddiderint, et non
 ciarius, humani corporis forma (totum ipsam corpus,
 quale hominis est, ante eam mutationem ac quasi
 totius hominis θέωσιν) a me redditum sit; in qua
 non video ut Methodius non exorbitaverit. Con-
 BEFIS.

EUBUL. Multum æstuo apud me, o Gregorium, A reputans mecum in quanta mentis anxietate per istam sermonum vicem Domnina versaretur, ipsa in præcordiis fluctuans, ac jure metuens ne sibi aqua hæreret, jejuniisque aliquid reliquis virginibus, cum illæ tanta jam sicque varia occupassent, peroraret. Si ergo non dissimulavit talem hunc animi sui motum, age et istud quoque transige. Miror enim si quid habuerit quod diceret, ultimum nacta habendi sermonis locum.

GREG. Turbatam sane ipsam majorem in modum, o Eubulium, dixit mihi Theopatra, non tamen laborassæ penuria sermonum. In eam ergo, postquam Tysiana sinem fecit, injecto Arete oculo, Age tu quoque, ait, filia, sermonem redde, ut convivium omni ex parte perfectum compleamus. His erubescens Domnina, vixque post longam moram oculos vultumque tollens, exurgensque ad orandum se vertit, ac Sapientiæ præsens auxilium implorandum. Qua oratione perfunctæ, visam aiebat subito novam creatam audaciam, et divinam quamdam incidisse fiduciam; eaque fretam dixisse.

ORATIO X.

DOMNINA.

CAP. I. Sola efficit ac præstat castitas, ut anima laudatissime gubernetur.

O Arete, omissis et ego exordiorum ambagibus, protinus rem ipsam aggredi conabor pro viribus, C ne iis immorando quæ extra rem sunt, longius quam pro earum ratione ac pene superflue orationem traham. Numero enim in magna prudentiæ parte non indulgere verbis inaniter aures mulcentibus, diffundique dicendo, antequam ad caput ipsum quæsitum veniatur; sed ex ipso statim puncto quæstionis incipere. Hinc igitur ordior: tempus enim est.

Nihil tam prodesse homini ad honestatem ac virtutis bonum, o illustres virgines, poterit quam castitas. Ut enim summa honestate ac laudatissime gubernetur anima, utque a malis et inquinamentis pura mundo solvatur ac dimittatur, sola hæc efficit ac præstat. Ex quo siquidem Christus eam nos colere docuit, excellentissimamque illius pulchritudinem aperuit, regnum diaboli destructum est, cum prius universum hominum genus captivum trahe-

(48) Κατ' ἐμαυτήν. Hinc liquet Eubulium perinde feminae personam esse ac Gregorium: nec tanta puellam apud virum deponere, decorum visum Methodio cui in Symposio virginum, earumque habito relatoque colloquio, magna pudoris et honestatis sexus habenda fuit ratio. COMBESIS.

(49) Μὴ τῶν παλαιότερων τινά. Dura hæc ut sonant, nec Apostolo aut fidei consona, neminem veterum Deo placuisse. Certe placuerunt multi, magnaue sanctitate claruerunt, ut et his, qui sub gratia vivunt, exemplo esse possint: uti etiam Paulus exemplo producit, quos tantos numerat ad Hebr. 1. Glossema Possinii, omni ex parte: velut placuerint quidem ac justii fuerint, sed non prorsus placuerint, ac partim justii, partim peccatores fuerint

EΥΒΟΥΛΑ. Λίαν ἀγωνιῶ, ὦ Γρηγόριον, κατ' ἐμαυτήν (48) ἐννοουμένη, ὁποῖω θορύβῳ νῦν ἄρα ἡ Δομνίνα ἦν, ταρασσομένης αὐτῇ τῆς καρδίας, καὶ φοβουμένης μὴ ἀπορήσει λόγων, καὶ ἐνδεέστερόν τι τῶν ἄλλων παρθένων ἀποφθέγγεται, τοσοῦτων ἤδη ῥηθέντων εἰς τὸ προκείμενον καὶ ποικίλων. Εἰ οὖν εὐδηλος ἐγένετο κακινήμενη, φέρε καὶ τοῦτο περαιοῦσον. Θαυμάζω γὰρ εἴ τι ἔσχεν εἰπεῖν, τελευταία κεκληρωμένη.

ΓΡΗΓΟΡ. Τεταράχθαι μὲν αὐτὴν, ὦ Εὐβούλιον, καὶ σφόδρα, ἔφη μοι ἡ Θεοπάτρα· οὐ μὴν ἠπορηκέναι λόγων. Μετὰ τὸ παύσασθαι τὴν Τυσιανὴν, ἡ Ἀρετὴ τὸν ὀφθαλμὸν εἰς αὐτὴν ἐπιβαλοῦσα, Δεῦρο δὲ καὶ θυγάτερ, ἔφη, τὸν λόγον ἀπόδος, ἵνα πληρώσωμεν ἐντελῆ τὴν εὐωχίαν. Τὴν οὖν Δομνίαν, ἐρυθρίασασαν ἐπιπολὺ, μόλις ἀνανεῦσαι, καὶ εἰς εὐχὴν ἐξαναστᾶσαν τραπῆναι, καὶ καλεῖν τὴν Σοφίαν παραστῆναι οἱ βοηθόν. Εὐξαμένη δὲ αὐτῇ, θάρσος φησὶν εὐθέως ἐγγίνεσθαι, καὶ τις αὐτὴν θεία ἀνακωχὴ κατέλαβε, καὶ ἔφη.

ΛΟΓΟΣ Ι.

ΔΟΜΝΙΝΑ.

Ὡ Ἀρετὴ, κάγω, παραλείψασα τὰς μακρολογίας τῶν προεξηγημάτων, εἰς αὐτὰ τὰ προκείμενα κατὰ δύναμιν εἰπεῖν πειράτομαι· ἵνα δὴ μὴ, τῷ μηκύνεσθαι τὰ πάρεργα, πλείονα χρόνον ὧν ἔνεκα λέγονται παράσχω. Ἰηγοῦμαι γὰρ μέγιστον μέρος φρονήσεως εἶναι τὸ μὴ μακροῦς ἐκ περιόδων πρὸ τῶν ἐρωτηθέντων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, κηλοῦντας τὰ ὦτα· ἀλλ' αὐτόθεν εὐθέως περὶ ὅτου τὸ ἐπερώτημά ἐστιν ἄρχεσθαι. Διὸ ἐνθένδε κάγω· καιρὸς γάρ.

Οὐδὲν οὕτως ὀνησαι δυνήσεται πρὸς τὸ καλὸν τὸν ἄνθρωπον, ὦ καλλιπάρθενοι, ὡς ἀγνεῖα. Τὸ γὰρ κάλλιστα καὶ ἄριστα διακυβερνηθῆναι τὴν ψυχὴν, καὶ κηλίδιον καὶ μiasμάτων καθαρὰν ἀπολυθῆναι τοῦ κόσμου, μόνη ποιεῖ τοῦτο καὶ ἐργάζεται ἀγνεῖα. Ἀφ' οὗ γὰρ ὁ Χριστὸς ἐδίδασκεν αὐτὴν ἀσχεῖν ἡμᾶς, καὶ ἐμήνυσε ἡμῖν τὸ ἀνυπέβλητον κάλλος αὐτῆς, ἡ βασιλεία τοῦ πονηροῦ καθηρέθη, πρότερον αἰετὰ πάντας αἰχμαλωτίζοντος καὶ δουλουμένου· ὡς μὴ (49)

et mali, nos in lege gratiæ non simus; antiquis sanctis injuriam est, nihilque ἔκκομῶν. Nusquam vel illis vel nobis defuerunt, quibus non omni ex parte perfecti sumus, quandiu vitam mortalem vivimus: sicque nec dilectus discipulus placuisset, qui se ipse ac reliquos fideles agnoscit, non omni ex parte justum, sed peccatum habere; ac qui negaverit, quantumvis apostolus, et in apostolis prædilectus, ipsum se seducere, et veritatem in eo non esse sentit (I Joan. 1, 8). Neminem ergo placuisse dixerit Methodius. Scripturæ phrasi, quod pauci placuerint, quodque ii ipsi qui placuerunt, non ex legis merito placuerunt, sed ex Christi gratia, jam tum ex fide operante, cui tantas sanctorum virtutes ac facinora ascribit Paulus relatus ad Hebræos, et

τῶν παλαιότερων εὐάρεστον γεγονέναι Κυρίῳ τινά, ἀλλὰ πάντας ἐπικρατηθῆναι πταίσμασιν, οὐ σφόδρα τοῦ νόμου τῆς φθορᾶς ἀρχέσαντος ἐλευθερῶσαι τὴν ἀνθρωπότητα, μέχρις ἢ παρθενία διαδεξαμένη τὸν νόμον, Χριστοῦ ταγαῖς τῶν ἀνθρώπων ἐβασίλευσεν. Οὐ γὰρ ἂν οὕτως οἱ πρόσθεν εἰς μάχας καὶ φόνους, καὶ ἔρωτας καὶ εἰδωλολατρίας συνελαύνοντο πολλάκις, εἰ ἦν αὐτοῖς ἢ ἐκ τῶν νόμων αὐτάρκης πρὸς σωτηρίαν δικαιοσύνη. Νυνὶ δὲ τότε μὲν μεγάλας καὶ πολλαῖς πολλάκις ἐνεφύροντο συμφοραῖς· ἀφ' οὗ δὲ Χριστὸς ἐνηθρώπησε, καὶ παρθενία τὴν σάρκα κοσμήσας ὤπλισεν, ὁ ὠμοτύραννος ἀρχὸν τῆς ἀκρασίας ἤρέθη, καὶ εἰρήνη καὶ πίστις κρατεῖ, οὐκέτι τῶν ἀνθρώπων ὡσαύτως τρεπομένων εἰς εἰδωλολατείαν, ὥσπερ καὶ πάλαι.

CAP. II. Locus Jud. ix, 8-15, expressus. *Arborum regem exproscantium allegoria.*

Ἄλλ' ἵνα μὴ δόξω τισι σοφίζεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν εἰκότων τεκμαίρεσθαι ταῦτα καὶ φληναφᾶν, ἐκ τῆς παλαιᾶς ὑμῖν, ὦ Παρθένοι, κάγω παρέξομαι Διαθήκης ἔγγραφον προφητείαν, ὡς ἀληθῆ λέγω, τοὺς Κριτάς· ἔνθα φανερῶς ἡ βασιλεία τῆς ἀγγελίας ἤδη προκατήγγελο. Φησὶ γάρ· Πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ ξύλα τοῦ χρίσαι ἐφ' ἐαυτῶν βασιλέα· καὶ εἶπον τῇ Ἐλαίᾳ· Βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ Ἐλαία· Ἀφεῖσα τὴν πίστητά μου, ἢν ἐδόξασεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, πορευθῶ ἀρχεῖν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπον τὰ ξύλα πάντα τῇ Συκῇ· Δεῦρο, βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ Συκῆ· Ἀφεῖσα τὴν γλυκύτητά μου καὶ τὸ γέννημά μου τὸ ἀγαθόν, πορευθῶ ἀρχεῖν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπον τὰ ξύλα τῇ Ἀμπέλῳ· Βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ Ἀμπέλος· Ἀφεῖσα τὸν οἶνον μου, τὴν εὐφροσύνην τῶν ἀνθρώπων, πορευθῶ ἀρχεῖν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπον τὰ ξύλα πρὸς τὴν Ῥάμνον· Δεῦρο, βασίλευσον ἐφ' ἡμᾶς. Καὶ εἶπεν ἡ Ῥάμνος πρὸς τὰ ξύλα· Εἰ ἐν ἀληθείᾳ χριτέτε με ὑμεῖς εἰς βασιλέα ἐφ' ὑμᾶς, δεῦτε, πεποιθατε ἐν τῇ σκέπῃ μου· εἰ μὴ, ἐξέλθη πῦρ ἐκ τῆς Ῥάμνου, καὶ καταράγη τὰς κέδρους τοῦ Λιβάνου.

Ταῦτα δὲ ὅτι μὴ περὶ ξύλων τῶν ἐκ γῆς φουομένων ἐλέχθη, σαφές. Οὐ γὰρ ἐν ἑαυτοῖς τὰ δένδρα τὰ ἄψυχα χειροτονήσοντα βασιλέα συνήρχοντο, ταῖς ῥίζαις εἰς τὴν γῆν κατεστηλωμένα· ἀλλὰ πάντως περὶ ψυχῶν ἱστορεῖται ταῦτα, αἷ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, καθυλομανήσασαι τοῖς παραπτώμασι, προσιᾶσιν οἶκτον αὐτῶν ἀξιοῦσαι λαβεῖν τὸν Θεόν, καὶ βασιλεῦσαι τὸν ἔλεον καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἣν Ἐλαίας τύπῳ παρέλαβεν ἡ Γραφή, διὰ τὸ ἀρωγὸν τὸ ἔλαιον σωμάτων εἶναι, καὶ λυτήριον καμάτων καὶ πόνων, φωτὸς τε παρεκτικόν. Ἐλαίῳ γὰρ καταρδόμενον πᾶν τὸ λυχνιαῖον αὐξεται σέλας· λυτή-

A ret et addiceret : adeo ut nullus antiquiorum Domino placuerit, sed omnes in offensiones incurrerint; cum lex non ipsa valde ad liberandum genus humanum a corruptione potis fuerit, donec virginitas legi succedens, Christi auspiciis et decretis homines imperio regendos suscepit. Neque vero primi hominum adeo in pugnas et cædes, in amores et libidines, idolorum superstitiosum cultum præcipites sæpius cucurrissent, si justitia quæ ex legibus erat, sufficiens eis fuisset ad salutem. Jam vero, tunc quidem magnis ipsos crebrisque calamitatibus immistos fuisse videmus : ex quo autem Christus incarnatus est, et virginitate ornatam carnem armavit; crudelis tyrannus intemperantiæ princeps sublatus est, et pax fidesque viget, non jam ut ante in cultum idolorum prono humano genere.

B Sed ne cui videar sophistica grassari arte, exque probabilibus hæc conjectari, ac vana jactare pro solidis, ex veteri vobis, o virgines, et ego Testamento, scriptam prophetiam, ejus quam statuo veritatis indubitatum testimonium, ex libro Judicum afferam, ubi clare castitatis regnum olim futurum prænuntiabatur. Sic enim legitur⁸⁹ : *Eundo iverunt ligna, ut ungerent super se regem : dixeruntque Olivæ : Regna super nos. Et dixit eis Oliva : Nunquid derelinquens pinguedinem meam quam glorificavit Deus et homines, ibo ut lignis imperem? Dixeruntque ligna universa ad Ficum : Veni, regna super nos. Et dixit eis Ficus : Nunquid derelinquens dulcedinem meum et genimen meum bonum, ibo ut lignis imperem? Et dixerunt ligna ad Vitem : Regna super nos. Et dixit eis Vitis : Nunquid derelinquens vinum meum quod est lætitia hominum, ibo ut imperem lignis? Dixeruntque ligna ad Rhamnum : Veni, regna super nos. Et dixit Rhamnus ad ligna : Si in veritate ungitis me in regem, venite, confidite in protectione mea; sin minus, egrediatur ignis de Rhamno, et devoret cedros Libani.*

Porro hæc de arboribus e terra nascentibus dicta non esse, cuius manifestum est. Neque enim stirpes inanimes in concilium cogi potuere, deque rege eligendo deliberare, quæ altis solo radicibus fixæ hæreant. Omnino autem hæc de animabus instituta narratio est, quæ ante Christi Incarnationem, gravius delictis eluxuriatæ, supplices ad Deum accedunt ac clementiam rogant; misericordiæque ac lenitatis imperio regi, quam Scriptura sub olivæ figura expressit, efflagitant; idcirco nimirum, quod oleum multum prosit corporibus, laboresque ac dolores dissolvat, et ad lumen sufficiat. Quidquid

⁸⁹ Jud. ix, 8-15.

qua ipsa ad Novum jam Testamentum spectabant : insinuatque Methodius, quibus subdit, οὐ σφόδρα του νόμου ἐκ τῆς φθορᾶς ἀρχέσαντος ἐλευθερῶσαι τὴν ἀνθρωπότητα, cum lex non valde potis fuisset ad

liberandum humanum genus a corruptione : hoc uno conducens, quod ad Christum dirigeret, ejusque una gratia liberatum iri hominem doceret.

enim lucernarum luminis est, id vero irrorati olei pabulo concrevit. Dei quoque prorsus miserationes mortem et peccata dissolvunt, humanoque generi proclive opitulantur, ac alimenta præbent luci cordis. Ac, quæso, considerate num leges a primo homine condito ad Christum deinceps Scriptura illis verbis significare voluerit, quibus diabolus contrariis figmentis humanum genus seduxit. Ac Ficum quidem præcepto comparavit, quod in paradiso datum est homini, quod is seductus, nuditatem ficus foliis contexit⁹⁰. Vitem autem ad id retulit, quod diluvii tempore Noe datum est, eo quod ille vino sopitus, irrisus est⁹¹. Oliva Mosaicam legem significat, datam in deserto; quod videlicet prophetica gratia, sanctum utique oleum, improbis illorum actibus ab hæreditate (*id est a Judæis*) defecerit. Denique rhamnum non inepte refert ad eam legem quæ apostolis data est ad mundi salutem, quia per illorum institutionem virginitatem didicimus, cujus unius inane ac fallax simulacrum diabolus struere nequivit. Idcirco etiam quatuor tradita sunt Evangelia, quod Deus quater humano generi faustas illas annuntiationes miserit, ac quaternis promulgatis legibus ipsum instituerit: quarum tempora ex fructuum diversitate perspicue noscuntur. Nam ficus, quod mite ac dulce formosumque pomum est, delicias paradisi vitæque voluptariæ repræsentat, in qua homo ante lapsum fuit. Sane non raro, ut postea demonstrabimus, ficus fructum Spiritus sanctus in virtutis partem sumit⁹². Vitis autem propter vini hilaritatem eorumque lætitiâ qui a diluvii ira, Dei indulgentia, evaserant⁹³, mutatos illorum animos a timore anxique cura in gaudium obscure significat. Oliva porro, propter olei quod producit naturam, Dei misericordiâ designat; qui iterum post diluvium, ut legem daret, ac se quibusdam manifestaret, pinguedine foverit.

CAP. III. *Rhamnus et agnus, castitatis symbolum. Quatuor Evangelia, id est, prædicationes sive leges ad salutem instituentes.*

Rhamnus autem, idem qui agnus est, quo utroque promiscue nomine aliis aliisque vocatur. Forte etiam quod planta hæc virginitati affinis sit, ut rhamnus et agnus nuncuparetur obtinuit: rhamnus quidem, propter soliditatem et adversus voluptates firmitatem: agnus vero, hoc est casta, quod talis semper duret. Hinc et Eliam a facie Jezabelis mulieris fugientem Scriptura refert⁹⁴ ad rhamni primum umbram secessisse, ibique exauditum robur accepisse, ac cibum sumpsisse: quod nimirum ei qui libidinis fugit æstrum, seque a muliere eximit, hoc est, a voluptate, hospitio sit ac umbracu-

ριοι δὲ παντως καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ οἰκτιρμοὶ θανάτου, καὶ ἀρωγοὶ τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τοῦ τῆς καρδίας φωτὸς θρεπτικοί. Καὶ ἐπισκέψασθε μήποτε τὰς ἀπὸ τοῦ πρωτοπλάστου μέχρι τοῦ Χριστοῦ καθεξῆς ἡ Γραφή νομοθεσίας δηλοῖ, ὧν ὁ διάβολος ἀντίμιμος ἐξηπάτησε πλάσμασι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· τὴν μὲν Συκῆν ἀπεικάζουσα τῇ κατὰ τὸν παράδεισον δοθείσῃ τῷ ἀνθρώπῳ ἐντολῇ· ἐπειδὴ τὴν γύμνωσιν ἀπατηθεὶς οὗτος πετάλοις ἀπεκάλυψε συκῆς. Τὴν δὲ Ἀμπελον, τῇ ἐπὶ τοῦ κατακλυσμοῦ τῷ Νῶε, διὰ τὸ οἶνον κοιμηθέντα, χλευασθῆναι. Τὴν δὲ Ἑλαίαν, τῇ κατὰ τὴν ἔρημον τῷ Μωϋσεὶ· ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τὸ προφητικόν, ἔλαιον τὸ ἅγιον, ἀνομησάντων αὐτῶν, ἐκλελοίπει τῆς κληρονομίας. Τὴν δὲ Ῥάμνον, τῇ ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου τοῖς ἀποστόλοις· ἐπειδὴ γὰρ δι' αὐτῶν ἐδιδάχθημεν ἀγγελίαν, ἧς ἀπατηλὸν μόνης εἰδωλον οὐκ ἴσχυσεν ὁ διάβολος σκευάσαι. Διὰ τοῦτο καὶ Εὐαγγέλια (50) τέσσαρα παραδέδοται, τετράκις εὐαγγελισαμένου τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ παιδαγωγήσαντος τέσσαρσι νόμοις, ὧν οἱ καιροὶ σαφῶς ἀπὸ τῆς διαφορότητος δηλοῦνται τῶν καρπῶν. Ἡ μὲν γὰρ συκῆ, διὰ τὴν γλυκασίαν καὶ τὸν ὠραϊσμόν, τὴν τρυφήν τὴν πρὸ τῆς παραβάσεως ἐν παραδείσῳ τοῦ ἀνθρώπου παρίστησι γεγεννημένην. Ἔστι γὰρ ὅτε δὴ καὶ σφόδρα πολλαχῶς τῆς συκῆς τὸν καρπὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ τοῦ κρείττονος λαμβάνει, καθὼς ἀποδείξομεν ὕστερον. Ἡ δὲ ἄμπελος διὰ τὴν ἱλαρότητα τὴν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν περισωθέντων τῆς ἐργῆς καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς φροντίδος, τὴν εἰς τὴν χαρὰν αὐτῶν μεταβολὴν αἰνίσσεται. Ἡ δὲ ἐλαία, διὰ τὸν καρπὸν τοῦ ἐλαίου, τὴν εὐσπλαγγίαν τοῦ Θεοῦ μηνύει, πάλιν ἀνεξικακήσαντος μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, τῶν ἀνθρώπων ἐκτραπέντων εἰς ἀθεότητα, δοῦναι νόμον καὶ ἐμφανισθῆναι τισὶ, καὶ ὡσπερ ἀποσθεννυμένην ἤδη τὴν αὐγὴν τῆς ἀρετῆς ἐλαίῳ λιπᾶναι.

versis in impietatem hominibus, patienter tulerit, jamque prope extinguendam virtutis lucem olei

⁹⁰ Gen. III, 7. ⁹¹ Gen. IX, 22. ⁹² Jer. VIII, 13. ⁹³ Joel. II, 22. ⁹⁴ III Reg. XIX, 4.

(50) *Εὐαγγέλια*. Ἀπὸ τοῦ, κηρύγματα, *prædicationes*, leges ad salutem instituentes. COMBEFIS.

(51) *Τῶν φευγόντων*. Allatius, τὸν φεύγοντα. Ad

quem locum hæc editor Lupareus: Τῶν φευγόντων rescriptum ex Photio. Nam noster habebat πρὸς τὸν φεύγοντα. GALL.

σαν τῶν ἀνθρώπων. Τῶν γὰρ πρώτων ἀδυνατησάντων
σῶσαι νομοθετημάτων τὸν ἄνθρωπον, τῶν ἐπὶ τοῦ
Ἀδάμ καὶ τοῦ Νῶε, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως, ἡ
κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἔσωσε μόνη νομοθεσία πάντας.

Ἡ γὰρ συκὴ ταύτη λέγεται μὴ βασιλεύσαι τῶν
ξύλων, τῶν ἀνθρώπων νοουμένων· συκῆς δὲ, τῆς
ἐντολῆς· ἀνθ' ὧν ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὸ πεσεῖν ἤθελε
πάλιν ἀπὸ τῆς ἀρετῆς βασιλεύεσθαι, καὶ τῆς ἀφθαρ-
σίας τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς μὴ ἀποβληθῆναι.
Ἀλλ' ἀπεκρούσθη παραβάς, καὶ ἀπεβλήθη μακρὰν,
ὡς μὴ δυνάμενος ὑπὸ τῆς ἀφθαρσίας ἔτι, μηδὲ χωρῶν
βασιλεύεσθαι. Καὶ πρῶτον αὐτῷ τὸ κήρυγμα μετὰ
τὴν παράβασιν πέμπεται τὸ διὰ Νῶε· ἴν' ἔαν πρόσχη,
κὰν τούτῳ σωθῆναι τῆς ἀμαρτίας ἰσχύσῃ, ἀνάπαυσιν
ἀπαγγελλόμενον τὴν ἀπὸ τῶν κακῶν καὶ εὐφροσύνην,
εἰ ἀσκήσαιεν αὐτὸ κατὰ κράτος. Ὡσπερ καὶ οἶνον ἡ
ἄμπελος ἐπαγγέλλεται γεννᾶν τοῖς ἀσχοῦσι καὶ ἐργα-
ζομένοις. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο οὐκ ἐβασίλευσε τὸ νομο-
θέτημα τῆς ἀνθρωπότητος, ὅτι μὴ ἐπέισθησαν αὐτῷ
κηρυσσομένῳ σπουδαίως πρὸς τοῦ Νῶε. Ἀλλὰ καὶ
μετὰ τὸ συνέχεσθαι ἤδη καὶ πείγεσθαι τοῖς ὕδασι
ἤρξαντο μετανοεῖν, καὶ ἐπαγγέλλεσθαι παρέχειν
ἑαυτοὺς πεισθησομένους ταῖς ἐντολαῖς. Ὅθεν καὶ
ὑπερηφανοῦνται βασιλεύεσθαι (52), τουτέστιν ὑπὸ
τοῦ κηρύγματος ὑπερηφανοῦνται βοηθεῖσθαι τῆς
ἐντολῆς, ἀνταποκρινομένου τοῦ Πνεύματος αὐτοῖς
καὶ ὀνειδίζοντος, ὡσπερ κατέλειψαν οἷς ἐκέλευσεν ὁ
Θεὸς ἀνθρώποις· Ὡ ἀτεράμονες, βοηθεῖν μὲν καὶ
σώζειν τούτους καὶ εὐφραίνειν, οἷον τὸν Νῶε καὶ
τοὺς σὺν αὐτῷ, ἔλθω βοηθῆσαι, τοῖς φρονήσεως ὑμῶν
ἀκάροισι καὶ ξηρῶν ξύλων οὐδὲν ἀπεικόσι, πρότερον
μὴ πιστεύσασι μοι κηρῦσσοντι φύξιν τῶν παρόν-
των;

CAP. IV. Lex inutilis ad salutem. Castitatis postrema lex sub rhamni specie.

Καὶ δὴ καὶ τούτων οὕτω ἀπαξιωθέντων τῆς
θείας κηδεμονίας, καὶ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς
πλάνην κεχυμένης, αὐθις ὁ Θεὸς ἀπέστειλε βασιλεύ-
σοντα νόμον, καὶ ὑπομνήσοντα δικαιοσύνην ἐπὶ Μωϋ-
σέως. Οἱ δὲ, μακρὰν καὶ τούτῳ χαίρειν φράσαντες,
εἰς εἰδωλολατρείαν μετέστησαν. Ὅθεν ὁ Θεὸς εἰς

* Gen. v, 29.

(52) Ὑπερηφανοῦνται βασιλεύεσθαι. Quasi con-
temptu rejiciuntur ne imperio regantur, et ne fructum
ex prædicatione consequantur; quam pridem spre-
tam, Noe fabricante arcam, aquis jam diluvii pressi,
sera pœnitentia amplexuros se pollicebantur. Hæc
certe Methodii mens, quam et magis declarat, quæ
sequitur, Spiritus sancti exprobratio, illi gemina
quod habetur Prov. 1, 24: Quia vocavi, et renuistis,
etc., ego quoque in interitu vestro ridebo. Quæ minæ
et illos manent, qui nec lege gratiæ, quoad licet,
juvari student. Quocirca non bene (Allatius) qui
vocem ὑπερηφανοῦνται active reddit, superbientes
imperium supra se poscunt, etc., imo certe rejecti et
spreli sunt, nec digni visi, qui illo imperio rege-
rentur. Non bene item Possinius quæ de Noe spreta

lo; quæ a Christi virginum principis adventu ho-
minum imperio polita, arbor germinavit. Nam cum
leges Adami, et Noe Moysisque temporibus latæ, sa-
lutem homini præstare nequivissent, sola lex evan-
gelica cunctos salvos fecit.

Hæc enim causa est cur ficus arborum regnum
(quæ nimirum spiritali sensu, homines; ficus vero,
mandatum intelligatur) non obtinuisse dicatur.
Nempe optabat homo post casum etiam, virtutis impe-
rio subjici, nec ab incorruptione paradisi voluptatis
ejici. Ejus tamen illud, prævaricationis reatu, re-
pulsum desiderium; ipseque procul exturbatus est;
ut qui deinceps ab incorruptione regi non posset,
nec ejus capax dominationis esset. Primaque illi
post transgressionem, quæ per Noe esset, prædica-
tio mittitur; cui si attenderet animum, posset a
peccato servari: quippe cum illa cessationem a
malis lætitiæque promitteret⁹⁵, si omnibus viribus
eam excoluisset. Haud secus ac vitis, edendum abs
se vinum haud inani spe pollicetur, si quis eam
colat ac labore exerceat. Verum ne hæc quidem lex
super homines regnavit, quod ei homines obsequi
recusarunt, etsi eam Noe strenue promulgaret. Cæ-
terum malis domiti, et postquam undique circum-
venti aquis suffocarentur, cœperunt pœnitere ac
polliceri dicto se audientes fore et parituros man-
datis. Quocirca spretim rejiciuntur, ne mandati
prædicatione juventur; respondente illis Spiritu ac
exprobrante, quod dereliquissent, quibus jusserat
Deus ut illis opem ferrent, salutemque ac lætitiæ
præstarent; Noe scilicet virum sanctum ejusque
progeniem. Ad vos nimirum, o contumaces, nullo
prudentiæ fructu commendatos, opem vobis alla-
turus, veniam; et qui a lignis aridis nihil differa-
tis; qui prius prædicanti mihi a terrenis avocan-
dum animum, fidem non adhibueritis?

D prædicatione alio torquet. Sic enim ille hunc locum
interpretatur: « Rejecti tamen sunt et spreti, neque
digni visi sunt qui regerentur illo imperio, id est, a
promulgata illis lege juvarentur: responsante ipsis
Spiritu et exprobrante, quod neglexissent monita
eorum qui Dei jussu ac missu ad ipsos venerant;
atque aiente: Illos quidem, o contumaces, quos re-
jecistis irrisistisque salutaria vobis suadentes; Noe
videlicet ac filios ejus, ego in hoc discrimine ser-
vabo et consolabor, ultro iis suppetias veniens:
vos autem malas arbores, nullo prudentiæ fructu
commendatas, et nihil differentes a lignis aridis,
pessum ire, ut cœpistis et digni estis, patiar, quan-
do mihi, antea prædicanti præsentium malorum fu-
gam, fidem adhibere nolulistis. » COMBEFIS.

Deus hos quoque in cædes mutuas tradidit, fugasque ac captivitates : lege ipsa quasi sentiente ac fatente, se illis salutem præstare non posse. Nempe malis attriti atque afflicti, lugubri gestu ac planctu, iterum se mandatis obsecuturos pollicebantur; quoad Deus quartum miseratus hominem, castitatem regno polituram legavit, quam Scriptura consequenter rhamnium nuncupavit. Hæc rigide austereque absumptis voluptatibus etiam comminatur, nisi ei omnes indubitanter obediant, et in veritate ad ipsam accedant, igni consumpturam universos. Non enim aliam postea futuram legem aut doctrinam, sed iudicium et ignem. Ea denuntiatione juste deinceps homo agere cæpit, et Deo firmiter credere seque a diabolo abjungere. Sic utilissimum ac salutare Deus hominibus misit auxilium, nempe castitatem. Nimirum una hæc est, quam imitari arte mala ejusque effingere simulacrum ad seducendum, diabolus minime potuit, sicut in aliis legibus scire res habuerat.

CAP. V. *Diaboli æmula in omnibus malignitas. Duo genera ficium et vitium.*

Cum enim ficus, uti dicebam, qua præstat fructus dulcedine elegantiaque, deliciarum paradisi typo assumatur : rebus illi æmulis seductum hominem diabolus præda cepit, dum nuda corporis ejus fruticis foliis contegere persuasit : hoc nempe agens, ut molliter scabra fici folia, proritandæ essent libidini. Eos rursus qui ex diluvio incolumes fuerant, ob spiritalem lætitiæ vitem, non dissimili potu inebriatos derisit, virtutis denuo indumento hominem nudans. Indeque manifestius erit quod dico.

Adversaria potestas semper virtutis ac justitiæ speciem cultumque æmulatur, non ut exercent ad pietatem, sed ut fraudem faciat et simulatione eludat. Ut enim eos qui mortem fugiant, ad mortem illecebra capiat, immortalitatis exterius coloribus fucatur. Atque hinc est, ut ficus aut vitis videri velit, et quæ dulcedinis ac lætitiæ secunda parens existat, transformans se in angelum lucis⁹⁶, multosque religionis specie illaqueans.

Duo enim esse genera ficium vitiumque in sacris litteris reperimus. *Ficus bonas, bonas valde, et ficus amaras, amaras valde*⁹⁷. *Vinum lætificans cor hominum*⁹⁸; et, *vinum furorem draconum, et furorem aspidum insanabilem*⁹⁹. Verum ex quo jam castitas hominum imperium iniit, deprehensa iras est atque devicta, evertente illam virginum principe Christo : veraque adeo ficus et vera vitis fructificant, postquam in omnes evasit castitatis dominatus, uti et Joel propheta ominate annuntiat, *Confide, terra, dicens, gaude et lætare, quoniam magnificavit Dominus ut faceret. Confidite, pecora campi, quoniam germinarunt campi solitudinis, quoniam lignum attulit fructum suum, vitis et ficus dederunt virtutem suam. Et filii Sion, exsultate et læ-*

A ἀλληλοφονίας καὶ δρασμοὺς καὶ αἰχμαλωσίας παρέδωκε καὶ τούτους, ἀποδοξήσαντος αὐτοὺς σώζειν τοῦ νόμου· ἃ, μετὰ τὸ συνελθῆναι τοῖς κακοῖς, ποτνιόμενοι πάλιν ἐπηγγέλλοντο πειθαρχεῖν ταῖς ἐντολαῖς· μέχρις ὃ Θεὸς, τέταρτον κατελείψας τὸν ἄνθρωπον, τὴν Ἄγνοιαν ἀπέστειλε βασιλεῦσαι, ἣν Ῥάμνον ἀκολούθως ἐκάλεσεν ἡ Γραφή. Ἦτις, καταναλώσασα τὰς ἡδονὰς, καὶ ἀπειλήσασα λοιπὸν, εἰ μὴ αὐτῇ πάντες ἀνευδοιάστως καὶ ἐν ἀληθείᾳ προσέρχονται, πυρὶ καταδαπανῆσαι πάντας. Οὐκ ἔτι γὰρ μετὰ ταύτην ἔσεσθαι νόμον ἢ διδασκαλίαν ἑτέραν, ἀλλὰ κρίσιν καὶ πῦρ. Καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπεντεύθεν δικαιοπραγεῖν ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο, καὶ πιστεύειν βεβαίως τῷ Θεῷ, καὶ ἀποσχίζεσθαι τοῦ διαβόλου. Οὕτως ὠφελιμώτατον καὶ ἀρωγὸν κατεπέμφθη τοῖς ἀνθρώποις ἀγνοία. Μόνης γὰρ αὐτῆς ἀντίμιμον οὐκ ἴσχυσεν ἐργάσασθαι πρὸς ἀπάτην ὁ διάβολος, ὡσπερ καὶ τῶν ἄλλων νομοθετημάτων.

B Τῆς γὰρ συκῆς, ὡς ἔφην, διὰ τὴν γλυκασίαν τοῦ καρποῦ καὶ τὸν ὠραϊσμόν ἐν τύπῳ τῆς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς παραληφθείσης, τοῖς ἀντιμίμοις αὐτῆς ἀποβουκολήσας τὸν ἄνθρωπον ὁ διάβολος ἤγρευσε, τὴν γύμνασιν καλύψαι πείσας τοῦ σώματος πετάλοις συκῆς· ὃ ἐστὶ, διὰ τὸ κνησμῶδες, τρυφῆ φιληδόνω. Τοὺς δὲ περισωθέντας αὐθις ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ, διὰ τὴν τῆς πνευματικῆς εὐφροσύνης ἀμπελον, ἀντιμίμω πόματι μεθύσας, κατεχλεύασε πάλιν, ἀπογυμνώσας τὸν ἄνθρωπον ἀρετῆς. Ἔσται δὲ σαφέστερον μᾶλλον ἐντεῦθεν ὃ λέγω.

Ἡ ἀντικειμένη δύναμις ἀεὶ μιμεῖται τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης τὰ σχήματα, οὐ πρὸς ἀσκησιν κατὰ ἀλήθειαν, ἀλλὰ πρὸς ἀπάτην καὶ ὑπόκρισιν. Ἴνα γὰρ δελεάσῃ πρὸς θάνατον τοὺς φεύγοντας τὸν θάνατον, ἀθανασίας ἐξωθεν καλλωπίζεται σχηματισμοῖς. Καὶ ταύτη συκῆ βούλεται νομίζεσθαι καὶ ἀμπελος, καὶ γλυκύτητα καὶ εὐφροσύνην γεννᾶν, εἰς ἄγγελον μετασηματιζομένη φωτὸς, καὶ προσχήματι θεοσεβείας δελεάζουσα πολλοὺς.

D Δύο γὰρ εἶναι διαφορὰς συκίων καὶ ἀμπέλων εὐρίσκομεν ἐν ταῖς Γραφαῖς. *Σῦκα τὰ χρηστὰ, χρηστὰ λίαν· καὶ, σῦκα τὰ πικρὰ, πικρὰ λίαν. Οἶνον εὐφραίνοντα καρδίαν ἀνθρώπων, καὶ οἶνον θυμὸν δρακόντων καὶ θυμὸν ἀσπίδων ἀνίατον.* Ἄλλ' ἀφ' οὗ λοιπὸν ἐβατίλευσεν ἀγνοία τῶν ἀνθρώπων, ἐλέγχθη ἢ πλάνη καὶ νενίκηται, τοῦ ἀρχιπαρθένου Χριστοῦ καταστρέψαντος αὐτήν· καὶ ἡ ἀληθινὴ συκὴ καὶ ἡ ἀληθινὴ ἀμπελος καρποφοροῦσι, μετὰ τὸ κρατῆσαι πάντων ἀγνοίαν, καθάπερ καὶ Ἰωὴλ ὁ προφήτης εὐαγγελίζεται· *Θάρσει, γῆ, λέγων, καὶ χαῖρε καὶ εὐφραίνου, ὅτι ἐμεγάλυνε Κύριος τοῦ ποιῆσαι. Θαρσεῖτε, κτήνη τοῦ πεδίου, ὅτι βεβλάστηκε τὰ πεδία τῆς ἐρήμου, ὅτι ξύλον ἤνεγκε τὸν καρπὸν αὐτοῦ· ἀμπελος καὶ συκὴ ἔδωκαν τὴν ἰσχὺν αὐ-*

⁹⁶ II Cor. xi, 14. ⁹⁷ Jer. xlii, 3. ⁹⁸ Psal. ciii, 15. ⁹⁹ Deut. xxxii, 33.

τῶν. Καὶ τὰ τέκνα Σιών, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε ἐπὶ Κυρίῳ Θεῷ ὑμῶν, διότι ἔδωκεν ὑμῖν βρῶσιν εἰς δικαιοσύνην· ἀμπелον καὶ συκὴν δένδρα, καρποὺς εἰς δικαιοσύνην βλαστήσαντα τοῖς τέκνοις τῆς νοτιῆς Σιών, τὰς ἔμπροσθεν νομοθεσίας καλῶν, ἀμετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐκαρποφόρησαν τοῦ Λόγου, ὁπότε ἐβασίλευσεν ἡμῶν ἡ ἀγνεῖα, πρὸσθεν ἀποκρατήσαντα καὶ ἀπομύσαντα τὰς βλαστάς διὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν πολλὴν πλάνην. Οὐδὲ γὰρ ἰδύνατο τὴν εἰς ζωὴν ἀναδιδομένην ἡμῖν παρασχεῖν τροφήν ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ἡ συκὴ ἡ ἀληθινή, ἔτι τῆς συκῆς μὴ ἀληθινῆς καὶ πρὸς ἀπάτην πεποικιλμένης, ἀνθούσης· ἀλλ' ὅτε κατεξήρανεν ὁ Κύριος τὰ νόθα καὶ ἀντιμίμητα τῶν ἀληθινῶν, ἀποφηνάμενος τῇ πικροφόρῳ συκῇ τὸ, *Μηκέτι γένηται καρπὸς ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα*, τότε τὰ ὄντως ἀνέθαλε καρποφόρα, καὶ ἐδύνασθη βρῶσιν εἰς δικαιοσύνην.

Ἔστι δὲ καὶ ὅτε εἰς αὐτὸν ἀναφέρεται τὸν Κύριον ἡ ἀμπελος πολλαχῶς· εἰς δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἡ συκὴ· ὡς τοῦ μὲν Κυρίου τὰς καρδίας ἱλαρύνοντος τῶν ἀνθρώπων, τοῦ δὲ Πνεύματος ἰωμένου. Καὶ διὰ τοῦτο προστάσσεται πρῶτον Ἐζεχίας παλάθῃ καταπλασθῆναι σύκων· ὃ δὲ ἔστι τῷ καρπῷ τοῦ Πνεύματος, ἵνα θεραπευθῇ, οἶονεὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τῇ ἀγάπῃ. Ὁ γὰρ καρπὸς, φησὶ, τοῦ Πνεύματος ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· ὧν διὰ τὴν πολλὴν γλυκύτητα σῦχα ὁ προφήτης ἐκάλεσε. Καὶ ὁ Μιχαίας δὲ, *Καὶ ἀναπαύσεται ἕκαστος*, φησὶν, ὑπὸ τὴν ἀμπελον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος ὑποκάτω τῆς συκῆς αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἐκφοβῶν. Δῆλον γὰρ, ὅτι οἱ ὑπὸ τὴν τοῦ Πνεύματος προσφυγόντες καὶ ἀναπαυσάμενοι καὶ τὴν τοῦ Λόγου σκέπην, οὐ δειλιάσουσιν, οὐδὲ πτυρῆσονται τὸν ταρασσόντα τὰς καρδίας.

CAP. VI. Visionis Zachariæ mysterium.

Ὅτι δὲ καὶ ἡ ἐλαία τὴν ἐπὶ Μωϋσέως αἰνίσσεται νομοθεσίαν, ὁ Ζαχαρίας παρίστησιν, οὕτω λέγων· *Καὶ ἐπέστρεψεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ ἐξέγειρέ με, ὃν τρόπον ὅταν ἐξεγερθῇ ἄνθρωπος ἐξ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς μέ· Τί σὺ βλέπεις; Καὶ εἶπα· Ἐώρακα, καὶ ἰδοὺ λυχνία χρυσοῦ ὄλη, καὶ τὸ λαμπάδιον ἐπάνω αὐτῆς, καὶ δύο ἐλαίαι, μία ἐκ δεξιῶν τοῦ λαμπαδίου αὐτῆς, καὶ μία ἐξ εὐωνύμων. Καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ τίνες εἶσιν, ἐρομένου, αἱ ἐλαίαι, τοῦ προφήτου, αἱ ἐκ δεξιῶν τῆς λυχνίας καὶ αἱ ἐξ εὐωνύμων, καὶ οἱ δύο κλάδοι τῶν ἐλαίων, οἱ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν δύο μυζωτήρων· ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος· Οὗτοι οἱ δύο υἱοὶ πύθης, οἱ παρεστήκασι τῷ Κυρίῳ πύθης τῆς γῆς· τὰς δύο λέγων ἀρχηγόνους δυνάμεις (53) εἶναι, τὰς*

*tamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis cibum in justitiam*¹. Vitem et ficum arbores, fructum in justitiam germinantes filiis spiritualis Sion, priores leges appellat : quæ posteaquam Verbum homo factum est, fructificarunt, castitate in nos adepta imperium ; cum prius ob peccatum immensumque errorem enervatæ concidissent ac surculos compressissent. Non enim poterat tale nobis alimentum, quod ad vitam proficeret, vitis vera ac ficus vera præbere, adhuc ficu non vera, et ad fraudem vario cultu ornata, florente. Sed quando arefecit Dominus falsa germina verorumque æmula, prolata sententia in ficum amarulentam, *Non amplius nascatur ex te fructus*², tunc quæ vere fructiferæ erant arbores, floruerunt, et germinarunt cibum in justitiam.

Quandoque vero etiam vitis, neque id paucis locis, ad Dominum refertur³ : ficus vero ad Spiritum sanctum ; tanquam nimirum Domino exhilarante corda hominum ac Spiritu sanante. Et propterea jubetur primum Ezechias⁴ sicorum massa cataplasma facere ac imponere (fructu scilicet Spiritus) ut curetur : tanquam nimirum charitate, ut auctor est Apostolus⁵. *Fructus enim, inquit, Spiritus est charitas, gaudium, pax, lenitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia*. Quas nimirum doctes, donaque ob eximiam dulcedinem propheta ficos nuncupavit. Michæas quoque, *Et requiescet unusquisque sub vite sua, et unusquisque sub ficu sua; et non erit qui exterreat*⁶. Certum enim est eos qui sub Spiritus Verbi que umbraculum asylumque confugerint ac quieverint, nullo consternandos pavore, aut illius percellendos horrore qui corda conturbat.

¹ Joel. II, 21-23. ² Matth. XXI, 19. ³ Joan. XV, 1. ⁴ Mich. IV, 4. ⁵ Zach. IV, 1-5. ⁶ Ibid. 14.

(53) Τὰς δύο ἀρχηγόνους δυνάμεις. Eandem hanc expositionem secutus Dionysius cap. 2 *De divinis nom.*, § 7, ita explicat divina nomina, ut Pater sit, πηγαία θεότης, origo in divinis, ut reddit Corderius quasi *fontalis divinitas*, ut idem in Maximi

⁴ IV Reg. XX, 7; Isa. XXXVIII, 21. ⁵ Gal. V, 22.

scholio : Filius et Spiritus sanctus, τῆς θεογένου θεότητος βλαστοὶ θεόφυτοι, καὶ οἶον ἀνθη καὶ φῶτα, *secundæ deitatis divina germina ac velut flores et lumina superessentialia*. Ubi non bene Corderius τὸ τῆς θεογένου θεότητος, quasi *Dei prolem*. Ac numi

Dei oleum subministrent, ut divinæ lumen cognitionis habeat. Duo namque rami duarum olivarum, lex sunt et prophetæ circa funiculum hæreditatis versantes, quorum auctor Christus et Spiritus sanctus; cum necdum ipsi fructum integrum harumque plantarum magnitudinem capere possemus, priusquam castitas mundi principatum arriperet, eumque imperio regeret: sed ipsarum duntaxat ramos, legem scilicet et prophetas, atque id mediocriter, sæpius nimirum prolapsi, in antecessum excoluimus. Quis enim Christum aut Spiritum perfecte unquam, nisi vitæ prius munditia fretus, capere potuit? Quæ enim ad gloriam desiderabilem ac amabilem a puero animum præparat exercitatio, et hanc illi cultum cum otio tutum importat, ac pro exiguis laboribus ingentes spes ingenerat, ipsa hæc est de qua agimus, immortalitatem corporibus nostris tribuens, castitas: quam omnes lubenter homines omnibus anteferre, et super omnia laudare decet: alios quidem, quod per eam ad honorem nuptiarum cum Verbo assumpti sunt, colendo virginitatem; alios autem, quod per illam ab ea liberali sint maledictione: *Terra es, et in terram revertis* *.

Hic est, o Arete, quem a me exegisti, pro vicium mearum tenuitate, absolutus sermo de virginitate; quem peto, o domina, etsi mediocris exilisque sit, benigno tamen a me accipias animo, cui ultimum assignasti orandi locum.

ORATIO XI.

ARETE.

CAP. I. *Veri virgines et casti, pauci. Castitas, certamen. Thecla, virginum princeps.*

Accipio equidem (respondisse Aretem referebat Theopatra) et totam probo ac laudo. Optime enim, etsi non ita clare, cæterum ingenii vi solertique opera, quæ dicta erant suscipiens, prosecuta es, non inanem demulcendis auribus instruens volup-

* Gen. III, 19.

satis ex dignitate divinarum personarum, quod quasi servili more δορυφορούσαι τὸν Θεόν, *satellitio illi adstare*, hic describuntur, ac unde lucernis oleum suppetat ac candelabro, subministrare: σχοίνισμα funiculus hæreditatis, ipsi Judæi, circa quem duæ olivæ per ramos suos (legem ac prophetas, quorum auctores sunt) subministrantes oleum spiritale τῷ Θεῷ (editum erat) ἵνα φῶς ἔχη θείας γνώσεως, *Deo, ut divinam scientiam habeat*. At quis sic putrem sensum ac lectionem ferat? Et tamen nulla animadversione præterit ambos interpretes. Nemo sane dicat, inferre Filium et Spiritum sanctum, per legem et prophetas, Deo et Patri divinæ cognitionis lumen. Videbatur τῷ λαῷ reponendum, *populo*, qui ipse funiculus; sed minori mutatione, nullaque tautologia, τοῦ Θεοῦ, scribo. Nempe Dei oleum subministrabant, ut haberet σχοίνισμα (ipse populus) divinæ cognitionis lumen: hoc enim ex Deo, illoque auctore inferebant Judæis lex et prophetæ. Si Dionysius Methodio auctor fuit hujus sententiæ, antiquus scriptor est, et vel apostolicorum temporum vel his vicinorum. Ac quidem illi sic eosque secutus Maximus: recentiores vero viri

δορυφορούσαι τὸν Θεόν· αἱ ἐν τῷ οἴκῳ περὶ τὸ σχοίνισμα διὰ τῶν κλάδων ἐπιγορηγοῦσαι τὸ πνευματικὸν ἔλαιον τοῦ Θεοῦ, ἵνα φῶς ἔχη θείας γνώσεως. Οἱ γὰρ δύο κλάδοι τῶν δύο ἔλαιῶν, ὁ νόμος εἰσὶ καὶ οἱ προφῆται, οἱ περὶ τὸ σχοίνισμα τῆς κληρονομίας ἐπικληθέντες, οὓς ἐβλάστησεν ὁ Χριστὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οἷπω δυναμένων ἡμῶν χωρῆσαι τὸν καρπὸν ὅλον, καὶ τὸ μέγεθος τῶν φυτῶν τούτων, πρὶν ἀρξαι τοῦ κόσμου καὶ βασιλεῦσαι τὴν ἀγνείαν· ἀλλὰ τοὺς κλάδους αὐτῶν μόνον, τὸν Νόμον οἶονεὶ καὶ τὴν προφητείαν, πρόσθεν ἐγεωργήσαμεν, καὶ ταῦτα μετρίως, πολλάκις διολισθήσαντες. Τίς γὰρ Χριστὸν ἢ τὸ Πνεῦμα τέλειον ἴσχυσε χωρῆσαι ποτε, μὴ καθαρεύσας πρῶτον; Ἡ γὰρ πρὸς εὐδοξίαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν ἐκ παίδων ἐργαζομένη τὴν ψυχὴν ἀσκησις, καὶ τὸν κόσμον αὐτῇ τοῦτον μετὰ βραστῶνις ἀβασάνιστον ἐκεῖ διακομίζουσα, καὶ μικρῶν αἰρουμένη πόνων μεγάλας ἐλπίδας, ἐστὶν ἡ ἀθανάτοιοὺς τῶν σωμάτων ἡμῶν ἀγνεία, ἣν δεῖ πάντας ἀσμένως ἀνθρώπους προτιμᾶν καὶ αἰνεῖν· τοὺς μὲν, ὅτι δι' αὐτὴν ἐνουμφαγωγῆθησαν τῷ Λόγῳ παρθεναῖαν ἀσκήσαντες· τοὺς δὲ, ὅτι πρὸς αὐτῆς ἠλευθερώθησαν τῆς, Γῆ εἰ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση, κατακρίσεως.

Οὗτος, ὦ Ἀρετῆ, καὶ ὁ παρ' ἐμοῦ σοι, καθόσον ἐγὼ δύναμαι, λόγος ὑπὲρ ἀγνείας· ὃν ἀξιῶ, κἂν μέτριος ἦ, δέσποινα, καὶ ὀλίγος, προθυμότατά σε δέξασθαι παρ' ἐμοῦ, τελευταίαν εἰπεῖν ἡρημένην.

C

ΛΟΓΟΣ ΙΑ.

APETH.

Ἀλλὰ δέχομαι, τὴν Ἀρετὴν ἢ Θεοπάτρα ἔφη φάναι, καὶ πᾶσαν ἐπαινω (54). Κράτιστα γὰρ δὴ, κἂν οὕτω μὴ φανερώς, ἀλλὰ μετὰ σπουδῆς τὰ λεχθέντα δεχομένη διεξελήλυθας, οὐ γλυχυμυθίαν πρὸς τέρψιν τῶν ἀκούοντων συσκευασαμένη, ἀλλὰ πρὸς ἐπανόρ-

docti, nec non Rabbini, *duos filios pinguedinis, ut ol' O'*, vel, ut alii, *olei, vel splendoris*, στιλπνότητος, Jesum sacerdotem interpretantur, et Zorobabelem principem; qui ambo, alter sacerdotali, alter quasi regali, unctione uncti essent, ac etiam Spiritus sancti gratiis delibuti; ambo præclari viri et utraque potestate principes, qui præsidio forent instaurando templo ac reipublicæ Judæorum reparandæ, astarentque Dominatori universæ terræ, divinis mandatis semper parati obtemperare: per quos candelabrum, ipsam funiculus, et populi symbolum, oleo ad lumen et claritatem non deficeretur, sive etiam ad Dei cognitionem, sacerdotis maxime opera illi præstandam; atque etiam a principe, quoad civilia, ipsa in Deum relata, ut erat Dei ipsis legibus instituta respublica; electoque in eam rem Zorobabele ut templum absolveret. COMBESIS.

(54) *Kal p̄asan epainō*. Nulla hic opus emendatione. De una sermo Dominica, quam perorantem, aliarum more Arete coronat; ac argumento rite defunctam, laudat: τὸ πάσα Allatī mendosum est. 1b.

ὄωσιν ὑπόμνημα καὶ νῆψιν. Προτάττειν γὰρ τῶν ἄμῶν ἐπιτηδευμάτων ἀγνείαν ὁ λέγων δεῖν καὶ ἀσπάζεσθαι πρώτην τῶν ἄλλων, ἔρθως παρακελεύεται· ἦν τιμᾶν μὲν νομίζουσι καὶ θεραπεύειν πολλοὶ, τιμῶσι δ' αὐτήν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὀλίγοι. Οὐ γὰρ ὑπόταν τὴν ἑαυτοῦ σάρκα τῆς κατὰ συνουσίαν ἀγευστον ἡδονῆς φιλοτιμῆται τηρεῖν ἄνθρωπος, τῶν ἄλλων μὴ κρατῶν, ἀγνείαν τιμᾶ. Ἀτιμάζει μὲν οὖν αὐτήν μᾶλλον οὐχ ἡκιστα βαναύσοις ἐπιθυμίαις, ἡδονὰς ἀντικαταλλάσσόμενος ἡδοναῖς. Οὐδέ γε ὅταν πρὸς τὰς ἕξω μὲν ἐπιθυμίας διαπονηῖ καρτερῶν, ὑπεραίρεται δὲ φυσιοῦμενος, αὐτῷ δὴ τούτῳ τῷ θύνασθαι τῶν τῆς σαρκὸς ὑπεκκαυμάτων κρατεῖν, καὶ πάντας ὡς οὐδὲν ἐξουθενῶν, ἡγεῖται ἀγνείαν τιμᾶν· ἀτιμάζει γὰρ αὐτήν ὑβρίζων ὁ ὑψηλοφροσύνη, τῷ τὸ μὲν ἕξωθεν τοῦ πίνακος καθαίρειν καὶ τῆς παροψίδος, τὴν σάρκα, τὸ σῶμα· τὴν δὲ καρδίαν τύφῳ πίνεσθαι καὶ φιλοκρατία. Οὐδέ γε ὅποτε ἐναδρύνεται τις χρήμασι, τιμᾶν αὐτήν σπουδάζει· ἀτιμάζει μὲν οὖν παντὸς μᾶλλον δὲ οὗτος, προκρίνων αὐτῆς ὀλίγον κέρδος, ἧς οὐδὲν ἀντάξιον των ἐν τῷ βίῳ τιμῶν. Πᾶς γὰρ πλοῦτος ἐνώπιον αὐτῆς, καὶ χρυσὸς ὡς ψάμμος ἐλίγη. Οὐδέ γε ὁ ἑαυτὸν ὑπερφυῶς ἡγούμενος φιλεῖν, καὶ τὸ ἑαυτῷ μόνῳ συμφέρον σπουδάζων σκοπεῖν, ἀφροντίς δὲ τῶν πλησίον, ἀγνείαν τιμᾶ· ἀτιμάζει μὲν οὖν αὐτήν καὶ οὗτος· πολὺ γὰρ λείπεται τῶν κατ' ἀξίαν ἐμιλούντων αὐτῇ, τῷ τὴν ἀγάπην αὐτῆς καὶ τὸ φιλεῖν ἄνθρωπον λωβήσασθαι. Οὐ γὰρ τῆδε μὲν ἀγνεύοντας παρθενεύειν δεῖ, τῆδε δὲ κακοπραγούντας χραίνεσθαι καὶ ἀκολασταίνεσθαι· οὐδὲ τῆδε μὲν ἐπαγγέλλεσθαι καθαρεύειν καὶ σωφρονεῖν, τῆδε δὲ μολύνεσθαι καὶ ἀμαρτάνεσθαι· οὐδ' αὖ τῆ μὲν ὁμολογεῖν μὴ πεφροντικένας τῶν κοσμικῶν, τῆ δὲ κτᾶσθαι καὶ ἐν αὐτοῖς ἐξετάζεσθαι (55)· ἀλλὰ πάντα τὰ μέλη φθορᾶς ἀκοινώνητα καὶ ἀμιγῆ τηρεῖν, οὐ μόνον τὰ κνησμώδη καὶ συνουσιαστικά, ἀλλ' ἡδὴ καὶ τὰ τούτων ἐνεργέστερα (56). Χλευῆ γὰρ τὰ μὲν τῆς παιδοποιήσεως ὄργανα τηρεῖν παρθένα, τὴν δὲ γλῶτταν μὴ τηρεῖν· ἢ τὴν γλῶσσαν μὲν τηρεῖν παρθένον, τὴν δὲ ὄρασιν, ἢ τὴν ἀκοήν, ἢ τὰς χεῖρας μὴ τηρεῖν· εἰ [f. ἦ] ταῦτα μὲν ἔχειν καὶ τηρεῖν παρθένα, τὴν καρδίαν δὲ μὴ τηρεῖν, ἀλλ' ἐταιρίζεσθαι τύφῳ καὶ θυμῷ.

duntaxat quæ pruritam ad libidinem habent, remque maritalem exercent; sed ea quoque quæ hisce sunt ad opus obeundum promptiora. Plane siquidem ridiculum fuerit, procreationis filiorum instrumenta integra servare ac intaminata, non item linguam; aut servare quidem linguam, oculum autem aut aures aut manus nequaquam: aut denique illa quoque habere ac servare integra, non vero animum, sed illum superbia iraque constuprari.

¹⁰ *Matth.* xviii, 25. ¹¹ *Sap.* vii, 9.

(55) *Καὶ ἐν αὐτοῖς ἐξετάζεσθαι.* In illis versari, ac si quid ejusmodi eo sensu vox illa potest reddi: de qua plura Budæus. Passim in conciliis, οἱ ἐξεταζόμενοι in aliquo gradu vel ordine, qui in illo mereat, in ejus censu sunt: ἐξεταζόμενος ἐν τοῖς ἐπιποκοῖς, eques Romanus. Ille ergo, ἐξεταζόμενος ἐν τοῖς κοσμικοῖς, qui mundanus sit ac secularis: nec bene Possinius, studio rerum mundanarum nimio turbati. Quod reddit Allatius non intelligo, et in illis aliquid esse contendere. COMBESIS.

(56) *Τὰ τούτων ἐνεργέστερα.* Videtur legisse Possinius ἐναργέστερα, dum longa paraphrasi ita reddit: *Quin potius publicorum, ut ita dicam, et se*

tatem, sed ad morum correctionem ac sobrietatem luculentum monumentum ponens. Qui enim cæteris meis studiis ac officiis præponendam castitatem docet et præ aliis primam amplectendam, recte admonet: quam se colere et observare multi quidem existimant, at certe colunt pauci, ut verbo dicam. Non enim quicumque suam carnem a venerei congressus voluptate continere studuerit, nisi reliquos affectus coerceat, continuo castitatem colit. Quin potius ignominia traducit, cum ejus professione suscepta, sordidis nihilominus indulget cupiditatibus, voluptates ac libidines voluptatibus commutans ac libidinibus. Neque si cupiditatibus quidem sensuum fortiter obstiterit, inani autem gloria fastuque efferatur, hoc ipso quod potis sit exardescens in se libidinis æstus comprimere, cunctosque nihil faciat, recte censeatur castitatem colere: quam superbie contagie dedecore verius afficit; nempe quod exterius est lancis et paropsidis emundans ¹⁰, carnem videlicet ac corpus; animum vero tumoris ambitionisque sordibus inquinans. At neque si quis pecuniarum cupiditate captus, earum cœpia gloria-tur, is eam colere magnifice studet; sed pro omnibus despiciatui habet, lucrum exiguum illi præferens, cui tamen nihil comparabile est, eorum quæ in vita in pretio habentur. Omnes enim divitiæ et *aurum in conspectu illius arena est exigua* ¹¹. At neque qui se ipsum supra modum amare deprehenditur, et quod sibi soli prodest unice intuetur et curat, necessitatum proximi securus, castitatem colit: quin ispe quoque spernit. Multum enim ab illis abest qui pro dignitate, illius utuntur necessitudine, qui ejus charitatem et misericordiam et humanitatem a se repulerit. Neque enim rectum est, hinc quidem castitatis usu virginitatem colere; illinc vero pravis facinoribus ac libidine animum poluere: neque hinc quidem profiteri puritatem et continentiam, illinc autem inquinari atque vitiis indulgere. Neque rursus, hinc quidem fateri haud sibi curæ esse res mundi, illinc autem parandis inhiare ac in illis versari. Quin membra omnia ab omni intacta corruptione servanda ac incommista, non ea

D *honeste ostentantium membrorum, etc., qui et τὰ κνησμώδη reddiderat, ea quæ pudor velat.* Verum quidem utrisque hæc membris competere; sed non eo comparat Methodius, quod alia obscena, alia honesta, hincque tecta alia, alia ut videantur exposita; sed quod sic exposita atque honesta, procliviores actum habeant usumque, quibus proinde æqua aut major habenda diligentia, ut casta sint, ne quid habeant quod virginem dedeceat; ut sunt lingua, oculi, manus; omniumque maxime ipsi animi sensus ac cogitatus, extra quos omnis alia emundatio, carnis est et corporis, non interioris hominis, penes quem vera virginitas potissimum consistit. In.

Prorsus enim operæ pretium est, ut cui constitutum sit ne colenda castitate a proposito erret, membra omnia sensusque suos mundos astrictosque servet, uti fieri in navium tabulis solet, quarum juncturas navarchi diligenter agglutinant astringantque, ne qua scilicet peccato sese infundenti in animum via atque aditus pateat. Nam ut nobilissima quæque præstantissimaque professio est, ita maximis gravissimisque offensionibus obnoxia est; ac vere bono malum magis adversatur, quam ei quod nec in bonis numerandum est. Multi itaque quibus persuasum esset, hoc potissimum præstare castitatem, ut effrenes libidinosos æstus ac cupiditates comprimat, reliqua vitæ institutione neglecta, hac quoque exciderunt; sui que dedecoris partem, recto ad eam tramite nitentibus, asperserunt, uti vos, quæ in omnibus estis regula, demonstratis: quippe cum et opere et sermone, seu eruditione virginitate perfunctæ, ejus decora protuleritis. Et virginitatem quidem qualem esse deceat perscripsimus. Vos autem, amplo dicendi facultate celebrato certamine quæ ipsa audiverim, victrices omnes pronuntio ac corona dono. Theclam tamen majori floridiorique, ut inter vos principem, ac quæ magnificentior cunctis claruerit.

CAP. II. *Thecla hymnum composite canente, reliquæ virgines illi succinunt. Joannes Baptista, martyr castitatis. Ecclesia, Dei sponsa, intacta, virgo.*

Hæc locutam Aretem aiebat Theopatra, jussisse cunctas assurgere, et sub agno stantes factaque corona, gratias Domino ac laudes debita veneratione referre. Theclam auspicari, ac choro præire. Ut igitur assurrexerunt, Theclam narrabat virginitatem mediam a dextris Aretes stantem, composite canere: reliquas vero in orbem, quasi circumducto choro, illi succinere ac respondere.

Hypæcoe.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Psalmus.

Cœlitus, virgines, clamoris excitantis mortuos sonus venit, Sponso jubens simul omnes obviam ire in stolis albis et lampadibus, orientem versus. Expergiscimini priusquam occupet intra portas penetrare Rex.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Mortalium luctuosa nimis excussa felicitate, spreisque vitæ luxuriosæ deliciis amoreque, tuis sub ulnis salutiferis protegi desidero, et tuam videre semper, o Beate, pulchritudinem.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Relictis mortalium nuptiarum toris ac domo, o Rex, propter te, auri plena intaminatis in vestibus veni, ut et ego una tecum intra beatissimos thalamos admittar.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

A Δεῖ γὰρ πάντως τὸν μέλλοντα μὴ ἀμαρτήσεσθαι περὶ τὴν ἀσκησιν τῆς ἀγνείας, τὰ μέλη πάντα καὶ τὰ αἰσθητήρια τηρεῖν ἑαυτοῦ καθαρὰ καὶ συνεσφιγμένα, καθάπερ δὴ καὶ πλοίων, ὧν οἱ κυβερνήται τὰς ἀρμογὰς σφίγγουσι, πρὸς τὸ μὴ σχεῖν ἔσω διόδον τὴν ἀμαρτίαν ἐπεισχεομένην. Τοῖς γὰρ μεγάλοις ἐξ ἀνάγκης ἐπιτηδεύμασι μεγάλα καὶ τὰ πταίσματα συμβαίνει· καὶ τῷ ὄντι τῷ ἀγαθῷ μᾶλλον ἐναντιώτερον τὸ κακὸν ἢ τῷ μὴ ἀγαθῷ. Πολλοὶ οὖν, δοξάζοντες τὸ περὶ τὰς οἰστρώδεις καρτερεῖν ἐπιθυμίας εἶναι τὴν ἀγνείαν, τῶν ἄλλων ἀμελήσαντες, αὐτῆς ἐπταίσαν, καὶ τοῖς ὀρθῶς πρὸς αὐτὴν ὠρμημένοις προσῆψαν ψόγους, ὡς ὑμεῖς ἠλέγξατε, νόμος διὰ πάντων· αὐτὰ γὰρ παρθενεύουσαι καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ. Καὶ τὰ μὲν δὴ τῆς παρθένου, ποταπὴν εἶναι προσήκει, δι-
B εγρᾶφῃ· ὑμᾶς δὲ διαρκῶς ἀγωνισαμένας τῷ λόγῳ, αὐτήκοος γενομένη, πάσας ἀποφαίνομαι νικᾶν καὶ στέφω· Θέκλαν δὲ τῷ μείζονι στεφάνῳ καὶ δασυτέρῳ, ὡς πρώτην ὑμῶν καὶ μεγαλοπρεπέστερον ἐκλάμψασαν.

quæ ipsa audiverim, victrices omnes pronuntio ac corona dono. Theclam tamen majori floridiorique, ut inter vos principem, ac quæ magnificentior cunctis claruerit.

Ταῦτα οὖν εἰποῦσαν, ἔφη κελεῦσαι πάσας ἀναστῆναι τὴν Ἀρετὴν ἢ Θεοπάτρα, καὶ πάσας ὑπὸ τὴν ἄγνον εὐχαριστήριον ὕμνον πρεπόντως ἀναπέμψαι τῷ Κυρίῳ· ἐξάρχειν δὲ τὴν Θέκλαν καὶ προαφηγεῖσθαι.
C Ὡς οὖν ἀνέστησαν, τὴν Θέκλαν μέσην μὲν τῶν παρθένων, ἔφη, ἐκ δεξιῶν δὲ τῆς Ἀρετῆς στάσαν, κοσμίως ψάλλειν· τὰς δὲ λοιπὰς ἐν κύκλῳ, καθάπερ ἐν χοροῦ σχήματι συστάσας, ὑπακούειν αὐτῇ.

Ἑπακοή.

Ἀγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ψαλμός.

Ἄνωθεν, παρθένοι, βοῆς ἐγεροσίνεκρος ἦχος ἦλθε, Νυμφίῳ λέγων πασσοῦδι ὑπαντάνειν λευκέσιν ἐν στολαῖς καὶ λαμπάσι, πρὸς ἀνατολάς. Ἐγρεσθε πρὶν φθάσῃ μολεῖν εἰσω θυρῶν Ἄναξ.

Ἀγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Βροτῶν πολυστένακτον ὄλθον ἐκφυγοῦσα, καὶ βίου τρυφῆς ἀδονάς, ἔρωτα, σαῖς ὑπ' ἀγκάλαις ζωηφόροις ποθῶ σκέπεσθαι, καὶ βλέπειν τὸ σὸν κάλλος διηνεκῶς, Μάκαρ.

Ἀγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Γάμων λιποῦσα τὰ θνητὰ λέκτρα, καὶ δόμον, Ἄναξ, διὰ σέ, πολύχρυσον, ἦλθον ἀσπίλοις ἐν εἵμασιν, ὅπως φθάσω καὶ γὼ πανολβίων θαλάμων εἰσω σὺν σοι μολεῖν.

Ἀγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Δόλους δράκοντος ἐκφυγοῦσα μυρίους, Μάκαρ, θελκτηρίους, ἔτι δὲ καὶ πυρὸς φλόγα καὶ θηρίων ἀνημέρων ὀρμᾶς βροτοφθόρους, σὲ προσμένουσα ἀπ' οὐρανῶν.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἐλαθόμην πατρίας, ποθοῦσα σὴν χάριν, Λόγε· ἐλαθόμην παρθένων ὀμηλικῶν χορούς, μητρὸς τε καὶ γένους φρύαγμα· πάντα γὰρ σὺ μοι αὐτὸς, σὺ, Χριστὲ, τυγχάνεις.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ζωῆς χοραγῆς, Χριστὲ, τυγχάνεις. Χαῖρε, φῶς ἀνεξτερον· ταύτην δέδεξο τὴν βοήν. Χορὸς σε παρθένων προσενέπει, τέλειον Ἄνθος, Ἀγάπη, Χαρὰ, Φρόνησις; Σοφία, Λόγε.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἦνοιγμέναις θύραις, Ἄνασσα φαιδρόκοσμε, δέδεξο θαλάμων εἴσω χ' ἡμᾶς, ἀχραντόσωμε, καλλίνικε Νύμφα, καλλίπλους· ὁμόστολοι παρήμεθα Χριστῶ, πανόλβιον μέλπουσαι σὸν γάμον, θάλος.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Θρηνοῦσι νῦν βαρύστονοι κόραι πυλῶν πικρῶς ἔξω, καὶ βοῶσι γοερῶς, ὅτι, τὸ λαμπάδων ἀποσβέσασαι φῶς, οὐκ ἔφθασαν χαρᾶς ταμιεῖον εἰσιδεῖν (57).

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἰερᾶς ὁδοῦ γὰρ ἐκτραπεῖσαι, πρὸς βίου πόρους κτήσασθ' ἔλαιον ἠμέλησαν ἄθλιαι πλέον· νεκρὰς δὲ φλογεροῦ πυρὸς φέρουσαι λαμπάδας, στένουσιν ἔνδον ἐκ φρενῶν.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Κρατῆρες ἀδυπληθέες πρόκεινται νέκταρος· πίνωμεν· οὐράνιον ἔστι πόμα, παρθένοι, ὁ Νυμφίος ὅπερ τέθεικε τοῖς μετ' ἀξίας εἰς τὸν γάμον κεκλημένοις.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Λαμπρῶς σου τὴν θάνατον Ἄβελ προεκτυπῶν, Μάκαρ, ἔλεξεν αἱματοσταγῆς βλέπων εἰς οὐρανόν· Ἄνηλεῶς με συγγόνου τετρωμένον χειρὶ δέξαι, λιτάζομαι, Λόγε.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Μέγιστον ἄθλον ἀγνείας ὁ καρτερός σου παῖς, Λόγε, Ἰωσήφ ἀνείλετο. Γυνὴ γὰρ αὐτὸν εἰς ἄθεσμα λέκτρα βιαίως εἴλκε φλεγόμενη πόθοις· ὁ δὲ, οὐδὲν ἐντραπεῖς, ἔφευγε γυμνός, ἐκβοῶν.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

B Innumerabilibus blandientis draconis, o Beate, erepta dolis, ignisque flamma superata, ac immanium rictibus iraque bestiarum in mortalium perniciem natarum, te de caelis exspecto.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Oblita sum patriæ ¹², o Verbum, tuæ desiderio gratiæ: oblita sum virginum æqualium choros; matris quoque ac generis fastum: omnia enim ipse tu mihi Christus es.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Vitæ largitor, Christe, es. Salve, lumen innocuum: hanc accipe acclamationem. Chorus te Virginum compellat, Flos perfectus, Charitas, Gaudium, **B** Prudentia, Sapientia, Verbum.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Apertis januis, o Regina speciose ornata, nos quoque intra thalamos admitte, impolluti corporis, egregie victrix sponsa, decorem spirans; pari vestium cultu Christo astamus, tuas, fortunata pubes, cantico nuptias celebrantes.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Gemunt nunc graviter ejulantes, amarum lacrymis extra thalami fores constitutæ puellæ, ac tristi luctu clamant; quod extincta lampadum luce ¹³, non mature satis in vitæ cubiculum ingressæ sunt.

C Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

A sacra enim aversæ via, ad vitæ semitas olei copiam parare, miseræ neglexerunt: extinctas vero ignis flammei lampades ferentes, gemunt intus ex animo ac præcordiis.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Pocula dulcis nectaris plena proposita sunt: bibamus; cœlestis enim liquor est, o virgines, quem Sponsus digne vocatis ad nuptias propinat.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Splendide tuam mortem præfigurans Abel ¹⁴, o Beate, dixit cruore stillans sublatis in cœlum oculis: Crudeliter fraterna me manu cæsum, rogo, o Verbum, suscipe.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Maximam pudicitiae laudem, præmiumque fortis puer tuus Joseph ¹⁵, o Verbum, retulit. Muliere enim incensa libidine in nefarios violenter trahente toros; nihil ille reveritus, fugit nudus, exclamans:

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

¹² Psal. XLIV, 11. ¹³ Matth. XXV, 11. ¹⁴ Gen. IV, 10. ¹⁵ Gen. XXXIX, 12.

(57) *Εἰσιδεῖν*. Quin scribendum εἰσδύειν, nullus dubitat. Id enim omnis parabolæ series petit. Luget quippe, quod ingressis quæ paratæ erant, clausa est janua, ad quam frustra pulsant: quod

ergo ingredi non licuit, ad quem ingressum sequuntur reliqua, ut videant et iruantur Sponsi conspectibus et amplexibus. COMBEFIS.

Novam Jephthe victimam Deo filiam offerebat viri A nesciam ¹⁶, aræ jam, agnæ instar, admotam : illa vero generoso mentis proposito, tuæ carnis figuram gerens, o Beate, fortiter clamabat :

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Peregrino turbarum ductore, generoso conatu Juditha ingeniosis dolis truncato ¹⁷, quem antea pulchritudinis forma illexerat, nulla membris corporis macula accepta, ovans pro victoria clamabat :

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Conspecta Susannæ decora specie ac vultus forma ¹⁸, duo judices, illius effrene capti amore, O mulier, dixerunt, occulti cubilis tui desiderio perciti adsumus. At illa tremulis clamoribus infit :

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Multo mihi mori melius, quam vobis turpi libidine æstuantibus, viri toro prodito, Deo igni ultore, sempiternis poenis addici. Serva me, Christe, ab horum malorum angustiis.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Fluentis lustralibus turbas mortalium lavans tuus Præcursor, improbe a viro scelerato propter castitatem ad cædem ductus est ¹⁹; necisque cruore tingens pulverem, tibi, o Beate, clamabat :

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Tua quoque vitæ parens, Gratia intacta, illibata, C immaculatos conceptus tuos in viri experte utero gestans Virgo, maritalis tori proditi in suspicionem veni? ²⁰ : dixit vero prægnans, o Beate :

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Tuum, o Beate, optantes videre nuptialem diem, quotquot ipse angelorum Rex cælo vocasti ²¹, maxima tibi dona, o Verbum, ferentes, immaculato vestitu conspicui venerunt.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Hymnis, o beata Dei Sponsa, thalamum nos adorantes, nunc celebramus te, intacta virgo Ecclesia, niveo corpore, nigris formosa cirris, casta, irreprehensibilis, amabilis.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Corruptio aufugit, et morborum dolores lacrymosi : mors sublata est : periit omnis insania : mæror interiit, mentis tabes : rursus vero Christi Dei gaudium repente mortalibus illuxit.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens lampadem, Sponse, tibi occurro.

Viduatus mortalibus paradisos est. Non enim jam

Νεοσφαγή ὁ Ἰεφθαε κόρην ἀνήγε θυσίαν. Θεῷ ἀπειρον ἀνδρὸς, ἀμνάδος δίχην· ἡ δ' εὐγενῶς σου τὸν τύπον τῆς σαρκὸς, ὦ Μάκαρ, τελοῦσα ἔκραζε καρτερῶς·

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἐένον στρατηλάταν δχλων εὐτολμος εὐστόχοις Ἰουδῆθ δόλοισ κρατομήσασα, κάλλεος τύποις θέλξασα τοῦτον, οὐδὲ χράναντα σώματος μέλη, νικηφόροις δ' ἔφη βοαῖς·

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἵρωντες εἶδος εὐπρεπὲς, ὑφ' ἧς δύο κριταὶ Σουσάννας ἐμμανεῖς ἔρωτι, λέξαν· ὦ γύναι, κρυπτῶν σου γάμων λέχη ποθοῦντες ἤχομεν, φίλα. Ἡ δὲ ἐντρόβμοις ἔφησε βοαῖς·

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Πολλῶ με καθθανεῖν ἄμεινόν ἐστιν, ἡ λέχη προδοῦσαν, ὦ γυναιμανεῖς, ὑμῖν, αἰωνίαν δίχην ὑπ' ἐμπυρίοις Θεοῦ τιμωρίαις παθεῖν. Σῶτόν με, Χριστέ, τῶνδε νῦν.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ῥοαῖς καθαρσίοις λούων πλήθη βροτῶν ὁ σὸς Πρόδρομος, ἀνόμως κακοῦ πρὸς ἀνδρὸς εἰς σφαγὴν ἤχθη δι' ἀγνεῖαν· λύθρῳ δὲ φονίῳ κόνιν δεύων ἔκραζέ σοι, Μάκαρ·

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Σοῦ καὶ ζωητόχος Χάρις ἀθικτος, ἀτεγκτος, ἀσπίλους τὰς σὰς γονὰς ἐν ἀσπόρῳ φέρουσα νηδῦι, μορφὴν ὑπέτχεν ὡς προδοῦσα λέκτρα, Παρθένος· ἔλεξε δ' ἔγκυος, Μάκαρ·

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Τὴν σὴν, Μάκαρ, γαμήλιον ποθοῦντες ἀμέραν ἰδεῖν, ὄσους ἀνωθεν αὐτὸς ἀγγέλων ἀναξ κέκληκας, ἤκασι, μέγιστα δῶρά σοι, Λόγε, φέροντες ἀσπίλοις στολαῖς.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ἵμνοις, μάκαιρα Θεόνυμφε (58), θαλαμηπόλοι, αἰσε γεραίρομεν, σὲ νῦν ἀθικτε παρθένε Ἐκκλησία, χιονόσωμε, κυανοδόστρυχε, σῶφρον, ἀμωμ', ἐρασμαία.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Φθορὰ πέφευγε, καὶ νόσων πόνοι δακρυσταγεῖς· θάνατος ἠρέθη· ὄλωλε πᾶσα ἀφροσύνη· λύπη τέθηκε τηξίφων· ἔλαμψε δ' ἡ τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ χαρὰ βροτοῖς ἄφνω πάλιν.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Χῆρος ὁ βροτῶν παράδεισός ἐστιν. Οὐκέτι πάλιν

¹⁶ Jud. xi, 38. ¹⁷ Judith. viii, 1. ¹⁸ Dan. xiii, 19. ¹⁹ Marc. vi, 27. ²⁰ Matth. i, 18. ²¹ Matth. ii, 1.

γὰρ αὐτὸν ἐκ θείας, ὡσπερ τὴ πρὶν, ταγῆς οἰκαῖ, τέ-
χναις ὁ ποικίλαις δράκοντος ἐκπεσὼν, ἄφθαρτος,
ἄφοβος, Μάκαρ.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ψάλλων τὸ καινὸν ἄσμα νῦν χορός σε παρθένων
καθιστάνει πρὸς οὐρανοῦς, Ἄνασσα σαφῶς ὄλη, ἐστεμ-
μένος λευκοῖς κρίνων κάλυξι, καὶ φλόγας χερσὶ σε-
λασφόρους φέρων.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα,
Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

Ὁ τὰς ἀχράντους οὐρανοῦ, Μάκαρ, ναίων ἔδρας,
ἀναρχε, πάντα συγκρατῶν αἰωνίῳ κράτει, δέξαι σὺν
Παιδί σῶ, πάρεσμεν, ἔνδον εἰς ζωῆς πύλας, Πάτερ,
καὶ ἡμᾶς.

Ἄγνεύω σοι, καὶ λαμπάδας φαεσφόρους κρατοῦσα, B
Νυμφίε, ὑπαντάνω σοι.

CAP. III. *Utri meliores, continentes, an qui gaudent ipsa mentis tranquillitate? Pugnae castitatis periculum: tranquillitatis felicitas. Depurgatae ac tranquillae mentes, dii, Deum visuræ. Virtus tentationibus exercita, probatior.*

EYBOYΛ. Ἀξίως ἀπηνέγκατο τὰ πρῶτα τῶν ἀθλῶν
ἡ Θέκλα, ὦ Γρηγόριον.

ΓΡΗΓ. Ἀξίως μὲν οὖν.

EYBOYΛ. Τί δὲ ἡ Τελμισιακὴ ξένη, εἰπέ μοι; κἄν
ἔξωθεν οὐκ ἐπηκροᾶτο; Θαυμάζω γὰρ εἰ ἡσυχίαν εἶ-
χεν ἐκείνη μαθοῦσα τὸ συσσίτιον τοῦτο, καὶ οὐκ εὐ-
θέως ὡσπερ ὄρνειον ἐπὶ τροφήν ἵπτατο, τῶν λεγομέ-
νων ἀκουσομένη. Λόγος γάρ (59) αὐτὴν Μεθοδίῳ συμ-
παραγεγονέναι, αὐτὰ δὲ ταῦτα τὴν Ἀρετὴν πυνθα-
νομένη. Ἀλλὰ καλὸν καὶ μακάριον τοιαύτη διδασκάλῳ
χρησθαι καὶ ὀδηγῶ, τῇ Ἀρετῇ. Ἀτάρ, ὦ Γρηγόριον, C
ποτέρους ἀμείνους λέγοιμεν, τοὺς μὴ ἐπιθυμοῦντας
μὲν, κρατοῦντας δὲ τὴν ἐπιθυμίαν, ἢ τοὺς ἐπιθυ-
μοῦντας, καὶ παρθενεύοντας;

ΓΡΗΓΟΡ. Τοὺς μὴ ἐπιθυμοῦντας, δηλονότι· ἐπει-
δὴ καὶ τὴν διάνοιαν οὗτοι καὶ τὴν αἴσθησιν ἀμόλυν-
τον κέκτηνται, καὶ εἰσὶν ὀλοτελῶς ἀδιάφθοροι, κατὰ
μηδὲν ἐξημαρτηχότες.

EYBOYΛ. Εὖγε νῆ τὴν Σωφροσύνην, ὦ Γρηγόριον,
καὶ συνετῶς. Ἀτάρ μὴ τι κωλύσεις, ἐὰν ἀντιλαμβάνω-
μαι τῶν λόγων (60), ἵνα ἐρῶμεν ἐσπερον μάθω, καὶ
μηδεὶς ἐξελέγξῃ με ἔτι.

(59) Λόγος γάρ, κ. τ. λ. Allatius, Οὐ λόγος
γάρ, *Neque enim aiunt.* Mendose omnino. Recte
Possinius, Λόγος γάρ, absque particula negante.
Minus tamen recte idem Possinius Eubulii ora-
tionem hic abrumpens, Gregorium ista narra-
ntem inducit. Ex qua quidem male interposita dis-
tinctione occasionem arripuit editor Lupareus
confirmandi suam conjecturam de Methodio bi-
nomine, quam initio *Conviviū* Methodiani pro-
posuit. Sic enim hic inquit: « Quod statim Grego-
rium, Eubulium alloquens, Methodii meminit, tan-
quam diversæ personæ, non infirmat quod alias
diximus ex Epiphaniō, Methodium binominem
fuisse, sed potius confirmat conjecturam nostram a
principio indicatam: nimirum, S. Methodium hunc
inter prima sua opera librum edidisse: quo libro
celebritate magna suscepto, primæ personæ in isto
Dialeogo loquentis nomen auctori adhæsisse, poste-
rius inde dicto *Eubulio*, ut Clemens *Stromateus* vo-

eum amplius homo, uti prius, incolit Dei jussu:
variis draconis insidiis, a corruptione metuque im-
munis cum esset, o Beate, illo extrusus.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens
lampadem, Sponse, tibi occurro.

Nunc te chorus virginum caelo versus deducet,
concinens canticum novum, o tota palam Regina,
candidatis liliorum coronatus folliculis, flammisque
gestaus manibus lucis fulgoribus rutilas.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens
lampadem, Sponse, tibi occurro.

O qui incontaminatas, Beate, cæli sedes habitas,
principii expers, qui æterno cuncta robore conti-
nes, nos quoque, Pater, cum Filio tuo intra vitæ ja-
nuas, ecce adsumus, suscipe.

Tibi me servo castam, et splendentem tenens
lampadem, Sponse, tibi occurro.

EUBUL. Merito primam laudem ac præmia tu-
lit Thecla, o Gregorium.

GREG. Plane merito.

EUBUL. Quid porro *Telmisiaca* advena, dic, so-
des; num saltem foris aurem januæ admovebat, ut
aliquid raperet? Mirum enim si quiescere potuit
audita hujus convivii fama, et non statim ut avis
ad escam advolavit, auditura sermones qui habe-
rentur. Aiunt enim eam *Methodio* adfuisse percon-
tanti hæc ipsa ex *Arete*. Cæterum bonum æque bea-
tumque est, tali magistra uti ac duce; *Arete* scilicet,
id est *Virtute*. Sed, o Gregorium, utros præ-
stantiores dicamus, eosne qui cum non concupi-
scant, concupiscentiæ imperant, an eos qui, pulsante
eos concupiscentia, in virginitate perseverant?

GREG. Priores equidem crediderim: cum hi ni-
mirum et animum et sensum immaculatum obti-
neant, nullique culpæ obnoxii, a corruptione pro-
sus immunes existant.

EUBUL. Bene, per castitatem juro, et pruden-
ter, o Gregorium. Sed, quæso, ne quid obstes, si ar-
gumentis in contrarium dicta vexavero, quo firmiter
noverim, nec jam me ullus ulla rationum vi a sen-
tentia deducat.

D catus est, et cætera quæ diximus. Unde nullo modo
infringi, sed potius magis confirmari putamus con-
jecturam, qua virilem sexum *Eubulio* reddidi-
mus. » GALL.

(60) Ἐὰν ἀντιλαμβάνωμαι τῶν λόγων. Argu-
endi palam veniam petit, dictaque Gregorio argu-
mentis petendi, quibus, ejus responsionibus elisis,
firmam demum sententiam teneat, a qua nulla ar-
gumentorum vi possit deduci. *Plato* in *Gorg.*: Ἐὰν
δὲ τῶ ὑμῶν μὴ τὰ ὄντα δοκῶ ὁμολογεῖν ἑμαυτῶ, χρὴ
ἀντιλαμβάνεσθαι καὶ ἐλέγχειν. *Si cui videar nolte*
fateri quæ ipse sentiam, coarguere licet ac corripere,
id est argumentis vexare. Nec satis apte *Possinius*,
si hanc plenius quæstionem capessivero jussuroque di-
ligentius; quæ esset altera ejus vocis acceptio, qua
fulcire, juvare, significat: quod ipsum non directe,
sed per occasionem præstat adversarius impu-
gnando, et qua argumentis rem ventilat. Nec apte
satis loquatur, qui argumentis aliquem incessurus,

GREG. Vera ut libet : per me licet. Ego enim, A
Eubulium, abunde mihi suppetere arbitror quo te
doceam, præstare eum qui non concupiscit : quod
ni tenes, nemo erit qui non arguat.

EUBUL. Papæ! Gaudeo enim respondere te mihi
magnifice, ac quanta sapientia affluas ostentare.

GREG. Cavillari, ac mecum jocari videris, o Eu-
bulium.

EUBUL. Quid ita vero?

GREG. Quod non vere, sed mei potius irriden-
dæ causa, talia memores.

EUBUL. Bona verba, quæso, o beata : tuam enim
prudentiam exquisitæque sapientiæ vim, plurimum
admiror ac colo. Hæc autem eo dixi quod de qui-
bus multi sapientum sæpius invicem disceptant, ea B
non modo scire te dicis, verum etiam alios te posse
docere gloriaris.

GREG. Num enim vere, dic, sodes, moleste ha-
bes, præstare omnino qui non concupiscant, iis qui
concupiscentes sese continent et a cupiditatibus
temperant? An prorsus per ista mihi illudis?

EUBUL. Qua vero ratione tentans loquor quæ
nescire me fatear? Sed age, loquere jam, sapientis-
sima : in quonam excellunt, qui non concupiscen-
tes casti sunt, supra illos qui concupiscentiæ col-
luctantes virginitatem servant?

GREG. In eo primum quod ipsum animum purum
habent, ac in eo Spiritus sanctus semper habitat,
quem nullus distrahat cogitationum æstus, serenum-
que mentis impudici motus sensusque nulli infi-
ciant, ut vel ea parte ullam unquam incurrat la-
bem : qui nimirum tum carne tum animo, sedatis C
affectibus ac tranquillo fruentes, cupiditatem om-
nino non admittunt. Qui vero sensuum visis illecti,
obscenis animo imaginibus turbantur, distillatio-
nemque velut per rimas in cor influentis cupiditatis
recipiunt, perinde sæpius polluuntur, putantque se
obniti atque pugna defungi, cum animo vincantur.

EUBUL. Ergo puros eos dicemus qui sereno gau-
deant, ac quibus cupiditas seu libido nihil inter-
turbet?

GREG. Utique. Hos enim tales, qui et deos facit
in beatitudinibus, indubitata mente credentes, li-
bere Deum visuros Deus pronuntiat²² : quod nihil D
obscurans, aut mentis oculum obturbans asserunt,

²² Matth. v, 8.

ejus se dicta astruere ac opinionem fulcire, diceret :
etsi is illi forte scopus disputationis existat. Comb.

(61) *Κωτίλος*. Ita Possinius. At Allatius *Σκω-
πίλος, mordax*. Id.

(62) *Εἰ διαφέρουσιν ὁλως*. Bene Possinius, *præ-
stare*, quo sensu voce *διαφορώτερον* usus Paulus
Hebr. i, 4, ubi interpr. *differentius*; quod clarius
fuisse, *præstantius, excellentius*. Bene autem Me-
thodius in persona Gregorii primas tribuit his qui
sunt depurgatæ mentis, et ipsam adepti sunt imper-
turbationis arcem, ut nec animus cogitationibus,
nec corpus fœda ulla libidine sordeat, sed totus
homo Dei habitaculum pacatissimum existat, quan-
tum per viæ statum ejusque perfectionem necdum
absolutam et in termino licet; tametsi hoc ipsuni

ΓΡΗΓ. Ἄλλ' ἀντιλαμβάνου δπη καὶ θέλεις· ἐγὼ
γὰρ ἱνακῶς, ὦ Εὐβούλιον, διδάξαι σε ἔχω, ὅτι τοῦ
ἐπιθυμοῦντος ὁ μὴ ἐπιθυμῶν κρείττων ἐστὶ· καὶ οὐ-
δεὶς οὐ μὴ σε ἐλέγξῃ.

ΕΥΒΟΥΛ. Βαβαί! Χαίρω γὰρ, ὅτι μοι μεγαλοφρό-
νως ἀποκρίνη, καὶ δεικνύεις ὅσον πεπλούτηκας ἐπὶ
σοφίᾳ.

ΓΡΗΓ. Κωτίλος (61) τις, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπος εἶ-
ναι δοκεῖς, ὦ Εὐβούλιον.

ΕΥΒΟΥΛ. Τίνος δὴ χάριν;

ΓΡΗΓ. Ὅτι τωθαζόμενός με ταῦτα λέγεις μάλ-
λον, ἢ ἀληθεύων.

ΕΥΒΟΥΛ. Εὐφήμησον, ὦ μακαρία· θαυμάζω γὰρ
σφόδρα σου τὸ συνετὸν καὶ μεγαλόδοξον. Ἐγὼ τοῦτο
ἔφην, ὅτι περὶ ὧν πολλοὶ πρὸς ἑαυτοὺς πολλάκις ἀμ-
φισβητοῦσι σοφοὶ, ταῦτα οὐ μόνον ἐπίστασθαι σὺ λέ-
γεις, ἀλλὰ καὶ διδάσκειν ἕτερον σεμνύνη.

ΓΡΗΓ. Σὺ γὰρ ἐξ ἀληθείας, εἰπέ μοι, δυσχεραί-
νεις, εἰ διαφέρουσιν ὁλως (62) οἱ μὴ ἐπιθυμοῦντες
τῶν ἐπιθυμούντων τε καὶ ἐγκρατουμένων; Ἡ πάν-
τως ἐμοῦ ταῦτα προσπαίζεις;

ΕΥΒΟΥΛ. Καὶ πῶς ἀποπειρωμένη (63), ἢ ὁμολο-
γῶ μὴ εἰδέναι; Ἄλλ' ἴθι, φράσον ἐμοί, ὦ σοφωτάτη,
τίνι διαφέρουσιν οἱ μὴ ἐπιθυμοῦντες καὶ ἀγνεύοντες
τῶν ἐπιθυμούντων τε καὶ παρθενεύόντων

ΓΡΗΓ. Ὅτι πρῶτον μὲν καθαρὰν ἔχουσιν εὐτη-
τήν ψυχὴν, καὶ αἰεὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν αὐτῇ κατ-
οικεῖ, μὴ περιελκομένης αὐτῆς καὶ ἐπιθολομένης
φαντασίαις καὶ λογισμοῖς ἀκρασίας, ὥστε καὶ τῆς ἐν-
θυμήσεως ἐπιλωθηθῆναι ποτε· ἀλλ' εἰσὶν ἀνεπίδεκτοι
πάντη καὶ κατὰ τὴν σάρκα καὶ τὴν καρδίαν οὗτοι τῆς
ἐπιθυμίας, γαλήνην ἄγοντες τῶν παθημάτων. Οἱ δὲ
διὰ τῆς ὀφείας ἐξωθεν δελεαζόμενοι ταῖς φαντασίαις,
καὶ ἐπεισερούσαν δεχόμενοι τὴν ἐπιθυμίαν δίκην ρεύ-
ματος εἰς τὴν καρδίαν, οὐδὲν ἤττον μολύνονται πολ-
λάκις, καὶ νομίζουσιν ἀντιφιλονεικεῖν καὶ μάχεσθαι
πρὸς τὰς ἡδονὰς, ἠττώμενοι τὸν λογισμόν.

ΕΥΒΟΥΛ. Οὐκοῦν τοὺς γαλήνην ἄγοντας, καὶ μὴ
διοχλουμένους ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, λέξομεν καθα-
ρούς;

ΓΡΗΓ. Καὶ μάλα. Τούτους γὰρ τοιοῦτους ὁ καὶ
θεοὺς διὰ τῶν μακαρισμῶν ἀπεργαζόμενος τοὺς ἀνε-
δοιάστως αὐτῷ πιστεύοντας θεοὺς, ὀφείσθαι μετὰ
παρρησίας ἀποφθέγγεται τὸν Θεόν· ὅτι μηδὲν ἐπι-

evertere videtur in persona Eubulii : quæ ipsa non
arduum conciliare, penes arduum ex objecto et ex
subjecti imperfectione. Id.

(63) *Πῶς ἀποπειρωμένη*. Eubulium refert, non,
ut Possinius, Gregorium; apud quem male τὸ, μὲ
εἰδέναι, pro, μὴ εἰδέναι. Clara sententia : ostendit
non tentandi causa percontari quæ se nescire fa-
teatur; uti etiam reddidit Allatius, apud quem est
mâsculinum ἀποπειρώμενος : sic etiam supra pro-
miscue, sive ab antiquario est hæc ἀδ.αφορία, sive
ab ipso Methodio; ratione a me jam ex Apostolo
insinuata, quod in Christo, et ut sis sponsa Chri-
sti ac virgo, perinde est, sive masculus sive femina
sis. Id.

σκοτοῦν ἢ συνταράσσον τὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς πρὸς τὴν θείαν ἐπιφέρονται· θεωρίαν· ἀλλ' ἐκτὸς γεγονότες τῶν ὀρέξεων πάντῃ τῶν κοσμικῶν, τὴν σάρκα καθάραν οὐ μόνον, ὡς ἔφην, μίξεως τηροῦσιν, ἀλλ' ἤδη καὶ τὴν καρδίαν ἀνεπίδεκτον λογισμῶν ἀκρασίας, ἐν ἧ μάλιστα καὶ τὸ ἅγιον, ὡς ἐν ναῶ, κατοικοῦν ἀναπαύεται Πνεῦμα.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἐχε δὴ. Οἶμαι γὰρ ἐπὶ τὴν εὐρεσίαν τῶν ὀντως κρείττωνων ὀρθότερον ἡμᾶς ἐντεῦθεν διελθεῖν. Καὶ μοι φράσον· καλεῖς τινα κυβερνήτην ἀγαθόν;

ΓΡΗΓ. Ἐγωγε.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Πότερον τὸν ἐν μεγάλαις καὶ ἀμηχάνοις περισώσαντα ζάλαις τὸ σκάφος, ἢ τὸν ἐν γαλήνῃ νηγεμίᾳ;

ΓΡΗΓ. Τὸν ἐν μεγάλαις καὶ ἀμηχάνοις.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν καὶ ψυχὴν τὴν περιαντλουμένην ταῖς τρικυμίαις τῶν παθημάτων, καὶ μὴ ἀποκάμνουσαν ἢ ἐκλυομένην, ἀλλὰ τὸ σκάφος, τὴν σάρκα, γενναίως εἰς λιμένα τὸν τῆς σωφροσύνης ἀπευθύνουσαν, λέξομεν τῆς ἐν εὐδίᾳ πλοῖζομένης κρείττονα καὶ δοκιμωτέραν.

ΓΡΗΓ. Λέξομεν.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τὸ γὰρ ἀρμόζεσθαι πρὸς τὰς ἐμβολὰς τῶν καταφουσημάτων τοῦ πονηροῦ πνεύματος, καὶ μὴ ἀπορρίπτεσθαι ἢ νικᾶσθαι, ἀλλὰ πάντα πρὸς Χριστὸν ἀνανεύοντα, καρτερῶς μάχεσθαι ταῖς ἡδοναῖς, μείζονα τὸν ἔπαινον φέρει, τοῦ μετὰ βρασιώνης ἀχειμαστὶ παρθενεύοντος.

ΓΡΗΓ. Ἐοικε.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δὲ καὶ ὁ Κύριος; Οὐ δοκεῖ δεικνύναι διαφέρειν τὸν ἐπιθυμοῦντα μᾶλλον καὶ ἐγκρατεῦντα τοῦ μὴ ἐπιθυμοῦντός τε καὶ παρθενεύοντος;

ΓΡΗΓ. Ποῦ δὴ;

ΕΥΒΟΥΛΑ. Ἐνθα τὸν φρόνιμον παραβάλλων οἰκία τεθεμελιωμένη καλῶς, ἀπρωτον αὐτὸν ἀποφαίνεται, μὴ δυνάμενον ἀπὸ τῆς βροχῆς καὶ τῶν ποταμῶν καὶ τῶν ἀνέμων καταβληθῆναι· ταῖς μὲν ἐπιθυμίαις, ὡς ἔοικεν, ἀπεικάζων τοὺς χειμῶνας· τῇ δὲ πέτρᾳ τὴν ἀκίνητον ἐνστασι καὶ ἀδιάπτωτον τῆς ψυχῆς περὶ τὴν ἀγνεΐαν.

ΓΡΗΓ. Ἀληθῆ λέγειν δόξαις.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τί δὲ καὶ ἰατρόν; Οὐ τὸν ἐπὶ μεγάλαις ἤδη δεδοκιμασμένον νόσοις, καὶ πολλοὺς ἰασάμενον, ἕριστον καλεῖς;

ΓΡΗΓ. Ἐγωγε.

ΕΥΒΟΥΛΑ. Τὸν δὲ μηδὲν μηδέπω διαπραξάμενον, μηδὲ νοσοῦντας ὅλως ἐν χερσὶν ἐσχηκότα, οὐ πάντως ἀδοκιμώτερον ἔτι;

A quo minus in Dei visionem intendant; sed omni rerum sæcularium cupiditate eliminata, nedum carnem, uti dicebam, a libidinosi congressus turpitudine immunem servant; verum etiam ut cordis penetrabile (in quo et maxime, ut in templo, Spiritus sanctus conquiescit et habitat) nullis obscenis cogitationibus pateat, sedulo navant operam.

EUBUL. Siste jam. Puto enim ad investigationem ejus quod vere præstantius est, rectius nos hinc progressuras. Dic, quæso, vocas aliquem bonum gubernatorem?

GREG. Sane.

EUBUL. Quem vero? An eum qui in magnis vehementissimisque tempestatibus navem servaverit; an qui idem in serena tranquillitate præstitit?

GREG. Utique qui in magnis et arduis.

EUBUL. Igitur et animum sævis perturbationum fluctibus jaclatum, nec propterea conatum remittentem aut fatiscentem, sed cymbam, carnem utique, invicta generosi propositi constantia ad castitatis portum dirigentem, præstantiorem dicemus probatæque magis virtutis, eo, qui in malacia pacati maris secure jucundeque navigat.

GREG. Dicemus.

EUBUL. Nam obniti renitentibus ventorum flatibus, quos contra immittit nequam spiritus: nec inflecti tamen unquam dejicive aut vinci; quin potius animo semper in Christum intento, fortiter repugnare voluptatibus, majorem profecto laudem affert, quam in amœno beatoque tranquillæ virginitatis portu desiderare.

GREG. Apparet ita esse.

EUBUL. Quid vero et Dominus? Nonne videtur ostendere, eum qui concupiscentiæ œstro jactatus continentiam teneat, longe illi præcellere, qui hujus pugnæ securus, sedataque aut nulla concupiscentia, virginitate fulgeat?

GREG. Ubi vero hæc Dominus?

EUBUL. Ubi nimirum sapientem comparans cum domo bene fundata, inconcussæ eam firmitatis esse decernit, quam imbres irruentes et flumina ventorumque vis dejicere non potuerit¹². Nempe hoc volens: per tempestates ventosque et pluvias, concupiscentiæ æstus designari; petrae vero nomine, immobilem virginitatis proposito animi constantiam ac castitatis inconcussam tenorem declarari.

GREG. Videri possis vera dicere.

EUBUL. Quid vero et medicum? An non eum vocas habesque optimum, qui in magnis jam morbis periculum fecit, et plurimis sanitatem restituit?

GREG. Equidem.

EUBUL. Eum autem qui nullum dum sui experimentum dedit, nullisque prorsus ægrotis consuluit, nonne adhuc minus omnino commendabilem dicis?

¹² Matth. vii, 24.

GREG. Certe.

EUBUL. Ergo et animum qui mollius corpus sustinet, ejusque libidinum æstu ægritudines, castitatis medicamentis lenit et sedat, utique dicamus medicæ facultatis laudem ferre majorem, quam cui probe sanum corpus neque vitiis obnoxium obtigit regere?

GREG. Fatendum est.

EUBUL. Quid item in lucta? Uter pugil melior, qui magnos et fortes æmulos experitur, ac continue lucta defungens, non succumbit unquam; an qui nullis adversariis decertat?

GREG. Plane qui experitur.

EUBUL. Ain' tu in palæstra quoque atletam præstare, qui adversarios contranitentes sustinet?

GREG. Necesse ut dicatur.

EUBUL. Necesse igitur, ut et quisquis strenue moliatur adversus concupiscentiæ motus, nec se abripi patiat, sed in adversum trahat ac obaltatur, fortior videatur, quam qui ejus nullam interpellationem sentiat.

GREG. Vera dicis.

EUBUL. Quid? Fortiter se habere adversus pravorum affectuum ac libidinum impetus, ad majorem, o Gregorium, fortitudinis laudem pertinere existimas?

GREG. Admodum sane.

EUBUL. Num vero fortitudo, virtutis robur ac tenor?

GREG. Plane.

EUBUL. Igitur si virtutis robur tolerantia est, nonne qui molestiis exercetur animus, fortiterque tolerans cupiditatibus atque vitiis obsistit, illi præstare fortitudinis laude putandus est, qui nullas ejusmodi molestias persentit?

GREG. Profecto.

EUBUL. Igitur si fortior, erit et præstantior.

GREG. Sane.

EUBUL. Melior ergo et præstantior est, quantum ex modo concessis evidenter sequitur, qui inter concupiscentiæ æstus continentiam tenet, quam qui nulla pulsatus libidine in castitatis secure castris meret.

GREG. Rem meram loqueris. Sed de his alias absolutius tecum sermonem conferre gestio. Si itaque tibi grave non est, cras accedam, de his auditura. Nunc enim, ut vides, tempus est ut et animum ad exterioris hominis vertamus curam.

(64) *El δυνατωτέρα, και κρείσσω.* Facilior manus dare Eubulio videtur Gregorium, arguenti ex non causa ad causam; quasi nimirum ipsa vitiorum vis et infestatio sit virtutis vis ac robur, non quid extrinsecum, ex se illi officiens ac reprobam faciens; sola vero occasione, obnitentia animi ac contentione, juvans, dum hæc superare conatur: quibus jam superatis expurgatus animus, illisque factus superior, virtutis iter giganteo decurrit pede, ab actione et pugna cupiditatum, ad scientiam et contemplationem ac rationem, Deumque evolans; ne reputans quidem, quorum vix aspectum ferat, qui

A ΓΡΗΓ. Ναί.

EΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν και ψυχὴν τὴν ἀνεχομένην ὑγροτέρου σώματος, και τὰς περὶ ἡδονὰς αὐτοῦ νόσους καταπραΰνουσαν σωφροσύνης φαρμάκοις, Ιατρικωτέραν λεκτέον τῆς ὑγιεινὸν διοικεῖν κεκληρωμένης σῶμα και ἀπαθές;

ΓΡΗΓ. Λεκτέον γάρ.

EΥΒΟΥΛΑ. Τί δαι και ἐν πάλη; Πότερον παλαιστής ἀμείνων, ὁ ἀνταγωνιστὰς ἔχων μεγάλους και ἰσχυροὺς, και προσπαλάσων ἀεὶ και μὴ καθαιρούμενος· ἢ ὁ μὴ ἔχων ἀνταγωνιστὰς;

ΓΡΗΓ. Δῆλον ὡς ὁ ἔχων.

EΥΒΟΥΛΑ. Και ἐν πάλη ἄρα δοκιμώτερος ἀθλητῆς ὁ τοὺς ἀνταγωνιστὰς ἔχων;

B ΓΡΗΓ. Ἀνάγκη.

EΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν και ψυχὴν ἀνάγκη πᾶσα τὴν μηχανωμένην πρὸς τὰς ἐφόδους τῆς ἐπιθυμίας, μὴ κατασπωμένην, ἀλλ' ἀνθέλκουσαν και ἀντιτασσομένην, ἰσχυροτέραν φαίνεσθαι τῆς μὴ ἐπιθυμούσης.

ΓΡΗΓ. Ἀληθῆ.

EΥΒΟΥΛΑ. Τί δαι; τὸ καρτερῶς ἔχειν πρὸς τὰς ὀρμάς, Γρηγόριον, τῶν φαύλων ὀρέξεων, δοκεῖ σοι μᾶλλον ἀνδρείας εἶναι;

ΓΡΗΓ. Καὶ σφόδρα.

EΥΒΟΥΛΑ. Ἡ δὲ ἀνδρεία αὕτη δύναμις ἀρετῆς;

ΓΡΗΓ. Δῆλον.

C EΥΒΟΥΛΑ. Οὐκοῦν εἰ δύναμις ἀρετῆς ἐστὶν ἡ ὑπομονή, ἢ διοχλουμένη ἄρα ψυχὴ και καρτεροῦσα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας δυνατωτέρα φαίνεται τῆς μὴ ὀχλουμένης;

ΓΡΗΓ. Ναί.

EΥΒΟΥΛΑ. Εἰ δὲ δυνατωτέρα, και κρείσσω (64).

ΓΡΗΓ. Ναί.

EΥΒΟΥΛΑ. Κρείσσω ἄρα ἡ ἐπιθυμοῦσα και ἐγκρατευσμένη τῆς μὴ ἐπιθυμούσης ἐστὶν, ἐκ τῶν προωμολογημένων, και ἐγκρατευσμένης.

ΓΡΗΓ. Ἀληθῆ λέγεις, και ἐπιθυμήσω πληρέστερον ἔτι περὶ τούτων διαλεχθῆναί σοι. Εἰ οὖν σοι φίλον, αὐριον ἀφίξομαι πάλιν ἀκουσομένη τούτων. Νῦν γάρ, ὡς ὄρας, ὦρα λοιπὸν τραπέσθαι και περὶ τοῦ ἔξωθεν ἀσχολίαν ἡμᾶς ἀνθρώπου.

adhuc incipiens ac quasi rudimentarius est, nec virtutis lyceo satis exercitatus. Fallacia ergo consequentis est. Plane siquidem melior ac præstantior, qui ex se et qua pollet virtute fortior est ac robustior, non qui debiliore virtute graviores insultus patitur, necdum ovare doctus victoria, sed nitens serio, perturbationum oppressus colluvie, ne, frequenti eo stata, naufragio profundo demergatur; clamans cum Paulo: *Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Hæc infantia ac parvuli ætas, illa viri perfectio. COMBEFIS